(I) 3255 A 5.
RK
05174
II A 26

BIJLAGE IIC

VAN HET

VERSLAG OMTRENT DE VERDERE VOORBEREIDING EENER HERVORMING VAN HET BESTUURSWEZEN IN NEDERLANDSCH-INDIË.

NOTULEN

DER

BESTUURSVERGADERINGEN

TER BESPREKING VAN

DE VERDERE VOORBEREIDING EENER

HERVORMING VAN HET BESTUURSWEZEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË.

SUMATRA.

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1914.

BIJLAGE IIC

VAN HET

VERSLAG OMTRENT DE VERDERE VOORBEREIDING EENER HERVORMING VAN HET BESTUURSWEZEN IN NEDERLANDSCH-INDIË.

NOTULEN

DER

BESTUURSVERGADERINGEN

TER BESPREKING VAN

DE VERDERE VOORBEREIDING EENER

HERVORMING VAN HET BESTUURSWEZEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË.

SUMATRA.

BIBLIOTHECA
Doctor Abraham
Kuyperstichting
COLINIANA

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1914.

BIBL. VRIJE UNIVERSITEIT
RK
05174
AMSTERDAM

BIBLIOTHECA
Doctor Abraham
Kuyperstichting
COLINIANA

INHOUD.

Bladz.

1. Notulen van de vergadering, gehouden te Palembang op 12 Augustus 1913, des voormiddags 1
2. Idem te Palembang op denzelfden dag, des namiddags 14
3. Idem te Palembang op 13 Augustus 1913, des voormiddags 23
4. Idem te Palembang op denzelfden dag, des namiddags 36
5. Idem te Benkoelen op 15 Augustus 1913, des vooravonds 48
6. Idem te Benkoelen op 16 Augustus 1913, des voormiddags 57
7. Idem te Benkoelen op denzelfden dag, des vooravonds 68
8. Idem te Padang op 19 Augustus 1913, des voormiddags 71
9. Idem te Padang op denzelfden dag, des vooravonds 81
10. Idem te Padang op 20 Augustus 1913, des voormiddags 84
11. Idem te Medan op 13 Januari 1914, des namiddags 91
12. Idem te Medan op 14 Januari 1914, des voormiddags 98
13. Idem te Medan op denzelfden dag, des namiddags 104
14. Idem te Medan op 15 Januari 1914, des voormiddags 111
15. Idem te Koeta-Radja op 19 Januari 1914, des vooravonds 118
16. Idem te Koeta-Radja op 20 Januari 1914, des voormiddags 125
17. Nota van den oud-Resident van Djambi, den Heer Th. A. L. Heyting, dd°. Tjiandjoer 18 October 1913 131
18. Missive van den Assistent-Resident van Billiton, dd°. 25 Januari 1914 N° 267/B 134
19. Idem van den Resident der Lampongsche Districten, dd°. 28 Januari 1914 N° 430 139
20. Idem van den Resident van Djambi, dd°. 11 Februari 1914 N° 655/28 142
21. Idem van den Resident van Tapanoeli, dd°. 14 Februari 1914 N° 1038 147
22. Idem van den Resident van Riouw en Onderhoorigheden, dd°. 19 Februari 1914 N° 515 150
23. Nota van den Resident van Banka en Onderhoorigheden, dd° 3 April 1914 153

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Palembang op 12 Augustus 1913 des voormiddags te half negen uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;

J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;

C. van de Velde, Resident van Palembang;

C. Lulofs, wd. Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;

G. F. A. Büsscher, Assistent-Resident van Ogan- en Komering Oeloe;

H. P. van der Horst, Assistent-Resident der Palembangsche Benedenlanden;

S. J. Petrus, Assistent-Resident der Palembangsche Bovenlanden;

A. L. M. Clignett, Assistent-Resident ter beschikking van den Resident van Palembang;

J. Tideman, Controleur ter beschikking voor de onderafdeeling Hoofdplaats Palembang;

P. A. Tellings, Controleur ter beschikking voor de afdeeling Palembangsche Benedenlanden;

P. C. Arends, Secretaris der residentie Palembang;

A. Ph. van Aken, Controleur van Korintji (residentie Djambi);

J. C. Mann, Adspirant-Controleur te Palembang.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering en deelt aan de aanwezigen mede, dat de bijeenkomst ten doel heeft eene bespreking der verdere voorbereiding van de voorgenomen hervorming van het bestuurswezen, eene aangelegenheid, welke verondersteld mag worden hun niet onbekend te zijn, waar zoowel hier te lande als in Nederland over dat onderwerp reeds zooveel te doen is geweest en in bestuurskringen herhaaldelijk ter zake van gedachten gewisseld is.

De voorstelling, die men bij die gedachtenwisseling zich omtrent de wording en de algemeene strekking van de reorganisatieplannen heeft gemaakt, was in meerdere opzichten weinig in overeenstemming met de werkelijkheid. De thans belegde beraadslagingen beoogen dus in de allereerste plaats opheffing van misverstand dienaangaande.

Aan de aanwezigen wordt nadrukkelijk verklaard, dat beschouwingen en opmerkingen terzake gaarne vernomen zullen worden.

De veronderstelling, van enkele zijden geuit, dat de hervormingsplannen, zooals die aan de Volksvertegenwoordiging zijn voorgelegd, opgeweld zouden zijn uit het brein van één persoon, het karakter zouden dragen min of meer van eene spontane gedachte, is ten eenenmale onjuist.

Die plannen hebben gedurende een reeks van jaren zich geleidelijk ontwikkeld; hunne wording tot hetgeen zij thans zijn is een proces van een tiental jaren ongeveer geweest.

Men heeft daarbij terug te gaan tot 1902, in welk jaar de eerste beschouwingen werden geleverd, welker overweging het wordingstijdperk van de tegenwoordige voorstellen geopend heeft. Die beschouwingen, uitgegaan van de Algemeene Secretarie, evenals de op verschillende punten hiervan afwijkende denkbeelden, welke naar aanleiding daarvan bij het Departement van Binnenlandsch Bestuur werden geopperd, waren in zóóver vooral van ingrijpenden aard, inzonderheid de eerstbedoelde, dat zij een zeer aanzienlijke inkrimping van het Europeesch bestuurskorps beoogden.

Bij het Opperbestuur mocht de algemeene strekking om verschillende gegronde redenen geene instemming vinden.

Inmiddels was de zaak in andere richting bij genoemd Departement opnieuw ter hand genomen. De daaruit voortgevloeide gedachtenwisseling, waarbij allerlei belangrijke momenten zich hebben voorgedaan, heeft ten slotte, in aansluiting bij de thans zich voordoende tijdsomstandigheden, tot de in deze vergadering te behandelen reorganisatiedenkbeelden geleid.

Elke gedachte aan zekere spontane wording van die denkbeelden is dus minder gegrond.

Een tweede quaestie, die geacht wordt bespreking te behoeven ter opheffing van een ander misverstand, is de eveneens van meer dan ééne zijde vernomen grief, dat de onderwerpelijke voorstellen zonder de daartoe gevorderde openlijke voorbereiding bij de Regeering zijn aangebracht. Van verschillende kanten is het verwijt geopperd, dat aan de indiening eene rijpe beraadslaging met bestuursautoriteiten vooraf had moeten gaan.

De verklaring van het feit, dat niet meer dan een overleg in engeren kring heeft plaats gevonden, ligt in het karakter der voorstellen, die met voordacht een schematischen vorm droegen, met de bedoeling om eerst na verkregen sanctie van het Opperbestuur tot gedétailleerde ontwerpen ontwikkeld te worden. Dit schema *mocht* en *kon* niet dadelijk gemeen goed worden. In eene openlijke behandeling van eene zaak van die veelomvattende beteekenis, zonder dat omtrent de inzichten van het Opperbestuur en van de Volksvertegenwoordiging nog eenige zekerheid bestond, zou een groot gemis van deferentie tegenover het hoogste gezag hebben gelegen.

Dat overigens de voorstellen niet meer waren dan een vóór-ontwerp, een schetsplan, in het algemeen slechts de hoofdlijnen aangevend van de bedoelde nieuwe organisatie, berustte evenzeer op goede gronden. Ware het anders geweest, was al dadelijk omtrent elk onderdeel van het plan in bijzonderheden getreden, een uitgebreid overleg met alle Departementen van algemeen burgerlijk bestuur en met tal van autoriteiten zou reeds aanstonds noodig zijn geworden, met het gevaar van eene jarenlange vertraging, zoo niet ook ditmaal weder van eene mislukking der zaak.

De practische weg was derhalve deze, voor het oogenblik zich te bepalen tot een avant-projet, tot een algemeen *schema* van de gewenschte bestuurshervorming, waaraan eerst dàn de noodige algemeene bekendheid en verdere preciseering zou worden gegeven, wanneer de vereischte hoogere instemming verkregen zou zijn, gelijk thans het geval is.

Het eenige, wat onder die omstandigheden geschieden kon en ook geschied is, was eene vertrouwelijke behandeling van het onderwerp voorshands slechts met eenige weinige bestuurshoofden op Java en van de Buitenbezittingen.

Overgaande tot het eigenlijk doel der samenkomst, stelt de Regeeringscommissaris zich voor een kort overzicht te geven van den bestuursvorm, zooals men zich dien in het reorganisatie-ontwerp heeft gedacht en dit wel in de eerste plaats met betrekking tot Java, ten einde naar analogie daarvan vervolgens de bestuursinrichting der Buitenbezittingen in beschouwing te nemen.

De algemeene bedoeling is, de administratieve indeeling van het bestuursgebied in anderen vorm over te brengen, vooreerst door de vorming van grootere gewesten dan de tegenwoordige. Naar de voorstelling van verschillende zijden zou het aan die gedachte ten grondslag liggend motief voornamelijk van persoonlijken aard zijn geweest. Het behoeft nauwelijks betoog, dat ook die uitlegging veilig ter zijde kan worden gesteld. Waren de overwegingen in hoofdzaak van dien aard geweest, een heel wat eenvoudiger en minder kostbare weg had tot het doel kunnen voeren. Het eigenlijk uitgangspunt ligt in de overweging, dat onder den drang van verschillende factoren ook hier te lande aan het beginsel van bestuursdecentralisatie eene ruimere, meer ingrijpende toepassing zal zijn te geven dan tot dusver het geval is geweest.

Spreker zet uitvoerig uiteen hoe sinds een tiental jaren dat beginsel ook hier zijne intrede heeft gedaan, hoe achtereenvolgens de toepassing daarvan zich heeft belichaamd in de totstandkoming van gemeenteraden, waarvan enkele op de Buitenbezittingen, en van gewestelijke raden op Java en Madoera, in welker lijn min of meer ook de zoogenaamde Cultuurraad ter Oostkust van Sumatra ligt. Het

laatste, de instelling van gewestelijke raden, niettegenstaande aanvankelijk aan meer beperkte ressorten, aan de bestuursafdeelingen was gedacht; een denkbeeld echter dat, zooals spreker nader in het licht stelt, voorshands werd prijs gegeven om practische redenen van ten deele niet meer dan oogenblikkelijke beteekenis. Mede heeft bij die beslissing gewogen de omstandigheid, dat de bestaande inrichting van bestuur bezwaarlijk zich leende tot den anders te verwachten omvangrijken jaarlijkschen begrootingsarbeid, een bezwaar dat derhalve zijne beteekenis verliest wanneer die organisatie plaats maakt voor eene andere, van in dat opzicht ruimere capaciteit.

Beide instellingen: gemeentelijke en gewestelijke raden beoogen thans hetzelfde doel: de behartiging van „bijzondere", van „huishoudelijke" belangen van het ressort; beide bewegen zich op dat terrein van distributie van bestuursvoering, dat naar de gebruikelijke onderscheidingen met het woord: *„autonomie"* wordt aangeduid.

Terwijl echter in verband met den natuurlijken band tusschen de te behartigen belangen en de behartigers van die belangen ten aanzien van de *gemeenteraden*, althans van verschillende van die instellingen, de factoren aanwezig zijn om een vruchtbare werking van het instituut te verwachten, betoogt spreker hoe, voornamelijk door het gemis van dien natuurlijken grondslag, voor de gewestelijke raden die verwachting bezwaarlijk kan gelden. Hoe het begrip van eene „huishouding" voor de meeste leden van de gewestelijke raden zóó ver te zoeken is, dat, welken steun zij ook hier en daar aan het Gewestelijk Bestuur hebben verschaft, die instellingen bezwaarlijk zullen kunnen bijdragen tot opwekking vooral bij de Inlandsche bevolking, althans in zekere kringen daarvan, van het gevoel van mede-aansprakelijkheid voor de behartigde belangen, van zekere eenheid daarmede. En juist dit is het einddoel, dat ook om staatkundige redenen op den voorgrond moet staan.

Kan, zooals men al dadelijk zich geenszins ontgaf, van de *gewesten* als organen voor de toepassing van het stelsel van plaatselijke autonomie, van eigen beheer van huishoudelijke aangelegenheden, dus weinig verwacht worden, eene andere kwestie wordt het, naar de Regeeringscommissaris doet uitkomen, wanneer men het oog richt op een tweeden vorm van decentralisatie, den meer eigenlijken vorm daarvan: het zoogenaamd *zelfbestuur*, in deze op te vatten als het zelfstandig beheer, door lagere organen in den Staat, van bepaalde takken van Staatszorg en de uitvoering van de daarop betrekking hebbende algemeene verordeningen.

Eigent, uit zijn aard, het gewest hier te lande zich weinig tot de *eerstbesproken* uiting van bestuursdecentralisatie, integendeel is daarin bij uitstek het orgaan te zien voor de toepassing van het beginsel van *zelfbestuur*, mits het ressort tot die taak behoorlijk is uitgerust.

In dit verband — betoogt spreker — is het dat men in hoofdzaak de ratio heeft te zoeken van het denkbeeld om de tegenwoordige gewesten te doen plaats maken voor grootere van gewijzigd karakter en van andere toerusting.

Eene zoodanige overdracht van taak en verantwoordelijkheid kan namelijk slechts onder bepaalde omstandigheden plaats vinden. Het spreekt van zelf dat voor eene zoodanige decentralisatie, waarbij in het algemeen de Centrale Regeering ontlast wordt van een deel van Hare allengs overmatig geworden taak en buitensporige verantwoordelijkheid en tevens de weg wordt geopend om in het beheer der betrokken takken van dienst de behoeften van den meer beperkten kring beter tot vervulling te doen komen, dat voor dien stap het een volstrekt vereischte is de daartoe geroepen organen zoodanig toe te rusten met de noodige hulpmiddelen, dat eene behoorlijke, oordeelkundige uitvoering van die opdracht verzekerd kan worden geacht. Geen Gewestelijk Bestuurder zal die verantwoordelijkheid aanvaarden of kunnen aanvaarden zonder daartoe de beschikking te hebben over een staf van deskundigen, in staat om, elk op zijn gebied, zaakkundige voorlichting te verschaffen en de technische leiding in het gewest onder de algemeene bevelen van het gewestelijk bestuur te voeren.

De eerste voorwaarde tot een zoodanig zelfbestuur is derhalve voorziening in die behoefte. Afgescheiden evenwel van de aanzienlijke kosten, behoeft het geen betoog dat personen, door bekwaamheden en verdere persoonlijke eigenschappen be-

rekend voor eene zoodanige adviseerende betrekking, in elk korps slechts in beperkte verhouding worden aangetroffen; alleen dus door het aantal gewestelijke centra, waar zulk een staf van adviseurs noodig zal zijn, belangrijk in te krimpen, zal op bevredigende wijze aan die voorwaarde zijn te voldoen.

Bij een zelfbestuur, als boven besproken, zal de Gouverneur-Generaal uit den aard der zaak zekere algemeene bemoeienis met de betrokken takken van dienst in het ressort behouden. De rechtstreeksche verantwoordelijkheid echter zal overgaan op de Gewestelijke Bestuurders.

Een tweede vereischte voor een zoodanig zelfbestuur is een gewestelijk bureau, zóó toegerust en ingericht, dat daarbij de noodige personen aanwezig zijn, in staat om vraagstukken van meer principieele beteekenis naar den eisch schriftelijk voor te bereiden, namelijk te behandelen in gelijker voege als dit thans bij de Departementen en bij de Algemeene Secretarie geschiedt. Zoo noodig bijv. zal men in staat moeten zijn over belangrijke onderwerpen behoorlijke nota's van examinatie samen te stellen, den Gewestelijken Bestuurder in staat stellend om het onderwerp in elk onderdeel grondig te overzien.

Ook voor dien eisch geldt hetgeen ten opzichte van de eerstvermelde voorwaarde is gezegd. Zoowel uit een financieel oogpunt als wat betreft de verschaffing van het noodige personeel van voldoende intellectueele ontwikkeling zou het ten eenenmale ondoenlijk zijn in de behoefte te voorzien voor een zoo groot aantal gewesten als het tegenwoordige. Belangrijke inkrimping van dat aantal zal dus ook uit dien hoofde volstrekt noodzakelijk zijn.

De voorstelling, dat de beoogde inkrimping van het aantal gewesten voornamelijk zou berusten op gemis van appreciatie ten aanzien van het tegenwoordig bestuurskorps, is derhalve evenzeer weder ongemotiveerd. Ongetwijfeld zullen de Hoofden van gewestelijk bestuur in het nieuwe stelsel eene degelijke ontwikkeling moeten bezitten. Die eisch echter geldt in meerdere of mindere mate ook thans.

Hoewel naar de voorloopige denkbeelden op Java en Madoera niet meer dan een drietal gewesten zouden worden ingesteld, op de Buitenbezittingen een zevental, zal men zelfs bij die aanzienlijke beperking herhaaldelijk voor moeilijkheden komen te staan.

Voor eene voldoende intensieve regeling zullen op Java zich in verschillende opzichten niet geringe eischen opdoen. Voor het oogenblik zal dit in het algemeen voor de Buitenbezittingen nog niet zoozeer het geval zijn. Stelt men zich echter de ontwikkeling voor oogen, welke in vele streken gedurende de laatste jaren zich daar heeft geopenbaard, dan mag binnen niet langen tijd ook voor verscheidene van die gewesten hetzelfde worden verwacht.

Thans reeds staat men allerwegen voor de moeilijkheid, geschikt Europeesch personeel tot het benoodigde aantal voor den Staatsdienst te verkrijgen en ook voor de toekomst stelle men in dat opzicht zijne ramingen niet te hoog. De niet te ontkennen bezwaren van een langdurig verblijf in de tropen zullen ten allen tijde velen weerhouden van eene toetreding tot den kolonialen dienst, hoe gunstig overigens de vooruitzichten mogen zijn, en dit vooral nu in het Moederland jongelieden van goede ontwikkeling steeds meer in alle richtingen in den vreemde een arbeidsveld voor zich geopend vinden.

De Regeeringscommissaris doet opnieuw uitkomen hoe dus de taak van het Gewestelijk Bestuur, daaronder begrepen de Gewestelijke Raden, in het nieuwe stelsel niet meer, zooals thans, bepaaldelijk gericht zal zijn op behartiging van huishoudelijke belangen. Zij zullen niet zoozeer organen van autonomie, maar organen van *zelfbestuur* zijn. Inlandsch onderwijs, politiewezen, waterstaat, volkscredietwezen en dergelijke diensttakken zullen daartoe uit de algemeene centra naar de toekomstige gewestelijke centra worden overgebracht.

Een principieele fout der tegenwoordige Gewestelijke Raden werd het geacht, dat zij, in verband met het karakter van het ressort allerminst geschikt zijn om vooral bij de inlandsche bevolking zelve, althans in bepaalde niet-ambtelijke kringen daarvan, belangstelling op te wekken voor de publieke zaak, voor de behartiging van de omringende aangelegenheden van min of meer huishoudelijken aard. Toch is het — zooals reeds gezegd werd — voornamelijk op dat einddoel, dat het streven daarbij gericht moet zijn, voor zoover betreft de eerstbesproken uiting van be-

stuursdecentralisatie, de zoogenaamde „autonomie". Eerst wanneer men dáárin geslaagd is, wanneer bij de bevolking zelve belangstelling is verwekt voor die locale belangen, eerst dan zal de bedoelde decentralisatie werkelijk geslaagd mogen heeten. Zoolang dat niet het geval is, blijft zij eene staastbladconstructie van geringe sociale beteekenis.

Waar de gewesten, zelfs de thans bestaande, aan die roeping weinig kunnen beantwoorden, is het denkbeeld gerezen om, wat betreft de decentralisatie van bestuur van dezen aard, een anderen koers in te slaan.

In plaats van op de *gewesten* is namelijk, naast de ingestelde *gemeenten,* voor Java en Madoera daartoe het oog gevallen op de *regentschappen* als organen van autonoom beheer, ingevolge artikel 68, *b,* van het Regeeringsreglement tot dat einde toegerust met *regentschapsraden.*

Voor die keuze pleit, in het kader der geleverde beschouwingen vooral deze omstandigheid, dat het regentschap het eenige lichaam is, naast de desa, dat als bestuurseenheid zeker leven heeft in den gedachtenkring der bevolking. Hebben gewesten en afdeelingen, zelfs districten enz., slechts eene *administratieve* beteekenis, het regentschap heeft in het volksbestaan over het geheel nog *historischen* klank. Vandaar ook de, wel eens overdreven, angstvalligheid om regentschappen te doen samensmelten, terwijl in beginsel nimmer principieele bezwaren zijn gezien in samenvoegingen van gewesten, afdeelingen enz., getuige de maatregelen van het jaar 1900, toen uit financieelen hoofde niet minder dan een vijftal residentiën op Java tegelijk zijn opgeheven.

Bij de vereeniging van die gewesten met aangrenzende residentiën gold het uitsluitend eene wijziging der bestaande administratieve indeeling. Inderdaad werd alleen de *begrenzing* herzien, de *inwendige* bestuursinrichting bleef in het wezen der zaak dezelfde. Ten onrechte dus heeft men in eene zoodanige aaneenkoppeling van residenties overeenkomst willen zien met de thans bedoelde vorming van uitgebreide gewesten, die juist in beginsel *het wezen der bestuursvoering* raakt.

Voor het gebied buiten de ressorten der gemeenteraden zouden dus op Java en Madoera *regentschapsraden* in het leven worden geroepen.

Die raden zouden, naar men zich dit voorstelt, worden gepresideerd door het Hoofd van plaatselijk bestuur (de nieuwe Residenten), met den Regent als ondervoorzitter. Voorts zouden daarin zitting nemen enkele Europeesche en verscheidene niet-Europeesche ambtelijke leden, eenige niet-ambtelijke Europeesche en zooveel mogelijk niet-ambtelijke Inlandsche leden. Het niet-ambtelijk Inlandsch element zou hoofddoel zijn, ten einde op die wijze te trachten ook de eigenlijke inheemsche bevolking rechtstreeks te doen deelnemen aan de zorg voor hare huishoudelijke belangen. Evenals in de plaatselijke raden der plattelandsgemeenten in Nederland, die in zekere mate met de meeste regentschapsraden te vergelijken zullen zijn, moet door eene doelmatige leiding en inrichting inzonderheid er naar worden gestreefd, dat het niet-ambtelijk bevolkingselement in den regentschapsraad zich meer en meer thuis gaat gevoelen.

De huishoudelijke onderwerpen, met welker behartiging die raden zouden worden belast, zijn vrij wel dezelfde, die thans de taak uitmaken der gewestelijke raden. Zondert men enkele stamwegen, groote waterwerken enz. uit — en daarvoor alleen zouden de laatstgenoemde colleges bezwaarlijk in stand zijn te houden — dan zal dus voor gewestelijke raden van den tegenwoordigen aard, organen bepaaldelijk van *autonomie,* in het nieuwe stelsel geen plaats meer bestaan.

Wèl echter, het werd reeds opgemerkt, als organen inzonderheid van *zelfbestuur.*

Hoezeer toch de bestuursvoering van een gewestelijk Hoofd, gesteund door een staf van bekwame adviseurs en een goed gewestelijk bureau, ongetwijfeld meer coulant, meer voortvarend kan zijn *zonder* dan *met* een gewestelijken raad naast zich, ligt het in de rede dat zonder zekere contrôle van de ingezetenen, zonder zeker medebeheer van een zoodanig lichaam geene millioenen uit de algemeene middelen ter zelfstandige beschikking van het gewest zouden worden gesteld. Dat standpunt ligt zoozeer voor de hand, dat elke gedachte aan ongemotiveerd wantrouwen of kortzichtigheid daarbij uitgesloten is.

Behoudens andere voordeelen, waarop te wijzen zou zijn, vormt trouwens de

waarborg voor meerdere continuiteit, die in een zoodanigen raad gelegen is, een nuttigen factor in vergelijking met de wisselvalligheid van inzichten, welke anders steeds te duchten blijft.

In het ontworpen stelsel mag de instelling van gewestelijke raden dus zeer bepaald eene onafwijsbare voorwaarde heeten, niet echter voor *autonomie* maar voor de verleening van *gewestelijk zelfbestuur*. Die stelling geldt in het algemeen; zij betreft evenzeer de nieuwe gewesten der Buitenbezittingen als die op Java en Madoera.

Naar die denkbeelden zal dus ook aan de Hoofden van gewestelijk bestuur eene andere taak worden opgelegd.

Het gevolg daarvan zal moeten wezen, dat de tegenwoordige werkzaamheden op anderen worden overgebracht, eene noodzakelijkheid, die nog meer op den voorgrond treedt, waar het aantal gewesten moet worden ingekrompen en dus het gebied zoozeer zal worden uitgebreid. Het ligt in de bedoeling die administratieve taak zooveel mogelijk over te brengen naar de afdeelingen, die in het nieuwe bestuursstelsel de eigenlijke administratieve eenheden zullen zijn. Het Gewestelijk Bestuur zal daarin min of meer de plaats innemen van de Centrale Regeering in het klein, in hoofdzaak zich bezig houdend met algemeene bestuursbelangen. De afdeelingsbesturen zullen in administratieven zin meer in de plaats treden van het tegenwoordig Gewestelijk Bestuur.

Eene zoodanige overdracht zal op zich zelf geene uitbreiding van werkzaamheden in de afdeeling meebrengen, integendeel eene aanzienlijke besparing van arbeid in meerdere opzichten. Eene uitgebreide dagelijksche gedachtenwisseling over onderwerpen, die nu door het Hoofd van gewestelijk bestuur, dàn plaatselijk beslist kunnen worden, zal daarmede aan de Hoofden van de afdeelingen worden bespaard, terwijl de Gewestelijke Bestuurders de handen vrij zullen krijgen voor hunne nieuwe taak.

Als laatste onderwerp van overdracht van functiën, in het voor Java en Madoera gedacht stelsel, bespreekt de Regeerings-Commissaris vervolgens de voorgenomen uitbreiding der zelfstandigheid van het Inlandsch Bestuur aldaar, daarbij wijzend op de noodzakelijkheid om ook in dat opzicht te zwichten voor de tijdsomstandigheden en, zij het met handhaving eener doeltreffende algemeene contrôle, in den geest van het in artikel 67 van het Regeeringsreglement neergelegd principe de dagelijksche bestuursvoering over de inheemsche bevolking meer en meer aan het Inlandsch Gezag toe te vertrouwen.

In afwijking van hetgeen dienaangaande wel is beweerd, zullen echter ook bij de nieuwe organisatie zeer zeker Europeesche controleerende ambtenaren, zij het ten deele onder anderen titel, naast het Inlandsch Bestuur zijn geplaatst. Ondanks hun kleiner aantal en de hun toegedachte grootere ressorten zal juist door de ontheffing, zooveel mogelijk, van *medebestuur*, hun *toezicht* in intensiteit alleszins bevredigend kunnen zijn, waartoe bovendien in groote mate nog zal kunnen bijdragen eene bestendige verbetering en uitbreiding der gemeenschapsmiddelen: autoverkeer, telefoonverbindingen enz., waardoor minstens hetzelfde toezicht uitgeoefend kan worden bij een veel kleiner aantal ambtenaren.

De Regeeringscommissaris richt tot de aanwezigen de vraag of de gegeven uiteenzetting van doel en grondlijnen der reorganisatieplannen wellicht nog verduidelijking behoeft, waarop door den Resident van Palembang, den Heer Van de Velde geantwoordt wordt, dat z. i. de zaak alleszins voldoende is toegelicht.

De Controleur Tideman zou alsnog een vraag willen stellen omtrent het karakter van den Gewestelijken Raad. Die Raad zal niet, als de Gemeenteraad, bepaaldelijk huishoudelijke belangen in het ressort behartigen, doch meer zich bezig houden met belangrijke aangelegenheden van Staatszorg. In verband met dit verschil in functiën werd gewezen op het onderscheid tusschen verleening van autonomie binnen zekere grenzen aan bepaalde gebiedsdeelen, de ressorten der tegenwoordige Locale Raden, en overdracht van zelfstandig beheer ten aanzien van bepaalde takken van dienst aan lagere organen, zooals zich bij den nieuwen Gewestelijken Raad zal voordoen. De instelling van dit lichaam zal bovendien, gelijk werd uiteengezet, een

besliste noodzakelijkheid zijn, daar aan een Gouverneur zonder zulk een raad de belangrijke fondsen, noodig voor zelfbestuur, niet ter beschikking zouden worden gesteld.

Zijn onder deze omstandigheden — vraagt spreker — Gouverneur en Gouvernementsraad niet veel meer een soort veelhoofdig bestuur dan dat de Raad zou mogen genoemd worden een „orgaan van het nieuwe gewest", een vertegenwoordigend lichaam, dat de belangen van de ingezetenen namens dezen zal behartigen.

De Heer De Graaff merkt op, dat men zich in de allereerste plaats een juist denkbeeld heeft te geven van de beteekenis van het begrip „vertegenwoordiging" in zulk een raad. Dat begrip, in de ware beteekenis opgevat, sluit het denkbeeld uit als zouden de leden van het College elk voor zich daarin zitting nemen als vertegenwoordiger van de belangen eener bepaalde groep van ingezetenen of van den maatschappelijken of ambtelijken kring, waartoe men behoort. Elk hunner vertegenwoordigt *het algemeen* in staatsrechtelijken zin; niet *speciale* belangen, doch *algemeene* staan op den voorgrond. Of al dan niet de ingezetenen of zekere groepen van ingezetenen op de samenstelling van het college invloed hebben uitgeoefend, het evenaangeduid begrip blijft evenzeer van kracht voor ambtelijke als voor niet-ambtelijke, voor ambtshalve zitting nemende of benoemde als voor verkozen leden. De voorstelling van een *„vertegenwoordigend"* lichaam, behartigend de belangen der ingezetenen, zal dus ook in deze ten volle opgaan. Voor de *verkozen* leden, welke in den Raad niet zullen ontbreken, zal alleen die behartiging in zekeren zin gezegd kunnen worden, maar ook dit nog zeer voorwaardelijk, *„namens"* hunne kiezers te geschieden. Echter is het niet twijfelachtig, dat de beste vertegenwoordigers der belangen van de Inlandsche bevolking in den regel zullen zijn de *Europeesche* bestuursambtenaren. Ook wanneer al verkiezing, rechtstreeks of indirect, door die bevolking zelve voor het oogenblik moet ontbreken, dan nog zullen hare algemeene belangen in den Gewestelijken Raad dus ongetwijfeld krachtig worden voorgestaan.

De Heer Tideman constateert, dat derhalve in den raad de gewestelijke belangen behartigd zullen moeten worden, waarop de Regeeringscommissaris bevestigend antwoordt, nogmaals den nadruk leggend op het feit, dat ieder, geroepen om in den Raad zitting te nemen, zich heeft in te prenten dat het algemeen belang en niet het persoonlijk belang hem voor oogen heeft te staan; het algemeen belang echter evenzeer van die elementen der bevolking, welke niet door eigen afgevaardigden hunne wenschen kenbaar kunnen doen maken.

In dat geval zou, naar het oordeel van den Heer Tideman, dus geen medezeggenschap in 's Lands bestuur aan die bevolkingselementen, met name aan de inheemsche bevolking worden gegeven en zouden hare belangen niet behartigd worden door vertegenwoordigers, die zij zelve uit haar midden afvaardigt of die daaruit door haar worden aangewezen. Vertegenwoordiging van die bevolking door ambtenaren wordt dus mogelijk geacht. Dan echter wordt het geven van een deel der regeermacht aan die bevolking uitgeschakeld. De Gouvernementsraad zou dan in zoover uit benoemde leden bestaan en geen gekozen lichaam zijn.

De Heer De Graaff bevestigt deze gevolgtrekking behoudens dat het beginsel van zekere afvaardiging vermoedeljik ook voor de Inlandsche bevolking geenszins overal uitgeschakeld zal behoeven te worden. Onder alle omstandigheden dat beginsel door te voeren, ook waar de maatschappij nog ten eenenmale onvatbaar daarvoor is, ware echter wel de meest onverstandige daad.

De Heer Tideman, het woord hervattende, vraagt of met de belangen der Vreemde Oosterlingen eveneens rekening zal worden gehouden, aangezien daarvan geen melding is gemaakt en voor Java het regentschap op den voorgrond is gebracht.

Wat aangaat de regentschapsraden merkt de Heer De Graaf op, dat in bepaalde regentschappen, niet overal, daarmede rekening behoeft te worden gehouden. Voor zooveel die urgentie zich voordoet, zal zoowel in die lichamen als in de Gewestelijke Raden worden acht geslagen op de belangen ook van deze bevolkingsgroep.

Op de vraag van den Heer Lulofs of bij den Gewestelijken Raad het gezag zal berusten, geeft de Regeeringscommissaris, wat betreft het aan het gewest toegedacht zelfbestuur, het antwoord, dat dit ten deele het geval zal zijn, waarop de Heer Tideman als zijne meening te kennen geeft dat dan een veelhoofdig bestuur aan het woord zal zijn. Die qualificatie wordt door den Regeeringscommis-

saris in zoover niet gedeeld dat in den Raad meer een *collegiaal,* niet zoozeer een *veelhoofdig* gezag zal zijn neergelegd en dit wel speciaal wat aangaat het beheer der geldmiddelen. De Gewestelijke Raad zal hoofdzakelijk tot taak hebben de financiëele gestie van en in het gewest, de vaststelling der jaarlijksche begrooting van het gewest en hetgeen verder daarmede samenhangt en de goedkeuring der locale begrootingen, op Java en Madoera door de Regentschaps- en de Gemeenteraden vastgesteld. Voorts zal hoofdzakelijk nog aan den Gewestelijken Raad zekere wetgevende bevoegdheid worden toegekend, evenals dit thans het geval reeds is. Het *uitvoerend* gezag echter zal zijn bij het Hoofd van gewestelijk bestuur, bijgestaan door zijne deskundige adviseurs. Aan het Centraal Gezag zal hij voor zijne handelingen als zoodanig aansprakelijk zijn.

Geenszins zou het in de bedoeling liggen om aan den Gewestelijken Raad een collegiaal *uitvoerend* gezag toe te kennen. Elke gedachte ook aan een lichaam van het karakter der Gedeputeerde Staten in Nederland dient — naar het spreker voorkomt — in de gegeven omstandigheden ter zijde te worden gesteld, zelfs die aan een college, als in Britsch-Indië de bestuurshoofden der provinciën Madras, Bombay en Bengalen naast zich hebben.

Aan een Raad als de Gedeputeerde Staten in Nederland valt naar sprekers meening in eene koloniale maatschappij als deze niet te denken. Niet-ambtelijke ingezetenen van zoodanigen stand en zoodanige ontwikkeling, dat zij eene functie van zoo groot gewicht in het uitvoerend bestuur van het gewest zouden kunnen innemen, hebben in Indië wel iets anders te doen dan dagelijks zich op een bestuursbureau neer te zetten. En vatten zij hunne taak niet aldus op, dan zou hunne bemoeienis meer hinderlijk dan bevorderlijk voor den goeden gang van zaken zijn.

Het eenige zou dus wezen onder de gepensionneerden in de kolonie eene keuze te doen, waarmede de frischheid van bestuursopvatting in het algemeen zeker niet zou winnen.

Een college van dagelijksch bestuur van ambtelijken of voornamelijk ambtelijken aard, als in de genoemde provinciën van Britsch-Indië, moge voorts voor het Gewestelijk Bestuurshoofd een groote steun kunnen zijn wanneer de leden onderling en tot hem in goede verstandhouding werken, — wanneer de goede stemming te wenschen overlaat, is daarvan veeleer een remmende dan een gunstige invloed op den gang van zaken te wachten.

Op de vraag van den Heer T i d e m a n of vaststelling van eene begrooting zelfbestuur van het gewest in zich sluit, antwoordt de Regeeringscommissaris dat door de vaststelling der begrooting, betrekking hebbende op onderwerpen van zelfbestuur, de Raad in de gelegenheid wordt gesteld de bestemming der gelden te overzien en te regelen.

Vervolgens merkt de Heer T i d e m a n op dat vaststelling der begrooting en bezit van wetgevende bevoegdheid toch eigenlijk zelfbestuur met autonomie in zich sluiten, doch dat dit in de practijk weinig tot zijn recht zal komen wanneer een te knellend Regeeringstoezicht en eene te belemmerende contrôle van die zijde worden uitgeoefend, wat echter wel niet kan uitblijven, wanneer men den Gewestelijken Raad als een orgaan van het Staatsgezag beschouwt. Hoe zal het gaan, wanneer de Raad eene begrooting niet overeenkomstig de wenschen der Regeering vaststelt, of zelfs — zooals thans te Makasser met den Gemeenteraad is geschied — weigert deze naar de inzichten der Regeering te wijzigen? Moet de Raad ten slotte in alles toegeven, dan worden de rechten van het zelfbestuur verkort en vervalt het begrip autonomie.

Met deze beschouwingen kan de Heer D e G r a a f f zich niet vereenigen. Aan de Gemeenteraden is de vaststelling der begrooting overgelaten, doch bij de Regeering is het recht van goedkeuring. Hiermede wordt niet bedoeld dat de Regeering zich in de plaats van het lagere orgaan heeft te stellen, wanneer dit omtrent de regeling der eigen huishouding andere inzichten mocht hebben, maar alleen dat Zij krachtens Hare algemeene roeping heeft te waken tegen verzaking van plichten of onregelmatigheden in het bestuur van de huishouding. In de quaestie van de gemeente-begrooting te Makasser was dan ook geenszins een knotting van autonomie of zelfbestuur te zoeken; wat de Regeering daarbij deed was eenvoudig knotting van uitspattingen van het autonoom bewind, evenals dit het geval zal moeten zijn wanneer een zelfbesturend orgaan in buitensporigheden vervalt. Welke vrijheid

overigens aan een zoodanig beheer gelaten worde, zonder twijfel zullen onregelmatigheden van dien aard steeds moeten worden tegengegaan.

Zooals men zich *voorshands* den gang van zaken heeft voorgesteld, zal, wat het gewestelijk zelfbestuur in het nieuwe stelsel aangaat, de Gewestelijke Raad bijv. in het begin van het jaar samenkomen om een voorloopig gedetailleerd schema vast te stellen omtrent hetgeen het volgend jaar noodig zal zijn. Dat schema, voor zooveel het tot geen nader overleg aanleiding geeft, wordt in het ontwerp van de *algemeene* begrooting opgenomen ter behandeling op de gewone wijze in Nederland. Inmiddels stelt het Gewest zijne begrooting vast, behoudens onvoorziene omstandigheden daarbij het te voren samengesteld schema volgend, terwijl omtrent de goedkeuring van de gewestelijke begrooting eerst wordt beslist zoodra de Koloniale begrooting bekrachtigd is.

Hetgeen verder bespaard wordt door zuinig beheer of door eene goede administratie der aangewezen middelen, zou ten bate strekken van het ressort.

Verwaarloost echter een zoodanig zelfstandig orgaan zijne belangen, doen zich buitensporigheden voor, dan zal en moet de Centrale Regeering tusschenbeide treden. Alleen dàn echter mag worden ingegrepen; overigens late men tot het uiterste vrijheid aan het eigen beheer.

De Heer Tideman meent, dat het groote doel, met decentralisatie beoogd, in die omstandigheden moeilijk bereikt kan worden, en uitgenoodigd dit nader toe te lichten, zegt hij, dat de regeermacht gegeven zal worden in handen van een zelfbesturend college zonder contrôle door de geregeerden zelven uitgeoefend, zoodat de Gouvernementsraad in zijn geheel een ambtelijk karakter zal dragen en in functie en wezen niet van den ambtenaar zal verschillen.

De Regeeringscommissaris verklaart hierop, dat moge eene kleine ambtelijke meerderheid met het oog op de eigenaardige politieke verhoudingen in koloniën als deze waarschijnlijk noodig zijn in een lichaam als den *Kolonialen Raad*, de creatie welke thans bij het Opperbestuur in overweging is, voor de *Gewestelijke Raden* zelfs die voorziening hem niet noodzakelijk voorkomt. Overigens spreekt het van zelf dat in abnormaal samengestelde maatschappijen als deze en naburige Westersche koloniën men zich het begrip „Zelfbestuur" steeds eenigszins anders moet denken dan bijv. in Europeesche landen. Dat echter zelfs *met* den waarborg van eene ambtelijke meerderheid het begrip van zeker zelfbestuur nog geenszins behoeft te worden uitgeschakeld, bewijst het voorbeeld van andere koloniën, bijv. van Britsch-Indië, waar voor de provinciale raden eerst enkele jaren geleden van dien waarborg afstand is gedaan.

De Heer Lulofs stelt de vraag of het aan den Gewestelijken Raad toegekend begrootingsrecht zich ook uitstrekt tot het scheppen van nieuwe middelen dan wel of aan het gewest slechts proportioneele aandeelen van bepaalde Landsinkomsten zouden worden toegekend.

De Heer De Graaff meent, dat in beginsel het scheppen van eigen middelen niet uitgesloten behoeft te zijn, mits binnen de noodige door de Regeering te handhaven beperkingen.

In het algemeen is spreker van oordeel, dat men het meer moet zoeken in het kweeken van eigen kapitaal uit bestaande belastingen en andere inkomsten dan in de heffing van nieuwe belastingen, opcenten enz.

De Resident van Palembang zou wenschen te vernemen of het in de bedoeling ligt aan het nieuwe gewest niet eene vaste som toe te kennen, doch een bepaald deel in de belastingen.

Erkennende, dat dit een der moeilijkste punten is van het geheele vraagstuk, antwoordt de Heer De Graaff, dat voor het oogenblik het denkbeeld bestaat om, naar rato van de bepaalde sommen, die voor het ressort worden vereischt, zooveel mogelijk de geheele of gedeeltelijke opbrengst van bepaalde Landsmiddelen in het ressort daaraan toe te staan, in dier voege dat, indien die heffingen meer bedragen dan de uitgetrokken sommen, dat meerdere aan het gewest zou komen als eigen kapitaal. Op deze wijze zal bovendien in vele gevallen het voordeel worden verkregen, dat de inning, de administratie enz. der betrokken belastingen meer intensief zal worden en dat de ambtenaren minder geneigd zullen zijn om de belastingen laag te houden, niettegenstaande de omstandigheden zonder bezwaar eene stijging zouden toelaten. Als voorbeeld wijst de Regeeringscommissaris op de landrente

op Java en Madoera, waarbij voor de bevloeide velden eene heffing van 8% tot 20% is toegelaten. In eene zoo ruime marge ligt in zoover steeds een bedenkelijk feit, dat dientengevolge bij de vaststelling van het quotum aan de subjectieve inzichten der ambtenaren eene groote mate van vrijheid is gelaten, waarbij de plaatselijke autoriteiten om alleszins begrijpelijke redenen allicht geneigd zullen zijn om in de eerste plaats voor de bevolking van hun ressort op te komen. Eerst wanneer de meerdere opbrengst ten voordeele komt van het eigen gebiedsdeel, zal men onder dergelijke omstandigheden plaatselijk het middel uit een ander oogpunt gaan beschouwen en zal men eerder zich geroepen gevoelen zooveel mogelijk daaruit te verkrijgen wat in redelijkheid te vorderen is.

De Heer Van de Velde stelt de vraag, of indien eene bepaalde som, bepaalde belastingen, ter beschikking van het gewest worden gebracht, het nog wel noodig is, dat de begrooting ter goedkeuring naar Nederland wordt gezonden mits de Gewestelijke Raad slechts binnen de grenzen der toegekende fondsen blijft.

De Regeeringscommissaris is eveneens van oordeel dat dit op zich zelf niet bepaald noodig zou zijn. Zooals aan de Vergadering bekend is, zijn echter thans reeds in de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging gezaghebbende stemmen opgegaan in dien zin, dat men ten opzichte van de bemoeienis met het gebruik ook van voor zelfbesturende organen afgestane Landsmiddelen behoud, zooveel mogelijk, van de bestaande bevoegdheden verlangt. In zoover ook is daarmede, naar sprekers inzien, genoegen te nemen, dat de Nederlandsche inmenging in de koloniale begrooting veel meer ten goede dan ten nadeele der kolonie is geweest, behoudens dat de daaruit voortvloeiende briefwisseling over allerlei weinig beduidende opmerkingen voor de Indische administratie de oorzaak is van een reusachtig jaarlijksch geschrijf.

De Heer Tideman vreeet, dat op deze wijze heel wat papier naar Nederland moet worden gezonden, dat de begrooting zeer laat zal worden vastgesteld en dat de samenstelling zeer lang van te voren zal moeten geschieden.

De Heer Van de Velde merkt op, dat de vaststelling der begrooting zooveel eerder zal moeten geschieden dan indien die in Indië kon plaats vinden.

De Heer De Graaff zet nogmaals uiteen dat niet de gewestelijke begrooting naar Nederland wordt opgezonden, doch dat alleen de te voren geraamde, op het zelfbestuur betrekking hebbende cijfers in de algemeene begrooting worden opgenomen. De goedkeuring overigens van de gewestelijke begrootingen geschiedt door de Centrale Regeering in Indië en niet in Nederland.

De Heer Lulofs stelt de vraag of de indeeling der gewestelijke begrooting in afdeelingen, onderafdeelingen enz., op dezelfde wijze zal moeten plaats vinden als bij de algemeene begrooting en na hierop tot zekere hoogte een bevestigend antwoord te hebben ontvangen, merkt hij op dat, indien het een of ander groote bedrag uit de Landsmiddelen ter beschikking van het gewest is gebracht, men in Nederland toch zeker wel zal willen weten, hoe dat bedrag inderdaad is besteed.

De Regeeringscommissaris beaamt dit. Een alleszins bevredigend contrôlemiddel van dien aard zal zijn dat bij de volgende Koloniale begrooting de gewesten een verslag over het afgeloopen jaar zullen hebben over te leggen.

Dit noemt de Heer Lulofs een repressief en geen preventief toezicht, waarop de Heer De Graaff antwoordt, dat immers ongewenscht gebruik van gelden voldoende preventief kan worden tegengegaan door op de toekomstige begrooting den betrokken post te verwerpen. Een ander preventief middel heeft de Volksvertegenwoordiging evenmin ten aanzien van de Landsuitgaven.

De Heer Lulofs is van meening, dat ingeval eene bemerking mocht zijn gemaakt en de gewestelijke begrooting niet wordt overgelegd, het voor de Kamers onmogelijk na te gaan zal zijn of met de gemaakte bemerking rekening is gehouden, waarop de Heer De Graaff in het midden brengt, dat dan toch de Indische Regeering daarvoor moet waken en bezwaarlijk verwacht mag worden dat deze in dat opzicht Haren plicht verzaken zou.

Waar de mogelijkheid bestaat dat posten geschrapt zullen worden, is de Resident van Palembang van gevoelen dat niet terstond bij het begin van het jaar met de uitvoering der begrooting een aanvang zal kunnen worden gemaakt. De Regeeringscommissaris brengt in herinnering dat, zoolang het budget nog niet is goedgekeurd, de algemeene begrootingsregel geldt, dat de begrooting van het vorige jaar

doorwerkt. Het geopperd bezwaar zou alleen dan te ontgaan zijn, indien de vaststelling der algemeene begrooting in Indië plaats vond.

De Heer Van de Velde, het woord hervattend, merkt op dat, evenals de Gemeenteraad vooruit niet precies weet over welk bedrag beschikt zal kunnen worden, ook de gewestelijke begrooting naar schatting zal moeten worden vastgesteld en de uitvoering vooral van belangrijke werken dus op de begrootingsgoedkeuring zal moeten wachten. De Heer De Graaff antwoordt, dat eene zoo oogenblikkelijke uitvoering wel zelden een vereischte zal zijn en het over het algemeen weinig tot de zaak zal afdoen of in Januari dan wel in Maart met het werk wordt begonnen.

Niemand ter zake van de uiteengezette grondslagen nader het woord verlangend, gaat de Regeeringscommissaris vervolgens over tot eene beknopte bespreking van eene door den Controleur Tideman samengestelde nota, die in eene voorafgaande vergadering der plaatselijke bestuursambtenaren te Palembang op Vrijdag 8 Augustus behandeling heeft gevonden.

In de eerste plaats staat de Heer De Graaff stil bij de in die nota aangehaalde beschouwing, ontleend aan de gedrukte aanteekeningen der Vereeniging van Ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur naar aanleiding van het wetsontwerp tot voorbereiding der bestuursreorganisatie, bij welke beschouwing vooral protest is aangeteekend tegen de wijziging der gewestelijke indeeling, „uitgaande" — zooals de Heer Tideman opmerkte — „van het overigens juiste standpunt dat krach-„tige vooruitgang alleen mogelijk is op de basis van eene machtige traditie".

„Wij hebben" — had men in die Aanteekeningen betoogd — „steeds die deelen „tot één administratie gebracht, waarvan wij de gelijkheid van belangen vermoed-„den of begrepen".

Gaf deze beschouwing den Heer Tideman reeds aanleiding om met betrekking tot de *Buitenbezittingen* in zijne nota te verklaren dat hij weinig gevoelde voor dat betoog, ook wat Java betreft, meent de Regeeringscommissaris voldoende in het licht te hebben gesteld, wat er in deze aan is van die „machtige traditie", en met die „gelijkheid van belangen" in de tegenwoordige gewesten is het niet beter gesteld, zooals men zeer wel wist. Naar reeds door spreker werd aangevoerd, aan eene traditie in den waren zin is op Java alleen te denken voor het *regentschap* en de *desa* en wat de laatste aanging had men zelfs zich druk beijverd om de Javaansche desa als autonoom orgaan allengs dood te drukken.

De evenzeer door den Heer Tideman terecht gewraakte meening, dat tengevolge van het ontstaan der groote gewesten de positie van het Binnenlandsch Bestuur zou achteruitgaan, is in niet mindere mate een dwaalbegrip. Het reorganisatieplan heeft juist ten doel aan dat Bestuur de plaats te hergeven, die het toekomt. De hoogere technische eischen, die in andere takken van dienst in den loop der jaren zich ontwikkelden, hebben er toe geleid dat, met voorbijgang van het niet daartoe toegerust Gewestelijk Bestuur, de draden meer en meer zich naar het algemeen centrum zijn gaan richten. Het algemeen streven is thans, door het scheppen van uit een technisch oogpunt beter ingerichte gewestelijke centra voor zooveel noodig die draden daarheen terug te voeren en daarmede aan het Bestuur opnieuw de plaats te verschaffen, die het in eene kolonie als deze behoort in te nemen. Het zich losmaken uit het gewestelijk verband van verschillende takken van dienst, voor welke die uit hun aard noodig noch wenschelijk was, is een uitvloeisel geweest van stilstand van het bestuurswezen in den algemeenen ontwikkelingsgang. Niet met groote woorden omtrent gemis van „vertrouwen" van de zijde der Regeering in de voortreffelijkheid van Hare bestuursambtenaren laat zich dit herstellen, maar alleen door een doelmatige hervorming van de bestaande bestuursinrichting.

Alleszins juist was bovendien door den Heer Tideman opgemerkt, dat het hem niet duidelijk was, waarom dat protest tegen het beweerd gemis van vertrouwen zich had gericht tegen de algemeene strekking der voorgestelde bestuursreorganisatie.

Waar genoemde Controleur in zijne nota onder het hoofd „Moeilijkheden in de praktijk bij een wijziging der administratieve indeeling van Nederlandsch-Indië" op de bezwaren wijst, welke men in Britsch-Indië heeft ondervonden bij de wijziging

der grenzen van de provincie Bengalen, betoogt de Heer De Graaff, dat aan den daar verwekten storm in zoover niet te veel beteekenis moet worden toegeschreven, dat byzondere elementen daarin een groot aandeel hebben gehad.

De Heer Tideman merkt op, dat in Bengalen toch ook van de zijde der bevolking protesten zijn uitgegaan, hetgeen den Heer De Graaff doet uiteenzetten hoe de politiek, niet het minst de botsing van verschillende staatkundige partijen, daarbij inzonderheid aan het woord is geweest.

Hierop zegt de Heer Tideman, dat hij bij eventueel te verwachten moeilijkheden denkt bijv. aan eene samenvoeging van Atjeh en Sumatra's Oostkust en van Menado, met zijn overwegend Christelijk element, bij het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden. De Heer De Graaff antwoordt, dat ook daarbij geene moeilijkheden verwacht behoeven te worden, indien men slechts in het oog houdt, dat immers niet elke regeling van algemeenen aard op elk deel van het gewest van toepassing behoeft te zijn.

De Heer De Groot voegt hieraan toe, dat bij de besprekingen op Java het opmerkelijk was, hoe de ambtenaren bij de overweging der nieuwe indeeling dikwijls veel verder wenschten te gaan dan bedoeld was en er, om zoo te zeggen, soms niets in zagen bijna alles te wijzigen. Ook spreker heeft eene samenvoeging van Atjeh met Sumatra's Oostkust te voren steeds als eene moeilijkheid beschouwd; bij eene bespreking echter met een der met eerstgenoemd gewest bekende Assistent-Residenten verklaarde deze ambtenaar, nadat hem de zaak was uiteengezet, dat z. i. tegen de bedoelde samenvoeging geenszins bezwaren zouden bestaan en dat, naar hij meende, ook door den Gouverneur van Atjeh daartegen geene overwegende bedenkingen zouden worden geopperd. De bevolking zelve staat, naar sprekers gevoelen, grootendeels buiten de quaestie der vorming van gouvernementen.

De Heer Tideman meent eveneens dat het bij de instelling van die groote gewesten hierop zal aankomen, dat de gewestelijke regelingen met het verschil in toestanden binnen het ressort rekening houden. Aan het zelfbestuur zullen hooge eischen worden gesteld om moeilijkheden te voorkomen. Allerlei vraagstukken zullen zich voordoen, waarbij eene zoo degelijke voorbereiding van te nemen maatregelen noodig zal zijn, dat spreker de vraag stelt of voor de gewestelijke bureau's, die den Gouverneur in deze ter zijde zullen moeten staan, wel een voldoend onderlegd personeel van genoegzame sterkte beschikbaar zal zijn.

De Regeeringscommissaris meent dat indien slechts het aantal gewesten zooveel mogelijk beperkt wordt, die vraag bevestigend kan worden beantwoord.

De opvatting, dat in het nieuwe stelsel de bestuursdecentralisatie zou worden ingeperkt, zou spreker bezwaarlijk kunnen deelen. Het tegendeel zal het geval zijn. Tengevolge vooral van de tegenwoordige inrichting van het bestuursorganisme is thans, na weinige jaren, de decentralisatie feitelijk doodgeloopen. De Gewestelijke Raden, in de richting van autonomie gevoerd, kunnen als zoodanig niet leiden tot hetgeen inzonderheid het effect zou moeten zijn en nu is het juist een der oogmerken van de reorganisatie om door opheffing van de bestaande beletselen zooveel mogelijk nieuw leven aan de zaak te geven.

De opmerkingen in de nota omtrent de samenstelling der plaatselijke bureau's geeft den Regeeringscommissaris aanleiding tot de mededeeling, dat de voorzieningen, waardoor die samenstelling te verbeteren zal zijn, in verband ook met de taak, die aan de bedoelde kantoren is toegedacht, nader een onderwerp van bespreking zullen uitmaken.

De vraag van den Heer Tideman of ook de Europeesche Controleerende ambtenaren in de nieuwe organisatie, de Assistent-Residenten, de beschikking over een bureau zullen krijgen, wordt door den Regeeringscommissaris bevestigend beantwoord.

Het voorkomende in de nota onder „Decentralisatie", waar gezegd werd, dat één der twee vormen is het stellen der behartiging van locale belangen in handen van plaatselijke lichamen, doet den Regeeringscommissaris nogmaals opmerken dat het kweeken van belangstelling bij de bevolking zelve voor die huishoudelijke aangelegenheden het groote politieke doel daarbij moet zijn.

Op het gezegde van den Heer Tideman, dat het eigenlijk doel van „auto-

nomie" toch is uitoefening van de regeertaak door de geregeerden, antwoordt de Heer De Graaff dat daarin de *practische,* in het eerste de *staatkundige,* de *opvoedende* strekking van het beginsel is te zien.

De Heer Lulofs vestigt de aandacht op hetgeen in de nota aan het slot der beschouwingen omtrent de Inlandsche Bestuurshoofden is gezegd, namelijk dat de steller zoo gaarne had gezien, dat de stiefmoederlijke wijze, waarop het Inlandsch Bestuur, ook op de Buitenbezittingen, tot nog toe behandeld is, met de invoering der reorganisatie een einde had genomen.

De Regeeringscommissaris betoogt dat wanneer de Heer Tideman, die nogmaals verklaart dat hij het Inlandsch Bestuur te veel achtergesteld vindt zoowel in bezoldiging als in opleiding, in plaats van de zinsnede: „had ondergeteekende zoo gaarne gezien" gebezigd had de woorden: „zou ondergeteekende zoo gaarne zien" de beschouwing zijne volle instemming zou hebben. Inderdaad beoogt de reorganisatie hetzelfde: opheffing en ontwikkeling van het Inlandsch Bestuur.

Spreker betreurt het evenzeer, dat men in gewesten als Palembang en andere niet reeds jaren geleden een aanvang heeft gemaakt met de vorming van een behoorlijk korps van dien aard, van een bruikbaar territoriaal bestuur tot encadreering van het volksgezag in de marga en hare onderdeelen, in welk geval men niet, althans in veel geringer mate, voor de Buitenbezittingen allengs had behoeven over te gaan tot eene zoo omvangrijke organisatie van het korps Civiele Gezaghebbers als thans vereischt.

Wegens het vergevorderde uur sluit de Regeeringscommissaris de vergadering, de aanwezigen uitnoodigend tot voortzetting der besprekingen te half zes uur des namiddags.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Palembang op 12 Augustus 1913 des namiddags te half zes uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
C. van de Velde, Resident van Palembang;
C. Lulofs, wd. Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;
G. F. A. Büsscher, Assistent-Resident van Ogan- en Komering Oeloe;
H. P. van der Horst, Assistent-Resident der Palembangsche Benedenlanden;
S. J. Petrus, Assistent-Resident der Palembangsche Bovenlanden;
A. L. M. Clignett, Assistent-Resident ter beschikking van den Resident van Palembang;
J. Tideman, Controleur ter beschikking voor de onderafdeeling Hoofdplaats Palembang;
P. A. Tellings, Controleur ter beschikking voor de afdeeling Palembangsche Benedenlanden;
P. C. Arends, Secretaris der residentie Palembang;
A. Ph. van Aken, Controleur van Korintji (residentie Djambi);
J. C. Mann, Adspirant-Controleur te Palembang.

De Regeeringscommissaris stelt, in voortzetting van de ter morgenvergadering gehouden besprekingen, aan de orde de vraag welke toepassing op de Buitenbezittingen gegeven kan worden aan een stelsel van bestuursdecentralisatie als des morgens besproken. Evenals voor Java en Madoera zal dus gezocht moeten worden naar organen voor de uitoefening van Zelfbestuur en voor de uitoefening in meer beperkten kring van autonoom beheer ten opzichte van huishoudelijke belangen.

Naast de gemeente wijst tot het laatste op Java als het ware zelf zich aan het regentschap.

De vraag is thans voor de residentie Palembang, welk orgaan dáár, en mogelijk tevens in andere deelen van Zuid-Sumatra, eene soortgelijke plaats zou kunnen innemen.

Naar het oordeel van den Resident van Palembang doet een zoodanig orgaan zich daar niet voor.

De Heer De Graaff vraagt of derhalve het standpunt ingenomen moet worden, dat verleening van *autonomie* in den bedoelden zin, wel te onderscheiden van het nader te bespreken *zelfbestuur*, voor de genoemde streken in het tegenwoordig stadium van maatschappelijke ontwikkeling nog praematuur is te achten, eene vraag, waarop spreker te meer nadruk legt daar het hem bekend is, dat wel eens de zienswijze is uitgesproken, dat integendeel juist *die* zijde van het vraagstuk voor de Buitenbezittingen van actueele beteekenis zou zijn.

De Heer Van de Velde acht met den Regeeringscommissaris die opvatting minder juist. Zijn inziens is noch in Palembang noch in de aangrenzende gewesten eene instelling van dien aard te vinden, tenzij men de min of meer historisch geworden onderafdeelingen daarvoor in aanmerking zou willen brengen, met een raad bestaande uit districtshoofden, margahoofden en enkele handelaren en kooplieden van beteekenis.

De Heer De Graaff vreest, dat die oplossing te zeer kunstmatig zou blijken. Achten de bestuurshoofden der onderafdeelingen beraadslagingen in hun kring over openbare werken en andere belangen wenschelijk, dan staat het ook

thans hun vrij personen als evenbedoeld ter zake te raadplegen en daartoe tot bijeenkomsten uit te noodigen, zonder dat nog sprake behoeft te zijn van de instelling van een autonoom lichaam, met alle financieele en administratieve gevolgen daarvan.

De Heer Tideman meent, dat op de Buitenbezittingen wel overal de ressorten, die als een Inlandsche bestuurseenheid kunnen worden aangemerkt, te weinig beduidend zullen zijn om voor het onderwerpelijk doel in aanmerking te komen. Als Inlandsche bestuurseenheid heeft men op Zuid-Celebes de regent- en glarangschappen, doch van dergelijke ressorten heeft men — om een voorbeeld te noemen — alleen in de onderafdeeling Takalar er meer dan tien.

De Resident van Palembang herhaalt, dat alleen de onderafdeeling desgewenscht in aanmerking gebracht zou kunnen worden voor autonomie, waar die ressorten thans reeds de beschikking hebben over onderafdeelings- en margakassen.

Hiertegen merkt de Heer De Graaff op, dat de margafondsen geene landsgelden zijn en betwijfelt hij zeer de verdedigbaarheid van het collectief maken van dergelijke middelen, hetgeen vermoedelijk gegronde bestrijding zou uitlokken.

Op die wijze toch zouden de margagelden, te vergelijken met de hier en daar op Java bestaande desakassen, niet langer blijven middelen van eene bepaalde marga, doch deel gaan uitmaken van een algemeen fonds, vereenigd c. q. met uit de algemeene koloniale middelen ten behoeve van de onderafdeeling afgezonderde gelden.

De Heer Van de Velde verklaart zich aldus nader, dat, waar overigens bezwaarlijk eenige oplossing te noemen zou zijn, de onderafdeelingen nog de meest geschikte ressorten zouden mogen heeten om voor de behartiging van huishoudelijke belangen met autonomie te worden bekleed, wanneer men toch wilde trachten iets van dien aard te scheppen.

De Regeeringscommissaris doet alsnog uitkomen, dat wèl in het oog is te houden dat met de toekenning van autonomie het orgaan onderworpen zou zijn aan de regelen van financieel beheer, vastgesteld of nader vast te stellen voor de krachtens artikel 68, *a*, van het Regeeringsreglement ingestelde lichamen, waartoe de inrichting van het orgaan dus bruikbaar moet zijn te maken.

De Controleur Tideman merkt dienaangaande op, dat de z.g. landschapskassen van de pas onderworpen gebiedsdeelen op Celebes geheel buiten het toezicht van de Algemeene Rekenkamer vallen en toch zich langzamerhand tot een groote kracht hebben ontwikkeld; daar is met het toezicht op die kassen een speciaal ambtenaar belast, ofschoon naar sprekers meening het geen bezwaar zou opleveren die gelden nu reeds dan wel in de toekomst onder het toezicht der Algemeene Rekenkamer te brengen.

Waar die fondsen geene landsgelden zijn, zou — brengt de Heer De Graaff terloops in het midden — de instructie van de Algemeene Rekenkamer eerst daartoe herzien dienen te worden. Of het intusschen wenschelijk zou zijn de taak van dat Financiëel College nog te verzwaren, zou een punt van twijfel kunnen uitmaken evenzeer als aan den anderen kant het voor de bedoelde Inlandsche zelfbesturen wellicht weinig voordeel zou aanbrengen onder een zooveel omslachtiger stelsel van contrôle te worden gebracht.

De Heer Tideman betoogt dat in deze voor de Buitenbezittingen groote moeilijkheden zouden zijn te overwinnen. De regentschappen en zelfstadige glarangschappen op Zuid-Celebes zijn, behoudens dan hun standpunt van administratieve ontwikkeling en den omvang van hun gebied, wat aangaat hunne staatsrechtelijke en maatschappelijke beteekenis gelijk te stellen met de regentschappen op Java. Sinds eeuwen hebben zij een bepaalde bestuurseenheid gevormd en waren zij dit ook in de oogen der bevolking. De regenten zijn afstammelingen der vroegere Vorsten. Zij hebben erkende aanspraken op hun positie als zoodanig.

De Heer De Graaff acht eene vergelijking met de regenten op Java in zoover alleen minder door te voeren, dat de ambtelijke bekwaamheden bij dezen aanmerkelijk hooger zijn en, zooals ook de vorige spreker niet verzweeg, de inwendige ontwikkeling van de regentschappen op Zuid-Celebes nog op een zooveel lageren trap staat, zoodat het ongetwijfeld groote bezwaren zou inhebben om ook die organen thans reeds de rol te doen vervullen, aan de regentschappen op Java toegedacht. En

wat de marga's in de residentie Palembang betreft, uit een staatsrechtelijk oogpunt zijn die niet anders te beschouwen in hunne betrekkingen tot het Algemeen Gezag dan als de desa op Java.

De Controleur van Korintji, de Heer Van Aken, merkt op dat de toestand in dat gebied sterk aan die op Celebes doet denken en dat het volk zich daar als één geheel beschouwt.

Op de vraag van de Heer De Graaff, of ook daar kassen worden aangetroffen als de margakassen in Palembang, antwoordt de Heer Van Aken, dat men daar gemeenten in het landschap aantreft. Korintji bestaat uit doesoenfederatie's, die hunne kassen hebben, doch vroeger liet geheel Korintji zich naar buiten vertegenwoordigen door een college, bestaande uit de hoogste adathoofden. Het Gewestelijk Bestuur echter te Djambi dacht in den beginne in Korintji te doen te hebben met een toestand als die der marga's in Palembang en zoo is men zulk een gemeenschap met den onjuisten naam „district" gaan betitelen. Het districtshoofd stond in werkelijkheid niet boven de andere hoofden; hij was de primus inter pares. De doesoen's, die deel uitmaken van zoo'n gemeenschap, beschouwen zich als volkomen zelfstandig.

De Regeeringscommissaris merkt op, dat dus de doesoen te vergelijken is met de desa op Java. Op zich zelf blijkt het district, zooals het in Korintji bestaat, eveneens meer een administratief maaksel te zijn, wat niet wegneemt dat het in den vorm der vroegere federaties en collectieve vertegenwoordiging een historischen achtergrond heeft, dien de afdeeling, de onderafdeeling, het district enz. elders feitelijk missen.

Hoe dit zij, waar op de Buitenbezittingen de toestand nog niet rijp is voor de instelling van autonome lichamen als in deze in de bedoeling liggen, worde de toepassing in *die* richting van het beginsel van bestuursdecentralisatie tot latere tijden uitgesteld.

Op de vraag van den Heer Tideman, hoe zonder die eenheden de toestand dan zal zijn, antwoordt de Heer De Graaff, dat de toestand van tegenwoordig dan eenvoudig blijft voortbestaan, behoudens eventueel de schepping van zelfbesturende hoogere organen. Andermaal wordt mitsdien het oordeel der vergadering ingewonnen over de vraag of in het gewest bestuursorganen aanwezig zijn, waaraan in het decentralisatie-vraagstuk eene plaats is te geven als die der Gemeente Palembang, waarop de Resident ontkennend antwoordt.

De Heer Petrus, Assistent-Resident der Palembangsche Bovenlanden, is van oordeel dat geene ressorten als autonome eenheden gekozen zouden moeten worden, kleiner dan de tegenwoordige afdeelingen, die sedert jaren één geheel uitmaken. In 1904 heeft men een deel der Sindangmarga's bij Benkoelen getrokken en een deel onder Palembang gelaten, en dit heeft nog al bezwaren opgeleverd. De bevolking heeft daartegen heftig geprotesteerd en alle pogingen in het werk gesteld om die splitsing weder ongedaan te maken. De afvoer van producten uit dat deel van Benkoelen heeft dan ook nog steeds plaats naar Moeara Bliti in de residentie Palembang.

De Heer De Graaff merkt op, dat, wanneer hij de mededeeling wel begrijpt, daarbij dus zeker margaverband werd verbroken, waarop de Heer Petrus nader te kennen geeft, dat niet het margaverband werd verbroken doch dat de Sindangstreek, bestaande uit zeven marga's, zich als één geheel, als één landschap beschouwde en dat drie van de zeven marga's bij Palembang bleven, terwijl vier daarvan onder Benkoelen werden gebracht, zoodat door de grenswijziging het landschap werd verdeeld.

Op de vraag van den Assistent-Resident Büsscher of ook thans bij de bevolking tegen de getroffen grenswijziging nog bezwaren bestaan, antwoordt de Heer Petrus, dat dit nu niet meer het geval is. De bevolking had zich wel te onderwerpen, daar de hoofden anders met ontslag werden bedreigd.

De Regeeringscommissaris betoogt dat uit dit feit dus de gevolgtrekking zou zijn te maken, dat men er zich voor wachten moet om eene zoodanige volksinstelling uiteen te halen. Overigens houdt de zaak met de in bespreking zijnde quaestie niet zoozeer verband; bij wijziging der administratieve indeeling kan men immers de inlandsche eenheden onaangetast laten.

De Assistent-Resident Petrus, het woord hernemend, zet vervolgens uit-

een, dat z. i. de afdeeling zich vrij wel aaneengesloten gevoelt, wat niet gezegd kan worden van alle onderafdeelingen. Zoo ressorteeren bijv. tegenwoordig de landschappen Kikim en Ampat Lawang repectievelijk onder Lamatang-Oeloe en Tebing-Tinggi en onder de Pasemahlanden en Tebing-Tinggi; die onderafdeelingen maken evenwel alle een onderdeel uit van de afdeeling Palembangsche Bovenlanden.

De Heer De Graaff stipt terloops aan, dat het in het algemeen niet het streven moet zijn om vroegere margaverbanden en dergelijke kunstmatig weder aan te wakkeren, waarop de Heer Petrus antwoordt, dat het daarom ook in zijne bedoeling zou liggen de *afdeelingen* als eenheden in de positie te brengen van de regentschappen op Java; de afdeelingen, bestaande uit verschillende stammen, die weder in marga's onderverdeeld zijn.

De Regeeringscommissaris vraagt of bijv. de onderafdeeling Rawas als één geheel beschouwd kan worden met de afdeeling Palembangsche Benedenlanden, waarop de Resident antwoordt dat die onderafdeeling, wat de bevolking betreft, eerder bij Djambi zou behooren en dat zij vóór de reorganisatie der residentie Palembang van 1906 een onderdeel vormde van de vroegere afdeeling Tebing Tinggi. Bij die reorganisatie werden de toenmalige afdeelingen Tebing-Tinggi en Lahat tot één afdeeling, de Palembangsche Bovenlanden, vereenigd en kwam Rawas als contrôle-afdeeling rechtstreeks onder den Resident; bij Staatsblad 1911 nº 601 werd ook dit weder gewijzigd en Rawas bij de afdeeling Palembangsche Benedenlanden gevoegd. Van een bepaald verband, anders dan administratief, tot de afdeeling, als grondslag voor een autonoom bestuur, is voor Rawas dus evenmin sprake als voor de andere onderafdeelingen.

Van ontevredenheid der bij Benkoelen getrokken Sindangmarga's heeft de Heer Van de Velde, toen hij in 1906 als Resident van Benkoelen was opgetreden, ook niets meer gemerkt en hij voegt hieraan toe, dat de afvoer van producten uit die marga's naar Moeara Bliti z. i. geenszins verklaard moet worden uit stamverwantschap, doch dat dit een zuiver plaatselijke quaestie is, verband houdend met den loop der bestaande wegen.

De Assistent-Resident Büsscher deelt hierop mede, dat naar zijn gevoelen in dit gewest alleen de marga's als eigenlijke eenheden zijn te beschouwen, die voor autonomie in aanmerking zouden kunnen komen, daar het inwendig verband nog zeer sterk is.

De Regeeringscommissaris betoogt dat de marga, zooals al werd opgemerkt, de plaat inneemt van de desa op Java, die eveneens autonomie bezit, echter eene autonomie, geput uit haar eigen bestaan. Van eene *toekenning* van autonomie, uitgaande van de Regeering, zooals dit in het decentralisatievraagstuk wordt bedoeld, behoeft dus daarbij geene sprake te zijn; evenals de dessa op Java *bezit* de marga als zoodanig die reeds.

De andermaal gestelde vraag of al dan niet op dit oogenblik in het gewest Palembang eenheden bestaan, waarvoor die maatregel wèl passend ware te achten, wordt opnieuw door de vergaderden algemeen ontkennend beantwoord.

Op de vraag van den Heer Lulofs of in het nieuwe systeem de marga haar eigen autonoom karakter behoudt, antwoordt de Regeeringscommissaris bevestigend. In geen geval echter moet men Inlandsche eenheden als het ware opdelven.

De Controleur Tideman is van oordeel dat nergens op de Buitenbezittingen de bedoelde eenheden te vinden zullen zijn. De Heer De Graaff acht het daarentegen niet onmogelijk, dat dit zoo niet dadelijk althans op den duur wel degelijk het geval zal wezen. Het district bijv. in Korintji zal wellicht al spoedig in aanmerking kunnen komen.

De Resident Van de Velde meent eveneens dat dergelijke eenheden te verwachten zullen zijn, ook met historischen achtergrond. Zoo bijv. zullen marga's van dezelfde afkomst en ook door hunne ligging geheel bij elkaar behoorende, als de Kikim-marga's, de Lintang-marga's, de Sindang-marga's, langzamerhand zijn te ontwikkelen tot districten, geschikt om tot autonome gemeenschappen te worden.

De Heer Tideman wijst er op, dat op Celebes de nawerking van den vroegeren toestand nog zoo sterk is, dat de regenten soms nog meenen macht te hebben over lieden die reeds lang geen onderhoorigen van hun gebied meer zijn, eene voorstelling, zooals de Regeeringscommissaris meedeelt, die ook op Java vroeger

algemeen zich voordeed en zelfs nu vooral bij de Inlandsche Vorsten op Java nog niet geheel verdwenen is.

De Controleur Van Aken verklaart zich de opvatting toegedaan dat voor Korintji eene toekomstige autonome eenheid meer in de *afdeeling* dan in de twee districten, ieder afzonderlijk, moet worden gezocht.

Als eindconclusie wordt ten slotte door de vergadering de stelling aanvaard, dat, wat aangaat het vraagstuk der bestuursdecentralisatie, de schepping in Zuid-Sumatra van autonome lichamen met huishoudelijk karakter voor het oogenblik nog niet in de orde van den tijd ligt, doch dat in de toekomst als zoodanig misschien het *district* in aanmerking zal kunnen komen, behoudens voor Korintji, waar in plaats van de districten wellicht de *afdeeling* daarvoor in aanmerking moet worden gebracht.

Overgaande tot de behandeling van het *zelfbestuur,* stelt de Heer De Graaff vervolgens de quaestie aan de orde, welke combinatie voor Zuid-Sumatra aanbeveling zou verdienen als gewest in het nieuwe bestuursverband, daarbij mededeelend dat bijv. gedacht is aan eene vereeniging van Palembang, de Lampongsche Districten, Benkoelen, Banka, Billiton en Djambi, te zamen een ressort uitmakend met omstreeks anderhalf millioen zielen. Dat zielental kan wel is waar niet in vergelijking komen met dat van de ontworpen nieuwe gewesten, op Java, doch hiertegenover staat een zooveel grootere uitgestrektheid (ruim 3500 □ G. M.) en een zooveel minder gemakkelijk verkeer.

Verder zouden dan de gewesten Midden- en Noord-Sumatra zijn te vormen, het eerste bestaande bijv. uit Sumatra's Westkust, Tapanoeli en de afdeeling Bengkalis, al dan niet met Riouw en Onderhoorigheden, het tweede bijv. uit Atjeh, het Cultuurgebied van Sumatra's Oostkust en c. q. uit Riouw, beide met eene bevolking van eveneens anderhalf à twee millioen zielen.

Zuid-Sumatra zou dan een goed geheel vormen met zekere homogeniteit, ook met het oog op de inrichting van het Inlandsch Bestuur, waar ook op Banka en Billiton vermoedelijk wel een normaal districtsbestuur zal worden ingevoerd. Voor zooveel geene bezwaren van anderen aard zich daarbij voordoen, zullen de Inlandsche bestuursambtenaren dan allerwegen in het gebied overgeplaatst kunnen worden, te meer wijl het in de bedoeling zou liggen eenzelfde opleiding aan de ambtenaren voor het geheele nieuwe gewest te geven. Op de vraag of tegen eene zoodanige indeeling voor Zuid-Sumatra bezwaren zouden bestaan, merkt de Resident Van de Velde op, dat voor het oogenblik inzonderheid de communicatie met de Lampongsche Districten nog bezwaar oplevert vooral indien de geruchten juist zijn, dat men voornemens zou wezen den spoorwegbouw van Moeara Enim naar Telok Betong voorloopig te staken om de lijn via Lahat naar Benkoelen door te trekken.

De Heer Van Aken betoogt, dat het z. i. overweging zou verdienen om Djambi, gedeeltelijk met een Menangkabau'sche bevolking, bij Sumatra's Westkust te voegen, waarop de Heer De Graaff in het midden brengt dat, wellicht behoudens Korintji, Djambi meer één is met Palembang.

Wat Korintji aangaat, zet de Controleur Van Aken uiteen, dat dit gebied beslist bij Sumatra's Westkust moet worden getrokken, en dit zoowel om geografische redenen als omdat het verkeer, de geheele handelsbeweging van Korintji, over de Westkust gaat.

De Heer De Groot brengt in herinnering, dat indertijd reeds overwogen is om Korintji bij Sumatra's Westkust te voegen evenals de Batang Hari-districten; om twee redenen echter werd daarvan afgezien, vooreerst omdat de ontwikkeling van Korintji nog niet op één lijn met die der Westkust kon worden gesteld en het dus in dat verband als een onbelangrijk landschap zou worden beschouwd, terwijl het van Djambi waarschijnlijk één der belangrijkste streken zou uitmaken, dáár dus meer kans had tot zijn recht te komen, en ten tweede omdat Djambi zonder Korintji niet voldoende gewichtig ware geweest voor eene zelfstandige residentie, welker instelling om meerdere redenen gewenscht was.

Waar die argumenten in het nieuwe gewestelijk verband niet meer wegen, concludeert de Regeeringscommissaris dat het derhalve aanbeveling verdient, Djambi met uitzondering van Korintji onder Zuid-Sumatra te brengen en Korintji onder Midden-Sumatra.

De vestiging van den bestuurszetel besprekende, oppert de Heer De Graaff de onderstelling, dat de hoofdplaats Palembang zich het meest daartoe leenen zal, waarmede de aanwezigen accoord gaan.

Spreker stelt nogmaals in het licht, dat bij toepassing ook op de gewesten der Buitenbezittingen van het beginsel van decentralisatie, financieel en administratief, ter genoemde hoofdplaats dus mede een beter ingericht gewestelijk bureau zou worden vereischt, terwijl ook voor Zuid-Sumatra dan nader te overwegen zou zijn welke onderwerpen van Staatszorg aan het zelfstandig beheer van het gewestelijk bestuur zouden zijn toe te vertrouwen, als hoedanig bijv. in beschouwing zouden kunnen komen: waterstaat, irrigatie, Inlandsch onderwijs, politiewezen, boschwezen, credietwezen, gezondheidsdienst, veeartsenijkundige dienst, arbeidsinspectie, agrarische aangelegenheden, transportwezen (autodienst), bestuurstelefoondienst, bestuurswezen, pandhuisdienst enz.

Wat de agrarische aangelegenheden betreft, wijst de Heer De Groot er op hoe het recht tot uitgifte van woeste gronden in erfpacht mogelijk aan den Gouverneur zal kunnen komen, wanneer op diens bureau eene behoorlijke afdeeling voor agrarische aangelegenheden wordt gecreëerd.

De Regeeringscommissaris betoogt, dat overdracht van het bestuurswezen in dien zin zou moeten worden opgevat, dat het geheele bestuurskorps, het Europeesche zoowel als het Inlandsche, ter beschikking van het Gewestelijk Bestuur zou worden gesteld, zoodat plaatsingen en overplaatsingen geheel aan den Gouverneur zouden worden overgelaten, evenals dit thans reeds het geval is o. a. met de Controleurs, wier plaatsing door het Hoofd van gewestelijk bestuur geregeld wordt. Ook voor de overige takken van dienst zou hetzelfde het geval zijn.

Aan het hoofd voorts van de betrokken afdeelingen van het gewestelijk bureau zouden de meerbesproken technische adviseurs komen te staan: bijv. een Hoofdingenieur of Ingenieur voor de afdeeling irrigatie, een Inspecteur van Financiën voor de op dat onderwerp betrekking hebbende afdeeling, enz.

Overgaande tot eene bespreking van het rechtswezen, verklaart de Assistent-Resident Petrus, dat het zijn inziens wenschelijk zou zijn indien in het nieuwe stelsel gebroken werd met de adatrechtspraak en algemeen werd overgegaan tot een Gouvernements-rechtspraak onder rechtskundige voorzitters.

De Controleur Van Aken merkt op, dat voor Korintji dan toch eene uitzondering gemaakt zou moeten worden; de tegenwoordige adatrechtspraak zal daar behouden dienen te blijven. Indien Korintji bij Sumatra's Westkust wordt getrokken, zal daarom ook het Sumatra-Reglement voor dat gebiedsdeel niet van toepassing mogen worden verklaard.

De Resident Van de Velde merkt op, dat Palembang en Djambi elk een landraad hebben voor de hoofdplaats, doch dat Benkoelen in twee landraadressorten is verdeeld. Door een gering verschil in redactie der bepalingen is de toestand nu zóó, dat een Palembanger, in Benkoelen een misdrijf plegende, voor den landraad terecht staat, terwijl een Benkoelees, die in het Palembangsche iets misdrijft, volgens de adat door een adatrechtbank wordt gestraft.

De Heer Büsscher zou ook voor Palembang de adatrechtspraak gaarne behouden zien, echter onder rechtskundige voorzitters. Bepaalde kleine adatovertredingen zouden toevertrouwd moeten blijven aan de marga-rapat's, andere overtredingen aan de rapats onder voorzitterschap van goed opgeleide Districtshoofden. Daarnaast evenwel zouden voor misdrijfzaken en voor civiele actie's boven de *f* 50.— adatrechtbanken moeten komen onder rechtskundige voorzitters.

Op de vraag van den Heer De Graaff of de vorige spreker zich de districtsrechtbanken daarbij denkt als de districts- en regentschapsgerechten op Java, behoudens dat de daarbij voorgebrachte zaken volgens de adat zouden worden berecht, antwoordt de Heer Büsscher bevestigend. Behalve kleine overtredingszaken zou hij dus ook de weinig beduidende civiele zaken aan die rechtscolleges toevertrouwd willen zien. De marga-rapat zou bepaaldelijk daarnaast behouden moeten blijven voor specifieke adatovertredingen, bijv. het aanraken van eene vrouw en dergelijke.

De Heer Van Aken deelt mede, dat in Djambi thans reeds overtredingszaken voor de districtsrapat komen onder voorzitterschap der Districtshoofden. Groote civiele zaken (boven de *f* 50.—), appèlzaken van de districtsrapat, alle za-

ken, waarin hoofden betrokken zijn, en misdrijfzaken komen voor de afdeelings-rapat, met den Controleur als leider. Hierin hebben adathoofden zitting als lid. De Districtshoofden daarentegen zijn geen lid, doch hebben een adviseerende stem. Dezen toestand zou de Heer Van Aken voor geheel Djambi gehandhaafd willen zien.

Resumeerende zegt de Regeeringscommissaris dat derhalve, behoudens de *marga-rapat* speciaal voor adatschendingen, gewenscht wordt, als algemeene vorm, een *districts-rapat* voor kleine zaken, civiele en strafrechtelijke, en een *afdeelings-rapat* in het algemeen voor de meer belangrijke aangelegenheden. De Heer De Graaff vraagt wie als leden van die rechtbanken zouden moeten optreden, waarop de Heer Büsscher als zoodanig noemt de marga-hoofden.

De Resident Van de Velde zet uiteen hoe indertijd reeds door zijn toenmaligen ambtsvoorganger, den Heer Van Rijn van Alkemade, aan de Regeering werd medegedeeld dat naar zijne meening de Gouvernementsrechtspraak in het gewest kon worden ingevoerd doch dat hij met het oog op de hooge kosten, daaruit voortvloeiende (geschat op *f* 320.000.—), in de toenmalige financiëele omstandigheden nog geen voorstel daartoe zou doen. In 1912 is de Regeering op het onderwerp teruggekomen en werd door Haar de vraag gesteld hoe dat bedrag van *f* 320.000.— berekend was. Aangezien naar berekeningen vergeefs gezocht was, is daarop eene eigen becijfering gegeven, die als eindsom een lager bedrag aangaf (± *f* 180.000.—). Tegelijkertijd echter werd betoogd, dat de tijd nog niet aangebroken was te achten voor de invoering van Gouvernementsrechtspraak volgens de bestaande Reglementen op het rechtswezen op de Buitenbezittingen, doch dat geene bezwaren bestonden om de leiding in handen van rechtskundige voorzitters te geven. Ter voorkoming van moeilijkheden in de practijk werd tevens in overweging gegeven de invoering eener Gouvernementsrechtspraak plaatselijk nader in overweging te doen nemen door een ervaren jurist, die ter bestudeering daarvan naar het gewest ware te zenden.

Spreker deelt nog mede, dat de voorschriften voor de adatrechtspraak in het gewest in een boekje verzameld zijn, hetgeen den Heer De Graaff doet vragen of die verzameling van adatvoorschriften niet langzamerhand de min of meer bedenkelijke beteekenis heeft gekregen van een wetboek, vastgesteld door een daartoe niet bevoegde autoriteit.

De Heer Van Aken zou voor Djambi de rechtspraak nog niet in handen van rechtskundige voorzitters willen zien. Hij twijfelt er aan of een jurist, speciaal en alleen met de rechtspraak belast, in die streken nog wel de resultaten zou bereiken, die een bestuursambtenaar verkrijgen kan, waar het volksbegrip „recht door het bestuur" nog te vast ingeworteld is.

De Heer De Graaff betwijfelt bovendien of in de naaste toekomst voor de Buitenbezittingen rechtskundige voorzitters te bekomen zouden zijn; de instelling der landrechters op Java zal vermoedelijk alle rechtskundigen vorderen, waarover te beschikken valt. Ook om die reden zal het Bestuur in de naaste toekomst op de Buitenbezittingen nog wel een belangrijk aandeel in de rechtspraak moeten vervullen, meer zelfs dan met het oog op andere dienstbelangen wenschelijk is.

De Resident Van de Velde deelt verder mede, dat in Palembang juist een begin is gemaakt met openstelling der mogelijkheid, dat de kleine rapat door de Districtshoofden wordt voorgezeten in stede van door den Controleur. Algemeene bevoegdheid daartoe is nog niet aan die Inlandsche ambtenaren toegekend; in elk bijzonder geval zal de Controleur, die uit het voorloopig onderzoek en uit de stukken weet, welke zaken voor de rapat zullen komen, moeten beoordeelen of de behandeling aan het Districtshoofd kan worden toevertrouwd. De grootere en meer ingewikkelde zaken kan de Controleur dan aan zich houden, doch de terechtzitting niettemin door het Districtshoofd doen bijwonen.

Op de vraag van den Heer De Graaff of het mogelijk is, dat iemand voor een adatrechtbank te recht staat, waarin niemand zitting heeft, die door eigen waarneming de plaatselijke adat van dien persoon kent, antwoordt de Assistent-Resident Büsscher dat die mogelijkheid niet is uitgesloten doch dat dit toch in den regel niet het geval zal zijn. De Heer Van De Velde voegt daaraan toe, dat juist ter voorkoming daarvan sedert eenigen tijd voorgeschreven is, dat op verschillende plaatsen rapat gehouden zal worden, zoodat als regel de rechtzitting plaats heeft in of in de onmiddellijke nabijheid van de streek, waar de persoon

thuis hoort. Is dit voor civiele zaken thans nagenoeg verplichtend, voor misdrijfzaken, waaraan preventieve hechtenis verbonden is, kan die eisch niet gesteld worden. In die gevallen moet de terechtzitting plaats hebben op de onderafdeelingshoofdplaats, doch in verband met zijne leiding van het plaatselijk onderzoek als anderszins is toch het margahoofd ook daarbij aangewezen om de zitting bij te wonen.

De Regeeringscommissaris vraagt of eene neiging waarneembaar is, dat de doesoens zich meer op den voorgrond willen stellen met verdringing van de marga's. De Heeren Van de Velde en Büsscher antwoorden ontkennend, doch de Heer Van Aken deelt mede, dat in een deel van Djambi dit wel degelijk het geval is, nl. dáár, waar vroeger geene marga's hebben bestaan maar federatie's van doesoens. Deze doesoens voelen zich nog steeds eenigszins onafhankelijk.

De Heer Lulofs wenscht nog op te merken, dat vroeger reeds als principe is aangenomen, dat, behalve het Regentschap op Celebes en de marga's in Palembang, de Regeering geene dorpsbonden boven de doesoen erkent.

Als conclusie wordt ten slotte door de vergadering het standpunt ingenomen, dat, waar vermoedelijk toch geene rechtskundige voorzitters te bekomen zouden zijn, al mocht men die op zich zelf begeeren, bij de beoordeeling van de toekomstige samenstelling en taak van het Europeesch Bestuur zal worden uitgegaan van den tegenwoordigen toestand, waarbij dat Bestuur de rechtspraak in Zuid-Sumatra nog zoo goed als geheel in handen heeft.

Overgaande tot de behandeling van de samenstelling der nieuwe Gewestelijke Raden, deelt de Regeeringscommissaris mede, dat het in de bedoeling zou liggen die Raden samen te stellen uit drie elementen: een ambtshalve zitting nemend, een door den Gouverneur-Generaal benoemd en een gekozen element.

Het eerste element, dat onmisbaar zal zijn, in vele gevallen, om uit een zaakkundig oogpunt de behandeling in het juiste spoor te houden, zou kunnen bestaan uit de ambtelijke adviseurs der Hoofden van gewestelijke bestuur.

De Heer De Graaff doet de vraag of een Inlandsch element aanwezig is, waaraan een meer of minder uitgebreide plaats in den Gewestelijken Raad kan worden toegewezen. De Assistent-Resident der Palembangsche Benedenlanden, de Heer Van der Horst, antwoordt ontkennend; de Controleur Tellings echter meent dat in de toekomst dat element zich wel vormen zal. De Heer Van Aken acht zoodanige personen in Korintji wel aanwezig.

De Controleur Tideman stelt de vraag of het Nederlandsch kennen als eisch moet worden gesteld en, indien dat niet kan, of het dan niet wenschelijk zou zijn in de afdeelingen een „Raad van Inlandsche Adviseurs" in het leven te roepen, onder leiding van een Europeesch bestuursambtenaar, waarmede eene vóórbespreking zou moeten plaats vinden van de in de volgende zitting van den Gewestelijken Raad te behandelen onderwerpen, die voor de inheemsche bevolking van belang zijn, en die tevens voorstellen bij den Gewestelijken Raad zou kunnen voorbrengen.

De Regeeringscommissaris acht den eisch van het Nederlandsch voorloopig nog wat te bezwarend. Zonder nog daaraan een bepaalden vorm te geven als „Raad van Adviseurs", kan niettemin desgewenscht door de Afdeelingsbestuurders toch steeds te voren met zekeren kring van Inlandsche ingezetenen in het ressort overleg worden gepleegd nopens bij den Gewestelijken Raad aanhangige voorstellen of nopens de urgentie van voorstellen in het belang der inheemsche bevolking.

Voor zoover slechts eenigszins mogelijk zouden echter ook Inlandsche leden, ambtelijke en zoo mogelijk niet-ambtelijke, in dien Raad zijn op te nemen.

Op de vraag van den Heer De Graaff of in de residentie Palembang evenals op Java geregeld bestuursvergaderingen met de Inlandsche hoofden worden gehouden, wordt deels bevestigend, deels ontkennend geantwoord. De besprekingen van de Controleurs met de aanwezige hoofden na de terechtzittingen worden door eenigen als zoodanig beschouwd, aangezien op die bijeenkomsten alle belangrijke aangelegenheden behandeld plegen te worden. Deze besprekingen hebben echter met enkele toevallig aanwezige hoofden plaats en niet met allen, terwijl de bijeenkomsten ook niet bepaalde periodieke vergaderingen zijn.

Ook de vergaderingen der districtshoofden met de margahoofden kunnen niet als periodieke bijeenkomsten worden aangemerkt.

De Heer De Graaff wijst op het belangrijk nut vooral van goed geleide,

geregelde bestuursvergaderingen, niet met *enkele* doch met alle hoofden. Juist het *periodieke* ook van den vergaderingsdag, waardoor die dag in het bestuursleven zekere beteekenis krijgt, is in deze van belang, al moeten ook in verband met de afstanden de tusschenpoozen eenigszins ruim worden gesteld.

Met het oog op het vergevorderde uur sluit de Regeeringscommissaris de vergadering, de besprekingen verdagend tot den volgenden morgen, te half negen uur.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Palembang op 13 Augustus 1913 des voormiddags te half negen uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
C. van de Velde, Resident van Palembang;
C. Lulofs, wd. Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;
G. F. A. Büsscher, Assistent-Resident van Ogan- en Komering Oeloe;
H. P. van der Horst, Assistent-Resident der Palembangsche Benedenlanden;
S. J. Petrus, Assistent-Resident der Palembangsche Bovenlanden;
A. L. M. Clignett, Assistent-Resident ter beschikking van den Resident van Palembang;
J. Tideman, Controleur ter beschikking voor de onderafdeeling Hoofdplaats Palembang;
P. A. Tellings, Controleur ter beschikking voor de afdeeling Palembangsche Benedenlanden;
P. C. Arends, Secretaris der residentie Palembang;
A. Ph. van Aken, Controleur van Korintji (residentie Djambi);
J. C. Mann, Adspirant-Controleur te Palembang.

De Regeeringscommissaris vervolgt de besprekingen van den vorigen avond betreffende de samenstelling van den nieuwen Gewestelijken Raad.

Voor het tweede, het te benoemen element, zullen in de allereerste plaats enkele Residenten, bestuurders der afdeelingen in het ontworpen stelsel, in aanmerking komen; niet allen, daar anders het ledental te groot zou worden. Verder eenige, eveneens door den Gouverneur-Generaal te benoemen, Inlandsche leden uit de ambtelijke wereld, bijv. enkele Districtshoofden, de Hoofddjaksa, enz., die benoemd zullen worden òf op voordracht van den Raad òf op voordracht van den Gouverneur.

Onder de Europeesche ambtelijke leden zullen b.v. een ingenieur, een geneesheer enz. aangetroffen kunnen worden.

Wat de benoemde niet-ambtelijke leden betreft, wel in de eerste plaats zal daartoe het oog vallen op vertegenwoordigers van handel en landbouw, nijverheidsondernemers enz.

Overgaande tot de bespreking van de derde groep, de gekozen leden, vraagt de Heer De Graaff of ook hier het stelsel van verkiezing toepassing zal kunnen vinden. Ten aanzien van de Europeesche ingezetenen, allen of die in bepaalde kringen, zal dit wellicht niet onmogelijk zijn. Eene andere quaestie is het of inzonderheid in Inlandsche kringen het beginsel mede zal zijn door te voeren. Op Java bijv. zullen van groepen van regentschapsraden verkiezingen kunnen uitgaan voor den Gewestelijken Raad. Dergelijke autonome lichamen zullen echter op de Buitenbezittingen voorshands uitzonderingen zijn, naar men verklaarde.

De Resident Van de Velde acht voor het gewest Palembang verkiezing door Inlanders uitgesloten, tenzij men het recht daartoe afdeelingsgewijs zou wenschen toe te kennen aan de margahoofden, die dan uit hun midden iemand zouden kunnen aanwijzen om zitting te nemen in den Gewestelijken Raad.

Waar de besprekingen in dien Raad hoofdzakelijk kunnen loopen over onderwerpen van algemeen beheer en niet over locale belangen, betwijfelt de Heer De Graaff of margahoofden in een zoodanig college van nut zouden zijn, waarop de Resident het denkbeeld oppert om de gezamenlijke margahoofden dan bijv. een Districtshoofd als raadslid te doen aanwijzen. Ook dit echter zou, naar de Regee-

ringscommissaris doet uitkomen, minder gewenscht zijn. Het zou juist in de bedoeling liggen het Inlandsch gekozen element uit niet-ambtelijken kring te verkrijgen.

De Controleur Tideman meent, dat wat de hoofdplaats Palembang betreft, slechts een twee- of drietal personen uit de Inlandsche maatschappij in aanmerking zou kunnen komen voor Raadslid.

Ook daarom, merkt de Heer De Graaff op, zullen voor verkiezing alleen niet-ambtelijke personen in aanmerking moeten komen, wijl dat middel zal moeten bijdragen tot uitbreiding, binnen eene bepaalde grens, van het niet-ambtelijk tegenover het ambtelijk element in den Gewestelijken Raad.

De Heer Tideman vraagt of, indien aan het Inlandsch element het verkiezingsrecht niet wordt gegeven, het uit een billijkheidsoogpunt dan wel wenschelijk zou zijn dat recht niettemin toe te kennen aan de Europeanen. Wanneer de inheemsche bevolking, numeriek zooveel sterker dan de Europeesche, geene vertegenwoordigers afvaardigt en de Europeanen door verkiezing van enkele leden dit wel kunnen doen, acht de Heer Tideman dit een onbillijkheid tegenover de eerste, daar een bepaalde bevolkingsgroep op die wijze een te grooten steun zou krijgen. Waar vroeger de Overheid boven alles stond, zou nu, door het verkiezingsrecht alleen aan de Europeanen toe te kennen een der partijen in het voordeel boven de andere zijn.

De Regeeringscommissaris is van oordeel dat men zich op een onjuist standpunt plaatst, zooals hij bij de eerste vergadering al deed uitkomen, wanneer men het begrip „Vertegenwoordiging” zoo nauw verbindt aan toepassing of niet-toepassing in zekere bevolkingsgroep van het beginsel van verkiezing, zelfs, naar hij mede reeds opmerkte, aan gelijkheid van landaard. De Heer Tideman antwoordt dat toch aan eene bepaalde groep het recht van verkiezing zou worden gegeven. De Heer De Graaff wijst er op dat ook die verkozenen dan het algemeen en niet hun groepsbelang voor oogen zullen moeten hebben.

De Heer Tideman vraagt, wat dan het voordeel is van het verkiezingsrecht, eene vraag die in het algemeen beantwoordt wordt met de opmerking, dat voor het eigen gevoel der bevolking of betrokken bevolkingsgroep daardoor personen in het college worden geplaatst, aan welke zij de behartiging van het algemeen belang naar hare inzichten het best opgedragen acht. Dat voordeel wordt dus ook geheel denkbeeldig wanneer die bevolking, zooals in deze, nog niet in staat is om met oordeel des onderscheids een stem uit te brengen.

De Heer Tideman geeft in overweging om, wanneer in den Gouvernementsraad ook Inlandsche leden worden opgenomen, hetgeen ook spreker in de gegeven omstandigheden wenschelijk acht, voorzieningen te treffen, waardoor het lidmaatschap niet tot eene waardelooze vertooning wordt gemaakt, zooals dit bijv. bij den Gemeenteraad te Palembang het geval is. Spreker acht het daarom noodig als eisch te stellen dat de leden het Nederlandsch machtig zijn, daar zij anders evenals in den Gemeenteraad eenvoudig figuranten zijn.

De Regeeringscommissaris merkt op, dat dan voor de naaste toekomst het Inlandsch element vrij wel uitgesloten zou wezen. Hij acht het voorshands wenschelijker den gulden middenweg te kiezen door bijv. aan den Raad een translateur toe te voegen.

De Heer Tideman zegt, dat dit geheel overeenkomt met zijne inzichten en dat door hem bij den Gemeenteraad ook reeds een voorstel werd ingediend tot aanstelling van een Maleischen tolk. Spreker leest uit dat voorstel enkele gedeelten voor, luidende als volgt:

„Ik acht dit” — namelijk het deelnemen aan de discussies door de niet-Europeesche leden — „een punt van groot belang, niet alleen voor de behandeling der „verschillende onderwerpen op de zittingen doch ook ten aanzien van het meer ver„wijderde nut, dat er voor de geheele bevolking in gelegen is, wanneer enkelen „harer vertegenwoordigers als lid der locale raden optreden”.

„In het feit, dat Inlanders lid van den Gemeenteraad zijn, moeten we ons „verheugen want vooral in de toekomst zal groot voordeel kunnen worden getrok„ken uit hun plaatselijke kennis, die natuurlijk grooter is dan die der Europeesche „leden, en uit hun bekendheid met de toestanden onder de bevolking”.

„De overgang van den vroegeren toestand van gecentraliseerd bestuur tot „dien, waarbij decentralisatie tot werkelijkheid werd, tengevolge waarvan de Inlan„der als lid van een localen Raad optrad, was feitelijk een te groote sprong in den

„ontwikkelingsgang der Inlandsche maatschappij. De Inlandsche leden kunnen de „discussie's niet volgen en zijn mitsdien niet meer dan figuranten in den Raad".

Daarom, vervolgt de Heer Tideman, gaf ik in overweging een tolk aan te stellen, waardoor de Voorzitter ontheven zou worden van den last om alles, wat gezegd werd, in de Maleische taal over te brengen. Dit is voor iederen voorzitter een te zware taak, daar de leiding der vergaderingen op zichzelf reeds een arbeid is, die den geheelen mensch eischt. Tot mijn groote spijt echter is de Gemeenteraad niet op mijn voorstel ingegaan en daarom zou ik ten opzichte van den toekomstigen Gouvernementsraad het noodzakelijk achten, dat in de instellingsordonnantie werd voorgeschreven, dat den Gouverneur voor de leiding der vergaderingen een tolk ter zijde staat. Dit moge een punt van ondergeschikt belang schijnen, inderdaad is het dat niet. Daarvan toch zal het voornamelijk afhangen of de niet-Europeesche leden werkelijk van eenig nut in den Raad zijn.

De Regeeringscommissaris is eveneens van gevoelen dat geen bezwaar kan bestaan tegen eene bepaling van dien aard. Nog eens echter legt hij er den nadruk op, dat een raadslid uit zekere bevolkingsgroep verkeerd doet door zich te beschouwen als advokaat van die groep. Het werd trouwens reeds gezegd, dat bijv. de Europeesche bestuursambtenaren in den regel de beste vertegenwoordigers van de algemeene belangen der Inlandsche bevolking zijn gebleken, een oordeel, dat ook in de Britsche Koloniën meermalen is uitgesproken.

Overigens zou bezwaarlijk de stelling verdedigd kunnen worden, dat wanneer aan de inheemsche bevolking niet het verkiezingsrecht wordt toegekend, omdat deze bevolkingsgroep tot de behoorlijke uitoefening nog niet in staat is te achten, het toekennen van dat recht aan een andere groep eene onbillijkheid zou zijn, ook indien er voor gezorgd wordt, dat voor de behartiging van de algemeene belangen der eerste krachtens benoeming of uit anderen hoofde de noodige goede vertegenwoordigers aanwezig zijn.

Op de vraag van den Heer Van de Velde of de Regeeringscommissaris den eisch van het Nederlandsch voorloopig niet gesteld zou wenschen te zien, antwoordt de Heer De Graaf dien eisch nog niet in elk opzicht aan te durven.

De vorige spreker meent, dat dan bepaald zou kunnen worden, dat zooveel mogelijk die eisch zal zijn te stellen. Daarvoor gevoelt de Heer De Graaff wel iets; nochtans zou men dan wellicht voor het geval kunnen komen, dat een niet geheel geschikt persoon, die toevallig het Nederlandsch verstaat, zou moeten voorgaan aan een overigens als lid van het college veel nuttiger persoon, die immers door een tolk op de hoogte van de zaken gebracht kan worden.

Wat de Vreemde Oosterlingen te Palembang betreft, vervolgt de Heer De Graaff, zal eveneens door benoeming voor eene behoorlijke vertegenwoordiging gezorgd kunnen worden, wanneer voor het oogenblik alleen nog het Europeesch element voor toepassing van het beginsel van verkiezing in aanmerking mocht komen.

Eene vraag van den Heer Van de Velde, hoe groot het aantal raadsleden zal zijn, beantwoordt de Regeeringscommissaris in dien zin, dat dit in de eerste plaats zal afhangen van het aantal ambtelijke leden — gewestelijke adviseurs en andere —, daar tusschen het ambtelijk en het niet-ambtelijk element zekere verhouding bewaard zal moeten blijven. Jaarlijks zullen twee gewone vergaderingen moeten plaats vinden, een in het begin van het jaar voor de vaststelling van een schema der begrooting van het volgende jaar, voor zooveel betrekking hebbende inzonderheid op de onderwerpen van zoogenaamd Zelfbestuur, en een in Augustus of September voor de definitieve vaststelling der begrooting. Buitengewone gevallen uitgezonderd, zal dus twee keer per jaar vergaderd worden, op welke vergaderingen hoofdzakelijk het financiëel beheer geregeld zal worden benevens, voor zoover noodig, de gewestelijke wetgevende arbeid. Beperking, voor zoover slechts eenigszins doenlijk, tot enkele vergaderingen 's jaars, zoo mogelijk tot die beide gewone vergaderingen, zal met het oog op de afstanden en de communicatiemiddelen voor de Buitenbezittingen ten zeerste wenschelijk zijn. Overigens kan door de vorming van commissies voor wetgeving, voor financiëele zaken enz., de taak van het college aanzienlijk vereenvoudigd worden.

De Heer Van de Velde acht de geringe communicatie met de Lampongsche Districten nog steeds een bezwaar zoolang de spoorverbinding niet bestaat. De Regee-

ringscommissaris acht dit bezwaar echter niet overwegend wanneer het aantal vergaderingen gering is. Van Regeeringswege zullen bovendien verkeersmiddelen in den vorm van Gouvernementsstoomers als anderszins beschikbaar kunnen worden gesteld, voor zoover dit noodig mocht wezen.

De Heer Tideman merkt op, dat waar zoowel het begrootingsrecht als wetgevende bevoegdheid aan den Raad zouden worden toegekend, de werkkring eigenlijk zoowel zelfbestuur als autonomie zal omvatten en vraagt of het dan wel mogelijk zal blijken die taak naar behooren te vervullen, indien slechts tweemaal 's jaars vergaderd wordt.

De Heer De Graaff antwoordt, dat uit den aard der zaak de gewestelijke wetgeving in minder ontwikkelde gebiedsdeelen niet zoo veelomvattend zal zijn en de Raad ook niet meer dan bepaald noodig zich daarmede moet bezig houden.

Op de vraag van den Heer Van de Velde of de gewestelijke verordeningen in den Raad zullen worden vastgesteld, antwoordt de Heer De Graaff bevestigend, daarbij wederom wijzend op de noodzakelijkheid der instelling van eene wetgevende commissie.

In dit geval acht de Resident het wel een practisch bezwaar wanneer de Raad bijv. slechts tweemaal 's jaars vergadert. Indien eene spoedige voorziening mocht worden gevorderd, zou men daardoor gedwongen kunnen zijn nog eenige maanden op eene vergadering te wachten.

De Heer De Graaff brengt in het midden dat dergelijke zeer spoedeischende zaken wel steeds groote uitzonderingen zullen zijn. Bovendien zou in het uiterste geval in het treffen van regelingen dan nog door de Regeering zelve voorzien kunnen worden.

Indien de keuren denzelfden weg van thans moeten volgen, zegt de Heer Van de Velde, zou, indien op het voorgestelde bemerkingen gemaakt worden, de afdoening zes maanden moeten wachten.

De Regeeringscommissaris oppert het denkbeeld om, ter voorkoming van bezwaren van dien aard, ook bij de nieuwe gewestelijke raden toepassing te geven aan een kringstelsel, in den geest als voor den Kolonialen Raad in overweging is. In dergelijke zeer spoedeischende gevallen zouden alle leden dan kennis krijgen van de voorgenomen buitengewone vergadering en van het daarbij te behandelen onderwerp, doch zou de *oproeping* zich beperken kunnen tot de leden, die binnen een bepaalden kring van de gewestelijke hoofdplaats of binnen een bepaald gebied metterwoon gevestigd zijn. Dat deel van het college, te zamen met de daarbuiten woonachtige leden, die zonder bepaald te zijn opgeroepen niettemin ter vergadering tegenwoordig mochten zijn, zou dan voor die gevallen geacht worden den Gewestelijken Raad uit te maken.

De beoordeeling van de onverwijlde urgentie zou bij den Gouverneur moeten berusten. Voor misbruiken zou echter niet gevreesd behoeven te worden; al dadelijk zouden die de aandacht trekken en stellig afdoende worden tegengegaan.

De Heer Van Aken stelt de vraag, of Europeesche kiezers ook een niet-Europeaan tot raadslid zouden mogen kiezen, eene vraag, die ontkennend beantwoord wordt in zoover als daardoor het beginsel gevaar zou kunnen loopen om een bepaald aantal Europeesche leden in den Raad te hebben.

Op de vraag van den Controleur Tideman of het verhoudingscijfer reeds bekend is, antwoordt de Regeeringscommissaris dat met de overweging van dit punt en van andere punten van uitvoering een daartoe naar het gewest te dirigeeren ambtenaar zal worden belast.

De Heer Van de Velde zou wenschen te vernemen of eene ambtelijke meerderheid zal worden geëischt. De Heer De Graaff acht dit niet bepaald noodig; hoofdzaak is zijn inziens dat eene voldoende zaakkundige behandeling gewaarborgd wordt door een ambtelijk element, dat werkelijk in staat is om de beraadslagingen in het rechte spoor te houden.

De Heer Tideman vraagt opnieuw of verkiezing voor de Europeesche ingezetenen beslist gewenscht wordt, waarop de Regeeringscommissaris nogmaals uiteenzet dat, waar het slechts eenigszins mogelijk is, het stelsel van verkiezing zal moeten worden toegepast, zoo niet dadelijk voor alle groepen van ingezetenen dan geleidelijk ook voor bevolkingsgroepen, die vooralsnog het recht niet zullen hebben. Aan het bezit daarvan moet niettemin in een maatschappij als deze niet te veel ge-

wicht gehecht worden; hoofdzaak is dat, op hoedanige wijze het zij, geschikte personen worden aangewezen om de algemeene belangen van welk bevolkingselement ook in het gemeenschappelijk verband behoorlijk te behartigen.

Het denkbeeld om, met het oog op spoedeischende beslissingen, ook voor de toekomstige Gewestelijke Raden een kringstelsel aan te nemen als in enkele woorden beschreven is, wordt algemeen beaamd.

De Assistent-Resident Petrus wenscht nog even terug te komen op het district als autonome eenheid en vraagt of ook niet het district eenvoudig eene instelling is, door ons gevormd. De Heer Van de Velde acht dit volkomen juist. Niets belet echter z. i. om bepaalde eenheden tot districten te vormen, waarbij met de onderlinge ligging en verdere omstandigheden van geografischen of anderen aard rekening wordt gehouden. Zoo zouden, naar spreker reeds aanvoerde, de thans gesplitste Sindang-marga's, de Kikim-marga's en de Lintang-marga's eventueel tot één district zijn samen te brengen.

Aan de orde wordt gesteld de indeeling van het gewest.

Vooraf deelt de Regeeringscommissaris mede, dat op een der vergaderingen te Bandoeng de quaestie ter sprake is gekomen of de naam „gouvernement" voor het nieuwe gewest geene verwarring zou doen ontstaan, in verband met de omstandigheid dat de Algemeene Regeering reeds door dat woord pleegt te worden aangeduid. Men spreekt steeds van Gouvernements-besluiten, Gouvernementsambtenaren enz., in welke samenstellingen de uitdrukking de beteekenis heeft van de Regeering. Naar spreker bekend stelt, werd daarom bij de bedoelde besprekingen het denkbeeld geopperd om het woord „gouvernement" in deze niet te bezigen doch eenvoudig in navolging van het Regeeringsreglement te spreken van „gewesten", met Gouverneurs als bestuurders.

Hoewel de Resident de benaming „Gewest" eveneens zeer goed bruikbaar vindt, wordt toch gewezen op het feit, dat men op de Buitenbezittingen reeds gouvernementen aantreft, zonder dat dit tot spraakverwarring aanleiding heeft gegeven. De Heer De Graaff wijst echter op de ondergeschikte rol, welke de gewesten van den naam „gouvernement" in de algemeene administratie spelen, terwijl het hier eene benaming voor alle gewesten van den Archipel zou betreffen, ook van Java, waar het gevaar van dagelijksche spraakverwarring zooveel grooter zou wezen.

De Heeren Lulofs en Tideman geven respectievelijk nog de namen „prefectuur" met prefecten en „provincie" aan, hetgeen geene instemming vindt.

Overgaande tot de bespreking der splitsing van het nieuwe gewest in afdeelingen, brengt de Heer De Graaff in herinnering, dat de vrijkomende naam „Resident" aan de hoofden der afdeelingen gegeven zou worden en dat onder deze Residenten in de afdeelingen de Assistent-Residenten en de Civiele Gezaghebbers zouden werkzaam zijn. Waar echter ook de tegenwoordige ambtstitel „Controleur" zou vrijkomen, wordt de mogelijkheid besproken om den naam „Civiel Gezaghebber", die voor geen Inlander behoorlijk is uit te spreken, te doen plaats maken voor dien van Controleur, evenals zoovele Civiele Gezaghebbers nu al fungeerend Controleur zijn.

Een zeer belangrijk punt — merkt de Heer De Graaff op — is in deze de quaestie, hoe de ambtelijke verhouding tusschen de afdeelingsbesturen en die aan hen ondergeschikte ambtenaren, alsmede tusschen de laatstbedoelde ambtenaren onderling zal moeten zijn, waarbij in hoofdzaak de volgende twee vragen zich voordoen:

1e. Zullen de chefs der onderafdeelingen mede hoofd van plaatselijk bestuur zijn?
2e. Welke betrekking zal tusschen den nieuwen Assistent-Resident en de Civiele Gezaghebbers in de afdeeling bestaan?

Te meer nog is de eerste vraag van groote beteekenis, waar immers bedoeld wordt om de administratieve bevoegdheden der tegenwoordige Hoofden van gewestelijk bestuur zooveel als eenigszins mogelijk is aan de nieuwe Hoofden van plaatselijk bestuur op te dragen.

De Heer Tideman is van gevoelen, dat ook door de nieuwe onderafdeelingschefs vele plaatselijke beschikkingen te nemen zullen zijn. De Regeeringscom-

missaris doet uitkomen, dat men de onderwerpelijke vraag inzonderheid beschouwen moet in verband met de capaciteit van het aan de betrokken ambtenaren te verschaffen bureau.

Op de vraag van den Heer L u l o f s, welk bezwaar het inheeft om de Civiele Gezaghebbers Hoofd van plaatselijk bestuur te laten, verklaart de Heer D e G r a a f f nader, dat de autoriteiten aan welke, zooals zooeven werd gezegd, zulke uitgebreide bevoegdheden als Hoofd van plaatselijk bestuur zullen worden opgedragen, een flink bureau niet kunnen missen. Wanneer de vele Bestuurders van onderafdeelingen ook in het nieuwe stelsel Hoofd van plaatselijk bestuur moesten zijn, zou die eisch in meerdere of mindere mate dus ook voor hen zich doen gevoelen en of daaraan voldaan zou kunnen worden, ware zeer te betwijfelen.

De Heer L u l o f s acht evenals thans dergelijke bureaux niet beslist noodig, waarop de Heer D e G r a a f f nogmaals toelicht, hoe alle slechts eenigszins daarvoor vatbare onderwerpen van administratie, waaromtrent thans de eindoverweging en de beslissing zijn voorbehouden aan het Hoofd van gewestelijk bestuur, zullen overgaan aan de Hoofden van plaatselijk bestuur, aan welke dan echter noodzakelijk een meer bruikbaar bureau ten dienste moet staan.

Op de vraag van den Heer L u l o f s of de bevoegdheden der toekomstige Hoofden van plaatselijk bestuur dus belangrijk meer zullen zijn dan die der tegenwoordige, antwoordt de Heer D e G r a a f f beslist bevestigend.

De Heer V a n d e V e l d e meent, dat, indien alle bevoegdheden der Hoofden van plaatselijk bestuur op de Buitenbezittingen voortaan uitsluitend aan de nieuwe Residenten komen, dit aanleiding zal geven tot heel wat correspondentie over kleinigheden, die plaatselijk zeer wel te beslissen zijn.

De Assistent-Resident V a n d e r H o r s t wijst mede er op, dat bij zoovele bepalingen aan de Hoofden van plaatselijk bestuur bevoegdheden zijn toegekend van zoo weinig beteekenis, dat zij bezwaarlijk aan de Residenten zouden kunnen komen.

De Regeeringscommissaris zet uiteen dat dit niet noodig zal wezen en ook niet in de bedoeling zou liggen.

Integendeel zouden — ook al zijn zij dan geen Hoofd van plaatselijk bestuur meer — dergelijke bevoegdheden op uitgebreide schaal aan de besturende ambtenaren in de onderafdeelingen moeten worden gelaten. Voor sommige van die bevoegdheden zou dit bij de speciale regeling omtrent het onderwerp zijn te bepalen. Uit een practisch oogpunt echter zou, naar het spreker voorkomt, het overigens eenvoudiger zijn, aan den Gouverneur de macht te verleenen om nopens de in het algemeen daarbij aan te duiden onderwerpen alle of bepaalde bevoegdheden van het Hoofd van plaatselijk bestuur op te dragen aan die besturende ambtenaren van de onderafdeelingen, welke hij daarvoor bij besluit aanwijst.

Op de opmerking van den Heer L u l o f s, dat dus aan den term: „Hoofd van plaatselijk bestuur" dan eene andere beteekenis zal zijn te hechten dan thans, antwoordt de Heer D e G r a a f f bevestigend; alleen de afdeelingschefs zullen ook op de Buitenbezittingen dan Hoofd van plaatselijk bestuur zijn, terwijl de bevoegdheden der tegenwoordige chefs van onderafdeelingen in het nieuwe systeem voor zooveel wenschelijk krachtens speciale beschikkingen of algemeene bepalingen aan hen toegekend kunnen blijven. Daar ook de Residenten, Chefs der bestuursafdeelingen, in het nieuwe stelsel *zelfstandige* bestuurders zullen zijn, zal, in verband met een en ander, in artikel 68 van het Regeeringsreglement mede van de nieuwe afdeelingen en van hare bestuurders bepaaldelijk melding zijn te maken, wat tot dusver het geval niet was. Ook eene eigen instructie zal voor die bestuurders niet meer mogen ontbreken.

Als eindconclusie neemt de vergadering aan, dat het geen bezwaar oplevert in het nieuwe stelsel ook op de Buitenbezittingen alleen de Residenten Hoofd van plaatselijk bestuur te doen zijn, behoudens voorziening op de aangegeven wijzen in de opdracht van bepaalde bevoegdheden aan de bestuurders der onderafdeelingen.

Wat aangaat het tweede punt: de verhouding tusschen de Assistent-Residenten der nieuwe organisatie en de Civiele Gezaghebbers, acht de Regeeringscommissaris het wenschelijk vooraf het instituut der „Civiele Gezaghebbers", een korps waartegen zoovele bezwaren zijn geopperd, in nadere beschouwing te nemen.

De Heer De Graaff stelt op den voorgrond dat niemand zich heeft voorgesteld het ideaal eener inrichting van bestuur voor de Buitenbezittingen te moeten zoeken in de instelling van een korps Civiele Gezaghebbers naast het langs anderen weg te verkrijgen algemeen Europeesch bestuurskorps. Eerstvermeld korps, voor zooveel thans reeds bestaande, is in zijn tegenwoordigen vorm in het leven geroepen geheel als *noodmaatregel,* om, niettegenstaande het steeds toenemend tekort aan z.g. gediplomeerde bestuursambtenaren — gevolg van velerlei omstandigheden — de bestuursvoering zoo goed mogelijk voort te zetten. Dat de gevolgen van dat tekort zich niet ernstiger hebben doen gevoelen, is geheel te danken geweest aan die instelling, waardoor het in de eerste plaats mogelijk was op Java en Madoera, waar de meer ingewikkelde administratie geene bijzondere voorzieningen van dien aard toeliet, het Europeesch bestuurskorps voldoende op sterkte te houden.

Hoezeer dus in zijn opzet bedoeld als noodmaatregel, heeft het instituut der Civiele Gezaghebbers, ook in verband met de verkregen resultaten, allengs zóózeer wortel geschoten in het bestuurswezen der Buitenbezittingen, breidt het, ondanks alle bedenkingen tegen de instelling in haren tegenwoordigen onstelselmatigen vorm, zich allengs zóózeer uit, dat aan een opheffing in geen geval meer te denken valt. Het korps Civiele Gezaghebbers *bestaat* en zal als een onmisbaar element in het bestuurswezen *blijven bestaan,* zoolang men niet ook op de Buitenbezittingen er in geslaagd is een wèlingericht, behoorlijk bekwaam Inlandsch bestuurskorps tot stand te brengen, in staat om een groot deel der tegenwoordige taak van het Europeesch bestuur op zich te nemen.

Doch zelfs al ware dit niet het geval, dan nog zou eene practische overweging tot behoud der instelling nopen, ook bij de tegenwoordige inrichting van bestuur; het feit namelijk, dat, wanneer voor de Civiele Gezaghebbers wederom Controleurs in dienst konden worden gesteld, de promotiekansen van deze ambtenaren wanhopig zouden zijn, en men verlieze niet uit het oog dat de ambtelijke vooruitzichten vooral bij een zóó gewichtigen tak van Staatsdienst als dezen in werkelijkheid een onderwerp van groot *algemeen* belang uitmaken.

De Heer Tideman vraagt of men à priori moet aannemen dat het korps Civiele Gezaghebbers, zooals het in de reorganisatieplannen is omlijnd, wordt ingesteld.

De Heer De Graaff antwoordt, dat dit punt nader aan eene beschouwing zal worden onderworpen.

Vooraf dient te gaan de overweging of naar verwachting bij eene zoodanige regeling een voldoend aantal jongelieden van de vereischte hoedanigheden voor de betrekking van Civiel Gezaghebber in het nieuwe stelsel te krijgen zal zijn. Die vraag nader toelichtend, zet de Regeeringscommissaris uiteen hoe, evenals voor de tegenwoordige bestuursambtenaren, voor de hierbedoelde betrekking het bezit van een diploma van het eindexamen der hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus of van een minstens daaraan gelijkwaardig ander examen zal worden verlangd. Het verschil zal echter hierin bestaan dat men, behoudens zekere schifting, terstond daarop in 's Lands dienst zal treden om op eene maandelijksche bezoldiging van *f* 150.— vermoedelijk ter hoofdplaats Batavia eene tweejarige bestuursopleiding te genieten. Eene gelijke algemeene ontwikkeling en eene gelijke vakopleiding zullen dus ongeveer verkregen worden als die der tegenwoordige bestuursambtenaren. Na afgelegd eindexamen zou een aanstelling volgen tot Adjunct-Civiel Gezaghebber, op een traktement van *f* 180.— 's maands, en na de noodige practische voorbereiding eene benoeming tot Civiel Gezaghebber, in welken rang de maandelijksche bezoldiging van *f* 225.— tot *f* 700.— zou stijgen. Bovendien zouden in de richting der algemeene en der gewestelijke bureau's nog verschillende ambten voor hen openstaan en is in de Memorie van Antwoord der betrekkelijke wetsvoorstellen het denkbeeld ter overweging aanbevolen om zelfs een bepaald aantal plaatsen als Resident in het nieuwe bestuurskorps bereikbaar te stellen voor Civiele Gezaghebbers van bijzondere ambtelijke verdiensten.

De Heer Lulofs meent, dat de jeugdige leeftijd, waarop de jongelieden bij eene zoodanige regeling genoodzaakt zullen zijn naar Indië te gaan, velen zal weerhouden om deze loopbaan te kiezen, waarom het beter geacht wordt ook een opleidingsinstituut in Nederland te openen.

De Heer De Graaff, ofschoon de beteekenis der opmerking geenszins

verwerpend, wijst op de groote kosten, welke uit de oprichting van twee instituten van dien aard zouden voortvloeien en dit vooral, waar het een dienstkorps van betrekkelijk zoo beperkte talsterkte betreft.

Dat men ondanks de geopperde bedenking, die aan de aandacht niet ontging, voor *alle* jongelieden zonder onderscheid, zoowel voor hen, die uit Nederland als voor hen, die uit Indië worden gerecruteerd, aan eene opleiding in de Kolonie zelve de voorkeur meende te moeten geven, hield bovendien verband met het practisch karakter, dat men in meerdere opzichten in het onderricht neergelegd wenscht te zien; met de meerdere voeling, die in het land zelf al dadelijk te verkrijgen is met het maatschappelijk leven en het dagelijksch verkeer aldaar en met de gelegenheid, die bovendien voor de betrokken jongelieden zal openstaan, tot eene dagelijksche aanraking met beschaafde Inlandsche ambtenaren van den bestuursdienst op Java, die, naar de plannen, aan hetzelfde instituut eene opleiding voor hoogere bestuursbetrekkingen zullen genieten.

Wat overigens den aard van den bestuurswerkkring der Civiele Gezaghebbers aangaat, betoogt de Heer De Graaff de noodzakelijkheid, voor eene nadere beschouwing van dat punt, om eerst zich rekenschap te geven van de bestemming der categorie van Europeesche bestuurders, waarmede de eerstgenoemden in nauwe aanraking zullen komen, die der *Assistent-Residenten* in het nieuwe korps.

Bij die beschouwing stelt zich van zelf op den voorgrond de vraag, welke plaats de Assistent-Resident — de Europeesche Controleerende ambtenaar dus in het nieuwe systeem — zal innemen in de afdeeling. Voor Java en Madoera ligt het antwoord voor de hand. Naast het welgeorganiseerd Inlandsch Bestuur in die gewesten, meer en meer de dagelijksche bestuursvoering over de inheemsche bevolking op zich nemend, zal aan genoemden Europeeschen ambtenaar steeds meer alleen het toezicht op die bestuursvoering als taak zijn voorbehouden. Voor de Buitenbezittingen, waar over het geheel een zoodanig Inlandsch Bestuur nog ontbreekt of pas in het eerste stadium van wording is, staat men voor andere verhoudingen. In het algemeen is het, naar de onderwerpelijke plannen, het korps Civiele Gezaghebbers dat, tezamen met het reeds aanwezig Inlandsch bestuurselement, daar in de naaste toekomst het dagelijksch bestuur zal voeren.

Wat betreft de nieuwe Assistent-Residenten, is daarentegen in hoofdzaak gedacht aan eene verhouding als bijv. die der tegenwoordige Controleurs ter beschikking van het Gewestelijk of Plaatselijk Bestuurshoofd. Een punt van overweging maakt het echter uit of daarnaast — ten einde hen meer rechtstreeks met de bestuurspractijk in aanraking te doen blijven — ook hun het beheer zal zijn op te dragen van een der onderafdeelingen, in het algemeen van die, waarin de hoofdplaats van de afdeeling is gelegen, zij het ook dat, met het oog op hunne verdere ambulante taak, een Administratief Ambtenaar of Civiel Gezaghebber hun daarbij ter zijde zou staan.

Op de vraag van den Heer Van de Velde of de nieuwe Assistent-Residenten, wanneer zij de bestuurspractijk niet hebben medegemaakt, wel in staat zullen zijn om op de bestuurswerkzaamheden der Civiele Gezaghebbers eene oordeelkundige contrôle uit te oefenen, antwoordt de Heer De Graaff, dat die ambtenaren in elk geval een practischen leertijd als Administratief Ambtenaar achter den rug zullen hebben en dat overigens persoonlijke aanleg vooral in dit opzicht een voorname factor zal blijven. Ook mag niet uit het oog worden verloren, dat hunne controleerende taak in vele opzichten een betere leerschool nog voor de practijk zal zijn dan de steeds min of meer eenzijdige bemoeienis daarmede als beheerder van eene onderafdeeling. Juist echter voor hen, die in dat opzicht eene leemte meenen te zien, is de oplossing ter sprake gebracht om bovendien een eigen onderafdeeling aan de Assistent-Residenten op te dragen.

De Heer Petrus vraagt of in elke afdeeling maar één Assistent-Resident geplaatst zal worden. Het antwoord luidt in het algemeen bevestigend, behoudens dat plaatselijke omstandigheden andere eischen kunnen stellen.

De Regeeringscommissaris zet verder uiteen hoe de Assistent-Residenten dus geen zelfstandige bevoegdheden tegenover de Civiele Gezaghebbers zullen hebben, waarop de Resident in het midden brengt of zij dan niet zullen rondgaan voor het houden van inspectiën.

De Heer De Graaff stelt in het licht, dat zij krachtens opdracht van den

afdeelingschef zich naar de ressorten der Civiele Gezaghebbers zullen begeven tot het houden van besprekingen en tot waarneming, voor zooveel vereischt, van bepaalde feiten of toestanden. Tegenover den Chef der onderafdeeling zullen zij echter daarbij in dezelfde verhouding staan als thans de adviseurs en de inspecteurs van verschillende diensttakken tegenover de bestuursambtenaren, behalve nog dat zij, zooals gezegd, alleen krachtens bepaalde opdracht van den Resident naar de onderafdeelingen zullen gaan.

De Heer Van de Velde vraagt, of het geene aanbeveling verdient de Adjunct-Civiele Gezaghebbers gedurende een gedeelte van hun leertijd op Java in de practijk te plaatsen, ten einde op de hoogte te kunnen komen van de werking van een volledig georganiseerd Inlandsch bestuur, wat zonder twijfel in hun lateren werkkring hun ten goede zal komen.

De Heer De Graaff zou het nut van zulk eene tijdelijke plaatsing op Java niet wenschen te ontkennen. Een der voornaamste voordeelen van de nader te bespreken fusie der ambtenaren van het algemeen bestuurskorps ligt juist daarin. De kosten zouden echter niet onbelangrijk zijn en bovendien zal het gedurende hun studietijd op Java niet ondoenlijk zijn aan de toekomstige Civiele Gezaghebbers een duidelijk inzicht in de werking van het bestuursorganisme aldaar te geven, te meer daar zij tijdens die studie reeds dagelijks in de omgeving zullen zijn van de Inlandsche bestuursambtenaren van Java, die voor hunne verdere opleiding aan hetzelfde instituut zijn gedetacheerd.

Het onderwerp „fusie" voor de ambtenaren van den algemeenen dienst aanroerend, vraagt de Assistent-Resident Petrus op welke gronden het bestuurskorps vroeger gesplitst werd in een korps voor Java en Madoera en een afzonderlijk korps voor de Buitenbezittingen.

De Heer De Graaff antwoordt, dat deze splitsing een historischen oorsprong heeft, waarbij wèl in het oog is te houden dat men destijds in groote mate te doen had met een uiteenloopend stelsel van bestuur voor Java en voor de Buitenbezittingen. De toestanden hebben echter in dat opzicht zich zeer gewijzigd en thans verkeeren vele gebiedsdeelen der Buitenbezittingen, wat aangaat de algemeene richting van bestuur, vrij wel in hetzelfde aspect als Java. Voor eene splitsing van het korps bestaat dus steeds minder urgentie.

De Heer Van de Velde vraagt of het niet een zeer nadeelige factor is, dat de Civiele Gezaghebbers als regel in de binnenlanden en vaak gedurende verscheidene jaren op dezelfde plaats gevestigd zullen zijn en gedurende een vijf-en-twintigtal jaren hetzelfde werk te verrichten zullen hebben wat toch zeker aan hun werklust niet ten goede zal komen.

Ofschoon de tegenwoordige bestuursambtenaren eveneens gedurende een twintigtal jaren hetzelfde werk hebben te verrichten, beaamt de Regeeringscommissaris gaarne de wenschelijkheid eener oplossing, waarbij eenige meerdere afwisseling mogelijk zou worden.

De Heer Van de Velde geeft in overweging den overgang tot een anderen diensttak mogelijk te maken, bijv. bij den transportdienst of als Inspecteur in de een of andere richting. De Regeeringscommissaris wijst evenwel op het bezwaar dat gewoonlijk voor dergelijke ambten eene speciale opleiding onmisbaar is. Is dit niet het geval en zijn de noodige algemeene bekwaamheden aanwezig, dan zal een zoodanige plaatsing in andere betrekkingen uit den aard der zaak voor de Civiele Gezaghebbers evenmin uitgesloten zijn als voor de tegenwoordige bestuursambtenaren. Het spreekt echter van zelf, dat dit altijd meer een toevallig feit zal blijven. Bezwaarlijk zou men dienaangaande bij voorbaat toezeggingen kunnen doen.

Niet als toezegging ook wenscht de Heer Van de Velde dat beschouwd te hebben, maar meer als een mogelijk vooruitzicht. Bovendien zou spreker hun de gelegenheid willen geven alle hoogere rangen in het algemeen bestuurskorps te bereiken.

Aan dit laatste zou, naar de Regeeringscommissaris betoogt, in zoo algemeenen zin bezwaarlijk zijn te voldoen. Immers zijn het juist de bijzondere eischen van algemeene ontwikkeling als anderszins, welke voor de hoogste ambten noodig zijn te achten, die in het reorganisatieplan tot het denkbeeld eener meer wetenschappelijke, universitaire opleiding hebben gevoerd. Door nu om de vermelde practische

overweging — bovendien nog van ondergeschikten aard — dat denkbeeld ten voordeele van de Civiele Gezaghebbers ter zijde te stellen, zou men principieel mistasten. Niet dat het beginsel wordt verzaakt door hetzij langs den weg van dispensatie, wat zelfs voor den rang van Gouverneur mogelijk zou zijn, of wel — zooals de Minister aangaf — als exceptionneel geval den toegang tot de hoogere bestuursambten open te stellen voor anderen dan de academisch opgeleiden, wier verleden op zeer bijzondere bestuursgaven wijst. Excepties ten aanzien van personen van die verdiensten verstoren geen enkel beginsel en dus ook het onderwerpelijke niet. Als algemeene regel zou dat echter wèl het geval zijn met eene bepaling als de hierbedoelde, die als zoodanig dus niet te aanvaarden zou zijn.

De Heer Van de Velde oppert dan het denkbeeld om aan de Civiele Gezaghebbers, mits alsnog voldoende aan zeker aanvullingsexamen, gelegenheid te geven naar het algemeen bestuur over te gaan.

De Heer De Graaff betoogt hoe de beteekenis van het verschil in opleiding niet in examens gezocht moet worden, doch in de academische richting der studie.

De mogelijkheid bestaat echter, hervat de Heer Van de Velde, dat jongere ambtenaren onder de Civiele Gezaghebbers bereid zijn aan de Academie verder te studeeren en dan ware hun dit gemakkelijker te maken door bijv. het „Staatsexamen" voor hen niet verplichtend te stellen.

De Heer De Graaff wijst op het feit dat de Hooger Onderwijswet, die voor dien enkelen Civielen Gezaghebber zeker niet gewijzigd zal worden zoomin als dit voor de vele medici, gewezen leerlingen der middelbare scholen, het geval is geweest, nog steeds zonder het einddiploma der gymnasia of het diploma van het zoogenaamd Staatsexamen de aflegging van academische examens verbiedt. Het behalen van een academisch getuigschrift is dus uitgesloten, natuurlijk niet het volgen van academisch onderricht, waartoe ieder toelating kan verkrijgen.

De Heer Van de Velde vraagt, of het dan niet mogelijk zou zijn eene voortzetting der studie tot aflegging alsnog van het Staatsexamen en daarna tot aflegging der voor het algemeen bestuurskorps gevorderde academische examens te vergemakkelijken, niet door bepalingen te wijzigen doch door verleening van toelagen van Regeeringswege.

Van eenige practische beteekenis zou de Heer De Graaff dit niet achten. Vooreerst onderschatte men de eischen ook van het Staatsexamen niet. Zelfs voor de meest begaafden zou de aanvullende studie eene zaak van eenige jaren zijn en toch niet in den verloftijd volbracht kunnen worden.

De quaestie: gymnasium of hoogere burgerschool heeft, zooals ook uit het verslag der jongste commissie voor de herziening der bestuursopleiding is gebleken, inderdaad beteekenis voor het *algemeen* bestuurskorps.

Daarbij is het een punt van groot belang of al dan niet langs den gymnasialen weg de noodige ambtenaren voor het Indisch bestuur te krijgen zullen zijn. Immers, blijkt dit niet het geval, dan zal noodzakelijk een nevenweg gebaand moeten worden als die voor de toekomstige medici, in het bezit alleen van het einddiploma der hoogere burgerscholen. De instelling bijv. van een eerste en een tweede staatsrechtelijk examen, aangevuld door een Indologisch examen van gelijken aard als nu voor de houders der academische getuigschriften in de richting der staatswetenschap voorgesteld, zou dan vermoedelijk de oplossing zijn. En in dat geval zouden ook de Civiele Gezaghebbers, die evenzeer in het bezit zullen moeten zijn van het einddiploma der hoogere burgerscholen, naderhand nog dien weg kunnen volgen, waarmede dan toch nog steeds een tijdsverloop van enkele jaren voor hen gemoeid zou zijn.

De Heer Van de Velde onderstelt dat de duur der studie dan wel korter zal kunnen wezen, daar de Civiele Gezaghebbers toch vrijgesteld zouden kunnen worden van dat Indologisch examen, wat de Heer De Graaff wellicht niet voor alle examenvakken mogelijk zou achten. De Regeeringscommissaris zou de ook door hem gewenschte meerdere afwisseling voor de Civiele Gezaghebbers willen zoeken in maatregelen van meer reëel effect, als bijv. het creëeren eener betrekking boven die van Civiel Gezaghebber.

De Resident vraagt, of men dan niet voor hen nog een trap zou kunnen aanbrengen tusschen den rang van Resident en dien van Civiele Gezaghebber.

De Heer De Graaff zou het niet onmogelijk achten Civiele Gezaghebbers

bij wijze van buitengewone bevordering eveneens tot ten hoogste zeker getal in de betrekking van Assistent-Resident op te nemen, een denkbeeld waaromtrent hij nadere overweging toezegt. Overigens moet niet vergeten worden, dat weinige ambten op zich zelf reeds zooveel afwisseling in den dagelijkschen werkkring aanbieden als het bestuursambt, vooral zoolang dit de dagelijksche bemoeienis met de inlandsche samenleving omvat. De woonplaatsen zullen bovendien meerendeels dezelfde zijn als die van de tegenwoordige Assistent-Residenten en Controleurs.

De Regeeringscommissaris stelt thans de vraag of men, wat aangaat de regeling van den werkkring der Assistent-Residenten in het nieuwe stelsel, naast de geschetste algemeene taak de opdracht van het dagelijksch beheer eener eigen onderafdeeling al dan niet wenschelijk oordeelt.

De Heer Van de Velde is van meening, dat eene hoofdplaats geene geschikte plaats is voor de opleiding van bestuursambtenaren, daar de practijk der binnenlanden hun daar vreemd blijft.

Zou deze opmerking alleen kunnen gelden voor de weinige hoofdplaatsen van *afdeelingen* — immers deze betreft het hier —, waar de hoofdplaats het geheele ressort der onderafdeeling uitmaakt en ook dan nog slechts met het voorbehoud, dat vaak in andere opzichten op het gebied der bestuurspractijk ook daar nuttige ervaring is op te doen, de Heer De Graaff wijst er op dat men vooral de practische bekwaamheid der Assistent-Residenten niet te zeer moet zoeken in kennis van plaatselijke détails maar meer in een breeden, zuiveren kijk op de algemeene bestuursvraagstukken in de inlandsche maatschappij.

De Heer Van de Velde geeft in overweging om de Assistent-Residenten met de practijk kennis te doen maken door hen tijdelijk met de betrekking van Civiel Gezaghebber te belasten.

Dit acht de Heer De Graaff al dadelijk niet noodig indien die ambtenaren naast hunne algemeene taak nog eene onderafdeeling te besturen krijgen, waarmede zij dan daar reeds de plaats innemen van den Civielen Gezaghebber.

Hiermede kan de Resident zich niet geheel en al vereenigen, daar dat bestuur dan op eene afdeelingshoofdplaats wordt gevoerd naast den Resident en niet zelfstandig, welke laatste opvatting echter niet met de bedoeling in overeenstemming is.

De Heer Tideman acht den gedachten werkkring der Assistent-Residenten, die zeer veel overeenkomst zal hebben met dien van den Controleur ter beschikking voor de onderafdeeling Hoofdplaats Palembang, in zoover niet aan te bevelen, dat, wanneer het twee uiteenloopende, vooruitstrevende karakters betreft, de Resident en de Assistent-Resident wel met elkander in conflict moeten komen, tenzij men tegen eigen overtuiging in zich schikt naar die van zijn chef, wat voor karaktervorming geen aanbeveling verdient.

De Heer De Graaff brengt in herinnering hoe eene dergelijke verhouding tusschen Afdeelingschefs en Controleerende ambtenaren op tal van hoofdplaatsen op Java sinds lang bestaat, doch dat conflicten veelal slechts dan zich voordoen als de chef te veel zich rechtstreeks inlaat met de werkzaamheden, die aan den Controleur moeten blijven. Dat zijn echter uitzonderingen, gewoonlijk heeft de Afdeelingschef wel wat anders te doen dan het Controleurswerk aan zich te trekken.

De Heer Van de Velde beschouwt bovendien de verhouding tusschen de toekomstige Assistent-Residenten en Residenten eenigszins anders dan die tusschen den Controleur ter beschikking voor de onderafdeeling Hoofdplaats Palembang en den Assistent-Resident der Palembangsche Benedenlanden. De toekomstige Assistent-Resident is zelfstandig onderafdeelingschef en verricht alleen de hem opgedragen algemeene taak op last van den Resident.

De Heer De Graaff doet uitkomen dat het oorspronkelijk niet in de bedoeling lag om den Assistent-Residenten ook het bestuur over eene onderafdeeling te geven, doch dat dit denkbeeld in overweging is genomen om tegemoet te komen aan de inzichten van hen, die vooral aan eene voortduring der dagelijksche aanrakingen met alle détails der practijk bijzondere waarde hechten.

Op de vraag van den Heer Van der Horst, wie als voorzitter van den Gemeenteraad zal optreden, antwoordt de Regeeringscommissaris „de Resident".

De Heer De Graaff stelt hierop andermaal de vraag of men van meening is, dat aan de Assistent-Residenten tevens het bestuur eener onderafdeeling moet worden opgedragen, waarop algemeen bevestigend geantwoord wordt.

De Regeeringscommissaris stelt thans opnieuw het instituut aan de orde van de Civiele Gezaghebbers, wier verhouding tot het algemeen bestuurskorps thans voldoende besproken is.

De Heer Tideman betreurt het zeer dat voorop wordt gesteld de noodzakelijkheid eener verdeeling van het Europeesch Bestuur in de Buitenbezittingen over twee korpsen, waarvan het eene steeds een korps van tweeden rang zal blijven. Wel wordt die maatregel tot zekere hoogte tijdelijk genoemd, doch vele jaren zullen nog verloopen vóór de Inlandsche bestuurders ook dáár in de plaats der Civiele Gezaghebbers kunnen treden. Dit tweede-rangs korps zal z. i. nooit de elementen trekken, die het dagelijksch bestuur over de Inlandsche bevolking op zoodanige wijze voeren als noodig is voor ambtenaren in eene zoo belangrijke betrekking, van wier invloed en toewijding — zooals in de Memorie van Antwoord werd gezegd — de ontwikkeling der Buitenbezittingen in groote mate afhankelijk zal zijn. Moet dit een onvermijdelijke noodmaatregel worden geacht, dan is het een harde noodzakelijkheid, waarvan de Buitenbezittingen de nadeelige gevolgen moeten ondervinden.

Het zou daarom naar sprekers meening zaak zijn nog eens te overwegen of, in stede van daartoe over te gaan, het aantal ambtenaren van breedere ontwikkeling niet vermeerderd zou kunnen worden, zoodat het dageljksch bestuur algemeen aan zoodanig onderlegde ambtenaren ware op te dragen. Om de promotie dan niet geheel in de war te sturen, zou het aantal gouvernementen grooter moeten zijn; ongetwijfeld zou dit een zeer kostbare maatregel wezen, maar het geldt hier zulk een groot belang dat het financieele bezwaar niet te zeer mag gelden. Bovendien zou men, om de verhouding tusschen het aantal hoogere en het aantal subalterne ambtenaren gunstiger te maken, in een aantal streken van minder belang en welker ontwikkeling voorloopig niet te verwachten is, Posthouders of Civiele Gezaghebbers van eertijds kunnen plaatsen.

Wat aangaat dit laatste denkbeeld, wijst de Heer De Graaff op de eigenaardige consequentiën. Vooreerst zou al dadelijk daarmede in conflict worden gekomen met de zienswijze van verschillende zijden, dat het juist niet de mindere bestuurders mogen zijn, integendeel de meest energieke en de meest bekwame, die men in aanraking moet brengen met de bevolking der gebiedsdeelen, waar de maatschappelijke ontwikkeling nog het minst is doorgedrongen. Eene scheiding voorts naar dien maatstaf in twee groepen van ressorten blijft steeds in hooge mate aantastbaar, te meer omdat de toestand in korten tijd zich kan wijzigen, nu eens in gunstigen dan in ongunstigen zin.

Om werkelijk voor het eigenlijk bestuurskorps van nuttigen invloed op den promotiegang te kunnen zijn, zou bovendien het aantal door andere personen te beheeren ressorten bij voortduring *belangrijk* moeten wezen, en dit niet alleen voor het in het *nieuwe* stelsel ontworpen korps, maar evenzeer bij behoud van het *tegenwoordig* stelsel. Was het dat niet, wilde men — gesteld dat het mogelijk ware — een groot deel van de tegenwoordige Civiele Gezaghebbers weer plaats doen maken voor Controleurs in het tegenwoordige, voor Assistent-Residenten in het nieuwe stelsel, de promotiegang zou ongetwijfeld geheel in de war loopen. Aan den anderen kant, behield men als essentieel element van het bestuurskorps een even belangrijk of nog belangrijker aantal Civiele Gezaghebbers als tegenwoordig, dan zou evenmin nog langer zonder eenigen deugdelijken grondslag eene zoo aanzienlijke bestuurstaak aan allerlei op goed geluk aangeworven personen zijn toe te vertrouwen. Hoe men de zaak ook beziet, eene bepaalde *organisatie* van het element der *Civiele Gezaghebbers*, eene bevredigende regeling hunner positie en eene behoorlijke vakopleiding zouden dus ook dàn niet kunnen ontbreken.

Met andere woorden: het tweederangs-korps, als men die uitdrukking wenscht te bezigen, zou ook dàn onmisbaar zijn.

Terwijl echter bij de ontworpen organisatie in een der grootste fouten wordt voorzien, waaraan de bestuursvoering op de Buitenbezittingen al te zeer heeft bloot gestaan, het gemis namelijk van eene systematisch ingerichte leiding en contrôle ten aanzien van het bestuur der onderafdeelingen, waartoe de noodige bekwame krachten aan de bestuurders der gewesten en afdeelingen in de meeste streken ontbreken, zou de toestand in dat opzicht veeleer nog slechter worden wanneer men in het nieuwe stelsel de numeriek nog zooveel schaarscher Europeesche Controleerende

ambtenaren van akademische opleiding weder uitsluitend bestemde voor de dagelijksche werkzaamheden in een onderafdeeling.

De Heer De Graaff toont, met behulp van de cijfers omtrent de verhouding tusschen het aantal in het nieuwe stelsel noodig geraamde Residenten en Assistent-Residenten en tusschen het aantal Assistent-Residenten en Controleurs in het tegenwoordige stelsel, de consequentiën aan van eene inkrimping of opheffing van het element der Civiele Gezaghebbers, zooals dit thans zich ontwikkeld heeft, waarop ook de Heer Tideman erkent dat men hier voor eene *noodzakelijkheid* is gesteld, echter voor eene naar zijne meening *droeve* noodzakelijkheid. Of bij de gestelde vooruitzichten zich menschen van karakter en beschaving voor de betrekking zullen aanmelden, zonder welke het korps zeker niet zal voldoen, betwijfelt hij.

De Heer De Graaff zou aan eene zoo stellige uitspraak zich niet willen wagen en dit te minder waar zelfs nu, in zijn ongeorganiseerden vorm, dat oordeel over het Korps Civiele Gezaghebbers ten aanzien van velen misplaatst zou zijn. Karakter en beschaving zullen trouwens wel niet bepaald samengaan met ruimere financieele middelen om eene meer kostbare bestuursopleiding te kunnen volgen. Voor het dagelijksch bestuurswerk in de onderafdeelingen is het overigens zeer wel mogelijk, dat de akademisch opgeleide bestuursambtenaren op den duur geenszins het best zich leenen zullen.

De Heer Büsscher bespreekt nogmaals het bezwaar voor de Civiele Gezaghebbers, dat zij steeds in de binnenlanden gevestigd zullen zijn, eene minder juiste voorstelling wanneer men onder de „binnenlanden" steeds geïsoleerde, afgelegen streken zou willen verstaan.

Ten slotte betoogt de Regeeringscommissaris opnieuw hoe over de mogelijkheid om in andere richtingen eene oplossing te vinden, lang en breed is gedacht. Wil men eene bestuursinrichting scheppen, waarbij de meest belangrijke taak aan werkelijk bekwame wèlonderlegde ambtenaren kan worden opgedragen en waarbij binnen de grenzen van onze middelen het vereischte aantal personen van die hoedanigheden jaarlijks te verkrijgen zal zijn, dan *dwingt* de verhouding der cijfers tot de aanvaarding van een instituut als dat der Civiele Gezaghebbers. De vraag is dan deze: op welke wijze ook in dàt korps de toekomst zoodanig te regelen, dat jongelieden van goeden aanleg en van de noodige algemeene kennis en beschaving, om welke redenen van byzonderen aard het ook zij, zich mede aangetrokken kunnen gevoelen tot eene bestuursloopbaan in die richting. Naar het spreker voorkomt, bestaat voor de verwachting alleszins reden, dat dit resultaat bereikt zal worden wanneer de indiensttreding en de ambtelijke vooruitzichten op den omschreven voet geregeld zijn. Inzonderheid schijnt die zienswijze hem gegrond, wanneer bovendien nog in de rangen van Resident en Assistent-Resident ten hoogste een zeker aantal plaatsen voor verdienstelijke Civiele Gezaghebbers wordt ingeruimd, waardoor de gedachte aan een dienstkorps van minderen rang in nog meerdere mate zal vervallen.

Slaagt men op die wijze er in, ook dat aandeel in de bestuursuitoefening in geschikte handen te brengen, en spreker acht de waarschijnlijkheid daarvan alleszins aan te nemen, dan zal dus ook voor de qualificatie van eene „droeve" noodzakelijkheid, zooals de Heer Tideman zich uitdrukte, weinig reden bestaan.

Wegens het vergevorderd uur sluit de Heer De Graaff de vergadering, daarbij de volgende bijeenkomst bepalend op den vóóravond te half zes uur.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Palembang op 13 Augustus 1913 des namiddags te half zes uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
C. van de Velde, Resident van Palembang;
C. Lulofs, wd. Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;
G. F. A. Büsscher, Assistent-Resident van Ogan- en Komering Oeloe;
H. P. van der Horst, Assistent-Resident der Palembangsche Benedenlanden;
S. J. Petrus, Assistent-Resident der Palembangsche Bovenlanden;
A. L. M. Clignett, Assistent-Resident ter beschikking van den Resident van Palembang;
J. Tideman, Controleur ter beschikking voor de onderafdeeling Hoofdplaats Palembang;
P. A. Tellings, Controleur ter beschikking voor de afdeeling Palembangsche Benedenlanden;
P. C. Arends, Secretaris der residentie Palembang;
A. Ph. van Aken, Controleur van Korintji (residentie Djambi);
J. C. Mann, Adspirant-Controleur te Palembang.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering en brengt als eerste onderwerp van bespreking voor, de opdracht van functiën der tegenwoordige Hoofden van gewestelijk bestuur aan de nieuwe Hoofden van plaatselijk bestuur.

In het algemeen, voert de Heer De Graaff aan, zal — het werd reeds meer dan eens gezegd — daarbij als principe moeten gelden, dat aan de Residenten in het nieuwe stelsel, aan wie in dat opzicht de grootst mogelijke zelfstandigheid is toegedacht, alle administratieve bevoegdheden worden opgedragen, welke niet bepaald inhaerent zijn aan het gewestelijk gezag dan wel om klemmende redenen van specialen aard in handen van dat gezag moeten blijven.

Zoo bijv. zal uit laatstvermelden hoofde bij het Gewestelijk Bestuur moeten blijven het recht van benoeming tot de hoogere betrekkingen in het Inlandsch bestuurskorps, daar dit korps althans voor die betrekkingen een gewestelijk, niet een lokaal karakter zal dragen.

Ten einde zooveel doenlijk tot volledigheid in de regeling van deze aangelegenheid te komen, wordt ook hier de Gewestelijke Secretaris uitgenoodigd voortaan aanteekening te willen houden van alle zaken, die hem passeeren, welke naar zijne meening voor de bedoelde overdracht in aanmerking komen.

De tweede zaak van beteekenis, welke bespreking vordert, is de instelling van den Gewestelijken Bestuursadviseur.

Zooals bekend, merkt de Heer De Graaff op, ligt het in de bedoeling om aan den Gouverneur adviseurs op elk gebied van bestuursdecentralisatie toe te voegen, waaronder ook een Gewestelijk Bestuursadviseur. De Gouverneur zal dientengevolge naast zich krijgen een ambtenaar van rijpe ondervinding op bestuursgebied voor de behandeling van belangrijke bestuursonderwerpen en tot bespreking van aanhangige aangelegenheden met de plaatselijke bestuurders, indien de Gouverneur die bestuurders niet daartoe wenscht te ontbieden of niet zelf zich naar hunne standplaatsen wenscht te begeven. Het spreekt nochtans van zelf dat het Hoofd van gewestelijk bestuur evenzeer als thans zich persoonlijk in contact kan stellen met de Hoofden van plaatselijk bestuur en dat niets hem beletten kan om,

wanneer hij dit wenscht, hunne ressorten te bezoeken. In het nieuwe stelsel zullen het echter de Residenten, bestuurders der afdeelingen, zijn, die in het algemeen het administratief beheer over die ressorten voeren en dit *zelfstandig*, evenals thans de Hoofden van gewestelijk bestuur. De Gouverneurs daarentegen zullen, zooals het in de Memorie van Toelichting van het betrekkelijk wetsontwerp is uitgedrukt, in dat stelsel een taak vervullen, waarin veeleer eene afspiegeling van den werkkring van den Gouverneur-Generaal is te zien. Neemt men dit in aanmerking, dan is het duidelijk, dat in een zoodanig stelsel van bestuur de persoonlijke aanrakingen van den Gewestelijken Bestuurder met de plaatselijke aangelegenheden niet alleen minder veelvuldig *behoeven* te zijn, doch zelfs, om niet de Residenten noodeloos lastig te vallen en te belemmeren in de uitoefening hunner zelfstandige bestuurstaak, veel zeldzamer *moeten* zijn dan het tegenwoordig bestuursstelsel kan medebrengen.

In de bij de eerste samenkomst besproken nota van den Controleur Tideman merkt die ambtenaar op, dat het Gouverneurschap zich alleen dan zal kunnen ontwikkelen wanneer de Gouverneur zelf de man is, die voeling houdt met de plaatselijke bestuurders.

Inderdaad ligt in die opmerking dus eene misvatting omtrent de beteekenis van het nieuwe systeem en is zij als zoodanig eene gevaarlijke stelling. De Gouverneur, die zich te veel inlaat met den dagelijkschen werkkring van de Residenten, dreigt hunne zelfstandigheid ernstig in gevaar te brengen. In de toekomst moet juist vermeden worden, dat, zooals thans nog het geval is, mannen van veertig- à vijftigjarigen leeftijd, vergrijsd in den bestuursdienst, nog steeds alle zelfstandigheid missen. De nieuwe Resident moet ongeveer de positie hebben der tegenwoordige Hoofden van gewestelijk bestuur; slechts bij besliste noodzakelijkheid moet de Gouverneur zich in afdeelingszaken mengen.

De Heer Tideman vraagt of het niet in de bedoeling ligt, dat de Bestuursadviseur zich juist als voornaamste taak zal zien aangewezen om gewichtige onderwerpen namens den Gouverneur met de Residenten te bespreken, zoodat elk nauwer, direct contact met de laatstgenoemde ambtenaren onnoodig zal zijn.

De Regeeringscommissaris antwoordt opnieuw ontkennend. Indien een zaak van zoodanig belang is of in een zoodanig stadium verkeert, dat de Gouverneur haar verder zelf ter hand wenscht te nemen, staat het hem immers vrij dit te doen en treedt de Bestuursadviseur op den achtergrond. Die Adviseur zal meer van dienst zijn om de zaken voor te bereiden, terwijl in het laatste stadium de Gouverneur zoo noodig veelal persoonlijk de eindberaadslagingen zal voeren. De gedachte aan eene zelfstandige bevoegdheid bij den Bestuursadviseur moet bovendien ter zijde gesteld worden; die ambtenaar verleent zijne bemoeienis indien de Gouverneur hem de opdracht daartoe verstrekt. Door het feit, dat hij evenzeer deel uitmaakt van het gewestelijk bestuurswezen, zal hij nader tot de Plaatselijke Bestuurshoofden staan dan de tegenwoordige Inspecteurs en Adviseurs bij de centrale Regeeringsorganen.

De Heer Tideman vraagt, in welke verhouding de Adviseur tot den nieuwen Resident zal staan, indien hij met dezen krachtens een opdracht van den Gouverneur in aanraking komt.

In dezelfde verhouding als de tegenwoordige Inspecteurs en Adviseurs, antwoordt de Heer De Graaff, met dit onderscheid alleen dat de Bestuursadviseur eveneens rechtstreeks ondergeschikt is aan het Hoofd van gewestelijk bestuur.

Als hij echter een trap hooger op de maatschappelijke ladder staat, vervolgt de Heer Tideman, zal de Resident in hem zijn Chef zien en zullen de besprekingen een ander karakter hebben dan wanneer de Adviseur een gelijken rang als de Residenten heeft.

Volstrekt noodig, merkt de Regeeringscommissaris op, is dit niet. Een Adviseur, die van Batavia komt, ook al is hij de hoogere in rang, wordt daarom nog niet zoozeer als chef beschouwd. Toch is de verhouding in beide gevallen wel degelijk eenigszins verschillend.

De Heer Van der Horst vraagt of, indien de Adviseur niet de meerdere van den Resident zal moeten zijn, het niet verkieslijk is hem hetzelfde traktement toe te kennen en in de algemeene ranglijst der Residenten op te nemen.

De Regeeringscommissaris vreest zeer, dat men onder die omstandigheden nog minder eene betrekking zal ambieëren, waaraan alle zelfstandigheid ontbreekt en

die ook in andere opzichten in werkelijkheid zooveel minder aangenaam is en zooveel meer gevaar tot moeilijkheden oplevert dan het toekomstig ambt van Resident. Zonder althans *eenig* financieel voordeel hiertegenover te stellen, zullen er weinig Residenten zijn, die voor het ambt iets voelen, ook omdat men daarmede verplicht zal zijn, op Java althans, om zich op eene dure hoofdplaats te vestigen. Het minste, wat in deze is te doen, wanneer men het denkbeeld van een hoogeren rang uitsluit, is dan ook wel aan den Adviseur het maximum toe te kennen van de residentsbezoldiging. Wordt het traktement der Residenten bepaald op *f* 1000.— tot *f* 1200.—, dan zou aan den Adviseur dus eene bezoldiging van *f* 1200.— 's maands zijn toegedacht, een verschil, dat nog weinig of niets beteekent, als de Adviseur tot de oudere ambtenaren behoort of gaat behooren.

Zou men daarentegen het standpunt willen innemen, dat de Gewestelijke Adviseur de meerdere in rang moet zijn van de Residenten, dan zou bijv. de titel „Adjunct-Gouverneur" dit beter uitdrukken. In den titel „Adviseur" heeft men echter juist de gedachte willen neerleggen, dat in dien ambtenaar niet de meerdere van den Resident is te zien.

Een feit van beteekenis is het nog, dat bij afwezigheid van den Gouverneur de Adviseur de aangewezen persoon zal zijn om dezen te vervangen ook in het voorzitterschap van den Gewestelijken Raad; de aangewezen persoon, waar alleen hij ten volle op de hoogte zal zijn van de loopende aangelegenheden van algemeen bestuur in het gewest. Vooral in de toekomst, wanneer de thans aanhangige voorstellen tot vorming te Batavia van een Kolonialen Raad tot verwezenlijking komen, in welken Raad een groot deel der Gouverneurs zitting zullen nemen, zal voor de betrokken Gewestelijke Bestuurders uit dien hoofde minstens tweemaal 's jaars een langdurige afwezigheid onvermijdelijk zijn, waarbij noodzakelijk een met het gewestelijk beheer vertrouwd persoon als plaatsvervanger zal moeten optreden.

De Heer Van der Horst vraagt of door deze omstandigheid en met het oog op den minder aangenamen werkkring het geene overweging verdient den Gewestelijken Bestuursadviseur hooger te salarieeren.

De Regeeringscommissaris wenscht in dat opzicht voor het oogenblik geen bepaald standpunt in te nemen. Eene hoogere bezoldiging zal echter zeker bij vele Residenten tengevolge hebben dat zij den Adviseur als hun meerdere beschouwen en daardoor minder vrij zich tegenover hem uitspreken.

De Heer Tideman vreest, dat de verhouding tusschen Adviseur en Resident steed bijzonder veel takt zal vorderen. Als twee menschen met geprononceerde ideeën op die wijze besprekingen moeten houden, zal dit allicht aanleiding geven tot botsingen. De Resident, die bovendien zijn ressort beter kent, zal de zaken natuurlijk liever met den Gouverneur zelf afdoen en dan werkt de tusschenkomst van den Adviseur remmend. Het gesproken woord kan veelal niet in zijn volle beteekenis worden overgebracht, hetgeen vooral voor den Adviseur bezwaarlijk zal zijn wanneer hij met den Resident van inzicht verschilt.

De Heer De Graaff is met den vorigen spreker het eens, dat in een ambt als dat van den hierbedoelden Adviseur veel takt wordt vereischt. Ook in de tegenwoordige ambten van dien aard is dit in groote mate noodig. Belemmerend echter kan een overleg met dergelijke autoriteiten, veelal met het vraagstuk in zijne *algemeene* trekken beter vertrouwd dan de plaatselijke ambtenaren, bezwaarlijk zijn en dit nog minder wijl het immers den Resident steeds vrijstaat schriftelijk of mondeling zijne inzichten aan den Gouverneur nader voor te dragen. Elk verstandig Resident zal het integendeel aangenaam vinden zijne denkbeelden op die wijze aan de inzichten van een anderen deskundige te kunnen toetsen.

Een na de besprekingen op de zaak terugkomen door den Resident kan, naar het gevoelen van den Heer Tideman, zelfs bij eene goede verhouding aanleiding geven tot een soort wantrouwen, daar men den schijn niet altijd zal kunnen vermijden te vreezen, dat zijne bedoelingen niet juist worden overgebracht. De Heer De Graaff ziet niet in waarom in deze steeds aan een bepaalden strijd tusschen Adviseur en Resident moet worden gedacht noch ook waarom verschil van meening in eenige ambtelijke aangelegenheid tot een soort wantrouwen zou moeten aanleiding geven.

De Heer Lulofs acht het wenschelijk het traktement van den Adviseur iets hooger te stellen; niet alleen de betrekking is in belangrijke mate minder aangenaam

dan die van een Resident, ook met het huislijke leven is dit voor zulk een ambtenaar veelal het geval. Daarom stelt spreker voor den Adviseur toe te kennen eene maandelijksche bezoldiging van *f* 1200.— met periodieke verhoogingen, benevens huishuurindemniteit en het recht voor zijne reizen te declareeren.

Het onaangename der betrekking acht ook de Heer De Graaff, naar hij reeds deed uitkomen, in deze een factor. Verplicht om allerlei uiteenloopende, vaak weinig beredeneerde, denkbeelden geduldig aan te hooren en voor zooveel noodig te weerleggen, zullen van de ambtenaren in quaestie inderdaad dikwijls zeer veel takt een eene groote mate van lankmoedigheid worden gevorderd. Ook het bezwaar van het huislijk leven weegt in deze. Tegenover deze bezwaren staat echter het voordeel, dat de werkkring zich meer op algemeen terrein beweegt en een breeder inzicht geeft in de belangrijke bestuursvraagstukken van den dag.

De vraag, waartoe de Regeeringscommissaris thans wenscht te komen, is deze: zal, alle omstandigheden in aanmerking genomen, de verhouding van den Gewestelijken Bestuursadviseur tot de Residenten moeten zijn veeleer die van primus inter pares of zal hij, bijv. met een anderen titel, boven de Residenten gesteld moeten worden?

Het oordeel van den Resident is in deze, dat aan den Adviseur eene hoogere bezoldiging dan aan de Residenten toegekend dient te worden, namelijk *f* 1200.— 's maands met verhoogingen.

De Heer Van der Horst vraagt of om het denkbeeld van „chef" te vermijden, den Adviseur niet een gelijk traktement ware toe te kennen als aan de Residenten, echter met eene toelage.

Een bepaalden grond voor eene dergelijke toelage acht de Heer De Graaff moeilijk te vinden. Bezwaarlijk toch zou men eene toelage kunnen toekennen voor het minder aangename leven en een toelage wegens dure levenswijze zou ook voor andere ambtenaren ter plaatse moeten gelden en dan nog alleen voor enkele Adviseurs, vooral die op Java, te motiveeren zijn. Daarmede begeeft men zich op gevaarlijk terrein.

De Assistent-Resident Busscher acht eveneens eene hoogere bezoldiging gewenscht; de Controleur Van Aken daarentegen eene gelijke, daar dit zijn inziens aan de behandeling van zaken ten goede zal komen.

De Heer Tideman zou mede een gelijk traktement als voor de Residenten verkiezen, en dit om het contact tusschen Resident en Gouverneur niet te verbreken, namelijk tusschen deze ambtenaren geen schakel van anderen aard in te voegen. Een werkkring voor den Adviseur in het nieuwe stelsel, ongeveer overeenkomend met dien der tegenwoordige Assistent-Residenten ter beschikking in sommige gewesten, acht spreker het best. Dit is echter, naar zijne meening, alleen te bereiken, wanneer Adviseur en Residenten gelijk in rang zijn.

De Heer De Graaff wijst er alleen op, dat van een Adviseur, die als gelijke besprekingen komt houden, vaak nog meer overleg tot bewaring van eene goede verstandhouding wordt geëischt dan van iemand van hoogeren rang.

De Heer Tideman zegt, dat de Adviseur in het laatste geval dikwijls zal komen om een te voren al uitgemaakte zaak te bespreken, waardoor aan de zelfstandigheid van den Resident afbreuk zal worden gedaan en diens initiatief gedood zal worden. Voor een goede vervulling van het ambt van Adviseur zal zooveel takt noodig zijn, dat het z. i. eene zaak van het uiterste gewicht is zulk eene regeling te treffen, dat alle haken en oogen zooveel mogelijk worden voorkomen. Als de Adviseur als meerdere der Hoofden van plaatselijk bestuur optreedt, wordt het verband tusschen Gouverneur en Resident verbroken en een ongewenschte schakel tusschen beide autoriteiten geplaatst.

De Regeeringscommissaris deelt mede, dat ook de titel „Resident ter beschikking" overwogen is. De toekenning echter van eene anders geregelde bezoldiging dan de algemeene in den rang van Resident zou daarmede uitgesloten zijn.

De Heer Petrus vraagt, of de zelfstandigheid van een toekomstig Resident in zeker opzicht niet geringer zal zijn dan die van de tegenwoordige Assistent-Residenten. Deze laatsten toch worden thans door de Regeering in eene bepaalde afdeeling geplaatst; aan den Resident in het nieuwe stelsel echter zou door den Gouverneur een ressort worden aangewezen, met de bevoegdheid eveneens tot overplaatsing, wat naar sprekers meening veel aan de zelfstandigheid zal ontnemen.

De Heer De Graaff antwoordt, dat men de tijden van willekeurig overplaatsen door de Hoofden van gewestelijk bestuur als lang voorbij moet beschouwen. Een Gouverneur, die zijne Residenten willekeurig overplaatst, zal zeker al heel gauw bij de Regeering zich te verantwoorden hebben.

De vorige spreker zou de positie van den Bestuursadviseur, die door de Regeering wordt aangesteld en geplaatst, zelfstandiger achten dan die van de Residenten.

De Regeeringscommissaris doet nogmaals uitkomen hoe meer wisselvallig integendeel die betrekking is, zoowel om het feit dat men daarbij geheel afhangt van de goede of minder aangename samenwerking met één persoon: den Gouverneur, als uit den aard van den werkkring.

De Heer Van de Velde ziet ook in de herhaalde waarneming van het Gouverneursambt een reden tot hoogere salarieering van den Bestuursadviseur.

De Heeren Tellings, Van der Horst en Clignett zijn van hetzelfde gevoelen.

De Heer Arends zou de regeling van het bedrag der bezoldiging afhankelijk wenschen te stellen van het feit of de Gouverneurs uit de Residenten dan wel uit de Adviseurs gekozen zullen worden. Is het laatste het geval, dan zal ook naar zijne opvatting de bezoldiging hooger dienen te zijn.

De Heer De Graaff stelt in het licht, dat integendeel het antwoord op die vraag afhankelijk is van de positie, die aan den Adviseur wordt gegeven. Is deze de gelijke van de Residenten, dan zeker zal bij eene vacature in het ambt van Gouverneur een Adviseur niet stelselmatig voorgaan boven een even geschikt Resident van meerdere ancienniteit, wat anders vaak het geval kan zijn.

Met uitzondering van de Heeren Tideman en Van Aken vereenigt ten slotte de vergadering zich met het standpunt van den Heer Lulofs, dat aan de Adviseurs nevens huishuur en het recht van declareeren eene bezoldiging ware toe te kennen van *f* 1200.— 's maands, het maximum-bedrag, dat men in den residentsrang passend acht, met twee driejaarlijksche verhoogingen ad *f* 100.— elk, zoodat een hoogste traktement van *f* 1400.— 's maands te bereiken zou zijn.

Overgaande tot de bespreking van enkele thans bij het bestuur zich voordoende nevenbetrekkingen, deelt de Heer De Graaff mede dat, wat het notariaat aangaat, bij de regeling der opleiding van de Civiele Gezaghebbers gerekend zou worden op de uitoefening van een beperkt notariaat. Op de vraag, hoe de regeling van dit onderwerp in het Palembangsche thans is, antwoordt de Resident, dat ter hoofdplaats een notaris gevestigd is en dat verder de Assistent-Residenten van de Palembangsche Bovenlanden en van de afdeeling Ogan en Komering-Oeloe ieder in hun ressort fungeerend Notaris zijn.

De Heer De Graaff oppert het denkbeeld om in de toekomst in het algemeen de onderafdeelingschefs bevoegd te verklaren tot het opmaken van bepaalde akten, welke van zeer spoedeischenden aard kunnen zijn, waardoor naar zijne meening de meest bevredigende oplossing in het belang van het publiek zal worden verkregen, eene zienswijze waarmede de vergadering accoord gaat.

De Heer Van de Velde wijst er op, dat dan nog bepaald zal moeten worden aan wien de inspectie der protocollen zal zijn opgedragen. Voor de binnenlanden zou hij daarvoor aangewezen willen zien de nieuwe Residenten, met welk denkbeeld de Heer De Graaff zich vereenigt.

De Registers van den Burgerlijken Stand blijken, behalve ter gewestelijke hoofdplaats, te worden aangehouden door het bestuurshoofd der onderafdeeling. Eene uitzondering bestaat voor de onderafdeelingen Ogan-Oeloe en Lematang-Oeloe, waar de Afdeelings- en de Onderafdeelingschef in dezelfde onderafdeeling gevestigd zijn zoodat feitelijk beide ambtenaren bevoegd zouden zijn. Voor die ressorten is uitgemaakt, dat de Afdeelingschef Ambtenaar van den Burgerlijken Stand zal wezen.

Ook in de toekomst zou men de beheerders der onderafdeelingen met die functie belast willen doen blijven, al mochten die ambtenaren dan geen hoofd van plaatselijk bestuur meer zijn.

Het Vendumeesterschap wordt luidens eene mededeeling van den Resident, ter hoofdplaats Palembang vervuld door den Notaris en te Lahat en Batoe Radja door Commiezen-Kashouders, tevens Commies op de bureaux der Assistent-Residenten.

Tot voor kort waren, behalve ter hoofdplaats, de Assistent-Residenten tevens Vendumeesters.

De Heer Van Aken voegt hieraan toe dat ter hoofdplaats Djambi de Algemeene Ontvanger Vendumeester is, terwijl de Gewestelijke Secretaris die betrekking vervult voor de afdeelingen, met de Controleurs als gedelegeerden.

De Heer De Graaff zou eene regeling als die in de residentie Palembang verkiezen. Eene combinatie van bestuursambten met de functie van Vendumeester is, naar zijn gevoelen, in het algemeen zeer af te keuren.

Tegen die opvatting bestaat ook bij de vergadering geen bezwaar.

Het ambt van Algemeen Ontvanger besprekend, verklaart de Resident, dat te Palembang een afzonderlijk ambtenaar van dien rang geplaatst is en dat te Lahat en te Batoe-Radja de reeds genoemde Commiezen-Kashouders met de bedoelde werkzaamheden zijn belast, doch dat door den Inspecteur van Financiën in overweging is gegeven te Moeara-Enim een Landskas te vestigen onder een Algemeen Ontvanger met intrekking der kassen op de beide genoemde plaatsen. Waar de hoofden, die de belastingen innen, te ver van een Landskas verwijderd zullen zijn, zullen zij de gelden bij den Onderafdeelingschef komen storten, die dan voor eene overmaking naar 's Lands kas het noodige te verrichten zal hebben.

De Heer De Graaff merkt op dat wanneer die Europeesche bestuurders niet ambtelijk voor de ontvangst van die gelden zijn aangewezen, de onder hunne berusting zijnde fondsen geene landsgelden zijn. Eene zoodanige opdracht van de bevoegde autoriteit zal daarom z. i. niet mogen ontbreken, waarop de Assistent-Resident Petrus mededeelt, dat in het gewest Celebes en Onderhoorigheden eenvoudig door den Gouverneur bepaald is, dat de gelden bij den Controleur gestort moeten worden.

De verdeeling van het gebied der Residentie Palembang in afdeelingen, zooals deze in het nieuwe stelsel worden bedoeld wordt vervolgens aan de orde gesteld.

De Regeeringcommissaris merkt op, dat de tegenwoordige afdeeling Ogan- en Komering-Oeloe niet van zoodanig belang schijnt, dat zij in het nieuwe stelsel als zoodanig behouden zou kunnen worden.

De Assistent-Resident Büsscher beaamt die meening. Zijn inziens zou dat gebied in zijn geheel bij de tegenwoordige afdeeling Palembangsche Bovenlanden kunnen worden gevoegd.

De Assistent-Resident Petrus wenscht hiervan uitgezonderd te zien de Blitang-streek, die weder bij de Palembangsche Benedenlanden zou moeten komen, met welk denkbeeld de Heer Büsscher zich echter niet kan vereenigen.

Eene algeheele samenvoeging der twee tegenwoordige afdeelingen zou voor den nieuwen Resident een te groot en te zwaar ressort geven, meent de Heer Petrus.

De Heer Büsscher brengt evenwel daartegen in, dat de nieuwe afdeeling dan nog niet zoo zwaar zal zijn als de tegenwoordige afdeeling Palembangsche Benedenlanden, waar behalve de bemoeienis met de Hoofdplaats het bestuurshoofd ook nog het voorzitterschap van den Gemeenteraad heeft. De Heer Petrus echter is van oordeel, dat de onderafdeelingen der Palembangsche Benedenlanden ten opzichte van de hoofdplaats heel wat gunstiger liggen dan dit in de Bovenlanden het geval is.

De Resident merkt op dat, aan den anderen kant, het reizen met auto's in de Bovenlanden veel gemakkelijker en vlugger gaat dan het reizen per boot in de Benedenlanden.

De Heer Petrus geeft in overweging de standplaats van het bestuurshoofd dan van Lahat naar Moeara Enim over te brengen, hetgeen de Heer De Graaff met het oog op de financieele gevolgen niet aanstonds zou kunnen beamen indien te Lahat een goede bestuurswoning en behoorlijke bureaugebouwen zijn.

De vorige spreker antwoordt, dat Lahat na de opheffing van het garnizoen zeer achteruit is gegaan, zoodat ook het postkantoor reeds naar Moeara Enim is

overgebracht en te Lahat nog slechts één postcommies is gelaten; Moeara Enim daarentegen neemt steeds in belangrijkheid toe en zal in nog meerdere mate een voornaam punt zijn als de spoorweg eenmaal gereed is.

De Heer De Graaff vraagt of de voordeelen eener overbrenging van den bestuurszetel van voldoende gewicht zullen zijn om over de financieele bezwaren heen te stappen.

De Resident bevestigt, dat Lahat op het oogenblik als plaats zeer weinig meer te beteekenen heeft en dat Moeara Enim integendeel in den laatsten tijd zich gestadig uitbreidt. Bestaan echter aan den eenen kant geene motieven om op den duur Lahat als afdeelingshoofdplaats te behouden, aan den anderen kant bestaat er ook geen overwegende reden om den zetel van den nieuwen Resident naar Moeara Enim over te brengen, zoolang de woning en het bureau te Lahat nog voldoen en in goeden staat verkeeren. Ook heeft Lahat een veel beter klimaat, terwijl het bovendien nog de vraag is of na de doortrekking van den spoorweg voorbij Moeara Enim deze plaats nog wel zooals thans een speciaal spoorwegpunt zal blijven. Spreker vraagt hoe groot men met succes de nieuwe afdeeling zal kunnen maken.

De Heer De Graaff antwoordt, dat de regeling daarvan verband moet houden vooral met de werkzaamheden. De nieuwe afdeeling zal niet grooter mogen zijn dan de Resident met een redelijk bureau, waaraan men een afdeelingssecretaris als chef zou willen verbinden, in staat zal zijn te beheeren.

De Heer Van de Velde gevoelt dan niet veel voor eene vergrooting der Palembangsche Bovenlanden, vooral omdat men vooreerst zeker niet over voldoend onderlegd bureaupersoneel zal kunnen beschikken. Hij geeft daarom in overweging de afdeeling Ogan- en Komering-Oeloe te combineeren met de Benkoelensche contrôle-afdeelingen Kroë en Kauer, vooral daar een auto-weg van Moeara-Doea naar Kroë reeds in aanleg is. Wordt hiertoe besloten, dan zal Moeara-Doea de bestuurshoofdplaats moeten worden.

Op de vraag van den Heer De Graaff of de afdeeling Palembangsche Benedenlanden dan ongewijzigd zou kunnen blijven, antwoordt de Resident, dat hij eene splitsing in overweging zou willen geven met het oog op den Gemeenteraad. Spreker stelt voor de onderafdeeling Rawas bij Djambi te trekken, waartegen geen bezwaar zal kunnen bestaan als Korintji bij Sumatra's Westkust wordt gevoegd.

De Heer De Graaff resumeert, dat de Resident derhalve de vorming der volgende afdeelingen zou wenschen:

1e. de afdeeling Palembangsche Bovenlanden;

2e. eene met de onderafdeeling Rawas ingekrompen afdeeling Palembangsche Benedenlanden;

3e. eene afdeeling Moeara-Doea, bestaande uit de tegenwoordige afdeeling Ogan- en Komering-Oeloe en uit de contrôle-afdeelingen Kroë en Kauer der residentie Benkoelen.

De Heer Van der Horst meent, dat indien alleen de onderafdeeling Rawas van de Palembangsche Benedenlanden wordt afgenomen de afdeeling nog te zwaar zal zijn voor den nieuwen Resident.

De Regeeringscommissaris vraagt of misschien nog een deel der Benedenlanden bij de Palembangsche Bovenlanden getrokken zou kunnen worden, waar in dit laatste ressort het aantal zoo gering is van de Europeesche ingezetenen, die van alle elementen gewoonlijk de meeste bemoeienis vorderen en het meeste werk geven.

Naar 's Residents meening ware dit voor de onderafdeeling Moesi Ilir niet onmogelijk, daar na de voltooiïng van den in aanleg zijnden weg Benakat—Sekajoe die onderafdeeling gemakkelijker uit Lahat per auto te bereiken zal zijn dan uit Palembang.

De Heer Petrus stemt met dit denkbeeld in.

De Resident zet verder uiteen, dat de onderafdeeling Koeboestreken speciaal gevormd is met het oog op de petroleumwerkzaamheden aldaar, waardoor Bajoeng Lintjir, dat geregeld door de oliebooten werd aangedaan, een speciaal ambtenaar eischte. Eerst plaatste men daar een Adspirant-Controleur onder den Controleur te Talang-Betoetoe (onderafdeeling Banjoeasin). Later echter werd overgegaan tot de vorming eener aparte onderafdeeling onder een Controleur, tot wiens ressort onder meer ook gebracht werd de Batang Hari-Leko-streek, die te voren tot de onderafdeeling Moesi-Ilir behoorde. Hierbij golden de overwegingen, dat die

streek uit Sekajoe zeer moeilijk te bereiken was en dat de inwoners Koeboes waren, die een geregeld verkeer met Bajoeng Lintjir onderhielden. Thans evenwel zijn de toestanden gewijzigd; de verschillende petroleumvelden zijn alle onder de Bataafsche Petroleum-Maatschappij gekomen, die nu eene pijpleiding naar Babat heeft aangelegd tot oppomping van de olie, zoodat, zoodra deze leiding in gebruik zal zijn genomen, wat eerstdaags verwacht mag worden, Bajoeng Lintjir niet meer door oliebooten zal worden aangedaan en dus ook de aanwezigheid van een Controleur overbodig wordt. Deze onderafdeeling zal dus spoedig weer op te heffen zijn door de Batang Hari Leko-streek opnieuw bij Moesi Ilir te voegen en Bajoeng Lintjir bij Banjoeasin. Op deze wijze zal dan een beter afgerond geheel verkregen worden.

Op de vraag van den Heer De Graaff of de Rawas feitelijk bij Djambi en niet bij de Palembangsche Bovenlanden zal moeten komen, brengt de Heer De Groot in herinnering, dat reeds in 1904 overwogen werd om die streek bij Djambi te brengen, doch dat de toenmalige verbindingswegen het wenschelijker maakten haar bij Palembang te laten.

Daar ook thans nog de wegen naar Lahat beter zijn dan die naar Djambi en zelfs spoedig het verkeer van Lahat met Rawas per auto zal kunnen plaats vinden, geeft de Resident bij nadere beschouwing nog steeds de voorkeur aan eene vereeniging met de Palembangsche Bovenlanden.

De Heer Büsscher acht de ontworpen afdeeling Moeara Doea met slechts vijf onderafdeelingen feitelijk nog te klein voor eene nieuwe afdeeling. De Assistent-Resident Petrus zou haar dan met de Enim-streken wenschen uit te breiden, een voorstel, dat bij den Resident geen ingang vindt wijl die streken in betere verbinding staan tot Lahat dan tot Moeara Doea.

De eindconclusie der vergadering is, dat het gebied der tegenwoordige residentie's Benkoelen en Palembang bij instelling van het nieuwe gewest Zuid-Sumatra in vier afdeelingen ware te splitsen, t. w.:

1e. de afdeeling Palembang, bestaande uit de tegenwoordige afdeeling Palembangsche Benedenlanden, ingekrompen met de onderafdeelingen Rawas, Moesi-Ilir en Koeboe-streken, de laatste met uitzondering van Bajoeng Lintjir, welke streek bij de onderafdeeling Banjoeasin worde gevoegd;

2e. de afdeeling Lahat (of Moeara Enim) omvattende de tegenwoordige afdeeling Palembangsche Bovenlanden, benevens de onder 1e genoemde onderafdeelingen Rawas en Moesi Ilir, de laatste uitgebreid met de Batang Hari Lekostreek der onderafdeeling Koeboestreken;

3e. de afdeeling Moeara Doea, omvattende de tegenwoordige afdeeling Ogan- en Komering-Oeloe en de afdeelingen Kroë en Kauer der residentie Benkoelen;

4e. de afdeeling Benkoelen, bestaande uit de tegenwoordige residentie van dien naam, uitgenomen de onder 3e genoemde afdeelingen daarvan, het laatste behoudens nadere bespreking met het Bestuur der residentie Benkoelen.

Overgaande tot eene nadere beschouwing van de voorgestelde fusie der thans gescheiden Europeesche bestuurskorpsen voor Java en Madoera en voor de Buitenbezittingen, betoogt de Regeeringscommissaris dat het begrip „Buitenbezittingen" meer en meer uit den tijd geraakt. Dat gebied, vroeger meer als aanhangsel beschouwd, is allengs zoodanig in beteekenis gestegen en ook uit een oogpunt van bestuur in vele streken zoozeer in ontwikkeling gekomen, dat het meer en meer op gelijke lijn met Java is te stellen. Onder de toekomstige bestuursambtenaren is ook veel meer dan in vroegere jaren de neiging waarneembaar om bij voorkeur zich de Buitenbezittingen tot arbeidsveld te kiezen. Inderdaad is dit geenszins onverklaarbaar. Bij eene ruime beschouwing van zaken zal inderdaad aan beide zijden de fusie een voordeel zijn. Op Java zullen de toekomstige bestuursambtenaren kennis kunnen maken met een goed ingericht Inlandsch Bestuur en in het algemeen met een meer systematisch geordend beheer. Daarbuiten daarentegen zal het afwisselend verblijf in die gebiedsdeelen, waar ontegenzeggelijk nog frisscher verhoudingen bestaan en de Inlandsche maatschappij in meerdere mate hare oorspronkelijkheid heeft kunnen behouden, aan de ambtenaren gelegenheid geven om hunne persoonlijke eigenschappen, hunne organiseerende gaven en hun initiatief meer in het licht te doen treden.

Een ander groot voordeel der fusie is, dat voor het geheele korps een gelijke promotiegang zal worden verkregen.

Het oordeel der vergadering is eenparig ten gunste van het denkbeeld.

Het volgende onderwerp van bespreking is het Inlandsch Bestuur.

De Resident zet uiteen hoe voor het oogenblik voor zijn gewest als zoodanig zijn te vermelden de aldaar ingestelde Districtshoofden, terwijl in de contrôle-afdeelingen, waar die ambtenaren nog niet zijn aangesteld, de Controleurs nog steeds de beschikking hebben over één of twee Mantri's Politie. De Districtshoofden genieten eene bezoldiging van *f* 100.— tot *f* 200.— 's maands met vrije woning of huishuurindemniteit en het recht tot declareeren; de Mantri's Politie ontvangen *f* 50.— tot *f* 60.— 's maands. Bij de invoering van het districtsbestuur in een ressort vervallen dus aldaar de politie-mantri's.

De Heer De Graaff acht de bezoldiging der Districtshoofden met het oog op hunne ontwikkeling voorshands voldoende. Naar het hem voorkomt, zal in het Inlandsch Bestuur echter geene bevredigende organisatie zijn te verkrijgen zonder invoering van de betrekking van Onderdistrictshoofd, waardoor een rationeele overgang tot de betrekking van Districtshoofd en eene doelmatige practische vorming voor dat ambt verzekerd zullen zijn.

De Resident verklaart dat naar zijn inzien geen bezwaar kan bestaan om ook in zijn gewest eene indeeling in districten en onderdistricten in te voeren. De Heer De Graaff merkt op, dat indien bijv. gemiddeld twee der ontworpen districten tot één nieuw district worden samengevoegd, met splitsing in enkele onderdistricten, welke, voor zooveel niet rechtstreeks door het Districtshoofd beheerd, bestuurd worden door Onderdistrictshoofden op eene bezoldiging van bijv. *f* 80.— 's maands, de financieele gevolgen weinig bezwarend zullen zijn.

De Heer Tideman stelt voor, de onderafdeeling Hoofdplaats Palembang dan bijv. in drie onderdistricten te verdeelen, waarvan twee aan de Ilir- en één aan de Oeloezijde, welk drietal ressorten, in plaats van onder twee, onder één Districtshoofd zouden zijn te brengen. Die ambtenaar zou voor dit ressort dan geen eigen onderdistrict hebben, maar uitsluitend met de algemeene leiding en met het toezicht over de Onderdistrictshoofden belast moeten zijn.

De Heer De Graaff merkt terloops op, dat men ook op Java algemeen overhelt tot ontheffing der Districtshoofden van een eigen onderdistrict, een stap, die in minder ontwikkelde streken echter nog niet aanstonds wordt vereischt.

De Resident deelt nader mede, dat indertijd reeds ook voor het gewest Palembang een onderdistrictsbestuur werd voorgesteld. Bij de ter zake in April 1911 op het betrokken Departement belegde vergadering werd evenwel besloten om met het oog op de marga-instelling voorloopig nog niet daartoe over te gaan.

In aansluiting bij het vorige punt wordt daarop overwogen, op welke wijze voortaan voorzien zal kunnen worden in de behoefte aan Inlandsche ambtenaren. De Heer De Graaff deelt mede dat het in zijne bedoeling zou liggen eene opleidingsschool voor geheel Zuid-Sumatra voor te stellen. De Resident verklaart, dat reeds twee en een half jaar geleden door hem een voorstel is ingediend tot oprichting van een opleidingsschool voor Inlandsche ambtenaren in Zuid-Sumatra, doch dat omtrent het onderwerp niets naders werd vernomen. In dat voorstel werd de hoofdplaats Palembang genoemd als de plaats, waar die school zou kunnen worden opgericht, en dit wijl de leerlingen daar meer van de beweging op het gebied van handel en nijverheid zouden zien en daardoor meer levenservaring zouden kunnen opdoen dan op een kleine plaas in het binnenland.

De Regeeringscommissaris vraagt of eene plaats als Lahat niet daarvoor in aanmerking zou komen, zoowel om het klimaat als om de betere omgeving voor jongelieden uit een moreel oogpunt. In elk geval echter kan de oprichting van eene zoodanige school eerst over tal van jaren ambtenaren leveren voor de vervulling eener betrekking als die van Districtshoofd, die eene degelijke practische voorbereiding in lagere ambten en meer rijpen leeftijd vordert. De vraag doet zich dus voor op welke wijze te voorzien in de behoefte van dezen tijd. Op welke wijze derhalve jonge ambtenaren van goeden aanleg uit deze streken in korten tijd practisch voor te bereiden voor de administratieve taak van een behoorlijk functionnee-

rend districtsbestuur, dat alleen nog in de residentie Lampongsche Districten behoorlijk is georganiseerd maar ook daar vooralsnog geen leerschool voor andere gewesten kan zijn. De eenige weg, die naar sprekers meening voor het oogenblik daartoe ware aan te geven, zou wellicht zijn eene jaarlijksche detacheering van enkele geschikte personen bij het Inlandsch Bestuur op Java, ten einde na een verblijf aldaar van één of twee jaren tot Onderdistrictshoofd en Districtshoofd in de residentie Palembang te worden benoemd.

Aangezien daarvoor jongelieden van twintig- à vijf en twintigjarigen leeftijd in aanmerking zouden moeten komen, vraagt de Resident of voor dergelijke personen een inkomen, gedurende de detacheering, van bijv. *f* 35.— 's maands voldoende zou zijn. Voor het denkbeeld der detacheering zelf gevoelt de Heer Van de Velde zeer veel.

De Heer De Graaff betwijfelt of onder die omstandigheden een bedrag van *f* 35.— 's maands op Java voldoende zou blijken. Een inkomen van *f* 50.— of *f* 60.— 's maands zou z. i. minstens worden vereischt. Men zou echter de gedetacheerden hun inkomen kunnen laten en hun daarboven een toelage kunnen verstrekken, zoodat zij bij terugkomst op hun vroeger traktement zouden kunnen invallen wanneer niet dadelijk eene plaats als Onderdistrictshoofd beschikbaar mocht zijn.

De Heer Tideman vreest, dat vele Inlandsche ambtenaren bezwaar zullen hebben tegen eene plaatsing in een andere streek van het gewest dan die, waaruit zij afkomstig zijn. Herhaaldelijk ontvangt spreker brieven van personen, die ter hoofdplaats thuis behooren en in de binnenlanden zijn geplaatst, waarbij zijne tusschenkomst wordt gevraagd voor eene plaatsing te Palembang. Daarbij geldt het echter niet alleen het bezwaar van in eene vreemde streek te dienen maar ook de bezoldiging, die op de plaats, waar men thuis behoort, wellicht juist toereikend zou zijn, maar veelal ten eenenmale onvoldoende blijkt in een streek waar men vreemdeling is.

De Heer De Graaff antwoordt dat uit den aard der zaak het laatste bezwaar, dat vermoedelijk betrekking heeft op de tegenwoordige laag bezoldigde ambten van Schrijver, Mantri en dergelijke, alleen door betere betaling is weg te nemen. De neiging om zooveel mogelijk in de eigen streek geplaatst te blijven, is overigens niets vreemds. Op Java heeft men haar evenzeer moeten overwinnen en zelfs daar bestaat zij in verschillende streken nog te zeer. Ook voor de ambtenaren zelven is het op den duur veel beter als zij zich daarvan los weten te maken en van allerlei belemmerende familieverhoudingen weten vrij te komen.

Een zeer belangrijk onderdeel van eene betere bestuursinrichting, zoowel voor de Buitenbezittingen als voor Java, is, naar de Regeeringscommissaris vervolgens opmerkt, het scheppen van andere toestanden bij de bestuursbureau's, gewestelijke en plaatselijke.

Wat het nieuwe Gewestelijk Bureau betreft, zooals reeds gezegd is, zal dit op kleine schaal de inrichting van de tegenwoordige algemeene bureau's moeten krijgen.

De verschillende Gewestelijke Adviseurs, ook de Bestuursadviseur, zullen de technische chefs zijn van de op hunne ambtelijke richting betrekking hebbende afdeelingen van het bureau, evenals dit bijv. het geval is bij de Departementen van Algemeen Bestuur, terwijl de Gewestelijke Secretaris de administratieve leiding van het geheel zal hebben. Overigens zal voor zooveel noodig gediplomeerd personeel in sommige afdeelingen aanwezig moeten zijn.

Eene quaestie van groot belang is het, hoe daarnaast het noodige niet-gediplomeerde personeel te vinden van voldoende bekwaamheid, waar, op Java althans, bij de tegenwoordige vooruitzichten en bij eene bezoldiging van in de eerste jaren niet meer dan *f* 60.— à *f* 80.— 's maands, zich geene bruikbare klerken meer aanbieden voor de bestuursbureau's.

Bij de aldaar gehouden besprekingen is daarom een plan ontworpen, zoodanig, dat het personeel van de plaatselijke bestuurskantoren en van het gewestelijke bureau — Hoofdcommiezen, Commiezen en Klerken — één korps zou uitmaken. De indienststreding daarbij van jongelieden zou — naar men zich dit voorstelde — plaats vinden als Adjunct-Klerk of Volontair, op eene bezoldiging van bijv. *f* 60.— 's maands. Zoodra echter het aantal M. U. L. O. scholen voldoende is, zou, met

afschaffing voor de hierbedoelde kantoren van den eisch van het z. g. Kleinambtenaarsexamen, het eindgetuigschrift van die scholen of een daarmede minstens gelijkwaardig diploma voor de toelating tot genoemde betrekking gevorderd worde n. De volgende benoeming, na een tijd Adjunct-Klerk te zijn geweest, zou dan zijn die tot Klerk op eene maandelijksche bezoldiging van bijv. *f* 100.— tot 140.— of *f* 150.—. Hierna zou de rang van Commies bereikbaar zijn te stellen, met onderscheiding, evenals bij de Departementen, van drie klassen, respectievelijk bezoldigd met *f* 150.— tot *f* 200.—, *f* 220.— tot *f* 280.— en *f* 300.— tot *f* 400.—, waarboven dan nog de rang van Hoofdcommies zou openstaan met een traktement van *f* 450.— tot *f* 500.— 's maands. Als Chef de bureau op de afdeelingskantoren werd voorts gedacht aan de instelling van het ambt van „Afdeelings-secretaris", bezoldigd op gelijken voet met het ambt van Hoofdcommies op het Gewestelijk Bureau.

Eene andere regeling, die om haren meer eenvoudigen vorm mogelijk de voorkeur zou verdienen voor de onderwerpelijke kantoren, zou wellicht deze kunnen zijn, dat, in plaats van de betrekking van Commies van verschillende rangen, werden ingesteld voor de hierbesproken gewestelijke bureaukorpsen de ambten van Adjunct-Commies en Commies, bezoldigd respectievelijk met bijv. *f* 175.— en *f* 200.— tot *f* 350.— 's maands, terwijl voor de ambten van Hoofdcommies en Afdeelingssecretaris mogelijk ware te volstaan met eene bezoldiging van *f* 450.—, zonder periodieke verhooging.

Op de vraag van den Heer Van de Velde of het aantal personen op de verschillende plaatselijke bureau's verschillend zou zijn, antwoordt de Regeeringscommissaris dat de samenstelling van elk kantoor zich naar de plaatselijke omstandigheden zou regelen.

Nadat de vergadering verklaard heeft met eene regeling van het onderwerp in een van beide richtingen accoord te gaan, deelt de Heer De Graaff mede, dat met de nadere bespreking van de vereischte samenstelling der afdeelings- en onderafdeelingsbureau's een aan den Regeeringscommissaris toegevoegd ambtenaar zal worden belast, welke ambtenaar o. m. dan ook de splitsing der afdeelingen in onderafdeelingen in behandeling zal nemen.

De wijze van totstandbrenging van het nieuwe stelsel ter sprake brengend, wijst de Heer De Graaff op de omstandigheden, die eene geleidelijke invoering onvermijdelijk doen zijn, zij het al eene invoering, waarbij niettemin zooveel als eenigszins mogelijk voortvarendheid wordt betracht.

Die invoering zal aldus moeten geschieden, dat men daarbij zoowel voor Java en Madoera als voor de Buitenbezittingen twee territoren onderscheidt, het eene, waar het nieuwe stelsel reeds toepassing heeft gevonden, het andere, waar voorloopig nog het oude regime zal voortbestaan.

In de behoefte aan bestuurspersoneel van verschillenden rang voor de in den nieuwen vorm te brengen of gebrachte territoren zou uiteraard voorloopig zijn te voorzien door keuze uit de ambtenaren van het bestaande korps. Aan hen, die, naar volgorde der ranglijst, in verband met hunne bekwaamheden en ambtelijke antecedenten daarvoor in aanmerking komen, zou de keuze worden gelaten om over te gaan in het nieuwe bestuurskorps dan wel om bij het tegenwoordig korps te blijven. Die keuze eenmaal gedaan zijnde, zou, wanneer althans de betrokkene in het nieuwe korps voldoet, de overgang van definitieve gevolgen zijn.

De Heer Van de Velde vraagt, of in de eerste nieuwe gewesten, één op Java en één op de Buitenbezittingen, terstond al het denkbeeld van „fusie" zal worden doorgevoerd.

De Heer De Graaff antwoordt bevestigend, wat het *beginsel* betreft. Waar de tegenwoordige ambtenaren meerendeels alleen op Java of wel alleen in de Buitenbezittingen bestuurservaring hebben opgedaan, ligt het echter voor de hand dat voorloopig aan het beginsel weinig toepasing zal worden gegeven.

De financiëele positie der bestuursambtenaren in de verschillende rangen maakt het laatste door den Regeeringscommissaris aan de orde gesteld punt van bespreking uit.

Aan den Gouverneur is een traktement toegedacht van *f* 1800.— 's maands, benevens vrije woning, vergoeding der werkelijke reis- en verblijfkosten en eene toelage voor representatiekosten.

Het denkbeeld heeft op Java een onderwerp van gedachtenwisseling uitgemaakt, om den minimum-termijn van vijf jaren, voor de berekening van pensioenen over het volle bedrag van traktementen boven *f* 1000.— 's maands, te wijzigen in dien zin, dat deze termijn tot drie jaren wordt ingekrompen, in aanmerking nemende dat eene inkrimping, ook voor die hooge betrekkingen, tot den gebruikelijken duur van twee jaren, in het belang van 's Lands dienst niet vrij van bedenkingen scheen.

De nieuwe Afdeelingschefs (Residenten) zouden eene maandelijksche bezoldiging ontvangen van *f* 1000.—, waaraan, naar men bij de beraadslagingen op Java algemeen beaamde, twee driejaarlijksche verhoogingen, elk van *f* 100.—, waren te verbinden. Vrije woning of vergoeding van huishuur, eene toelage voor reiskosten en op sommige plaatsen tevens voor representatiekosten zouden bovendien worden genoten.

De Gewestelijke Bestuursadviseur zou dan met *f* 1200.— 's maands zijn te salarieeren, dan wel, zooals in dit gewest in overweging werd gegeven, met *f* 1200.— tot *f* 1400.—, behalve nog het genot van huishuurindemniteit en van vergoeding der werkelijke uitgaven voor dienstreizen.

Aan de Assistent-Residenten (Europeesche controleerende ambtenaren) werd een inkomen van *f* 450.— 's maands toegedacht met vier driejaarlijksche verhoogingen ad *f* 75.—, tot een maximum dus van *f* 750.—.

Te Bandoeng was het voorstel gedaan om het traktement der nieuwe Assistent-Residenten te doen bedragen *f* 500.— tot *f* 800.—, een punt dat nader overwogen zal worden in verband met den staat der bezoldigingen in andere takken van dienst.

De Administratieve Ambtenaren van het nieuwe korps zouden op een traktement van *f* 350.— 's maands in dienst komen.

Aan de Gewestelijke Secretarissen zou voorts, naar gelang van het gewest, eene bezoldiging van *f* 600.— tot *f* 800.— dan wel van *f* 800.— tot *f* 1000.— 's maands worden uitgekeerd.

Waar de beschikking der Regeering, ten grondslag liggende aan de gehouden besprekingen, tevens uitdrukkelijk de opdracht behelst om na te gaan welke wijzigingen billijkheidshalve gevorderd worden in de regeling der financiëele omstandigheden in het *bestaande* bestuurskorps, wordt ook deze aangelegenheid nog met een enkel woord aangeroerd. De Heer De Graaff deelt mede, dat, behoudens verschillende min of meer afwijkende cijfers, bij de reeds belegde conferentiën over het algemeen de wenschelijkheid is betoogd om het traktement der tegenwoordige Assistent-Residenten te stellen op *f* 750.— tot *f* 1000.— 's maands, eene regeling, die ook spreker noodig voorkomt, terwijl hier en daar tevens is voorgesteld om aan de tegenwoordige Controleurs nog één periodieke verhooging toe te kennen van *f* 50.— 's maands na achttienjarigen dienst, zoodat het traktement dan *f* 600.— zou bedragen.

De vorenstaande denkbeelden geven tot geene opmerkingen aanleiding; in het algemeen sluit de vergadering bij de medegedeelde cijfers zich aan.

Aan het einde van de besprekingen gekomen, stelt de Regeeringscommissaris de algemeene vraag of — behoudens de enkele afwijkingen van ondergeschikten aard, die door de Vergadering zijn aangegeven — wordt ingestemd met eene hervorming van het bestuurswezen overeenkomstig de uiteengezette denkbeelden.

Het antwoord luidt bij rondvraag algemeen bevestigend.

De Regeeringscommissaris deelt alsnog mede, dat de evenbedoelde afwijkende denkbeelden in gezette overweging zullen worden genomen bij de samenstelling der eindvoorstellen. Tevens zal daarbij getracht worden om de, zooals in het licht is gesteld, op zich zelf noodwendig te aanvaarden instelling der Civiele Gezaghebbers in haren nieuwen vorm zoo aantrekkelijk mogelijk te maken, zoowel wat den werkkring als wat de ambtelijke vooruitzichten aangaat, waardoor aan gemotiveerde bezwaren zooveel doenlijk tegemoet zal zijn gekomen. Nadere denkbeelden van die strekking, welke bij de aanwezigen mochten rijzen, zullen daarom gaarne in beraad worden genomen.

Na eene algemeene dankbetuiging voor de ondervonden belangstelling en voor de nuttige opmerkingen, bij de besprekingen vernomen, sluit de Regeeringscommissaris de vergadering.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Benkoelen op 15 Augustus 1913, des vooravonds te half zeven, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het bestuurswezen;
J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het bestuurswezen;
L. Knappert, Resident van Benkoelen;
C. Lulofs, Wd. Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;
J. D. L. le Febvre, Assistent-Resident van Lebong;
J. de Clercq Zubli, Controleur van Benkoelen (1);
F. C. H. Darlang, waarnemend Gewestelijk Secretaris;
J. L. M. Swaab, Controleur van Redjang, en
I. Wagemaker, Tijdelijk Civiel Gezaghebber, waarnemend Adspirant-Controleur te Benkoelen.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering en spreekt de verwachting uit, dat de bijeenkomst van nuttige gevolgen zal wezen voor de in behandeling te nemen zaak, waarvan de grondslagen, neergelegd in de Memoriën van Toelichting en van Antwoord betreffende het in de zitting 1910—1911 en 1911—1912 der Staten-Generaal behandeld Wetsontwerp tot wijziging en verhooging van het IIe hoofdstuk der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië, aan de aanwezigen bekend mogen worden verondersteld.

De voorstelling, die men zich zoowel in Nederland als hier te lande van de wording en de algemeene strekking van de onderwerpelijke hervormingsplannen heeft gemaakt, was — naar de Heer De Graaff uiteenzet — in vele opzichten niet met de werkelijkheid in overeenstemming.

Wat aangaat het eerste punt, is van enkele zijden de voorstelling vernomen, als zouden de reorganisatieplannen, zoo als die aan de Volksvertegenwoordiging in Nederland zijn voorgelegd, niets meer zijn geweest dan de uiting der impulsieve gedachten van één persoon. Hoe onjuist deze voorstelling is, moge uit het navolgende blijken.

De gedachtenwisseling betreffende eene reorganisatie van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië, waarvan de onderwerpelijke voorstellen min of meer een uitvloeisel mogen heeten, heeft in 1902, dus ongeveer tien jaren geleden een aanvang genomen. De destijds ontwikkelde denkbeelden, welke met name ten aanzien van de z.g. ontvoogding van het Inlandsch bestuur een zeer verre gaande strekking hadden, konden bij het Opperbestuur geen gunstig onthaal vinden. De daarbij voorgestane richting, die bovendien te zeer beheerscht werd door de gedachte tot verbetering van de promotiekansen bij het korps Europeesche bestuursambtenaren en feitelijk eerst in de tweede plaats met het bestuurswezen zelf zich bezig hield en dan nog hoofdzakelijk met de genoemde ontvoogding van het Inlandsch bestuur, werd terecht weinig aannemelijk geoordeeld.

Hierbij is het echter niet gebleven. Door den sedert opgetreden Directeur van Binnenlandsch Bestuur, den Heer D. F. W. van Rees, werd het onderwerp opnieuw in behandeling genomen. Het gevolg van die nadere overweging is geweest de indiening van nadere voorstellen, waarbij op den voorgrond kwam de hervorming van het bestuurswezen op Java en Madoera en in de tweede plaats de verbetering van ambtelijke en financieele vooruitzichten van het gansche bestuurskorps. Het hieromtrent gepleegd nader overleg leidde nochtans evenmin al dadelijk tot bepaalde stappen. Nadat van verschillende zijden, zoowel hier als in Nederland, ter zake van gedachten gewisseld was, werd eerst in het jaar 1909 het vraagstuk meer in zijn geheel andermaal ingeleid bij eene uitvoerige nota, waaruit ten slotte het huidig reorganisatieplan is voortgevloeid.

(1) Is sedert den Heer Le Febvre opgevolgd als Assistent-Resident van Lebong.

Dit schetsplan, dat in hoofdlijnen te vinden is in de vermelde Memorie van Toelichting en dat zoowel in de dagbladpers en verschillende tijdschriften, als in de Volksvertegenwoordiging bespreking heeft ondergaan, heeft laatstelijk geleid tot het besluit der Indische Regeering van 9 April 1913 n° 25, inhoudende o. m. eene algemeene opdracht aan spreker tot verdere voorbereiding van de bestuurshervorming.

Overgaande tot eene beschouwing van de grondslagen van het reorganisatieplan, brengt de Regeeringscommissaris onder de aandacht, dat die beginselen geenszins aangemerkt mogen worden als eene besliste zaak; integendeel hebben de te voeren besprekingen ten doel, die denkbeelden aan de inzichten der bestuursambtenaren te toetsen. In verband hiermede zal eene vrije uiting van gedachten zeer op prijs worden gesteld.

In het algemeen staat bij het hervormingsplan op den voorgrond eene meer uitgebreide toepassing van het beginsel van bestuursdecentralisatie.

De eerste uiting, in de Indische wetgeving aan dat beginsel gegeven, dateert van het jaar 1903, toen in de artikelen 68*a* en volgende het Regeeringsreglement ter zake eene uitbreiding onderging. Aan de betrekkelijke bepalingen werd daarop het eerst toepassing verleend door de instelling van gemeenteraden, hoofdzakelijk voor eenige min of meer belangrijke plaatsen op Java en Madoera, echter allengs hier en daar ook op de Buitenbezittingen.

De taak, aan die organen opgedragen, betrof het beheer en de zorg voor locale aangelegenheden, de huishouding in eigen kring. Naar gelang zij in de gelegenheid komen zich meer en beter te ontplooien, mag, naar het spreker voorkomt, daarvan verklaard worden dat zij althans op de groote hoofdplaatsen vrucht gaan dragen.

In de tweede plaats zijn het de Gewestelijke Raden geweest, welker totstandbrenging uit de toepassing van de onderwerpelijke gedragslijn is voortgevloeid.

Hoewel het oorspronkelijk in het voornemen lag om naast de gemeenteraden afdeelingsraden in het leven te roepen, werd op dit denkbeeld bij nadere overweging teruggekomen. Vooreerst deed zich het bezwaar op, dat niet al dadelijk voor de afdeeling, wel voor de gewesten over cijfers en gegevens was te beschikken. Ook vreesde men dat in de afdeelingen niet steeds de noodige personen aan te wijzen zouden zijn, in staat tot eene behoorlijke behartiging van de eigen huishouding.

Deze feitelijk ondergeschikte overwegingen alleen hebben den doorslag niet gegeven. Een meer reëel bezwaar was het, dat de bestaande algemeene bestuursinrichting feitelijk zich niet leende tot eene zoo gedetailleerde toepassing; dat namelijk de taak, die daarmede aan de Centrale Regeeringsinstellingen zou zijn opgelegd, te omvangrijk ware geweest. Ook in die bedenking was de aanleiding gelegen van het feit, dat werd afgezien — althans voor het oogenblik — van het denkbeeld om in de bestuursafdeeling het vereischte autonoom ressort te zoeken. Uit een algemeen oogpunt intusschen ware de vraag te opperen of daarmede een gelukkige beslissing werd genomen, of zelfs de schepping *in beperkt aantal* van autonome *afdeelingen* voor eene vruchtbare oplossing van het vraagstuk niet verkieslijk ware geweest.

Op den voorgrond stellend, voor de hierbedoelde decentralisatie van bestuursmacht, het desideratum daarmede *bij de bevolking zelve* allengs belangstelling te kweeken voor de publieke zaak, ligt het in de rede dat op een welslagen in dien zin de meeste kans bestaat wanneer het betreft de huishouding van een kleinen overzichtelijken kring. Voor een zoo uitgestrekt gebiedsdeel daarentegen als een gewest zal, waar het betreft meer verwijderd gelegen onderwerpen, die belangstelling wel steeds uitzondering blijven. Voor de gewestelijke raden is èn ten opzichte van het orgaan zelf èn ten opzichte van de te behartigen belangen het begrip van huishoudelijkheid in strikten zin zoo niet geheel afwezig, dan toch ver te zoeken.

In het algemeen kan men zich moeilijk de ware belangstelling opdringen voor aangelegenheden van locale beteekenis, die zoover buiten den kring van eigen waarneming liggen. Zelfs bij ambtelijke leden, van wie, waar het *algemeene* zaken van het gewest betreft, ongetwijfeld in de eerste plaats belangstelling is te verwachten, ontbreekt die veelal wanneer het niet anders geldt dan *locale* aangelegenheden als b.v. een weg, een markt, *ver* van het eigen bestuursressort.

De voor een locaal orgaan noodzakelijke belangstelling, een eerste voorwaarde om het plaatselijk met vrucht werkzaam te doen zijn, moet hare natuurlijke oorzaak vinden in den huishoudelijken band tot de onderwerpen zelve; een band, die, wanneer hij uit den aard ontbreekt, zich niet kunstmatig laat opdringen.

In een koloniaal gebied als dit, waar niet het gering aantal Europeesche ingezetenen, om van de Vreemde Oosterlingen te zwijgen, maar het numeriek zooveel sterker *Inlandsche* element de eigenlijke bevolking uitmaakt, doet zich bij dit

alles een tweede eisch gelden, namelijk dat het streven tot opwekking der bedoelde belangstelling in de allereerste plaats op *die* bevolking gericht moet zijn, zich voor oogen moet stellen onder de eigenlijke *landsbevolking* belangstelling voor de eigen huishouding op te wekken. Eerst wanneer dit desideratum verwezenlijkt is, kan men met recht zeggen, dat de onderwerpelijke decentralisatie van bestuur, om dien term ook voor de schepping van dergelijke autonome organen te bezigen, is geslaagd. Zoolang dit niet het geval is, zoolang het medezeggenschap zich bepaalt voornamelijk tot bevolkingselementen van vreemden oorsprong, is aan het instituut geen groote staatkundige of maatschappelijke beteekenis toe te schrijven.

De Regeeringscommissaris stelt in het licht, hoe in zijn meest zuiveren vorm een zoodanig zelfstandig bestuur zich reeds voordoet in de Inlandsche gemeente, aan welke krachtens artikel 71, lid 2, van het Regeeringsreglement de regeling harer huishoudelijke belangen is gelaten, met inachtneming der van den Gouverneur-Generaal of van het Gewestelijk Gezag uitgegane verordeningen. In die gemeente vindt men de beide boven besproken eischen in den meest strikten zin terug. In de eerste plaats staat het orgaan onmiddellijk zelfs bij de te behartigen zaken; bovendien komt het geheel voort uit de inlandsche maatschappij zelve.

De voorschreven overwegingen zijn het voornamelijk geweest, die er toe geleid hebben om in de instructie voor de nadere voorbereiding der reorganisatie het beginsel neer te leggen, van opdracht der behartiging van bijzondere behoeften van meer localen aard aan lagere organen dan het gewest.

Voor Java en Madoera is daarbij in de eerste plaats gedacht aan het *regentschap*.

Die keuze vindt in de volgende beschouwing hare motiveering. Naast de desa is het feitelijk alleen het regentschap, dat over het algemeen als bestuursinstituut nog werkelijk leven heeft in den gedachtenkring van de bevolking, dat inderdaad nog steeds voor haar gebleven is een orgaan van historische, ook van maatschappelijke beteekenis, wat zeker niet het geval is met de door het Gouvernement ingestelde afdeelingen en residenties, welke als administratieve maaksels van het hoogere gezag vrij wel buiten de sfeer van belangstelling der inheemsche bevolking liggen. Waar het, als gezegd, bovenal hier geldt de schepping, als het ware, van eene tweede autonome huishouding, naast de desa, welke inzonderheid voor de *landsbevolking* dit worden kan, lag het dus voor de hand daartoe op het *regentschap* het oog te vestigen; op het regentschap, dat met de desa de eenige in zich zelf afgeronde maatschappelijke organisatie omvat. Van de verheffing toch tot autonoom gebied in den hierbedoelden zin mag inderdaad op goeden grond verwacht worden dat op den duur in eigen kring, met name wederom vooral bij de inheemsche bevolking zelve, de huishoudelijke band tot ontwikkeling zal komen, die in deze op den voorgrond is gesteld als de ware grondslag van het in deze beoogd autonoom beheer.

Aldus zouden het op Java en Madoera inzonderheid twee autonome organen zijn, aan welke de zorg voor plaatselijke belangen zou zijn opgedragen: de *desa* en het *regentschap*, behoudens daarnaast de op den voet van de decentralisatiebepalingen ingestelde gemeenten.

Alleen waar in het regentschap thans nog de noodige krachten voor de instelling van een bruikbaren Regentschapsraad mochten blijken te ontbreken, zou aanvankelijk op de nieuwe *bestuursafdeeling* de keuze kunnen vallen; op de bestuursafdeeling, die in het nieuwe stelsel over het algemeen een paar aangrenzende regentschappen zal omvatten.

Hoe de samenstelling van de Regentschapsraden in algemeene trekken ware te regelen, vindt in het ondervolgende eene beantwoording.

Als Voorzitter zou kunnen optreden het Hoofd van plaatselijk bestuur in het nieuwe stelsel (de Resident); als Ondervoorzitter de Regent, wiens taak het bovenal zou zijn, om door eene juiste vertolking in de inheemsche taal het gesprokene ook bij de minder ontwikkelde inlandsche leden ingang en belangstelling te doen vinden. Waar de takt en de bekwaamheden der Regenten dit toelaten, zou het zelfs het streven moeten zijn om allengs aan dezen zooveel mogelijk de leiding der vergaderingen over te laten, waardoor ook de leden van anderen landaard meer en meer gewend kunnen raken aan de gedachte, deel uit te maken van een door een Inlandsch bestuurshoofd voorgezeten college.

Het college ware verder op te bouwen uit:

ambtshalve zitting hebbende leden als bijv. de Europeesche Controleerende ambtenaren (Assistent-Residenten) en de Districtshoofden;

benoemde leden, daartoe aan te wijzen door het Hoofd van gewestelijk bestuur (den Gouverneur).

Voor zoodanige benoeming zouden in aanmerking kunnen komen een of meer Europeesche en Inlandsche ambtenaren, bijv. een Ingenieur, een Veearts, de Ondercollecteur, enkele geschikte Onderdistrictshoofden. Voorts een of meer hoofden van Vreemde Oosterlingen, waar die in voldoende mate aanwezig zijn. Het Europeesch zoowel als het Inlandsch particulier element zou verder door benoeming vertegenwoordigd moeten zijn. Het laatste zelfs in ruime mate; gerecruteerd uit den landbouw, uit handels- of andere bedrijfskringen. Wat aangaat deze leden zal uit den aard der zaak aanvankelijk van hunne zijde geene beteekenende medewerking zijn te verwachten. Toch is de onderstelling in geenen deele ongegrond dat, wanneer het college met oordeel wordt geleid en ook de Regent zijne gewichtige taak behoorlijk vervult, de belangstelling ook van dien kant niet lang op zich zal doen wachten.

Bij de behandeling der reorganisatieplannen in de Tweede Kamer werd de wensch uitgesproken, dat ook aan de Inlandsche ingezetenen eenige invloed op de keuze tot het lidmaatschap der in te stellen raden zou worden toegekend. Practische overwegingen echter beperken de gedachte aan een door de inheemsche bevolking gekozen element in den regentschapsraad vooralsnog in groote mate. Voor eene algemeene volkskeuze is ook op Java de bevolking nog lang niet rijp; eene hopelooze verwarring zou onvermijdelijk het gevolg wezen. Wil men echter aan de gedachte in meer indirecten vorm uiting geven, zoo kan bijv. de wenschelijkheid in overweging komen om de gezamenlijke dorpshoofden van een district of van enkele districten tezamen bij voorkeur een *niet*-ambtelijk Inlandsch lid naar den Regentschapsraad te doen afvaardigen.

Wat den werkkring van dien Raad betreft, zou het in de bedoeling liggen het college te belasten ongeveer met de taak van den tegenwoordigen Gewestelijken Raad, echter voor den zooveel minder uitgebreiden eigen kring. Hieronder zouden dus zijn te rekenen plaatselijke wegen en bevloeiïngen, begraafplaatsen, markten, enz. Ten opzichte van de bestaande Gewestelijke Raden zou het gevolg zijn, dat van de tegenwoordige taak niet veel meer zou overblijven dan bijv. de zorg voor enkele stamwegen en daarin gelegen bruggen en die voor eenige andere publieke werken van meerdere technische beteekenis, zoodat, uit dat oogpunt beschouwd, voor een voortbestaan van die Raden weinig reden meer zou zijn.

Het voorgaande, wat betreft de regeling der behartiging van locale belangen in meer eigenlijken zin. Bij de uitwerking van hetgeen men hier het vraagstuk der bestuursdecentralisatie pleegt te noemen, is zoo goed als uitsluitend dat onderwerp op den voorgrond getreden: de behartiging van huishoudelijke belangen van bepaalde gebiedsdeelen door daarin bescheiden organen.

In zeer geringe mate daarentegen is daarbij de aandacht gewijd aan eene *tweede* toepassing van dat vraagstuk, in zekeren zin de *eigenlijke* toepassing van bestuursdecentralisatie: de toekenning van *zelfbestuur*, in den zin van de zelfstandige medewerking door lagere organen tot de uitvoering van door het hooger gezag uitgevaardigde verordeningen, breeder uitgedrukt tot de behartiging van bepaalde onderdeelen der algemeene staatstaak.

De geleidelijke uitbreiding van ons gezag, de meer intensieve bestuursvoering van de laatste jaren en de groote vlucht, die verschillende takken van dienst hebben genomen, deden op velerlei gebied van Staatszorg de taak der Overheid zoozeer in uitgebreidheid toenemen, dat alleen met voortdurende uitzetting van den omvang der Centrale Regeeringsorganen de arbeid uitvoerbaar is gebleven. De zorg voor de behartiging van allerhande nieuwe belangen wordt als het ware jaarlijks nog aan die reeds zoo zwaar belaste organen opgelegd, met het gevolg dat de toenemende verantwoordelijkheid de krachten der Regeering verre te boven dreigt te gaan. Ten einde in dezen bedenkelijken toestand verbetering te brengen, is het mede dat in de laatste jaren, niet het minst in het Moederland, wordt aangedrongen op eene uitgebreide toepassing van bestuursdecentralisatie in den laatstbedoelden vorm, in dien van toekenning van *zelfbestuur*.

Twee desiderata stellen zich daarbij aan de orde:

overdracht van bevoegdheden van het centraal gezag op lagere bestuursorganen;

medewerking zooveel mogelijk van de ingezetenen tot behartiging van de betrokken onderdeelen der publieke zaak.

Overgaande tot de nadere bespreking van dit onderwerp, deelt de Regeeringscommissaris mede, dat de eerste voorwaarde daartoe zal zijn: vervanging van de tegenwoordige gewesten door gewesten van grooteren omvang en van eene andere bestuurstoerusting. Eerst dan zal financieele en administratieve decentralisatie op uitgebreide schaal op den duur mogelijk zijn.

Voor eene zoodanige decentralisatie, waarbij dus meer en meer de Regeering ontlast zal worden van een deel van hare te groote verantwoordelijkheid, maar waarbij tegelijkertijd aan de betrokken belangen is toegedacht eene behartiging, bij welke de eigenaardige behoeften van het ressort beter tot haar recht kunnen komen, is het een volstrekte eisch, dat de voor het zelfbestuur aangewezen organen zoodanig met de noodige hulpmiddelen worden toegerust, dat eene behoorlijke behartiging van de opgedragen belangen verzekerd kan worden geacht. Voor het groot aantal gewesten, onder het huidig regime aanwezig, zou dit eene onmogelijkheid zijn.

Willen de Hoofden van gewestelijk bestuur onder een zoodanig stelsel hunne zeer omvangrijke taak naar behooren uitoefenen, zoo zal in de eerste plaats hun moeten worden ter zijde gesteld een staf van adviseurs, die, ieder voor zoover aangaat zijn eigen tak van dienst, aan het Gewestelijk Bestuurshoofd de noodige technische voorlichting omtrent de algemeene gestie van zaken zullen verschaffen. Adviseurs, die door hunne bekwaamheden en persoonlijke eigenschappen tevens in staat zijn, om onder de bevelen van het Gewestelijk Bestuurshoofd en naar de algemeene wenken van de Centrale Regeering aan hun tak van dienst in het gewest de noodige technische leiding te geven.

Een ander niet minder dringend vereischte is de verschaffing aan elk Bestuurshoofd van een gewestelijk bureau van goede organisatie en van eene zoodanige bekwaamheid als in het beoogde stelsel mede niet te ontberen is; een bureau, dat, wat betreft het vermogen tot prestatie van meer intellectueelen arbeid, als het ware de afspiegeling van de centrale bureau's zal moeten zijn.

Die beide voorwaarden: verschaffing der noodige deskundige adviseurs en van een goed toegerust bureau, zijn in deze onontbeerlijk wanneer tot gewestelijk zelfbestuur op ruimen voet wordt overgegaan.

In verband met de beschikbare geldmiddelen en met het verkrijgbaar personeel, inzonderheid dat van meerdere ontwikkeling, is het niet mogelijk om voor een zoo groot aantal gewesten als dat in het tegenwoordig stelsel aan die beide onafwijsbare voorwaarden te voldoen.

Dat het voorstel eener inkrimping van het aantal gewesten hoofdzakelijk berusten zou op gemis van appreciatie ten aanzien van de tegenwoordige Gewestelijke Bestuurshoofden, is dus onjuist. Voornamelijk in de in het licht gestelde overwegingen ligt de ratio van het denkbeeld om de tegenwoordige gewesten te doen plaats maken voor meer omvangrijke gebiedsdeelen; zij is het uitvloeisel van objectieve overwegingen, waarbij beschouwingen als die omtrent zeker wantrouwen tegenover de thans in functie zijnde bestuurshoofden en dergelijke veilig achterwege kunnen worden gelaten.

Geldt dit het *gewest*, ook de *bestuursafdeeling* in het nieuwe stelsel zal een geheel verschillend karakter dragen van het tegenwoordige ressort van dien naam.

Zijn de Gewestelijke Bestuurshoofden belast met de algemeene leiding van het bestuurswezen in het gewest, bovendien met de verantwoordelijkheid voor de goede uitvoering van het aan het ressort opgedragen zelfbestuur, aan de Bestuurshoofden, die met het beheer der *afdeelingen* zijn belast, zal ten aanzien van de dagelijksche *administratieve* aangelegenheden de grootst mogelijke zelfstandigheid worden verschaft. Het nemen van beslissingen in administratieve zaken zal, voor zoover dit maar eenigszins mogelijk is, aan hen dienen te worden overgelaten. Door aldus de bestuursuitoefening der Afdeelingschefs zooveel doenlijk vrij te maken, zal niet alleen de goede vervulling der hem toegedachte hoogere taak voor den Gouverneur mogelijk worden, maar zullen tegelijkertijd groote besparing van correspondentie en snelle afdoening van zaken in de afdeeling zijn te verkrijgen.

De Resident van Benkoelen stelt de vraag of de Gewestelijke Bestuursadviseur, waarvan in de gedrukte bescheiden sprake is, tot taak zal hebben het uitbrengen van adviezen over onderwerpen, waaromtrent zijne voorlichting wordt verzocht, dan wel of hij uit den aard der hem op te dragen werkzaamheden zal staan tusschen den Gouverneur en de Afdeelingschefs.

De Regeeringscommissaris deelt mede, dat de Bestuursadviseur, naar men zich dit heeft voorgesteld, niet in werkelijken zin zou staan tusschen den Gouverneur en den Resident. Zijn taak zou in het algemeen dezelfde zijn al die van de andere Inspecteurs of Adviseurs, bijv. die van Financiën, van den Geneeskundigen- of den Veterinairen dienst, voor de Irrigatie enz.

De Heer De Clercq Zubli zou gaarne vernemen of de technische Adviseurs van speciale diensten ondergeschikt zouden zijn aan den Gouverneur, dan wel of zij direct onder de Centrale Regeeringsbureau's zouden ressorteeren.

Het antwoord luidt, dat alle adviseurs onmiddellijk ondergeschikt zouden zijn aan den Gouverneur.

De uiteenzetting der grondtrekken van het hervormingsplan voortzettend, doet de Heer De Graaff daarop uitkomen hoe, wat Java betreft, in de laaste tientallen van jaren vooral onder de hoogere klassen der Inlandsche maatschappij zich een krachtig streven heeft geopenbaard tot verheffing van het intellectueele peil, met als natuurlijk gevolg een niet te ontkennen aandrang om in het bestuurswezen van het land allengs een meer zelfstandige taak te vervullen.

Aan den anderen kant laat de steeds zich uitbreidende intensiteit der bestuursvoering, waartegenover het jaarlijksch aanbod van Europeesch bestuurspersoneel van de vereischte hoedanigheden feitelijk steeds minder toereikend wordt, op den duur ons niet toe onze rechtstreeksche bemoeienis verder uit te strekken dan in het algemeen tot het in artikel 67 van het Regeeringsreglement bedoeld hooger toezicht, waarbij de arbeid, wat aangaat de dagelijksche bestuursvoering over de inheemsche bevolking, zal dienen te worden overgelaten, tot de uiterste grenzen van het mogelijke, aan het Inlandsch Bestuur.

Daargelaten in hoever bij den aandrang van Inlandsche zijde, waarop hierboven werd gedoeld, zekere zelfoverschatting aan het woord is, de tijdsomstandigheden dwingen er toe om bij de bestuursvoering op Java en Madoera met de toekenning van grootere zelfstandigheid aan het Inlandsch personeel niet te schroomvallig te werk te gaan, integendeel in ruime mate vertrouwen in de ontwikkeling van dat personeel te stellen. Dit laatste te meer wijl, gegeven onze beperkte personeele en financieele middelen, alleen langs dien weg ten slotte te bereiken is de eenige bestuursorganisatie, die voor een koloniale mogendheid als Nederland blijvend houdbaar is, die van een uitgebreid Inlandsch bestuur, uitvoerder van de voor de inheemsche maatschappij gestelde voorschriften, daarbij geleid en gecontroleerd door een klein korps Europeesche ambtenaren van degelijke algemeene ontwikkeling en ruime bestuurscapaciteiten.

Een punt van overwegende beteekenis in de regeling van de besproken decentralisatie van bestuur is — vervolgt de Regeeringscommissaris — de vraag in welken vorm de benoodigde financieele middelen voor de betrokken organen beschikbaar zullen worden gesteld.

Twee wegen zouden daartoe openstaan: afzondering uit de algemeene middelen, op den voet als ingevolge het Regeeringsreglement thans voor lokale organen gebruikelijk, namelijk als *eigen* middelen van het ressort, of wel, wat aangaat de fondsen tot uitoefening van zelfbestuur, afzondering op anderen voet, namelijk als *landsmiddelen,* ten gebruike door het ressort.

Voornamelijk om administratieve redenen meent spreker in de gegeven omstandigheden ook ten opzichte van de middelen tot zelfbestuur de voorkeur te moeten geven aan de eerste gedragslijn. In beide gevallen, zij het langs verschillenden weg, zouden eventueele overschotten ten bate strekken van het ressort, een krachtige prikkel tot verzekering van een economisch beheer. Overigens moet op den voorgrond staan het beginsel om met inachtneming van de in het algemeen belang te stellen regelen de organen zooveel mogelijk de handen vrij te laten, ten einde binnen de grenzen der middelen de overgedragen belangen tot de grootst mogelijke ontwikkeling te brengen.

Bij dat alles blijft echter het bezwaar bestaan, dat ook bij de tot dusver hier te lande in toepassing gebrachte decentralisatie zich in zijne ongunstige gevolgen heeft geopenbaard; het feit, dat men allerwegen blijft putten uit een beurs, waarvan de diepte niet wordt gepeild en voor welker meer of minder gunstigen staat niemand zich interesseert. Het effect van een zoodanigen staat van zaken is, dat ieder jaarlijks zich beijvert om het meeste geld aan de algemeene beurs te onttrekken, en dat, zooals ook hier het resultaat is geweest, de decentralisatie, in stede van een middel tot bezuiniging, een financieele lastpost voor de Regeering wordt. Het eenige middel daartegen zal zijn, als het ware een dam op te werpen tegen dien jaarlijkschen aanval op de algemeene middelen; een dam in dien zin, dat bepaalde, met de opbrengst van zekere Landsmiddelen in het ressort verband houdende, grenzen worden aangewezen, waarbinnen behoudens speciale gevallen de uitgaven voor de betrokken doeleinden zich hebben te bewegen, terwijl alleen in bepaalde gevallen van bijzonderen aard op uitbreiding van middelen te rekenen valt.

Ook in die richting komt het den Regeeringscommissaris voor, dat het noodige te doen zal zijn, waardoor bovendien nog het voordeel wordt verkregen, in vele gevallen, van eene scherpere heffing der geheel of ten deele aangewezen middelen. Het is duidelijk, dat zoodra eene belasting geheel of gedeeltelijk ten voordeele strekt van het eigen gebiedsdeel, plaatselijk alle zorgen zullen worden aangewend om uit het middel te verkrijgen wat in redelijkheid daaruit verkregen kan

worden, zoodat in zoover ook op fiscaal gebied eene meer intensieve bestuursvoering te verwachten is.

Een zoodanige afstand van Landsmiddelen is uit den aard der zaak niet te verwachten zonder de instelling, ook in de nieuwe gewesten, van een behoorlijk ingerichten Gewestelijken Raad.

Die raad zal zijn taak ten aanzien van de begrooting zoodanig hebben te regelen, dat elk jaar eene opgaaf van in de financieele decentralisatie begrepen uitgaven voor zelfbestuur voor het volgend begrootingsjaar aan de Regeering wordt ingediend. Voor zoover die cijfers niet na overleg met den Gewestelijken Raad wijziging ondergaan, zouden de gezamenlijke bedragen vervolgens worden uitgetrokken op de koloniale begrooting, zoodanig dat de begrootingswetgever in het Moederland bemoeienis met de uitgaven zou behouden. Inmiddels zou de Gewestelijke Raad zijne begrooting kunnen vaststellen, onder nadere goedkeuring door de Indische Regeering of den c. q. weldra in te stellen Kolonialen Raad. Het spreekt van zelf dat, behoudens onvermijdelijke gevallen, de te voren van gewestelijke zijde aangegeven cijfers ongewijzigd zouden moeten voorkomen in die begrooting, welker goedkeuring eerst na de vaststelling van de koloniale begrooting zou kunnen geschieden.

De Heer K n a p p e r t stelt de vraag, hoedanig zal zijn op te vatten het voorbehoud van goedkeuring van de gewestelijke begrootingen.

De Heer D e G r a a f f antwoordt, dat, evenals ook nu het geval is, dat voorbehoud inzonderheid ten doel zal hebben voorkoming van verwaarloozing van gewestelijke belangen of van bestaande wettelijke voorschriften en regelingen van anderen aard.

De vorige spreker zou gaarne worden ingelicht omtrent de bestemming, te geven aan excedenten, welke bijv. door een zuinig financieel beheer verkregen mochten zijn.

Het antwoord luidt, dat eventueele overschotten zouden worden gelaten ten voordeele van het gebiedsdeel als aansporing tot een zuinig beheer. De Gewestelijke Raad zou — naar de Heer D e G r a a f f zich dit voorstelt — daarna vrij zijn in het gebruik der gelden.

De vaststelling der middelen, afgezonderd ten behoeve van het gebiedsdeel, zou, naar het spreker voorshands toeschijnt, aanvankelijk slechts voor enkele weinige jaren geschieden en daarna voor langeren termijn om, zoodra men meent de behoefte voldoende gepeild te hebben, naar het voorbeeld van Britsch-Indië een min of meer permanent karakter te krijgen.

De werkkring van den nieuwen Gewestelijken Raad zou, zooals bleek, dus bovenal betrekking hebben op de financieele gestie van het gewest en van de daarin aangewezen autonome organen, welker jaarlijksche begrooting door dien Raad zou worden goedgekeurd. Een autonoom orgaan zou het gewest in zekeren zin ook daarbij zijn; vooreerst in verband met de daaraan toegedachte wetgevende bevoegdheid, van gelijken aard als dien der tegenwoordige Gewestelijke Raden, en in de tweede plaats met het oog op de te vormen eigen fondsen, waarmede in interne belangen naar eigen goedvinden zou zijn te voorzien.

Aldus schijnt het toe, dat een rationeel doorgevoerde financieele decentralisatie te bereiken zal zijn, waarbij *gemeenten* en *regentschappen* in het algemeen de eigenlijke organen van *autonomie* zullen uitmaken, de nieuwe gewesten bovenal die van *zelfbestuur*, bij welker financieele gestie een belangrijke taak zou zijn opgedragen aan den Gewestelijken Raad, die overigens in zijn algemeen karakter zekere trekken zou gemeen hebben met den thans voor de geheele kolonie ontworpen Kolonialen Raad.

In verband met den aard van zijn werkkring zouden de jaarlijksche samenkomsten van den Gewestelijken Raad zich vermoedelijk kunnen bepalen tot een gewone vergadering in een der eerste maanden, voornamelijk voor de raming der uitgaven voor het volgend jaar, en eene tweede vergadering van dien aard in de laatste helft van het jaar, tot vaststelling der volgende begrooting en tot andere inmiddels noodig gebleken beslissingen als anderszins. Vooral in die gewesten der Buitenbezittingen, waar de verkeersmiddelen nog gebrekkig zijn, zou verder alleen bij bepaalde noodzakelijkheid tusschentijds besloten moeten worden tot samenroeping der leden in buitengewone vergadering. Met het oog op zeer spoedeischende gevallen, waarin eene tijdige oproeping ook van de in verwijderde streken woonachtige leden moeilijkheden zou opleveren, zou voorts nog eene voorziening zijn te treffen in den trant als voor den Kolonialen Raad aanbevolen, waarbij de beslissing zou kunnen uitgaan van een beperkten raad, samengesteld uit die leden, welke hun verblijfplaats hebben binnen een bepaalden kring.

De Resident vreest, dat daardoor de deur zou worden opengesteld voor misbruiken tot het doorzetten van maatregelen, welke anders wellicht geene goedkeuring zouden verwerven.

De Regeeringscommissaris acht dit gevaar niet groot. Mocht in eenig gewest op werkelijk goede gronden een toeleg van dien aard zijn te constateeren, dan lijdt het geen twijfel dat, zoo niet reeds het College zelf, de Regeering op afdoende wijze tegenover den Gouverneur Zich zou doen gelden. Machtsmisbruiken van dien aard zijn in den tegenwoordigen tijd ook hier zeer weinig meer te vreezen.

De Assistent-Resident Le Febvre zou gaarne zien toegelicht, wat zal moeten gebeuren met de thans vigeerende gewestelijke verordeningen, keuren en reglementen van politie.

Het antwoord luidt, dat die zouden blijven voortbestaan tot zij door den nieuwen Gewestelijken Raad zouden zijn ingetrokken.

De Regeeringscommissaris, de beschouwing der reorganisatie-voorstellen vervolgend, treedt in eene uiteenzetting van de samenstelling der evengenoemde colleges. Naar spreker meer breedvoerig in het licht stelt, zou de Gouverneur als 's Raads Voorzitter optreden, terwijl de Adviseurs voor de verschillende takken van dienst wellicht ambtshalve zitting zouden kunnen nemen. Verder zal in de verkrijging der vereischte leden wederom voorzien kunnen worden door benoeming en verkiezing van ambtelijke en niet-ambtelijke personen van Europeeschen en niet-Europeeschen landaard, waarbij een stelsel van verkiezing door lagere autonome organen in het gewest welen door andere lichamen zooveel mogelijk toepassing zou kunnen vinden.

Verleent men aan lagere organen in de kolonie zelfbestuur, dan zijn uit den aard der zaak de daaruit voortvloeiende consequenties te aanvaarden zooveel de omstandigheden het eenigszins toelaten. Dan ook heeft men aan den eisch te voldoen, dat bij een wel-ingericht zelfbestuur niet het ambtelijk element, doch in de eerste plaats de geregeerden zelf zooveel mogelijk aan het woord moeten zijn. Toch ligt het evenzeer in de rede, dat zoolang niet in eene kolonie als deze daadwerkelijk eene samensmelting is ingetreden van de verschillende bevolkingselementen, eene samensmelting althans in staatkundigen zin, aan bedoelden eisch in geen geval in die mate uitdrukking is te geven als voor normaal samengestelde staten of gebiedsdeelen past. Bovendien staat men hier voor het feit, dat de groote bevolkingsmassa in doorzicht en kennis vèr de mindere is van het numeriek zooveel kleiner bevolkingselement van Westerschen en anderen vreemden oorsprong, terwijl de persoonlijke belangen van die verschillende elementen daarbij nog in meerdere gevallen scherp tegenover elkander staan. In lichamen als de onderwerpelijke is daarom een door algemeene ontwikkeling en zaakkennis hoog staand ambtelijk element in het algemeen belang vooralsnog volstrekt onmisbaar voor eene goede werking van het instituut.

In elk geval echter zal men eene zoodanige samenstelling hebben te beschouwen als een overgangsvorm, waarbij met eene geleidelijke verwording van de maatschappij in zoover nauwlettend rekening zal zijn te houden, dat op den duur vooral het niet-ambtelijk element van inheemschen landaard ook in de Gewestelijke Raden meer op den voorgrond zal behooren te treden naarmate eene ruimere keuze van wèl-ontwikkelde personen mogelijk wordt.

In verband met de financieele decentralisatie stelt de Controleur De Clercq Zubli de vraag, over de opbrengst van wèlke belastingmiddelen het regentschap zou kunnen beschikken.

De Heer De Graaff noemt als zoodanig bijv. de bedrijfsbelasting, de slachtbelasting en dergelijke.

De Heer Lulofs herhaalt de vraag of de Gewestelijke Adviseurs ondergeschikt zullen zijn aan den Gouverneur, dan wel aan de betrokken hoofdambtenaren bij de centrale organen en hoe in het laatste geval hunne verhouding tot den Gouverneur en tot de andere bestuursambtenaren zal worden geregeld.

Het antwoord ~~luidt opnieuw in~~ dien zin, dat deze Adviseurs geheel ondergeschikt zullen zijn aan den Gouverneur. Zij zullen ieder onder de bevelen van den Gouverneur de leiding hebben van hun eigen tak van dienst in het gewest en daarbij rekening moeten houden met de door de Centrale Regeering te geven algemeene wenken.

De uitvoerende macht zou, evenals in het tegenwoordig stelsel, in handen blijven van het Hoofd van gewestelijk bestuur.

Men heeft — merkt de Regeeringscommissaris op — wel eens het denkbeeld geopperd om in navolging van de Nederlandsche provinciale huishouding ook voor de gewesten van het nieuwe stelsel colleges van uitvoerend gezag te creëeren, in den trant der Gedeputeerde Staten, een denkbeeld, waarvan door spreker de practische

onuitvoerbaarheid wordt aangetoond. Wel zou men in deze zich kunnen richten naar het voorbeeld van enkele provinciën in Britsch-Indië, waar colleges van geheel of hoofdzakelijk ambtelijken aard voor dat doel zijn ingesteld. Naar spreker betoogt, zou echter ook eene instelling in dien trant weinig passen in het bestuursorganisme hier te lande en vermoedelijk een bron van verwikkelingen worden, alsook van vertraging in den geregelden gang van zaken.

Door den Controleur Swaab wordt het denkbeeld geopperd om het uitvoerend bewind in handen van een ambtelijk college te stellen, waarin zouden zijn op te nemen de Resident en de Assistent-Resident ter gewestelijke hoofdplaats. Het feit, dat deze ambtenaren ondergeschikt zijn aan het Gewestelijk Bestuurshoofd, zou naar spreker's gevoelen aan eene vruchtbare bestuursvoering niet in den weg staan.

De Heer De Graaff brengt onder de aandacht, dat ook bij een zoodanige samenstelling, daargelaten wat overigens daartegen ware aan te voeren, het instituut alleen zin zou hebben wanneer juist die ondergeschiktheid zou zijn *opgeheven*, wanneer dus de genoemde ambtenaren *zelfstandig* naast den Gouverneur zouden staan als medeleden van het Uitvoerend Bewind. En in dat geval zouden dus geheel dezelfde bezwaren zich opdoen.

De Heer De Groot wijst in dit verband op de dikwerf stagneerende werking van het in vroegere Regeeringsreglementen neergelegd beginsel eener collegiale bewindvoering, waarbij in alle onderwerpen — ook die van dagelijksch bestuur — moest worden beslist door den „Gouverneur in Rade".

De Regeeringscommissaris merkt nog op, dat het voorgaande uit den aard der zaak zich niet zou verzetten tegen de instelling van een zuiver adviseerend lichaam in het centrum van gewestelijk bestuur, samengesteld bijv. uit de Gewestelijke Adviseurs van de verschillende takken van dienst en — evenals de Raad van Directeuren — bestemd tot voorlichting van den Gouverneur, zoo vaak deze dit wenscht. Overigens zal het den Gouverneur vrijstaan om, onder zijne verantwoordelijkheid, een belangrijk gedeelte van de dagelijksche zaken te doen afhandelen door die Adviseurs, waardoor zijne uitvoerende taak van zelf aanzienlijk kan worden verlicht.

Wat aangaat ten slotte de keuze van de onderwerpen van Staatszorg, die in de besproken decentralisatie begrepen zouden kunnen worden, spreekt de Regeeringscommissaris de zienswijze uit, dat allengs daartoe te brengen zouden zijn alle takken van dienst, die niet uit hun aard of om bijzondere redenen bepaaldelijk bij de Regeering zelve in rechtstreeksch beheer behooren te blijven, als Zee- en Landmacht, Staatsspoorwegen, Post- en Telegraafdienst enz.

De Heer De Groot leest vervolgens eene opsomming voor van verschillende aangelegenheden, die vroeger of later voor eene zoodanige overdracht in aanmerking zouden zijn te brengen.

Wegens het vergevorderde uur wordt de vergadering gesloten, onder mededeeling dat de besprekingen den volgenden morgen te half negen uur zullen worden voortgezet.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Benkoelen op 16 Augustus 1913 des voormiddags te half negen uur, ter verdere bespreking van de voorstellen tot hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;
L. Knappert, Resident van Benkoelen;
C. Lulofs, Wd. Adviseur voor de Bestuurszaken der Buitenbezittingen;
J. D. L. Le Febvre, Assistent-Resident van Lebong;
J. de Clercq Zubli, Controleur van Benkoelen (¹);
F. C. H. Darlang, waarnemend Gewestelijk Secretaris;
J. L. M. Swaab, Controleur van Redjang;
I. Wagemaker, tijdelijk Civiel Gezaghebber, waarnemend Adspirant-Controleur te Benkoelen.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering.

In aansluiting met het in de avondvergadering besproken denkbeeld tot instelling van regentschapsraden, een denkbeeld op Java algemeen met instemming ontvangen, zal ook voor de Buitenbezittingen in gelijken zin naar geschikte organen voor de behartiging van meer „huishoudelijke" belangen moeten worden gezocht. Spreker stelt mitsdien de vraag of ook in de residentie Benkoelen zulke autonome organen zouden zijn te vormen, van welke op bedoeld gebied eene nuttige werking kan worden verwacht.

Het antwoord luidt algemeen ontkennend, hetgeen den Heer De Graaff aanleiding geeft om niettemin in elk geval het streven aan te bevelen om in die richting opbouwend werkzaam te zijn. Niet onaannemelijk schijnt het hem toe, dat de oplossing het naast te vinden zal zijn in de vorming eener krachtige bestuurseenheid in het District.

Zal dus vooralsnog het algemeen beginsel van bestuursdecentralisatie zich slechts kunnen uiten in den zin van toekenning van zelfbestuur aan het nieuwe gewest, ook daarmede zal niet het minst voor de Buitenbezittingen een belangrijke stap in de goede richting zijn te doen.

De samenstelling van den Gewestelijken Raad zal daarbij zooveel doenlijk op denzelfden voet zijn te regelen als voor Java en Madoera.

Het beginsel, dat de leden zooveel mogelijk middels keuze dienen te worden aangewezen, zal mede naar vermogen toepassing dienen te vinden, zij het ook dat in verschillende gewesten waarschijnlijk voorshands nog alleen eene aanwijzing door benoeming zal kunnen plaats vinden, waarbij zelfs eene doelmatige samenstelling hier en daar nog veel overleg zal kosten. Aanvankelijk zal men zijne eischen wat aangaat de resultaten der instelling dan ook zeker niet hoog mogen stellen, ofschoon bij eene oordeelkundige, opwekkende leiding vermoedelijk toch spoedig eene niet onvruchtbare werking mag worden tegemoet gezien.

De vraag wordt aan het oordeel van de vergadering onderworpen of de benaming „Gouvernement" voor het nieuwe gewest aanbeveling verdient, in verband met het niet ongemotiveerd bezwaar dat daaruit herhaaldelijk administratieve verwarring zal kunnen voortspruiten, waar in verschillende gebruikelijke termen de samenstelling met dat woord op eene betrekking tot de Centrale Regeering duidt.

De Regeeringscommissaris deelt mede hoe die omstandigheid bij de beraadslagingen op Java en Madoera algemeen aanleiding heeft gegeven, om zich aan te sluiten bij het op een van de eerste vergaderingen te Bandoeng geopperd denkbeld, om voor het nieuwe ressort eenvoudig de in artikel 68 van het Regeeringsreglement aangegeven benaming: „gewest" te bezigen, wat echter niet beletten zou om het

(¹) Zie de noot op blz. 48.

Hoofd van gewestelijk bestuur te betitelen met den naam „Gouverneur", een titel waarmede aan het hooge ambt het juiste relief zal worden gegeven.

Nadat ook hier met dat denkbeeld is ingestemd, stelt de Heer De Graaff in het licht hoe het aangehaald wetsartikel uitsluitend gewag maakt van eene verdeeling van het grondgebied van Nederlandsch-Indië in gewesten. De onderverdeeling der gewesten in afdeelingen is daarentegen niet genoemd, wijl deze ressorten tot dusver geene staatsrechtelijke zelfstandigheid bezaten. Waar het, zooals reeds werd uiteengezet, in de bedoeling van de reorganisatieplannen ligt om aan de Hoofden van plaatselijk bestuur in het nieuwe stelsel een ruime mate van zelfstandigheid te verleenen, zoodanig, dat zij in hun ressort in administratieven zin zooveel mogelijk de bevoegdheden zullen uitoefenen van de tegenwoordige Residenten in het gewest, zal eene wijziging van bedoeld artikel, waarbij ook aan de nieuwe afdeeling en haren bestuurder eene bepaalde plaats in het geheel wordt gegeven, vermoedelijk niet zijn te ontgaan. Tevens zal aan de Hoofden van plaatselijk bestuur in het nieuwe stelsel eene eigen Instructie zijn te geven, eveneens met het oog op de hun toegekende zelfstandige positie, terwijl de bestaande Instructie der Hoofden van gewestelijk bestuur voor den Gouverneur belangrijk gewijzigd zal dienen te worden.

Alsnu stelt de Regeeringscommissaris aan de orde de bespreking der indeeling in gewesten van den nieuwen vorm van het gebied van Sumatra en bijbehoorende eilandengroepen.

In de avondvergadering werd reeds de noodzakelijkheid toegelicht, in het beoogd bestuursstelsel, van eene nieuwe gewestelijke indeeling in zoodanigen zin, dat daardoor worden verkregen gebieden van grootere uitgestrektheid en van eene betere administratieve toerusting dan het tegenwoordige gewest. Het voorloopig denkbeeld nu zou zijn eene verdeeling in drie zoodanige gewesten: Zuid-, Midden- en Noord-Sumatra.

Onder het gewest Zuid-Sumatra zouden dan zijn samen te brengen de tegenwoordige residenties Lampongsche Districten, Benkoelen, Palembang, Banka en Billiton en Djambi met uitzondering van de afdeeling Korintji. De afscheiding van deze afdeeling van de residentie Djambi en de toevoeging daarvan aan het nieuw te vormen gewest Midden-Sumatra, zou hare oorzaak vinden in de vitale belangen der streek, die ook door hare ligging beter van de Westkust kan worden bestuurd.

Door enkelen der aanwezige bestuursambtenaren wordt de wenschelijkheid betoogd eener samenvoeging ook van het Noordelijk gedeelte van de onderafdeeling Mokko-Mokko der residentie Benkoelen met het toekomstig gewest Midden-Sumatra en dit zoowel omdat bedoeld gebied geene handelsrelaties met Benkoelen doch wel met Padang onderhoudt als op grond van het feit, dat daarmede in het gewest Zuid-Sumatra eene handzamer afdeeling Benkoelen zou zijn te vormen.

Bij de te Palembang gehouden beraadslagingen was — zooals de Regeeringscommissaris mededeelt — geconcludeerd tot de wenschelijkheid eener splitsing van het territoor van die residentie in drie nieuwe afdeelingen, te weten:

1e. Palembang, omvattende, met enkele inkrimpingen, het gebied van de tegenwoordige Palembangsche Benedenlanden;

2e. Lahat of Moeara-Enim, bestaande, met eenige uitbreiding, uit de tegenwoordige afdeeling Palembangsche Bovenlanden;

3e. Moeara Doea, samengesteld uit de tegenwoordige afdeeling Ogan en Komering Oeloe, waarbij zouden zijn in te lijven de tegenwoordige afdeelingen Kroë en Kauer der residentie Benkoelen.

Uit het overblijvende gedeelte dezer laatste residentie zou dan eene vierde afdeeling met Benkoelen als hoofdplaats zijn te vormen. De Heer De Graaff verzoekt de vergaderden hun oordeel over eene zoodanige gebiedsindeeling te willen uitspreken.

De Heer Knappert, Resident van Benkoelen, kan zich met deze formatie geheel vereenigen.

De Heer Swaab acht eene toevoeging van de afdeeling Kauer aan de ontworpen afdeeling Moeara Doea niet gelukkig. Door dien ambtenaar wordt betoogd, dat èn wat handels-belangen èn wat verkeerswegen betreft dat ressort aangewezen is om een deel der afdeeling Benkoelen te blijven uitmaken. Vooral de slechte communicatie met Moeara Doea, waarheen een boschpad voert, maakt de combinatie daarmede zijns inziens ongewenscht; met de gewestelijke hoofdplaats Benkoelen daarentegen is de streek door een goeden land- en zeeweg verbonden.

De Heer De Graaff oppert de vraag of het bezwaar van een slechten verkeersweg niet te eeniger tijd zal worden opgeheven door eventueelen aanleg van een landweg van Moeara Doea naar Bintoehan.

De Controleur S w a a b repliceert, dat hij deze mogelijkheid zeer gering acht. Waar thans ten behoeve van den afvoer der producten uit de Ranau en de bovenstreken van Kroë een verharde baan van Moeara Doea naar de havenplaats Kroë wordt aangelegd, schijnt het hem weinig aannemelijk, dat alleen voor bestuursdoeleinden een tweede kostbare verbinding over het Barisan-gebergte zal worden tot stand gebracht.

De Heer D e G r o o t merkt op, dat ook te Palembang de mogelijkheid eener toevoeging van het ressort Kauer aan de nieuwe afdeeling Moeara Doea eenigermate in twijfel werd getrokken.

De Controleur D e C l e r c q Z u b l i, ofschoon veel gevoelend voor de overwegingen van den Heer S w a a b, acht met den Regeeringscommissaris en met den Resident het toch niet wenschelijk de tegenwoordige afdeeling Kauer bij het nieuwe ressort Benkoelen te voegen. De nieuwe afdeeling Moeara Doea zoude daardoor te klein, de afdeeling Benkoelen te groot worden.

Nadat ter zake mede de inzichten zijn ingewonnen van de overige bestuursambtenaren wordt de conclusie aanvaard, dat de nieuwe afdeeling Benkoelen uit de navolgende ressorten ware samen te stellen:

a. de tegenwoordige afdeelingen Manna, Seloema en Benkoelen;

b. de onderafdeelingen Redjang, Lebong en Lais der tegenwoordige afdeeling Lebong en de marga Seblat der onderafdeeling Mokko-Mokko van die afdeeling.

Van dit laatste ressort zouden alsdan bij het nieuwe gewest „Midden-Sumatra" worden gevoegd de marga's Ipoe, Bantal, V Koto en XIV Koto en de pasars Bantal en Mokko-Mokko.

De Regeeringscommissaris releveert alsnog hoe ten aanzien van de samenstelling der gewesten Midden- en Noord-Sumatra tweeërlei inzichten bestaan. Naar het eerste plan zou het nieuwe gewest Midden-Sumatra omvatten Sumatra's Westkust, Korintji en Tapanoeli; Noord-Sumatra de tegenwoordige gewesten Atjeh en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra en Riouw en Onderhoorigheden.

In het tweede plan daarentegen zou Midden-Sumatra als het ware de middenmoot uitmaken van het eiland, bestaande uit Sumatra's Westkust met Korintji, Tapanoeli, de afdeeling Bengkalis en de residentie Riouw en Onderhoorigheden, terwijl het gebied benoorden die ressorten het nieuwe gewest Noord-Sumatra zou vormen.

De Heer K n a p p e r t betoogt de wenschelijkheid om de residentie Tapanoeli in haar geheel te voegen bij het gewest Noord-Sumatra, waardoor de geheele Batakbevolking onder één gewest zal zijn gebracht.

De Heer L u l o f s zou het meer eigenaardig achten — en deze meening is ook de Heer L e F e b v r e toegedaan — om alleen alle meer specifieke Bataklanden, zoowel die, gelegen in de residentie Tapanoeli als die in Sumatra's Oostkust, onder hetzelfde nieuwe gewest te brengen. Daartoe zou het noodig zijn de Batakressorten Baroes, Samosir en Dairi te voegen bij Noord-Sumatra, terwijl het overige gedeelte der residentie Tapanoeli, w. o. het eiland Nias, bij Midden-Sumatra zou blijven. Het nieuw te vormen gewest Midden-Sumatra zou aldus omvatten het gouvernement Sumatra's Westkust, de afdeeling Korintji der residentie Djambi, het noordelijk deel der onderafdeeling Mokko-Mokko van de residentie Benkoelen, de residentie Tapanoeli met uitzondering van de Bataklanden: Baroes, Samosir en Dairi, de afdeeling Bengkalis der residentie Oostkust van Sumatra en de residentie Riouw en Onderhoorigheden.

Een punt, dat vervolgens aan de orde komt, is de verhouding, die in het nieuwe stelsel tusschen den Afdeelings- en den Onderafdeelingsbestuurder zal bestaan.

Zooals reeds besproken is, zou in dat stelsel het Hoofd van plaatselijk bestuur eene uitgebreide administratieve zelfstandigheid en daarmede eene niet geringe verantwoordelijkheid erlangen. Om zijne nieuwe bevoegdheden behoorlijk te kunnen vervullen, spreekt het van zelf, dat ook voor hem zich de eisch zal doen gelden van een beter toegerust bureau, van betere hulpmiddelen dan thans aan de Plaatselijke Bestuurshoofden ten dienste staan. Die hulpmiddelen echter zijn wederom ten hoogste te verschaffen aan de Bestuurders der *afdeelingen,* in geen geval ook aan die der *onderafdeelingen,* zoodat alleen reeds uit dien hoofde in de nieuwe organisatie ook voor de Buitenbezittingen alleen de *eerstbedoelden* waren aan te merken als Hoofd van plaatselijk bestuur.

De Heer L e F e b v r e wijst op het bezwaar dat vele functies b. v. die van Hulp-officier van Justitie, welke thans inhaerent zijn aan het ambt van Hoofd van plaatselijk bestuur, onmogelijk overal door den Resident voor de geheele afdeeling zouden kunnen worden uitgeoefend.

De Heer De Graaff beaamt die bedenking. In het algemeen echter kan, naar het hem toeschijnt, op alleszins bevredigende wijze daaraan tegemoet worden gekomen, eensdeels door bij de betrekkelijke regelingen bepaalde bevoegdheden uitdrukkelijk toe te kennen ook aan de op de Buitenbezittingen met het beheer der onderafdeelingen belaste ambtenaren, anderdeels door aan de Hoofden van gewestelijk bestuur de algemeene machtiging te verleenen om ten aanzien van bepaalde onderwerpen bij eene beschikking van hunne zijde ook andere bestuursambtenaren te belasten met alle of zekere bevoegdheden van het Hoofd van plaatselijk bestuur.

De vergadering kan zich met deze oplossing vereenigen.

De Assistent-Resident Le Febvre wijst op dé belangrijke en dikwerf moeilijke kwesties, waarvoor het plaatselijk bestuur te Moeara Aman (Lebong) bij de dagelijksche aanrakingen met de particuliere mijnbouw-industrie wordt gesteld. Spreker betoogt de wenschelijkheid om aldaar bij voortduring een Assistent-Resident van het nieuwe korps te plaatsen, waardoor tevens alle belangrijke functies b.v. die van Hulp-officier van Justitie, gedelegeerd Rechter-Commissaris enz., door dien ambtenaar waren uit te oefenen en dus die belangrijke nevenbetrekkingen daar in meer vertrouwde handen zouden berusten.

De Heer De Graaff brengt onder de aandacht, dat het geen bezwaar zou opleveren om, wanneer dit om die reden beter wordt geacht, aan een van de beide, voor de residentie Benkoelen voorloopig uitgetrokken Assistent-Residenten Moeara Aman als standplaats aan te wijzen.

Van meer principieelen aard is de van meerdere zijden geopperde quaestie of in het algemeen de Assistent-Resident in het nieuwe stelsel op de Buitenbezittingen tevens met het dagelijksch bestuur eener onderafdeeling zal zijn te belasten. In de voorstellen, zooals zij thans luiden, is, evenals op Java en Madoera, aan die ambtenaren eene meer algemeene functie toegedacht. Zij toch zouden het zijn, die de met de dagelijksche bestuursvorming belaste Civiele Gezaghebbers in de afdeeling van voorlichting zouden moeten dienen omtrent algemeene bestuursinzichten, wanneer de Afdeelingsbestuurder, de nieuwe Resident, dit noodig acht, en die door dezen Hoofdambtenaar desvereischt naar de onderafdeelingen gedirigeerd zouden worden om zich te vergewissen van bepaalde feiten en toestanden in de ressorten der Civiele Gezaghebbers.

Van verschillende zijden werd hiertegen ingebracht, dat de Assistent-Residenten de noodige ervaring zouden missen omtrent de dagelijksche bestuursuitoefening, waar hunne aanrakingen met de practijk onvoldoende daarvoor zouden zijn, hetgeen tot allerlei moeilijkheden met de Civiele Gezaghebbers zou kunnen leiden. Over het hoofd werd daarbij gezien, dat het in de bedoeling zou liggen om de toekomstige Assistent-Residenten vooraf als Administratief Ambtenaar een practischen leertijd van omstreeks drie jaar te doen doormaken, deels op Java deels op de Buitenbezittingen, en dat voor personen van die algemeene kennis de voortdurende waarneming van allerlei bestuursverhoudingen en feiten vaak zelfs een scherper, breeder blik op de practijk kan verschaffen dan de steeds eenigszins eenzijdige werkkring van den Bestuurder eener onderafdeeling.

Hoe dit zij, wil men in deze den knoop doorhakken en verdere tegenwerpingen van dien aard voorkomen, dan zou daartoe de regeling kunnen strekken om steeds den Assistent-Resident op de Buitenbezittingen naast zijne algemeene controleerende taak te plaatsen aan het hoofd der onderafdeeling, bijgestaan door een Civiel Gezaghebber of Administratief Ambtenaar, aan wien hij zijne taak als zoodanig kan overlaten wanneer zijne meer algemeene functiën hem naar eene andere onderafdeeling roepen.

De vergadering, door den Regeeringscommissaris uitgenoodigd om hare meening ten aanzien van dit punt uit te spreken, geeft als hare zienswijze te kennen, dat het *niet* gewenscht is de Assistent-Residenten met het dagelijksch bestuur eener onderafdeeling te belasten. Door hunne verantwoordelijkheid als zoodanig zou, naar het oordeel van de vergadering, de Assistent-Resident zijn plicht als controleerend ambtenaar niet in dier voege kunnen vervullen als voor een goeden gang van zaken wenschelijk zal zijn.

Naar aanleiding van het betoog van den heer Le Febvre omtrent de noodzakelijkheid om te Moeara Aman een Assistent-Resident met de dagelijksche bestuursoefening te belasten, brengt de Controleur Swaab in het midden, dat de toekomstige Civiele Gezaghebbers personen zullen zijn, die door hunne opleiding, wat vakkennis en intellectueele ontwikkeling betreft vrijwel de gelijken zullen wezen van de tegenwoordige Controleurs. Waar men deze laatsten wel geschikt acht voor de dagelijksche bestuursvoering in een belangrijke onderafdeeling als Lebong, mag

dus van de meest geschikte elementen onder de Civiele Gezaghebbers hetzelfde gevoeglijk worden aangenomen.

In aansluiting met den loop der gedachtenwisseling, zet de Regeeringscommissaris uiteen hoe voor de Buitenbezittingen, waar over het algemeen de lage trap van ontwikkeling van het gros der Inlandsche hoofden vooralsnog hen belet om een meer daadwerkelijk aandeel in het bestuur te nemen, bij de reorganisatie-plannen is gedacht aan een afzonderlijk korps Civiele Gezaghebbers, bestemd om onder leiding en toezicht van de aanstaande Assistent-Residenten te worden belast met den dagelijkschen bestuursdienst in zijn ganschen omvang.

Dit echter met de nevengedachte om in hetzelfde verband ook op de Buitenbezittingen alle krachten in te spannen tot vorming van een behoorlijk Inlandsch Bestuur, waarna het korps Civiele Gezaghebbers allerwegen weder ingekrompen en ten slotte opgeheven zou kunnen worden en aldus ook dáár de bestuurstoestand zou kunnen intreden, voor Java en Madoera beoogd, waarbij de rechtstreeksche leiding over de inheemsche bevolking zooveel mogelijk opgedragen zal zijn aan bestuurders van haren landaard en het Europeesch Bestuur, met het ambt van Assistent-Resident als eerste organieke functie, met het toezicht op die bestuursvoering belast zal zijn.

Aangetoond wordt tegelijkertijd, met aanhaling van de betrekkelijke cijfers, hoe alleen door het doen voortbestaan van het thans reeds zoo talrijk element der Civiele Gezaghebbers en de verschaffing aan dat element van eene wèlafgebakende, systematisch georganiseerde plaats in het bestuurswezen van de Buitenbezittingen, voor het bestuurskorps van den *algemeenen* dienst, om daarvoor dien term te bezigen, eene zoodanige toekomst te openen zal zijn, dat de toetreding van een voldoend aantal personen van de vereischte bekwaamheden in redelijkheid verwacht zal mogen worden.

De eisch tot toelating tot de opleiding voor het ambt van Civiel Gezaghebber zal in het algemeen zijn het bezit van het diploma van met goed gevolg afgelegd eindexamen der hoogere burgerscholen met 5-jarigen cursus of van een minstens daarmede gelijkwaardig ander examen. Aan de toegelatenen zou verschaft worden eene tweejarige opleiding in de kolonie zelve in Indologische en daarmede verwante richting. Behalve het vrij gebruik van eene landswoning en eene bepaalde vergoeding voor reis- en verblijfkosten, zou aan de Civiele Gezaghebbers eene maandelijksche bezoldiging worden toegekend, opklimmend van *f* 225.— tot *f* 700.—. De financiëele vooruitzichten zullen dus zeker voldoende zijn om eene opgewekte dienstname bij dit korps te verzekeren, in aanmerking genomen dat bovendien tijdens de geheele voorafgaande opleiding reeds eene behoorlijke bezoldiging zou worden genoten. Voorts ligt het nog in de bedoeling aan de aldus opgeleide ambtenaren mede den toegang te openen tot de centrale bureau's en hun de gelegenheid te bieden daar den rang van Administrateur te bereiken, terwijl verder het ambt van Gewestelijk Secretaris voor hen zal openstaan.

De Controleur S w a a b oppert het denkbeeld om bij wijze van uitzondering voor de Civiele Gezaghebbers de gelegenheid open te stellen om bij gebleken buitengewone geschiktheid den rang van Resident te bereiken. Hij acht het niet meer dan billijk dat Civiele Gezaghebbers van bijzonderen aanleg, die zich door karakter en bestuurscapaciteiten onderscheiden, even goed voor het hooge ambt van Resident in aanmerking komen als de academisch opgeleide ambtenaren van den algemeenen bestuursdienst.

De Heer D e G r a a f f brengt in herinnering, dat reeds in de Memorie van Antwoord betreffende het ter zake handelend wetsontwerp door den Minister het denkbeeld is geopperd, om ten overvloede bij het bestuur der Buitenbezittingen ten hoogste bijv. een acht- of tiental plaatsen als Resident beschikbaar te stellen voor Civiele Gezaghebbers van bijzondere verdiensten. Door spreker wordt tevens nog overwogen om hetzelfde te doen gelden voor een evenredig aantal plaatsen als Assistent-Resident in het nieuwe stelsel.

Eene scheiding van gelijke scherpte als die tusschen Opzichters bij den Waterstaat en Ingenieurs — merkt genoemde Controleur nog op — zal tusschen het korps Civiele Gezaghebbers en dat der academisch opgeleide bestuursambtenaren niet bestaan. Wanneer men er zich rekenschap van geeft, dat de Civiele Gezaghebbers zullen zijn personen van ongeveer gelijke opleiding en dus van soortgelijke ontwikkeling als de tegenwoordige bestuursambtenaren, dan is het duidelijk, dat zij tegenover de ambtenaren van den algemeenen bestuursdienst intellectueel zich zullen verhouden ongeveer als de tegenwoordige ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur tot die van de Rechterlijke Macht.

De Regeeringscommissaris wijst op de bedenkelijke gevolgen, welke de loslating van eene bepaalde grens zou hebben. Immers ligt het voor de hand, dat, ook al werd in de betrekkelijke bepalingen voor de niet naar dezelfde wetenschappelijke eischen opgeleide ambtenaren, de Civiele Gezaghebbers, de op zich zelf reeds weinig stellige voorwaarde van bijzondere ambtelijke verdiensten gesteld, zonder eene bepaalde limiet als de hierbedoelde van die ambtenaren een algemeene aandrang zou uitgaan om zich in de hoogste ambten te werken. Welke onaangename verhoudingen daaruit zouden voortvloeien, laat zich gemakkelijk denken. Het einde zou vermoedelijk zijn één van beide, of een zoo strenge uitlegging van het begrip buitengewone ambtelijke verdiensten, dat zelden of nooit een Civiel Gezaghebber meer voor bijzondere bevordering in aanmerking zou komen, waarmede aan *die* zijde het doel zou zijn gemist, of een zoodanig toegeven aan den aandrang van dien kant om in de hoogere betrekkingen van het algemeen bestuurskorps te komen, dat het academisch opgeleid element al spoedig andere wegen dan den Indischen bestuursdienst zou zoeken, waarmede *de geheele zaak* bedorven zou zijn.

De Resident van Benkoelen acht het in het algemeen niet wenschelijk, dat Civiele Gezaghebbers tot betrekkingen van den Algemeenen Bestuursdienst worden benoemd. Daardoor zou gebroken worden met het systeem, dat eene academische opleiding voor de hoogere bestuursrangen den toegang opent en bovendien de deur worden opengezet voor allerlei ongewenschte intrigues en oogendienarijen.

De Heer De Groot acht dit laatste bezwaar minder aannemelijk. Hem is gedurende zijn langdurigen diensttijd bij de centrale bureau's niet gebleken, dat de hoogere betrekkingen in deze kolonie door oogendienarij of intrigues plegen te worden verkregen.

De Controleur Swaab stelt nog in het licht, dat de Civiele Gezaghebbers vele jaren lang onder verschillende chefs zullen komen te dienen, zoodat omtrent hunne geschiktheid een deugdelijk eindoordeel zal zijn te vormen.

De Regeeringscommissaris merkt op, dat eene opneming in hoogere ambten, wanneer daarin uitsluitend ligt eene belooning voor bijzondere verdiensten, geen enkel stelsel breekt en ook tot benadeeling van het peil van geen enkel korps kan strekken. Eene andere quaestie is het, wanneer men van de *bijzondere onderscheiding* min of meer een *recht* gaat maken. Zoowel het een als het ander is dan al spoedig te vreezen, zoodat van spreker allerminst in die richting medewerking ware te wachten. Overigens zal elk denkbeeld hem welkom zijn, waardoor langs aannemelijken weg kan worden bijgedragen tot verhooging der toewijding en van een goeden geest onder een korps als dat der Civiele Gezaghebbers, van wier belangstelling en plichtsbetrachting zulke groote belangen afhankelijk zullen zijn.

De vorige spreker bepleit nog de wenschelijkheid om ook Inlandsche jongelieden, die het eindexamen der hoogere burgerscholen met goed gevolg hebben afgelegd, toe te laten tot het ambt van Civiel Gezaghebber. Waar den laatsten tijd onder zekere kringen der Inlandsche maatschappij zich een sterke aandrang openbaart om niet alleen in meerdere mate deel te nemen aan het koloniaal bestuur, maar ook om toegelaten te worden tot de beter bezoldigde betrekkingen, wil hem de openstelling van het ambt van Civiel Gezaghebber voor Inlandsche jongelieden een daad van goede politiek voorkomen.

Ook nopens dit punt, dat reeds de aandacht heeft bezig gehouden, wordt nadere overweging toegezegd.

Ten aanzien van de vervolgens in bespreking gebrachte vraag, op welke wijze in het nieuwe stelsel zal zijn te voorzien in de uitoefening der nevenbetrekkingen, waarmede thans in de residentie Benkoelen het Bestuur is belast, is de vergadering in de eerste plaats het gevoelen toegedaan, dat het ambt van Notaris in Lebong, in verband ook met de geringe beteekenis, zeer wel zou zijn op te dragen aan een Civiel Gezaghebber, te meer waar in het studieplan tot deze betrekking zekere opleiding in die richting begrepen zal zijn.

De uitoefening der functiën van Ambtenaar van den Burgerlijken Stand en de bemoeienis met het Vendu-departement kunnen evenzeer aan de Civiele Gezaghebbers worden overgelaten.

Ook ten aanzien van de rechtspraak over de inheemsche bevolking bestaan geene bezwaren om de Civiele Gezaghebbers te belasten met dezelfde rechterlijke functiën, die thans door de besturende ambtenaren bij de adat-rechtspraak worden uitgeoefend, evenals met de betrekking van Magistraat.

Wat aangaat de functiën van Hulp-Officier van Justitie en van gedelegeerd Rechter-Commissaris, is reeds bij de voorgaande besprekingen ter zake het een en ander opgemerkt.

Tot bestrijding der kosten van het gewestelijk zelfbestuur zouden, wanneer in beginsel eene zoodanige regeling wordt aanvaard, naar reeds werd betoogd in de eerste plaats zich middelen aanbevelen als de hoofdelijke belasting in de residentie Benkoelen, de belasting op het bedrijf en andere inkomsten van Vreemde Oosterlingen en de slachtbelasting, welker opbrengst in groote mate bevorderd kan worden door eene nauwkeurige behartiging van bestuurszijde van de betrekkelijke regelen omtrent den aanslag, de inning als anderszins.

De Resident oppert het denkbeeld om bij de instelling van het gewest Zuid-Sumatra het kantoor voor de perceptie van 's Lands middelen te Benkoelen op te heffen. Met een kantoor te Palembang zou voor den dienst dan gevoeglijk kunnen worden volstaan.

De Controleur Swaab betwijfelt of die maatregel bevredigend zou werken, daar voor de geldelijke behoeften van de te Benkoelen aanwezige Gouvernements- en particuliere kantoren (overstortingen van gelden, geldwisseling, verzilvering van mandaten, Gouvernements-wissels en andere functiën) wel steeds een Gouvernementsgeldkantoor aanwezig zal moeten zijn.

Op de vraag van den Controleur De Clercq Zubli of het in het nieuwe stelsel de bedoeling zou zijn om alleen op de hoofdplaats van het gewest een Algemeen Ontvanger geplaatst te doen zijn, antwoordt de Heer De Graaff dat indien noodig ook elders in belangrijke plaatsen zulk een ambtenaar aangesteld zou kunnen worden.

Met betrekking tot de opdracht der administratieve bevoegdheden van de tegenwoordige Hoofden van gewestelijk bestuur aan de Bestuurders der nieuwe afdeelingen wordt alsnog tot den Gewestelijken Secretaris het verzoek gericht om dagelijks aanteekening te houden van de onderwerpen van dien aard, die voor de bedoelde opdracht naar zijne meening in aanmerking zouden komen, daarbij uitgaande van het vooropgesteld beginsel om bij het Gewestelijk Bestuur alleen die administratieve aangelegenheden te doen blijven, welke van dat Gezag niet te scheiden zijn of om andere overwegende redenen bij voortduring daarbij behandeling zullen moeten vinden. Aan de hand van de op die wijze ingewonnen gewestelijke gegevens zal het te zijner tijd mogelijk zijn het punt al dadelijk op ruimen grondslag te regelen.

De Regeeringscommissaris, het onderwerp aan de orde stellend van de fusie der bestuurskorpsen voor Java en Madoera en voor de Buitenbezittingen, brengt in herinnering hoe reeds verschillende malen, o. a. enkele jaren geleden door den Assistent-Resident Van Affelen van Saemsfoort met klem van argumenten op de wenschelijkheid van dien stap is gewezen.

Door de fusie van beide bestuurskorpsen zal, wat de Buitenbezittingen aangaat, in het algemeen eene meer systematische bestuursvoering in de hand worden gewerkt. Welke waardeering men ook in andere opzichten voor de bestuursactie aldaar moge hebben, niet te ontkennen is het dat de zelfstandigheid, waarmede vaak al op jeugdigen leeftijd de bestuursambtenaren der Buitenbezittingen werkzaam zijn, velen in eene richting brengt van impulsief handelen, zonder de noodige zelfcontrôle, van zekere overschatting van eigen denkbeelden, waardoor de resultaten van den bestuursarbeid minder bevredigend dreigen te zijn.

Voor de ambtenaren van Java en Madoera daarentegen zal de fusie medebrengen een frischheid van werkkring en eene gelegenheid tot ruime ontwikkeling van persoonlijke hoedanigheden, die in den dienst op Java in veel geringere mate aanwezig zijn.

De scheiding dateert uit een tijd, toen Indië nog vrijwel synoniem werd geacht met Java en de Buitenbezittingen nog al te veel als aanhangsel daarvan werden beschouwd. De groote vlucht, die de ontwikkeling der bestuursvoering op de Buitenbezittingen in de laatste jaren heeft genomen, doet de grondslagen daarvan meer en meer tot die op Java naderen. Ten onrechte worden vele dier eilanden thans nog, met de gedachte aan zekere achterlijkheid in de eischen der bestuursvoering, onder den algemeenen naam „Buitenbezittingen" gebracht.

Waar de eenige principieele omstandigheid, die een scheiding motiveeren kan, waarbij volkomen ongelijksoortige bestuurstoestanden als bijv. die op Sumatra en in de Molukken niettemin tot één groep zijn gebracht, meer en meer op den achtergrond geraakt om voor een in hoofdtrekken overeenkomstig stelsel van bestuur in den geheelen Archipel plaats te maken, verdwijnt de ratio van de bestaande regeling en wordt de fusie van de tot dusver gescheiden gehouden korpsen in waarheid steeds meer een eisch van den tijd.

Voor de ambtenaren zelven zal tevens daarmede het belangrijk voordeel worden bereikt van een gelijken promotiegang voor het geheele korps.

Rekening houdend met den veelomvattenden, gewichtigen werkkring van den Gouverneur, zou — vervolgt de Regeeringscommissaris — in de eerste plaats ter verlichting van zijn uitvoerende taak op bestuursgebied in het ontworpen stelsel hem mede een Gewestelijk Adviseur van dien tak van dienst worden ter zijde gesteld. Als zoodanig zal die Adviseur dus zich technisch leider hebben te achten van sommige der op het bestuurswezen in engeren zin betrekking hebbende afdeelingen of onderafdeelingen van het gewestelijk bureau, als bijv. die voor agrarische zaken, indien geen afzonderlijk Adviseur daarvoor aangewezen wordt.

In de tweede plaats zal de Gouverneur gebruik kunnen maken van zijne diensten om plaatselijk zaken te bespreken, welke anders wellicht een tijdroovende, vaak onvruchtbare schriftelijke gedachtenwisseling zouden medebrengen en mondeling met één korte bespreking mogelijk zijn af te doen. Voorts tot toelichting van of tot beraadslaging over getroffen regelingen of aanhangige denkbeelden, alles, uit den aard der zaak, zonder dat eenerzijds de Gouverneur zich daardoor behoeft te laten weerhouden van eigen bespreking wanneer hij dit wenscht, anderzijds de Hoofden van plaatselijk bestuur daarin een beletsel behoeven te zien om schriftelijk of mondeling met den Gouverneur zelven nopens de behandelde onderwerpen in nadere gedachtenwisseling te treden.

De Heer Knappert stelt de vraag of de Adviseur zich ook rechtstreeks met lagere bestuursambtenaren in het gewest in verbinding kan stellen, en hoe zijne verhouding zal zijn ten opzichte van de Residenten en de aan dezen ondergeschikte plaatselijke ambtenaren.

De Heer De Graaff antwoordt, dat het eerste zonder medeweten van den Resident natuurlijk niet het geval kan zijn, tenzij daarbij gehandeld wordt ingevolge hoogere bevelen. In aanmerking nemend de beteekenis van den werkkring, zooals men zich dien heeft voorgesteld, valt evenmin aan eene verhouding te denken, waarbij tegenover de Afdeelingschefs en hunne ondergeschikten bevelend kan worden opgetreden. Eene zelfstandige uitoefening van gezag door den Adviseur als zoodanig zou buiten de perken zijner bevoegdheid liggen. Ook nog uit een ander oogpunt heeft men de onderwerpelijke instelling te beschouwen. Het is bekend, dat bij het Opperbestuur voorstellen aanhangig zijn tot uitbreiding van de centrale Regeeringsorganen met een lichaam van zeker vertegenwoordigend karakter, een „Kolonialen Raad", van welk college steeds eenige Hoofden van gewestelijk bestuur, in de toekomst vermoedelijk bijna de helft der gewestelijke Gouverneurs, ambtshalve lid zullen zijn. Die bijkomende functie zal de betrokken Gewestelijke Bestuurders jaarlijks gedurende langen tijd, minstens gedurende een paar maanden, aan het gewestelijk beheer onttrekken. Tijdens die perioden van meer langdurige afwezigheid zal het van het grootste belang zijn de waarneming der bestuursvoering te kunnen opdragen aan een deskundige, ten volle bekend met de aanhangige bestuurszaken van algemeenen aard, als hoedanig de Gewestelijke Bestuursadviseur de aangewezene zal zijn.

De Controleur Swaab meent, dat vooral op grond van deze laatste omstandigheid het beter ware, den titel van Adviseur te vervangen door dien van „Adjunct-Gouverneur", een titel, die aan het ambt meer gewicht zal bijzetten en bovendien de verhouding tot de andere ambtenaren beter afbakenen zal.

De Heer De Graaff brengt in herinnering, dat de benaming „Adjunct-Gouverneur" reeds in de Memorie van Antwoord omtrent het betrekkelijk wetsontwerp is ter sprake gekomen. Ontegenzeggelijk zou het ambt daarmede hiërarchisch op een hooger standpunt worden geplaatst. Aan den anderen kant echter zal de titel „Adviseur" het ambt met dat van Resident meer op één lijn stellen en tusschen de betrokken ambtenaren meer eene collegiale verhouding scheppen, waardoor een intiemer samenwerking te verwachten zal zijn, wat feitelijk werd bedoeld. De Adjunct-Gouverneur zou voorts benoemd moeten worden uit de oudste Residenten en dus wellicht al spoedig tot het ambt van Gouverneur worden geroepen, terwijl de Adviseur zonder bezwaar uit de jongere afdeelingschefs kan worden gerecruteerd en dan verscheidene jaren achtereen die betrekking zal kunnen vervullen, wat vooral däärbij van het meeste belang zal zijn.

Voor ongewenschte verhoudingen behoeft in deze ook weinig te worden gevreesd. Althans van de zijde van den Adviseur zal in den regel al het mogelijke worden gedaan om die te voorkomen. Ingeval van botsingen toch is het doorgaans niet de plaatselijke bestuurder, die de gevolgen draagt, maar de adviseerende of inspecteerende ambtenaar, aan wien, wanneer het geval zich herhaalt, al spoedig gemis van takt wordt verweten.

In dit verband wijst de Heer De Groot op het feit, dat de soortgelijke instelling van Assistent-Resident ter beschikking in enkele gewesten reeds

eenigen tijd bestaat en de doelmatigheid van dit ambt voldoende is geconstateerd.

De Heer Lulofs merkt op, dat het effect van deze instelling in groote mate afhankelijk is van de persoonlijke hoedanigheden van den functionnaris. Immers kan ook daarbij worden gewezen op een geval, waarbij de betrekking van Assistent-Resident ter beschikking tot wrijving met de besturende ambtenaren heeft geleid. Het wil spreker wenschelijk voorkomen, dat de Adviseurs in rang zullen worden gesteld *boven* de Residenten, wat bovendien nog het voordeel eener grootere promotiekans in de hoogere rangen zal medebrengen, namelijk de kans op een der hoogere betrekkingen verdubbelen zal.

De Regeeringscommissaris noodigt in verband met de uiteenloopende inzichten de vergadering uit hare meening ten opzichte van dit punt te willen kenbaar stellen, waarop voor *gelijkheid* in rang, zij het met toekenning van het maximum-traktement der Residenten, zich verklaren de Resident en de Heeren Le Febvre, De Clercq Zubli en Darlang, terwijl de Heeren Lulofs en Swaab gestemd zijn voor eene positie van den Adviseur *boven* den Afdeelingschef.

Als een van de volstrekte vereischten, om de nieuwe gewesten aan hun doel te doen beantwoorden, is genoemd de aanwezigheid van een wèl-ingericht bureau, met de noodige behoorlijk ontwikkelde ambtenaren in de rangen van Secretaris, Referendaris, Hoofdcommies enz.

Op de afdeelingskantoren — betoogt de Regeeringscommissaris — zal eveneens beter onderlegd personeel aanwezig moeten zijn. Als Chef de bureau heeft men daar zich voorgesteld een Afdeelingssecretaris op een traktement van bijv. *f* 400.— à *f* 500.—. Aan de nieuwe Controleerende Ambtenaren, de Assistent-Residenten, zou de beschikking worden verleend over een Europeesch klerk.

Het groote aantal werkkrachten, dat zoowel de particuliere industrie als de Staatsdienst voortdurend tot zich blijft trekken, maakt de verkrijging van geschikt bureaupersoneel thans reeds zeer moeielijk. Zonder eene belangrijke verbetering der vooruitzichten bij den bestuursdienst is het in hooge mate te vreezen, dat niet alleen in het nieuwe stelsel van bestuur maar ook bij de tegenwoordige inrichting de toestand al slechter zal worden. Het is daarom, dat de aandacht is gevallen op eene reorganisatie, ook van dien bureaudienst, in den navolgenden trant:

Voor de betrekking van klerk zouden in aanmerking komen, zoodra de omstandigheden dien eisch toelaten, jongelieden die de M. U. L. O. school met goed gevolg hebben doorloopen. Die jongelieden, welke ongeveer den leeftijd van zeventien jaren bereikt zullen hebben, zouden dan in dienst treden als Volontair of Adjunct-Klerk op een salaris van *f* 60.— à *f* 70.— 's maands, terwijl zij vervolgens als Klerk zouden dienen op een traktement, opklimmend bijv. van *f* 90.— tot *f* 140.—. Zij, die geschikt daartoe blijken, zouden daarna kunnen opklimmen tot Commies 3e, 2e en 1e klasse en Hoofdcommies of wel, wanneer eene meer eenvoudige regeling wordt verkozen, tot Adjunct-Commies, Commies en Hoofdcommies, welke laatste rang in beide gevallen gelijk bezoldigd zou worden met het reeds besproken ambt van Afdeelingssecretaris, Chef van een plaatselijk bestuursbureau.

Voor zoover dan het noodige geschikte personeel hier te lande zich niet mocht aanbieden, zou op den duur op die voorwaarden mogelijk eene ruime aanmelding zijn te verkrijgen van in het Moederland aanwezige gemeentelijke en provinciale bureau-beambten.

De Regeeringscommissaris geeft vervolgens eene korte uiteenzetting van de wijze, waarop de overgang te regelen zou zijn van de oude naar de nieuwe bestuursinrichting. Zoowel op Java en Madoera als op de Buitenbezittingen zouden naast elkander als het ware twee territoren ontstaan: een van den nieuwen en een van den ouden bestuursvorm. Naarmate het tweede zich zou inkrimpen door pensionneering als anderszins, echter inzonderheid door overgang van bestuurspersoneel tot het nieuwe korps, zou het eerste al meer zich uitbreiden.

Begonnen zou worden met de vorming van twee gewesten, nl. Zuid-Sumatra en West-Java, waarbij dan in de allereerste plaats op het programma zou staan de totstandbrenging der vereischte bestuursorganen, zooals die in deze vergaderingen besproken zijn. Zoodra dit geschied is, zou als tweede onderwerp de overdracht van bevoegdheden op het gebied van zelfbestuur en autonomie, van financieele en administratieve decentralisatie, aan de orde komen.

Is eenmaal op die wijze in de practijk de noodige vaardigheid verkregen en heeft men daarbij de zich voordoende bezwaren leeren ontgaan, dan zal de vorming der volgende nieuwe gewesten ongetwijfeld vlugger en gemakkelijker plaats vinden.

In de behoefte aan bestuurskrachten voor het territoor van den nieuwen vorm zou worden voorzien door keuze uit het bestaande korps, waarbij als regel de anciënniteit in acht zou worden genomen ten aanzien van hen, die in verband met hunne ambtelijke antecedenten in aanmerking zouden komen. Zij, die het aanzoek tot overgang naar het nieuwe stelsel niet wenschen te aanvaarden, zouden daarmede hunne plaats voor goed hebben afgestaan en in het oude korps blijven voortdienen, een geval dat bijv. zeer wel denkbaar is wanneer het betreft een Assistent-Resident, die vermeent voor eene spoedige benoeming tot Gewestelijk Bestuurshoofd in het tegenwoordig stelsel in aanmerking te zullen komen.

Eenmaal een overgang naar het nieuwe korps gekozen hebbende, zou men — mits geschikt daarbij blijkend — evenzeer die keuze definitief met alle voor- en nadeelen hebben aanvaard.

De bezoldiging van de nieuwe Hoofden van gewestelijk bestuur, de Gouverneurs, zou naar de ontworpen regeling bedragen *f* 1800.— 's maands, benevens het vrij gebruik eener Landswoning en vergoeding van reis- en verblijfkosten tot het werkelijk bedrag daarvan, terwijl voor representatiekosten aan eene maandelijksche toelage werd gedacht, uiteenloopend van *f* 150.— tot *f* 300.—.

De Heer Lulofs maakt bezwaar tegen dit laatste bedrag. Eerst kort geleden moest de toelage voor representatie voor den Resident van Sumatra's Oostkust op deugdelijke gronden door bijvoeging van eene toelage wegens dure levenswijze worden verhoogd tot *f* 500.— 's maands.

De Heer De Graaff beaamt de wenschelijkheid van verhooging van het maximum, niet alleen met het oog op dat gewest, maar ook met het oog op de Gouverneurs op Java en de Gewestelijke Bestuurders van de Javaansche Vorstenlanden. Een bedrag van *f* 500.— schijnt ook dáár hem noodig toe.

Aan den Gewestelijken Bestuursadviseur is een salaris toegedacht van *f* 1200.— 's maands, gelijkstaande met het hoogste bedrag, dat de Residenten zouden krijgen wanneer werd ingestemd met het denkbeeld van een tweede driejaarlijksche verhooging ad *f* 100.— boven het aanvangstraktement van *f* 1000.— 's maands in hun rang.

Noodzakelijk zal daaraan eene vergoeding voor huishuur verbonden moeten worden, daar de Adviseur anders te zeer in het nadeel zou zijn.

Wordt tot de toekenning van eene hoogere ambtelijke positie dan die der Residenten besloten, dan zal bovendien althans aan zekere periodieke stijging in traktement boven het aanvangssalaris van *f* 1200.— moeten worden gedacht en indien in plaats van een „Adviseur" aan den nieuwen Gewestelijken Bestuurder een „Adjunct-Gouverneur" werd toegevoegd, zou ook die traktementsregeling nog onvoldoende zijn naar de beteekenis van het ambt.

De Residenten, Hoofden der bestuursafdeelingen, zouden in het genot worden gesteld van een maandelijksch traktement van *f* 1000.— met één driejaarlijksche verhooging ad *f* 100.— 's maands. Bij vergelijking met de vooruitzichten in andere richting werd evenwel het eindbedrag van *f* 1100.— 's maands onvoldoende geoordeeld in het ambt, dat in de nieuwe bestuursinrichting voor velen het hoogste zal zijn. De toevoeging eener tweede periodieke verhooging van hetzelfde bedrag werd daarom algemeen een vereischte geoordeeld. De Residenten zouden verder het vrij gebruik eener Landswoning hebben, benevens eene maandelijksche vergoeding van *f* 70.— voor reis- en verblijfkosten en in exceptionneele gevallen eene toelage voor representatiekosten.

De Assistent-Residenten in de nieuwe formatie zouden in het genot komen van een maandelijksch traktement van *f* 450.— met vier driejaarlijksche verhoogingen van *f* 75.— elk, benevens vrije woning en vergoeding voor reis- en verblijfkosten eveneens ad *f* 70.— 's maands.

De Regeeringscommissaris erkent dat, wat het aanvangssalaris betreft, eene vergelijking met de tegenwoordige bezoldigingen bij de Rechterlijke Macht voor het Bestuur nog ongunstig zou uitvallen. Men houde echter wel in het oog, dat de toestanden bij dien tak van dienst sedert eenige jaren abnormaal mogen heeten wat de bezoldiging der kortelings in dienst getreden ambtenaren aangaat. Eene nadere overweging wordt niettemin toegezegd.

De Resident acht eene vergoeding voor reis- en verblijfkosten ad *f* 70.— 's maands te gering. De indemniteit voor reis- en verblijfkosten van de tegenwoordige Controleurs in het gewest zal met ingang van 1 Januari 1914 reeds worden verhoogd tot *f* 75.—. De Residenten en Assistent-Residenten in het nieuwe stelsel, die een veel grooter ressort zullen hebben te bereizen, kunnen met eene zoo geringe indemniteit onmogelijk toekomen.

De Regeeringscommissaris vervolgt, dat de Administratieve Ambtenaren in dat ambt zullen treden op een traktement van *f* 350.— met eene vergoeding voor reis- en verblijfkosten ad *f* 50.— 's maands.

Behoudens de enkele geopperde bezwaren, kan de vergadering zich vereenigen met de besproken regeling der financieele vooruitzichten van het nieuwe korps bestuursambtenaren.

Met de uitnoodiging, in den vooravond te half zeven uur de besprekingen voort te zetten, wordt de bijeenkomst wegens het vergevorderd uur gesloten.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Benkoelen op 16 Augustus 1913, des vooravonds te half zeven uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn dezelfde Heeren, die aan de morgenzitting hebben deelgenomen, behoudens dat de Heer F. C. H. Darlang, waarnemend Gewestelijk Secretaris, door ambtsbezigheden verhinderd is de onderwerpelijke vergadering bij te wonen.

De Regeeringscommissaris stelt aan de orde de organisatie van het Inlandsch Bestuur in de residentie Benkoelen.

De thans bestaande regeling, zooals die is vastgesteld bij het besluit in Staatsblad 1912 Nº 233, zou, naar het spreker voorkomt, wat aangaat de bezoldigingen voldoende mogen heeten, in aanmerking genomen de bekwaamheden van de betrokken personen.

Naar aanleiding van eene vraag, op welke wijze de daarbij ingestelde Districtshoofden worden verkregen, volgt de mededeeling dat die gerecruteerd worden uit de Contrôle-mantri's, een ambt dat vervalt met de aanstelling der eersten. Die Mantri's kwamen voort uit de meest geschikte magangs, nadat dezen verschillende ambten hadden doorloopen als: Schrijver, Mantri voor zout of opiumverkoop enz.

De Heer De Graaff acht het te betreuren, dat in de formatie der residenties Benkoelen, Palembang en Djambi geene Onderdistrictshoofden zijn opgenomen in tegenstelling met de Lampongsche Districten, waar eene sinds enkele jaren ingevoerde regeling van dien aard bevredigend werkt. Het groote bezwaar, aan een organisatie als de thans vastgestelde verbonden, is gelegen in de omstandigheid, dat men, de niet tot het eigenlijk bestuur behoorende betrekkingen daargelaten, voor de benoeming tot het ambt van Districtshoofd aangewezen is op Inlandsche Schrijvers, die als zoodanig niet in de gelegenheid zijn geweest om zich die bestuursbekwaamheid en die ondervinding eigen te maken, welke voor eene zoo belangrijke zelfstandige betrekking als die van Districtshoofd worden vereischt. Men mist daarbij eene zoodanige gradatie, dat eerst eene *kleine* verantwoordelijkheid als besturend ambtenaar kan worden opgedragen, om eerst daarna aan degenen, die daartoe geschikt zijn gebleken, als Districtshoofd eene *uitgebreide* taak toe te vertrouwen.

In dit verband wijst de Regeeringscommissaris tevens op de wenschelijkheid om voor Zuid-Sumatra een opleidingsschool voor Inlandsche ambtenaren in het leven te roepen, waar de inrichting te Serang uit den aard der zaak voor andere toestanden, voor eene geheel andere Inlandsche maatschappij, eene voorbereiding geeft.

Intusschen zou het wellicht al dadelijk aanbeveling verdienen jonge ambtenaren, die daarvoor in aanmerking komen, eenigen tijd naar Java te détacheeren, ten einde met toekenning van eene billijke toelage hen in de gelegenheid te stellen om dáár onder leiding van een geschikt Districtshoofd meer van nabij kennis te maken met de practijk eener rationeele taakverdeeling tusschen Europeesch en Inlandsch Bestuur. Ook te Palembang is dit denkbeeld met algemeene instemming ontvangen.

De Heer Lulofs deelt mede, dat men in de residenties Benkoelen, Palembang en Djambi geene onderdistricten heeft ingesteld, wijl, naar men meende, in verband met het bestaan van marga's voor dergelijke ressorten in die gewesten geen plaats was. In de Lampongsche Districten heeft men als laagste eenheid van autonome organisatie de „kampong", in de andere drie residenties daarentegen zijn de kampongs weder vereenigd tot zelfstandige autonome bonden, de marga's. Door nu in deze gewesten onderdistricten te creëeren, werd gevreesd dat zou worden aangestuurd op eene vernietiging van het marga-verband. Aan spreker is die beschouwing nooit geheel duidelijk geweest. De „pasirah" toch, het hoofd der marga, zou als stamhoofd dit blijven, terwijl het Onderdistrictshoofd eenvoudig als Gouvernementsambtenaar enkele marga's administratief zou beheeren, geheel in gelijker voege als de ingestelde Districtshoofden en op dezelfde wijze als op Java het Onderdistrictshoofd een zeker aantal desa's beheert. De districten echter waren te klein genomen.

De Regeeringscommissaris is eveneens van oordeel, dat de schepping van onderdistricten niet behoeft mede te brengen vervaging van het margaverband.

Indien men zoodanig te werk gaat, dat enkele marga's tot een onderdistrict worden vereenigd, bestaat geen reden tot vrees daarvoor. Voor de algemeene bestuursadministratie — dus ook ter gedeeltelijke vervanging, in de toekomst, van het Europeesch Bestuur — heeft men aan bestuurders der marga's echter niets; wèl in hunne functie van volkshoofd. Spreker herinnert er aan, hoe men vroeger op Java dessabonden had onder de benamingen „måntjå-pat" of „måntjå-limå", die min of meer in de onderdistricten de plaats innamen van de marga, doch die in verband met het verbod van z.g. „tusschenhoofden" langzamerhand verdwenen zijn.

De Heer De Clercq Zubli merkt op dat het ambt van „Pasirah" bovendien van dien aard is, dat die personen niet gaarne in het districtsbestuur opgenomen zouden worden, daar hun dit te weinig opbrengt.

Het feit had zich reeds voorgedaan, dat een Pasirah om die reden had bedankt voor eene benoeming tot Districtshoofd.

De Regeeringscommissaris wijst er nog op, hoe bij eene nadere inrichting van het Inlandsch Bestuur zooveel mogelijk gebroken moet worden met den ook op Java veel te lang gehandhaafden toestand om dezelfde ambtenaren afwisselend te gebruiken voor allerlei functies, die niets met het bestuur in eigenlijken zin te maken hebben en veelal zelfs een slechte leerschool zijn voor aanstaande bestuurders.

Op de vraag, welke Inlandsche ambtenaren verder nog in het gewest worden aangetroffen, wordt het antwoord verkregen, dat daar nog werkzaam zijn een Hoofd-djaksa en Djaksa, respectievelijk op eene bezoldiging van *f* 150.— en van *f* 100.— 's maands en Cultuurmantri's, bezoldigd met *f* 30.— 's maands en een daggeld van *f* 1.—

Als laatste punt van bespreking wordt door den Regeeringscommissaris het oordeel der Vergadering ingewonnen nopens de vraag in hoever de tegenwoordige bezoldigingen der Europeesche ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur herziening behoeven. Algemeen is men van meening dat zeer beslist daarvoor in aanmerking behoort te komen de regeling der ambtelijke inkomsten in den rang van Assistent-Resident, die niet beantwoordt aan billijke eischen en verre van evenredig is aan de financieele verhoudingen in andere takken van dienst.

Het aanvangstraktement voor een Assistent-Resident, dat in den regel eerst na achttien à twintig dienstjaren wordt bereikt, bedraagt niet meer dan *f* 650.— 's maands. Eene verhooging daarvan tot *f* 750.— acht men volstrekt noodzakelijk, terwijl men het eindsalaris gebracht zou wenschen te zien van *f* 900.— op *f* 1000.— 's maands, en dit niet het minst met het oog op het bedrag der pensioenen, in aanmerking genomen den tegenwoordigen hoogen levensstandaard in het Moederland.

Wat de Controleurs aangaat, zou men eveneens eenige verbetering wenschen. De Regeeringscommissaris deelt mede, dat hier en daar het denkbeeld is bepleit van eene nadere periodieke verhooging, waardoor het eindbedrag tot *f* 600.— 's maands zou kunnen stijgen.

De Assistent-Resident Le Febvre oppert het voorstel om deze verhooging van *f* 50.— op het aanvangstraktement toe te passen en dat op grond van het feit dat naar evenredigheid de tegenwoordige Civiele Gezaghebbers in gunstiger omstandigheden verkeeren dan de Controleurs.

De Regeeringscommissaris is van meening, dat die vergelijking bezwaarlijk zou kunnen opgaan. Het korps Civiele Gezaghebbers, zooals het nu bestaat, mist elke bepaalde basis. Men moet om die reden eenvoudig betalen wat op het oogenblik vereischt wordt om uit andere betrekkingen — ambtelijke en particuliere — bruikbare personen te krijgen. Op dien grond alleen zou dus een maatregel van zoo belangrijke financieele gevolgen als eene algemeene verhooging van de traktementen der Controleurs met *f* 600.— 's jaars niet voldoende te motiveeren zijn.

De Heer Wagemaker stelt alsnog de vraag, wat bij eene invoering der beoogde bestuursreorganisatie de toekomst van de tegenwoordige Civiele Gezaghebbers zal wezen.

De Regeeringscommissaris geeft ten antwoord, dat het in de bedoeling zou liggen om de bekwame bestuursambtenaren in dien rang evenzeer in de gelegenheid te stellen, op passende voorwaarden in dienst te treden bij het nieuwe korps Civiele Gezaghebbers, waarbij hun dus eene zeer bevredigende toekomst zou worden aangeboden.

Ten slotte noodigt de Regeeringscommissaris de vergaderde bestuursambtenaren uit, hun gevoelen uit te spreken nopens de vraag of eene algemeene hervorming van het bestuurswezen, gelijk die in de uiteengezette plannen is neergelegd, hunne instemming kan vinden.

De ter vergadering aanwezigen geven daarop eenstemmig te kennen, dat zij geheel accoord gaan met de voorgedragen plannen tot reorganisatie van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

De Regeeringscommissaris betuigt aan de vergaderden zijn dank voor de nuttige inlichtingen, omtrent verschillende punten verkregen, en sluit de vergadering.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Padang op 19 Augustus 1913 des voormiddags te half negen uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het bestuurswezen;

J. Ballot, Gouverneur van Sumatra's Westkust;

J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het bestuurswezen;

C. Lulofs, Wd. Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;

Mr. G. J. Nolst Trénité, Ambtenaar voor agrarische zaken ter beschikking van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur;

W. D. van Drunen Littel, Assistent-Resident van Padang en Ommelanden;

F. H. Barkeij, Assistent-Resident van de XIII en IX Koto;

L. W. H. de Munnick, Assistent-Resident van Tanah Datar;

L. Dinger, Assistent-Resident van Painan;

H. F. van Os, Assistent-Resident der L Koto;

J. Breukink, Assistent-Resident van Batipoe en X Koto;

W. A. C. Whitlau, Assistent-Resident ter beschikking van den Gouverneur van Sumatra's Westkust;

H. Beeuwkes, Controleur der afdeeling Padang en Ommelanden.

De Regeeringscommissaris opent de samenkomst en geeft in gelijken geest als bij de op 12 en 15 Augustus t. v. op de hoofdplaatsen Palembang en Benkoelen gehouden bestuursvergaderingen is geschied, eene beknopte uiteenzetting van de wording en de beteekenis der aanhangige plannen tot hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië, ter verklaring ook van het feit, dat te voren alleen in beperkten kring eene gedachtenwisseling ter zake heeft plaats gevonden met enkele bestuursautoriteiten van Java en van de Buitenbezittingen.

Overgaande tot eene beschouwing van de algemeene grondslagen van het ontworpen stelsel, stelt de Heer De Graaff vervolgens in het licht hoe in de eerste plaats daarmede bedoeld is eene verdere ontwikkeling van het vraagstuk der bestuursdecentralisatie.

Spreker brengt in herinnering hoe een tiental jaren geleden de eerste stappen op dat gebied ook voor deze gewesten werden gedaan, toen het Regeerings-Reglement met een drietal artikelen, de artikelen 68, *a*, *b* en *c*, werd uitgebreid. De toepassing van de daarin vervatte bepalingen, welke trouwens ook vrij wel geheel dáárop betrekking hebben, heeft zoo goed als uitsluitend ten doel gehad de toekenning van *autonomie* aan ondergeschikte bestuursorganen, ter behartiging van locale belangen der betrokken gebiedsdeelen.

Aan dat streven is het eerst verwezenlijking gegeven door in verschillende meer of minder belangrijke hoofdplaatsen van Java en in enkele der Buitenbezittingen achtereenvolgens Gemeenteraden in het leven te roepen.

Dat die instelling op zich zelve nuttig kan werken, vindt voor de grootere plaatsen meer en meer erkenning. Vooral dáár zal het instituut ongetwijfeld zich ontwikkelen en van steeds gunstiger invloed worden.

Een overwegend maatschappelijk belang is het, dat de instelling van locale raden in dergelijke ressorten als het ware den weg opent voor de geleidelijke vervanging van een zuiver ambtelijk gezag door een ten deele uit het volk zelf voortkomend bestuur, eene strooming, die in elke maatschapij vroeg of laat zich baan zal breken. Men moge in twijfel kunnen trekken of dat oogenblik voor deze gewesten reeds ten volle aangebroken is, te ontkennen valt het niet, dat ook hier de teekenen van den tijd althans op de nadering van dat tijdstip wijzen.

Voor een zoodanig volksgezag, speciaal zich richtend op de huishoudelijke belangen in de naaste omgeving, bieden de ingestelde gemeenten een vruchtbaar

arbeidsveld aan. Bezwaarlijk echter kan hetzelfde verklaard worden met betrekking tot den tweeden stap, die tot toepassing van het hierboven omschreven beginsel werd gedaan: de instelling van *Gewestelijke Raden*, welker ressort zeer zeker niet er op berekend was om het begrip op te wekken van een huishoudelijk beheer van nabijgelegen belangen. De overwegingen, welke niettemin tot die keuze leidden, waren dan ook meer van practischen aard, feitelijk ten deele alleen van oogenblikkelijke beteekenis. Bovendien was ook toen reeds daaraan de gedachte niet vreemd aan latere voorzieningen van anderen aard, bij welke het karakter dezer uiting van bestuursdecentralisatie beter tot zijn recht zou komen.

Een van die bedenkingen was het dat, de keuze vestigend op lagere organen, in de ressorten daarvan niet altijd geschikte personen te vinden zouden zijn om een voor zijne taak geheel berekenden raad te vormen. Al te zwaartillend behoeft men echter ook in dat opzicht niet te zijn. Hetgeen elders de besturen van plattelandsgemeenten en dergelijke instellingen te aanschouwen geven, is werkelijk niet van dien aard, dat men in deze zijne eischen hoog mag stellen. Inzonderheid ten aanzien van de colleges, welke het in deze betreft, waarvoor het niet noodig is dat zij zich in diepzinnige vraagstukken begeven, moet men vooral ten opzichte van de Inlandsche leden allerminst veeleischend zijn. Met een gezond oordeel komt men daarbij al spoedig een heel eind, althans wanneer het aan oordeelkundige leiding van de zijde der betrokken bestuurshoofden en aan de ware belangstelling bij de leden niet ontbreekt. Die belangstelling echter zal men in het algemeen alleen vinden, met betrekking tot de hierbedoelde aangelegenheden, bij organen die zoo dicht mogelijk bij de te behartigen belangen staan.

Wat verder die belangstelling en dus in het algemeen ook het welslagen der onderwerpelijke instellingen betreft, voor eene kolonie als deze geldt nog de speciale eisch, dat het bovenal belangstelling onder de *inheemsche* bevolking zelve, onder de eigenlijke *landsbevolking* is, waarop het daarbij aankomt. Eerst wanneer men die heeft weten te verwerven, zij het niet bij alle klassen der bevolking althans onder die niet-ambtelijke kringen, welke het meest daarvoor toegankelijk zijn, kan deze uiting van bestuursdecentralisatie inderdaad hier geslaagd heeten. Zoolang daarentegen het resultaat zich bepaalt voornamelijk tot zeker medezeggenschap van de bevolkingselementen van vreemden oorsprong, zou men verkeerd doen aan het feit belangrijke sociale of staatkundige waarde toe te kennen.

Deze overwegingen zijn het geweest, die er toe geleid hebben in het Regeeringsbesluit, behelzende de instructie voor de nadere voorbereiding der reorganisatie, het beginsel neer te leggen van opdracht der behartiging van bijzondere behoeften van meer localen aard aan *lagere* organen.

Voor zooveel Java en Madoera betreft, was daarbij in de eerste plaats het oog gericht op de *bestuursafdeelingen* en de *regentschappen*.

Het laatste juist weder in verband met hetgeen is opgemerkt omtrent de beteekenis, die de zaak behoort te verkrijgen voor de Inlandsche samenleving, voor welke op Java aan het regentschap over het geheel nog de beteekenis is verbonden van een historisch instituut, van een afgeronde maatschappelijke eenheid, in tegenstelling met afdeelingen, residentiën enz. die eenvoudig door en voor de administratie bestaan.

Het doel van de beoogde maatregelen zou dus in de eerste plaats zijn de verplaatsing der autonome functiën van de tegenwoordige gewestelijke raden naar de regentschapsraden, voor zoover dit mogelijk is.

In de tweede plaats zou het organisatieplan beoogen de opdracht van *zelfbestuur* aan de beheerders der nieuwe gewesten.

Door de voorgenomen maatregelen zou dat streven bepaaldelijk in de gewestelijke organen tot ontwikkeling gebracht worden.

Bij de toenemende eischen, die op elk gebied in den tegenwoordigen tijd zich doen gevoelen ook in de verschillende takken van den staatsdienst, neemt zoowel de verantwoordelijkheid der centrale organen als hunne dagelijksche taak meer en meer overmatige verhoudingen aan. Het zichtbaar gevolg is dan ook — in een tijdsgewricht, waarin allerwegen decentralisatie het wachtwoord is — hier te lande eene jaarlijksche uitzetting van de centrale bureau's, de schepping van allerlei nieuwe afdeelingen en onderafdeelingen bij die bureau's, kortom een in omvang steeds groeiend centraal beheer.

Ten onrechte heeft men zich wel eens voorgesteld daarin een bewijs te moeten zien van wantrouwen jegens de tegenwoordige gewestelijke bestuurders.

Het behoeft nauwelijks te worden gezegd dat voor een zoo continueel verschijnsel van die ernstige beteekenis de oorzaken dieper zijn te zoeken. Zij liggen in het bestaande *stelsel* van bestuur, in de bestaande *organisatie* van het bestuurswezen;

alleen een ingrijpende wijziging daarvan zal verandering ten goede kunnen medebrengen.

Het is met het oog daarop, dat in de nieuwe plannen gezocht is naar eene oplossing, waarbij het zelfstandig beheer van die onderwerpen van Staatszorg, die zich daartoe leenen, uit het algemeen centrum zal overgaan naar de *gewestelijke* besturen.

Van eene zoodanige overbrenging zal — het ligt in de rede — alleen dan sprake *mogen* en *kunnen* zijn, wanneer de organen, die tot de aanvaarding van die zelfstandige taak geroepen zijn, zoodanig zijn toe te rusten met de benoodigde hulpmiddelen, dat eene behoorlijke behartiging van de toevertrouwde belangen bij hen verzekerd kan worden geacht.

Ten einde het Hoofd van gewestelijk bestuur in staat te stellen, onder het algemeen toezicht van de Regeering de verantwoordelijkheid voor die taak op zich te nemen en, wat het uitvoerend gedeelte betreft, naar den eisch dien arbeid te vervullen, is het vooreerst noodig dien bestuurder den dagelijkschen bijstand te verschaffen van een staf van *adviseurs* ten opzichte van de verschillende in die opdracht begrepen takken van Staatsdienst. Adviseurs, in staat om, ieder wat zijn eigen tak van dienst betreft, aan dat Bestuurshoofd zaakkundige voorlichting te verstrekken omtrent de algemeene gestie van het onderwerp; echter tevens door hunne bekwaamheden en hunne verdere persoonlijke eigenschappen geschikt om, onder de bevelen van genoemd Bestuurshoofd en naar de algemeene wenken van Regeeringszijde, aan hun tak van dienst in het gewest technische leiding te geven.

Personen van die hoedanigheden evenwel worden in elk korps niet dan in beperkte verhouding aangetroffen. Alleen dus door *inkrimping van het aantal ressorten*, waar een zoodanige staf van adviseurs noodig zal zijn, kan op bevredigende wijze in dien eisch worden voorzien.

Een tweede voorwaarde, om het Hoofd van gewestelijk bestuur in staat te stellen zich van die taak naar behooren te kwijten, is die van een *behoorlijk ingericht bureau;* een bureau waar belangrijke vraagstukken met zorg kunnen worden behandeld en uitgewerkt. Alweer echter is het *onmogelijk*, financieel zoowel als wat betreft de aanwezige personeele middelen, inzonderheid de beschikking over personen van betere intellectueele ontwikkeling, om voor het bestaand aantal gewesten het benoodigde te verschaffen.

Aan die twee eischen: de toevoeging van de noodige bekwame adviseurs en de verschaffing van een goed toegerust bureau aan het Hoofd van gewestelijk bestuur, zal alleen te voldoen zijn wanneer het aantal gewesten belangrijke vermindering heeft ondergaan.

Dat die conclusie haren oorsprong zou vinden in gemis van waardeering ten opzichte van het tegenwoordig bestuurskorps, zooals men de zaak wel heeft voorgesteld, is dus mede een onjuist begrip. Gold het in hoofdzaak slechts eene personenkwestie, de meer of minder bevredigende hoedanigheden van de ambtenaren van dien tak van dienst, de oplossing zou heel wat eenvoudiger kunnen zijn dan thans het geval is. De genoemde overwegingen echter zijn het, die ten aanzien van de inkrimping van het aantal gewesten voornamelijk den doorslag geven.

Zal in het nieuwe stelsel de *autonome* taak met betrekking tot locale aangelegenheden dus op Java en Madoera inzonderheid worden opgedragen aan de *regentschaps-* en de *gemeenteraden* en zal het nieuwe *gewest*, toegerust op de voorgeschreven wijze, daarbij bovenal zijn het orgaan van *zelfbestuur*, in de derde plaats heeft het hervormingsplan ten doel de tegenwoordige *administratieve* taak der Hoofden van gewestelijk bestuur, voor zooveel niet als het ware inhaerent aan dat gezag, te doen overgaan op de bestuurders der nieuwe *afdeelingen*, die in het beoogde stelsel bij uitstek de zelfstandige eenheid van *administratie* zullen zijn.

Niet alleen zou, zonder dien stap, de nieuwe Gewestelijke Bestuurder voor zijn zooveel uitgestrekter ressort onmogelijk dien arbeid kunnen blijven vervullen, maar bovendien wordt het meer dan tijd, dat aan den toestand een einde komt, waarbij Hoofden van afdeelingen met twintig en meer jaren dienst nog steeds, vooral op Java, alle zelfstandigheid missen.

Een vierde cardinale gedachte in het reorganisatieplan — speciaal voor Java en Madoera — is de krachtige doorvoering van het bestuursprincipe, neergelegd in artikel 67 van het Regeeringsreglement, luidens hetwelk de dagelijksche leiding van de inheemsche bevolking zooveel mogelijk bij hoofden van haren landaard behoort te berusten.

De Regeeringscommissaris brengt in herinnering hoe dat onderwerp vooral in de laatste jaren in sommige kringen algemeen de belangstelling heeft gaande gemaakt. Veel van hetgeen daarbij gezegd en geschreven is, zou den toets van een

juiste kritiek niet kunnen doorstaan. Toch neemt dit niet weg, naar het spreker voorkomt, dat twee feiten bezwaarlijk te ontkennen zijn. Vooreerst, dat alleen langs dien weg een bestuursinrichting is te verkrijgen, die bij voortduring houdbaar zal zijn. In de tweede plaats dat men tot zekere hoogte daarbij te doen heeft met eene noodzakelijke consequentie van de terecht door het Europeesch Gezag zelf verlangde intellectueele ontwikkeling van den Inlandschen ambtenaar, die op zijn beurt thans meer en meer een zelfstandig aandeel vraagt in het bestuur van het land.

Hoe volstrekt noodzakelijk het is door uitbreiding der taak van het Inlandsch Bestuur en door schepping van een behoorlijk Inlandsch Bestuur, waar dit nog niet bestaat, de behoefte aan Europeesch Bestuur tot de geringste dimensiën terug te brengen, leert de tegenwoordige staat van zaken het best. Duidelijk spreekt in deze het feit, dat zonder den noodmaatregel, dien men in de laatste jaren heeft moeten aangrijpen om de zaken eenigszins behoorlijk gaande te houden: de steeds aanhoudende uitbreiding van het korps Civiele Gezaghebbers op de Buitenbezittingen, zoowel dáár als op Java de grootste moeilijkheden zouden zijn ingetreden wegens het al grooter wordend tekort aan ambtenaren van de voorgeschreven opleiding.

Is het tot nog toe gelukt met dien maatregel den dienst vrij wel gaande te houden, zelfs wanneer aan dat hulpkorps meerdere organisatie en eene meer aanlokkelijke toekomst is gegeven zal de toestand nog steeds onzeker blijven, zoolang niet op de bedoelde wijze een gezonde toestand is ingetreden, waarbij een belangrijk deel van de algemeene bestuurstaak, met name de dagelijksche bestuursvoering over de landsbevolking, aan een daartoe berekend Inlandsch bestuurskorps zooveel mogelijk is toevertrouwd.

Dat bij de meerdere vrijlating, de zoogenaamde „ontvoogding" van het Inlandsch Bestuur, op Java herhaaldelijk nog teleurstellingen zullen worden ondervonden, lijdt geen twijfel.

Een verstandige politiek schrijft niettemin voor die gewesten de gedragslijn voor om — zij het onder eene actieve contrôle van Europeesche zijde — zooveel mogelijk het Inlandsch Bestuur zelfstandigheid te laten in de dagelijksche leiding over de bevolking.

Zooals reeds werd opgemerkt, alleen op die wijze zal eene organisatie bereikbaar zijn, die ten allen tijde binnen onze krachten zal liggen; die van een uitgebreid Inlandsch bestuur, zelfstandig uitvoerder zooveel mogelijk van de voor de inheemsche maatschappij gestelde voorschriften, daarbij voorgelicht en gecontroleerd door een betrekkelijk klein korps zorgvuldig tot hunne taak voorbereide Europeesche ambtenaren.

In elk harer vormen — merkt de Regeeringscommissaris op — is de overdracht van bestuursbevoegdheden, zooals men zich die bij de hervormingsplannen heeft gedacht, hiermede in hoofdtrekken toegelicht. Spreker wenscht nochtans wèl te doen uitkomen, dat men ten onrechte zich de voorstelling zou maken alsof hetzij die hoofdtrekken, hetzij de nadere uitwerking daarvan, zooals die in de vergaderingen ter sprake zal komen, als eene uitgemaakte zaak te aanvaarden zouden zijn. Het doel van de besprekingen is integendeel, door onderling overleg zoo mogelijk tot *verbetering* der voorgebrachte denkbeelden te komen, wanneer de wenschelijkheid daarvan en de mogelijkheid daartoe vooral ten aanzien van de hoofdbeginselen werkelijk overtuigend kan worden aangetoond.

Hetgeen thans in de eerste plaats zal moeten worden overwogen is de vraag, in hoever de uiteengezette beginselen toepassing kunnen vinden ook in deze streken van den Archipel. In dit verband brengt de Regeeringscommissaris het onderwerp in beschouwing of, hetzij dadelijk reeds, hetzij in de naaste toekomst, ook ter Sumatra's Westkust organen zijn aan te wijzen als de regentschappen op Java en Madoera, aan welke het *autonoom beheer* van „huishoudelijke" aangelegenheden in het ressort ware op te dragen, met instelling van een raad als bedoeld bij artikel 68 *b* van het Regeeringsreglement.

De Assistent-Resident Whitlau is van oordeel, dat de onvoldoende ontwikkeling van de ambtenaren en hoofden in het gewest voorloopig nog zich tegen eene verwezenlijking van dat denkbeeld zal verzetten.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust is met den vorigen spreker van gevoelen, dat de instelling van colleges in den trant van de beoogde regentschapsraden op Java en Madoera voor het gewest nog onbestaanbaar is, o. a. wijl de democratische inrichting van de maatschappij aldaar eene waardigheid, overeenkomende met die van den Regent in de genoemde gewesten, niet kent.

Waar dit punt dus vooralsnog buiten verdere overweging kan blijven, vraagt de Regeeringscommissaris, wat de meening der vergaderde bestuursambtenaren is

ten opzichte van de tweede der in de inleiding besproken hoofdlijnen van het beoogd bestuursstelsel: de opdracht van *zelfbestuur* aan het nieuwe gewest, met toerusting van het ressort met de mede reeds uitvoerig ter sprake gekomen hulpmiddelen. Voorts met instelling aldaar, voornamelijk met het oog op het met het opgedragen zelfbestuur verband houdend *financieel* beheer, van een Gewestelijken Raad.

De Assistent-Resident Breukink acht toekenning van zelfbestuur in den besproken zin voor de Buitenbezittingen nog meer noodig dan voor Java, in verband met de geringe communicatie met de Centrale Regeering en met de geheel verschillende inwendige toestanden.

Ook de Assistent-Resident Whitlau zou eene ruime toepassing van het beginsel van zelfbestuur zeer toejuichen, bij welke zienswijze de overige aanwezigen zich aansluiten.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust vraagt of het mogelijk is eenigszins een schema te geven van de overdracht van bestuursfunctiën, van de onderwerpen tot welke de opdracht van bevoegdheden in dien zin zich zal uitstrekken. In voldoening aan dit verzoek vermeldt de Heer De Graaff enkele onderwerpen van Staatszorg, welke daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen, als het volkscredietwezen, de burgerlijke openbare werken, het inlandsch onderwijs, de gezondheidsdienst, de veterinaire dienst, waarna de Heer De Groot eene meer uitgebreide opgaaf voorleest van de takken van openbaren dienst, waarop voor overdracht in den vorm van zelfbestuur de aandacht is gevallen.

De Heer Ballot merkt op dat de overbrenging van administratieve functiën van de Algemeene Secretarie naar de gewesten ook hare bedenkelijke zijde heeft.

Aan de centrale bureau's vormen zich specialiteiten, die competent zijn om een zaak in staat van wijzen te brengen, waarna de Landvoogd weinig persoonlijke bemoeienis meer daarmede heeft, veelal alleen heeft te teekenen.

Personen van die bekwaamheid heeft men niet aan de gewestelijke bureau's. Ten nadeele van de vervulling hunner besturende functies zullen de Gewestelijke Bestuurshoofden dus veel tijd aan de administratie moeten wijden. Veel zal intusschen daarbij afhangen van het personeel, dat het nieuwe gewestelijk bureau zal krijgen. Spreker stelt daarom de vraag of dat bureau behoorlijk in staat zal worden gesteld om zijne functiën te vervullen.

De Regeeringscommissaris is het met den Gouverneur eens, dat de overdracht van administratieve functiën in de eerste plaats ten goede zal komen aan de centrale bureau's. De aanwezigheid echter van gewestelijke adviseurs op elk gebied zal het al dadelijk mogelijk maken de voorbereiding van meer ingewikkelde zaken aan bekwame handen op te dragen, zoodat ook de nieuwe Gewestelijke Bestuurder daarbij alleen de eindoverweging zal hebben. Bovendien ligt het in de bedoeling ook de nieuwe gewestelijke kantoren te voorzien van enkele meer bekwame personen in de rangen van Commies-Redacteur, Adjunct-Referendaris, Referendaris enz., overeenkomstig de tegenwoordige formatie van de Departementen van Algemeen Bestuur.

De Assistent-Resident Van Drunen Littel zou gaarne vernemen hoe de Regeeringscommissaris zich de financieele regeling van het nieuwe zelfbestuur voorstelt.

De Heer De Graaff deelt mede dat, naar de tot dusver gevormde inzichten dienaangaande, naar den maatstaf van de bestaande uitgaven een zeker bedrag ter beschikking zou worden gesteld van het gewest, tot bestrijding der kosten van de opgedragen onderwerpen van zelfbestuur. De vaststelling van dat bedrag zou bij wijze van proef aanvankelijk voor niet langer dan enkele jaren geschieden, waarna voor zooveel noodig eene herziening zou moeten plaats vinden voor langeren duur, gebaseerd op de inmiddels verkregen ervaring. Na verloop van dien tweeden termijn zou men dan, evenals in Britsch-Indië, tot eene min of meer permanente regeling kunnen komen.

De beschikbaarstelling zelve van de fondsen zou op tweeërlei voet kunnen geschieden. De gelden zouden kunnen blijven *Landsmiddelen*, eenvoudig ter beschikking gesteld tot voldoening der vereischte uitgaven, of wel zij zouden als *eigen* middelen aan het gewest kunnen worden afgestaan zooals ingevolge de bepaling in het eerste lid van artikel 68 *a* van het Regeeringsreglement thans reeds het geval is met de daarbij bedoelde geldmiddelen ter voorziening in locale behoeften. In beide gevallen zou het overschot, verkregen door een oordeelkundig beheer, ten voordeele moeten strekken van het gebiedsdeel zelf. Alleen daardoor toch kan de Regeering een krachtigen prikkel scheppen tot een zuinig financieel beheer, mits

tevens daarbij beslist de hand wordt gehouden aan den stelregel, dat uitsluitend in zeer exceptionneele gevallen, waarin die afwijking werkelijk principieel noodzakelijk is, gevolg wordt gegeven aan verzoeken van gewestelijke zijde tot verstrekking, voor eenigen tak van zelfbestuur, van suppletoire middelen boven het eenmaal vastgesteld bedrag. Zullen aan den eenen kant aan het gewest daarmede de handen worden vrijgelaten om de verschafte middelen binnen zekere algemeene grenzen naar eigen inzichten voor de betrokken doeleinden te benutten, aan den anderen kant zal men daarmede zich gewennen om de tering naar de nering te zetten, en, wanneer in een ressort bijzondere wenschen in eenige richting bestaan, te trachten in het eigen gebied de vereischte hulpbronnen te scheppen.

Aldus zal ten slotte eene meer economisch ingerichte financieele huishouding in de kolonie zijn te verkrijgen. Waar echter ook bij de uiterste zuinigheid, vooral in eene zoozeer zich ontwikkelende maatschappij als deze, niet te ontgaan zal zijn dat op bijna elk gebied van zelfbestuur de behoeften en daarmede de uitgaven jaarlijks zekere stijging vertoonen, met het gevolg dat, ondanks alles, jaar op jaar de hulp der Regeering zou worden ingeroepen op gronden, welker urgentie vaak moeilijk te ontkennen zou zijn, zou het, naar sprekers meening, volstrekt noodig wezen om de aanwijzing der middelen tot zelfbestuur niet te beperken tot het reeds vermelde. Tegelijkertijd zouden, naar het hem toeschijnt, bepaalde algemeene belastingen in het gewest, voor welke een jaarlijksch accres is aan te nemen, en welker opbrengst door een intensief plaatselijk beheer belangrijk kan worden gebaat, aangewezen moeten worden, geheel of gedeeltelijk, ten voordeele van het gewest, zoodanig dat hetgeen die middelen in zeker dienstjaar hebben opgeleverd *boven* het voor het zelfbestuur noodig geacht bedrag, eveneens aan het gewest wordt afgestaan, ten gebruike naar eigen inzichten.

Eensdeels door het kweeken van jaarlijksche overschotten, anderdeels door een doelmatig gevoerd belastingbeheer, zal het gewest zich aldus in staat gesteld zien om in jaarlijksche stijgingen van uitgaven in groote mate tegemoet te komen uit eigen beurs, in plaats van, zooals nu al te zeer het geval nog is, te putten uit de algemeene beurs, welker diepte men niet peilt en voor welker toestand ook minder belangstelling bestaat.

Een besliste eisch — vervolgt de Regeeringscommissaris —, die noodzakelijk voortvloeit uit de verleening aan het gewest van eene zoo uitgebreide macht over aanzienlijke bedragen, geput uit de Landsmiddelen, is uit den aard der zaak de instelling van een Gewestelijken Raad, aan wien de regeling van de algemeene beschikking over die fondsen kan worden toevertrouwd. Immers spreekt het van zelf, dat zonder de waarborgen van meerdere stabiliteit van inzichten en van een meer aan de algemeene wenschen beantwoordend gebruik der middelen, die in zekeren zin een zoodanig college aanbiedt, aan de jaarlijksche afzondering op dien voet van zoodanige geldsommen niet gedacht zal worden.

In het voorgedragen stelsel van bestuur zal de taak van den Raad voor het nieuwe gewest dus bovenal liggen op financieel terrein, bepaaldelijk wat aangaat de met het gewestelijk zelfbestuur verband houdende financieele gestie. Evenals thans reeds het geval is voor de op Java en Madoera bestaande Gewestelijke Raden, zal voorts zich daaraan vastknoopen zekere wetgevende bevoegdheid en de toelating om onderwerpen van gewestelijk belang, ter beoordeeling staande van de Regeering, bij Deze ter behartiging voor te dragen. In sommige opzichten zal het onderwerpelijk lichaam, dat, voor zoover dergelijke lagere organen aanwezig zijn, tevens bemoeienis zal hebben met het financieel beheer in de autonome deelen van het gewestelijk gebied, de afspiegeling mogen heeten van het college van zeker representatief karakter, dat onder de benaming „Kolonialen Raad" thans voor geheel Indië bij het Opperbestuur in overweging is.

Zooals de werkkring is uiteengezet, zullen de samenkomsten van de nieuwe Gewestelijke Raden, althans voor de Buitenbezittingen, zich hoofdzakelijk kunnen bepalen tot twee jaarlijksche vergaderingen van langeren duur, voornamelijk voor het begrootingsbeheer en eventueelen wetgevenden arbeid. De belegging van buitengewone vergaderingen zal uitzondering kunnen zijn en dan nog zal bepaald kunnen worden dat, wanneer het betreft zeer spoedeischende gevallen, de beslissing genomen kan worden door het college in meer beperkten kring, namelijk door de leden binnen zekeren afstand van de vergaderplaats of binnen zeker voor elken Raad aangeduid gedeelte van het gewestelijk gebied.

De leiding van den Gewestelijken Raad zal zijn opgedragen aan den Gouverneur, bij afwezigheid ambtshalve vervangen door den nader te bespreken Gewestelijken Bestuursadviseur. Als leden zullen zitting nemen personen, zooveel mogelijk

van elken landaard in het gewest; ambtelijke personen, hetzij krachtens hunne betrekking, hetzij krachtens benoeming door den Gouverneur-Generaal, niet-ambtelijke personen krachtens zoodanige benoeming of wel, voor zoover de maatschappelijke omstandigheden dit toelaten, krachtens verkiezing.

De uitvoering zou blijven berusten bij het Hoofd van gewestelijk bestuur. In dit opzicht zou dus niet voldaan worden aan de wenschen van hen, die zich een collegiaal uitvoerend gezag in het gewest voorstelden, hetzij in navolging van de Gedeputeerde Staten in de Nederlandsche provincie, hetzij in den trant van hetgeen in enkele provinciën van Britsch-Indië zich voordoet. En in de eene èn in de andere richting betoogt spreker hoe, naar zijn inzien, aan eene oplossing van dien aard voor eene kolonie als deze bezwaarlijk te denken zou zijn, althans het gevaar niet gering zou wezen dat men op stuk van zaken zich daarmede hoogst ongewenschte gevolgen op den hals zou hebben gehaald; eene zienswijze, waarmede door de aanwezige bestuurshoofden zonder uitzondering wordt ingestemd.

De. Gouverneur B a l l o t acht het beslist noodig, dat in een kolonie als deze het gewestelijk uitvoerend gezag in één hand berust.

Terugkomende op de financieele decentralisatie, zou de Heer B a l l o t nog gaarne vernemen of het dus in de bedoeling zou liggen eene bepaalde belasting, bijv. de „bea pentjarian", in haar geheel ten behoeve van een ressort af te staan, zoodat ook het jaarlijksch accres aan het gewest ten goede zou komen. Tevens zou spreker alsnog wenschen te worden ingelicht, of het bedrag der afgestane middelen al dan niet jaarlijks naar gelang van de behoefte in het gewest verhoogd zou kunnen worden, wat naar sprekers oordeel eene levenskwestie zal wezen voor den Gewestelijken Raad, opdat gelegenheid tot uitbreiding der uitgaven besta.

De Regeeringscommissaris antwoordt, dat niet de belasting zelve zou worden afgestaan, waardoor deze zou ophouden een landsmiddel te zijn, maar dat langs den zijweg, door hem besproken, de geheele *opbrengst* of een bepaald deel daarvan aan het gewest zou komen. Een en ander te bepalen naar rato van hetgeen voor de uitoefening van het opgedragen zelfbestuur financieel noodig wordt geacht, zonder dat men overigens zich daarbij begeeft in het vrij wel onoplosbare vraagstuk, een principieel verband te willen leggen tusschen het accres van de betrokken gewestelijke *behoeften* en dat van de aan te wijzen gewestelijke *middelen*.

Wat verder het tweede punt betreft, zal, naar hetgeen is medegedeeld, op aanvullingen uit de algemeene middelen, boven het voor het gewest uitgetrokken vast bedrag, aanspraak zijn te maken wanneer het geldt nieuwe behoeften of nieuwe lasten, waardoor als het ware de huishouding zich verplicht ziet om op hoogeren voet zich in te richten. Echter niet, wanneer men te doen heeft met uitgaven, welker stijging zich regelen kan, zonder overwegend bezwaar, naar de gewone toename der middelen of welke uit hun aard, wanneer men in die richting gewestelijke voorzieningen wenscht, door het ressort zelf op welke wijze ook bestreden behooren te worden.

De Heer W h i t l a u vraagt of de eenige inkomsten van het gewest zullen bestaan uit een deel van de algemeene middelen en het niet in de bedoeling ligt aan het Wetgevend Gezag in het gewest de bevoegdheid te verleenen om belasting te heffen voor zekere doeleinden. Spreker stelt bijv. zich voor, dat de wenschelijkheid kan blijken om in een deel van het gewest een irrigatiewerk van eenigen omvang te maken, waarbij alleen dat deel van het gewest belang heeft. Vooreerst zouden de kosten van aanleg van dat werk dan niet in verhouding kunnen staan tot de middelen, die aan het gewest toegewezen zijn. Aan den anderen kant kan het belang van het werk zoozeer van localen aard wezen, dat de billijkheid medebrengt de kosten geheel of voor een groot deel te doen dragen door de direct belanghebbenden. De heffing van eene belasting, te betalen speciaal door de belanghebbenden, zou dan de aangewezen weg zijn. Hetzelfde zou het geval kunnen wezen bij aanleg van eene drinkwaterleiding, bij oprichting van scholen en dergelijke meer.

De Regeeringscommissaris antwoordt dat, waar de bevoegdheid tot het heffen van speciale belastingen thans reeds aan de locale lichamen is toegekend, ook naar zijne meening het wel geen bezwaar zal kunnen opleveren voor dergelijke gevallen die bevoegdheid ook bij den nieuwen Gewestelijken Raad te doen berusten. Het spreekt intusschen van zelf, dat van die mogelijkheid een spaarzaam oordeelkundig gebruik behoort te worden gemaakt, ware het alleen maar om niet te veel onderscheid te krijgen in de lasten der ingezetenen van de verschillende gewesten of gedeelten daarvan. De Heer D e G r a a f f erkent evenwel dat zich gevallen kunnen voordoen, waarin speciale heffingen noodig en billijk zijn als de door den Heer W h i t l a u aangevoerde, waarin bovendien telkens de vraag zich zal opdoen of voor

de op te leggen heffing een algemeen karakter passend zal zijn dan wel of zij meer den vorm van een retributie zal moeten dragen.

De Regeeringscommissaris gaat vervolgens over tot eene beraadslaging omtrent de indeeling in gewesten van de nieuwe constructie, van het gebied van Sumatra en bijbehoorende eilandengroepen. In het algemeen zet spreker uiteen, hoe ten opzichte van Java en Madoera het voorloopig denkbeeld bestaat van eene verdeeling in drie ressorten: West-, Midden- en Oost-Java. Dat aantal staat echter nog niet vast en wanneer eene andere splitsing niet aan bezwaren onderhevig ware gebleken, zou spreker zelfs de voorkeur geven aan de vorming van vier of vijf nieuwe gewesten. Voor de Buitenbezittingen is gedacht aan de instelling van een zevental ressorten, zoodat in het geheel dan een tiental nieuwe gewesten zou worden ingesteld. De Javaansche Vorstenlanden zouden daarbuiten vallen. Zij zouden afzonderlijke gewesten blijven uitmaken, met aan het hoofd van elk hunner een bestuurder met den titel „Commissaris van de Vorstenlanden", in de historie van die gewesten niet onbekend.

Het bezwaar is wel eens geopperd, dat in ressorten van dien omvang de Gewestelijke Bestuurder zijn gebied niet voldoende zou kunnen bereizen. Daarbij werd inzonderheid uit het oog verloren, dat ten aanzien van de dagelijksche bestuursadministratie in het nieuwe stelsel niet langer het *gewest* maar de *afdeeling* zooveel mogelijk eenheid van bestuur zal zijn, waarmede het motief tot locale bemoeienis voor den Gewestelijken Bestuurder in groote mate vervalt. In dien maatregel ligt het correctief, dat feitelijk noodig zou zijn ook in verschillende van de tegenwoordige gewesten, waar thans al de Resident zich dagelijks overstelpt ziet met allerlei onbeduidende administratieve werkzaamheden. Voor zoover overigens bij de bedoelde beschouwing de voorstelling bestond, dat in het algemeen het Hoofd van gewestelijk bestuur stelselmatig zich in plaatselijke bijzonderheden zou moeten verdiepen en in alles de leiding aan zich zou moeten trekken, zou spreker het uitgangspunt niet anders dan hoogst bedenkelijk kunnen achten. Niets is zoo deprimeerend voor de ondergeschikte bestuursambtenaren en dreigt zoozeer alle initiatief en alle ambitie bij hen te dooden als zulk een bemoeizucht bij den Resident.

Met betrekking tot het vooropgesteld onderwerp, de splitsing in gewesten van het eiland Sumatra, vraagt de Regeeringscommissaris het oordeel van de vergadering over eene verdeeling eveneens in drie ressorten: Zuid-, Midden- en Noord-Sumatra. Eerstgenoemd ressort zou daarbij bestaan uit de tegenwoordige gewesten Palembang, Lampongsche Districten, Benkoelen, met uitzondering van het noordelijk gedeelte van Mokko-Mokko, Djambi, met uitzondering van Korintji, Banka en Billiton. Midden-Sumatra zou zich uitstrekken over het tegenwoordig gewest Sumatra's Westkust, het evenbedoeld gedeelte van Mokko-Mokko benoorden de Seblatrivier, Korintji, het zuidelijk deel van Tapanoeli tot de grenzen der Bataklanden, de afdeeling Bengkalis van het gewest Oostkust van Sumatra en de residentie Riouw en Onderhoorigheden.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust is van meening, dat, wanneer Djambi bij Zuid-Sumatra wordt gevoegd, daarbij eveneens de Batang-Haridistricten getrokken behooren te worden.

Na eenige gedachtenwisseling wordt men het eens, dat Djambi met het oog op de petroleumindustrie, die zich ontwikkelt naar de zijde van Palembang, ware in te deelen bij Zuid-Sumatra, waarbij dan ook de genoemde districten zouden komen. De landstreek Poetjoek Rantau Indragiri echter zou bij Indragiri en dus bij Midden-Sumatra zijn in te deelen.

Overigens wordt de medegedeelde splitsing in nieuwe gewesten ook door de vergadering rationeel geacht.

Terloops stipt de Heer De Graaff nog aan, dat bij de besprekingen op Java de aandacht is gevallen op de verwarring, die zoude kunnen voortspruiten uit het gebruik voor het nieuwe gewest, van de benaming „gouvernement", welke in allerlei samenstellingen reeds het begrip vertegenwoordigt van de algemeene Koloniale Regeering. Met het oog op die omstandigheid werd de voorkeur gegeven aan het gebruik eenvoudig van den in artikel 68 van het Regeeringsreglement gebezigden algemeenen naam: „gewest", wat uiteraard geene wijziging behoeft te brengen in het voornemen om den Gewestelijken Bestuurder den ambtstitel: „gouverneur" te doen dragen.

Ook hier vindt die oplossing geene tegenwerpingen.

Met een enkel woord wordt nog over de plaatsing gesproken van de Landskassen in het nieuwe gewest Midden-Sumatra en over die der vendukantoren.

Naar aanleiding daarvan merkt de Gouverneur Ballot op, dat het aantal

kassen in het nieuwe gewest naar zijne meening beperkt behoort te worden tot twee, namelijk één ter hoofdplaats Padang en één te Bengkalis, omdat op die plaatsen een agentschap van de Javasche Bank gevestigd is.

Overgaande tot de administratieve onderdeelen van de nieuwe gewesten, stelt de Regeeringscommissaris in het licht, dat volgens de bestaande denkbeelden het bestuurshoofd der nieuwe afdeeling den titel zou voeren van „Resident", een titel die, bij de uitgebreide administratieve zelfstandigheid, waarmede die ambtenaren in het stelsel werkzaam zouden zijn, alleszins passend voorkomt. De nieuwe afdeeling zal derhalve ook op Java en Madoera zijn een zelfstandig ressort, waarvan de bestuurder een eigen instructie zal behooren te krijgen.

Aan den controleerenden Europeeschen ambtenaar zou, naar de Heer De Graaff verder uiteenzet, in het nieuwe korps de titel van Assistent-Resident worden toegekend.

Eene belangrijke vraag voor de bestuursinrichting op de Buitenbezittingen is, gelijk de Regeeringscommissaris opmerkt, nog deze, of voortaan, evenals op Java, alleen het bestuurshoofd der *afdeeling* Hoofd van plaatselijk bestuur zal kunnen zijn dan wel of ook de bestuurders van *onderafdeelingen* als zoodanig aangemerkt moeten blijven en dus in de uitgebreide taak zouden moeten treden, welke de Hoofden van plaatselijk bestuur zal wachten.

Na eenige gedachtenwisseling zijn de aanwezigen het er over eens, dat het ook op de Buitenbezittingen niet noodig is de onderafdeelingschefs te handhaven als Hoofden van plaatselijk bestuur.

Op welke wijze het gebied van het tegenwoordig gewest Sumatra's Westkust in afdeelingen van den nieuwen vorm ware te verdeelen, zal door den Regeeringscommissaris tot een punt van overleg worden gemaakt bij eene volgende bijeenkomst, opdat de aanwezigen gelegenheid hebben te voren daarover hunne gedachten te laten gaan.

Naar de ontworpen organisatie zal voor de Buitenbezittingen de bestuurstaak systematisch worden verdeeld over twee van elkander gescheiden bestuurskorpsen, feitelijk thans reeds daar bestaande, zij het in minder nauw verband: een korps ambtenaren van meer wetenschappelijke opleiding, uitoefenend als het ware de algemeene leiding met hetgeen daaraan verbonden is, en een korps Civiele Gezaghebbers, met het aanwezig Inlandsch Bestuur te zamen uitoefenend de dagelijksche bestuursvoering en in zoover de taak vervullend, die voor Java en Madoera met betrekking tot de inheemsche bevolking meer en meer zal zijn voorbehouden uitsluitend aan de Inlandsche bestuursambtenaren. Een korps Civiele Gezaghebbers, dat naar analogie van de bestuursinrichting op Java overeenkomstig de voor het geheele koloniale gebied in artikel 67 van het Regeeringsreglement voorgeschreven gedragslijn in de toekomst bestemd is om langzamerhand weder te worden opgeheven, waar en wanneer het Inlandsch Bestuur een voldoenden graad van ontwikkeling en van administratieve geschiktheid mocht hebben verworven.

De Regeeringscommissaris staat uitvoerig stil bij de aanvallen, die het instituut der Civiele Gezaghebbers als onderdeel van het hervormingsplan van vele zijden heeft ondergaan. Aanvallen, waarbij in het algemeen de schijn werd opgewekt alsof die instelling iets geheel nieuws beoogde en niet eenvoudig de stelselmatige inlijving was in het bestuurswezen van de Buitenbezittingen van hetgeen zonder eenigen houdbaren grondslag noodgedrongen sinds jaren reeds bestaat, zich voortdurend uitbreidt en om verschillende redenen niet meer gemist zou kunnen worden. Een korps ambtenaren, dat zijne wording inzonderheid heeft toe te schrijven aan het feit, dat in die streken van de Buitenbezittingen, waar dit evenzeer als op Java mogelijk ware geweest, niet tijdig is zorg gedragen voor de vorming van een doelmatig georganiseerd, behoorlijk bruikbaar *Inlandsch* Bestuur. Een korps dat dus ook, zooals reeds uitkwam, zijn reden van bestaan alleen zal verliezen wanneer te eeniger tijd in die leemte is voorzien.

Waar derhalve het feit zich voordoet, dat men niet alleen de instelling heeft te aanvaarden, maar — zooals de Regeeringscommissaris in het licht stelt — zelfs een aanzienlijke plaats in het bestuur van de Buitenbezittingen daarvoor heeft in te ruimen, brengt eene verstandige opvatting van zaken mede de kansen op een welslagen van het instituut te verhoogen door de financieele positie en de ambtelijke vooruitzichten van het korps Civiele Gezaghebbers zoo aanlokkelijk mogelijk te doen zijn.

Spreker brengt in dit verband in herinnering hoe bij de Memorie van Antwoord van het betrekkelijk Wetsontwerp de vorige Minister het denkbeeld heeft uitgesproken om een zeker aantal plaatsen van Resident in het nieuwe stelsel op de

Buitenbezittingen bereikbaar te stellen voor Civiele Gezaghebbers van bijzondere verdiensten, voor welke dus op die wijze als onderscheiding de weg zou worden geopend tot het bestuurskorps van den algemeenen dienst. Wanneer daarnaast dan nog een evenredig aantal plaatsen als Assistent-Resident voor hen toegankelijk wordt verklaard, waardoor tevens de promotiegang in evengenoemd korps onveranderd zal blijven, wil het den Regeeringscommissaris voorkomen, dat omtrent de toekomst van de onderwerpeljike instelling de beste verwachtingen mogen bestaan.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust zou ook den hoogsten rang in het gewestelijk bestuur van den nieuwen vorm, dien van Gouverneur, voor hen bereikbaar willen zien.

De Regeeringscommissaris betoogt dat de akademische opleiding, die voor het hoogere bestuurskorps wordt gewenscht, bepaaldelijk er op gericht is om vooral voor de hoogste ambten den noodigen wetenschappelijken grondslag bij te brengen voor de behandeling van algemeene vraagstukken van bestuur, terwijl de opleiding voor Civiel Gezaghebber in het algemeen bedoelt den persoon geschikt te maken voor de uitoefening van de dagelijksche bestuurstaak. Houdt men dit in het oog, dan is het duidelijk dat het principieel onjuist gedacht ware, niettemin ten voordeele van het minder opgeleide korps in zeker stadium van de ambtelijke loopbaan de scheiding op te heffen anders dan als buitengewone belooning voor bijzondere verdiensten, waardoor geen enkel stelsel in zijne beginselen wordt aangerand.

De Gouverneur Ballot zou er veel voor gevoelen, dat in speciale gevallen dispensatie zou kunnen worden verleend.

De Heer De Graaff antwoordt, dat dispensatie met inachtneming van de daarvoor gestelde regelen ten allen tijde mogelijk kan blijven. Voor de belanghebbenden is het echter beter het niet daarop te laten aankomen, maar op den door hem besproken voet voor een zeker aantal ambten overgang toe te laten tot het algemeene korps zonder den eisch van dispensatie, waarbij persoonlijke opvattingen van de beslissende autoriteiten steeds eene groote rol spelen.

In verschillende op de bestuursreorganisatie betrekking hebbende geschriften is eene gedachtenwisseling gevoerd over de vraag of de controleerende Europeesche ambtenaar in het nieuwe stelsel, de Assistent-Resident, om de van dezen verwachte voorlichting der Civiele Gezaghebbers in de afdeeling met kennis van zaken te kunnen verschaffen, al dan niet tevens zelf beheerder van eene onderafdeeling zal moeten zijn.

De Regeeringscommissaris onderwerpt die vraag aan het oordeel der vergadering, daaraan toevoegend dat het van zelf spreekt dat in het bevestigend geval aan den Assistent-Resident de hulp van een Civiel Gezaghebber of Adjunct-Civiel Gezaghebber dan wel van een Administratief Ambtenaar ten dienste zou moeten staan met het oog op zijne herhaalde afwezigheid naar andere onderafdeelingen.

De Heer Ballot verklaart, dat met het oog op de verschillende toestanden, waarvoor de Assistent-Resident in zijne algemeene taak geplaatst zal worden en op de voorgenomen fusie van het bestuurskorps, het naar zijne meening beslist noodzakelijk zal zijn dien ambtenaar met het direct bestuur over eene onderafdeeling te belasten. Hij behoort met beide voeten in de practijk te staan.

Deze zienswijze blijkt mede die van de overige ter vergadering aanwezige ambtenaren te zijn.

Wegens het vergevorderd uur wordt de vergadering gesloten om des avonds te zeven uur te worden voortgezet.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Padang op 19 Augustus 1913 des vooravonds te zeven uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn alle Heeren, die de morgenvergadering hebben bijgewoond.

De Regeeringscommissaris stelt aan de orde de inrichting van het Europeesch bestuurskorps in het nieuwe stelsel.

Wanneer het tot de toepassing van dat stelsel komt, zullen daarbij zoowel op Java en Madoera als op de Buitenbezittingen naast elkander als het ware twee territoren worden gevormd, waarvan het eene in den nieuwen bestuursvorm is gebracht, het tweede nog in den tegenwoordigen vorm verkeert. Het eerste zal zich geleidelijk uitbreiden naarmate het tweede wordt ingekrompen. Waar elke overgang van dien aard zijne eigenaardige moeilijkheden oplevert, is het ook in deze wenschelijk dat die transitoire toestand zoo snel mogelijk verloopt, wat echter niet willekeurig te regelen is. Zoodra de betrekkelijke ontwerpen de vereischte bekrachtiging hebben verkregen, zou het de bedoeling zijn, te beginnen met de inrichting van één gewest op Java en Madoera en van één gewest op de Buitenbezittingen. In de behoefte aan bestuurskrachten voor de twee territoren van den nieuwen vorm zou daarbij voorzien worden door keuze uit het bestaande korps, zoolang niet langs den weg der nieuwe opleiding voor de lagere rangen het noodige personeel is gekweekt en dit langs den weg der practijk allengs tot hoogere rangen is opgeklommen.

Assistent-Residenten, controleerende ambtenaren en ook Civiele Gezaghebbers zullen dus nog jarenlang overgaan van het oude korps als Resident-Afdeelingsbestuurder, als Assistent-Resident en als Civiele Gezaghebbers van verschillende bezoldigingen en klassen in het nieuwe bestuurskorps. Niet onder alle omstandigheden evenwel zal die overgang een voordeel zijn. Gewezen wordt bijv. op Assistent-Residenten in het tegenwoordig korps, die op het punt staan om Hoofd van een gewest te worden. Het ligt derhalve voor de hand, dat aan de ambtenaren de vrije keus wordt gelaten om òf tot het nieuwe korps over te gaan, wanneer hun het aanbod daartoe wordt gedaan, òf in het tegenwoordig korps hunne carrière voort te zetten. Eenmaal het eerste gekozen hebbende, zou men echter daaraan gebonden moeten blijven met alle vóór- en nadeelen, wanneer de betrokkene in het nieuwe korps voldoet. Bij de aanwijzing voor een eventueelen overgang tot dat korps zouden naar anciënniteit uit elken rang de personen worden gekozen, die, te oordeelen naar hunne antecedenten, verondersteld mogen worden in den hun toegedachten werkkring te zullen voldoen. De voorstelling is wel eens vernomen, dat te zijner tijd, wanneer de nieuwe opleiding bestuursambtenaren is gaan leveren, de aan het tegenwoordig korps ontleende krachten daarin teruggevoerd zouden worden om voor de eerstbedoelde personen plaats te maken. Hoe men zich dit mogelijk heeft gedacht, is minder duidelijk. Immers ook voor deze ambtenaren zal een veeljarige bestuurspractijk onmisbaar zijn alvorens de hoogste rangen voor hen openstaan. Wie in het ambt voldoet, blijft dus tot het einde van zijne loopbaan onder de nieuwe voorwaarden werkzaam.

Wat de samenstelling van het bestuurskorps aangaat, zou, naar bij de morgenvergadering reeds is aangestipt, het Hoofd van het gewest den titel dragen van Gouverneur, het Hoofd van de afdeeling dien van Resident, een titel, die, zooals mede reeds werd opgemerkt, bij de uitgebreide administratieve zelfstandigheid in het nieuwe stelsel aan de afdeelingsbestuurders toegedacht, een passend aanzien aan het ambt zal geven. De titel van den controleerenden ambtenaar zou zijn Assistent-Resident, terwijl op de laagste sport zou staan de Administratieve Ambtenaar.

De Civiele Gezaghebbers in het nieuwe korps zouden dan den vrijkomenden ambtstitel „Controleur bij het Binnenlandsch Bestuur" kunnen voeren, in plaats van de eerste benaming, die voor de Inlandsche bevolking niet is uit te spreken.

Aan de orde komt vervolgens het denkbeeld om in elk der nieuwe ressorten een „Gewestelijk Bestuursadviseur" aan den Gouverneur toe te voegen. Ook hierover is bij de beoordeeling der reorganisatie heel wat te doen geweest. Toch zou die helper in het stelsel bezwaarlijk te missen zijn en zal, wanneer eenmaal alle organen regelmatig werken, de Gewestelijke Bestuursadviseur naar sprekers overtuiging eene algemeen gewaardeerde plaats innemen, evenals nu reeds het geval is met de aanvankelijk niet minder met wantrouwen ontvangen Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen bij het Departement van Binnenlandsch Bestuur en met de Assistent-Residenten ter beschikking in sommige gewesten.

De werkkring van den Bestuursadviseur zal vooreerst van dien aard zijn, dat hij als het ware de verbinding zal uitmaken tusschen den Gouverneur en de Hoofden van plaatselijk bestuur, waar het betreft aangelegenheden niet van zoodanige algemeene beteekenis of nog niet in een zoodanig stadium van voorbereiding verkeerend, dat de Gouverneur eigen overleg met de plaatselijke bestuursambtenaren noodig acht. Verder zal men in hem een vraagbaak hebben omtrent de algemeene lijnen van bestuursvoering en als zoodanig een raadsman in tal van zaken, welke anders wellicht eene tijdroovende, dikwijls weinig bevredigende, gedachtenwisseling zouden uitlokken.

Tegenover den Gouverneur zal de Bestuursadviseur ten aanzien van de tot zijn tak van dienst behoorende onderwerpen de plaats innemen van de andere gewestelijke adviseurs, zij het met dit verschil, dat bij de eindbeslissing de eerstgenoemde evenzeer als deskundige in technischen zin tegenover het vraagstuk zal staan. De Bestuursadviseur zal dus eveneens, zoo vaak de Gouverneur dit wenscht, zich hebben bezig te houden met de laatste bewerking der zich voordoende belangrijke bestuursvoorstellen als anderszins en als zoodanig min of meer de technische chef zijn van de betrokken afdeeling of onderafdeelingen van het gewestelijk bureau. Niet minder zal de bedoelde hoofdambtenaar in verband met den aard van zijn werkkring herhaaldelijk nuttig werkzaam kunnen zijn tot voortzetting der algemeene leiding van zaken, wanneer de Gouverneur voor langeren tijd afwezig moet zijn.

Zooals bekend is, nadert het sinds enkele jaren aanhanging denkbeeld tot instelling van een lichaam van zeker representatief karakter, een „Kolonialen Raad", zijne verwezenlijking. Naar de voorgestelde organisatie zullen in de toekomst verschillende Gouverneurs, ten deele van Java, ten deele van de Buitenbezittingen, ambtshalve lid van dat college zijn. Die opdracht zal hen minstens tweemaal 's jaars voor vrij geruimen tijd aan hunne functiën onttrekken, alleen reeds voor de gewone vergaderingen van den Kolonialen Raad. Gedurende die afwezigheid van langeren duur zal het van de grootste waarde zijn, dat de gewestelijke leiding kan worden voortgezet door eene autoriteit als de hierbedoelde Adviseur, als zoodanig ten volle bekend met de algemeene vraagstukken van den dag en dus ook de aangewezen persoon om als Voorzitter van den Gewestelijken Raad tijdelijk den Gouverneur te vervangen.

Als oefenschool voor het hoogste ambt, het Gewestelijk Bestuur, zal voorts geene enkele betrekking van zooveel waarde zijn als deze.

Wat aangaat den titel „Adviseur", betoogt de Regeeringscommissaris dat de keuze daarvan voornamelijk verband heeft gehouden met de overweging, dat elke zelfstandige gezagsuitoefening tegenover de plaatselijke bestuursambtenaren aan het ambt vreemd zou moeten zijn; dat bepaaldelijk ten opzichte van de Residenten meer naar zekere gelijkheid, naar zekere vertrouwelijke verhouding dan naar een ambtelijk overwicht moest worden gestreefd. Dat echter die opvatting niet algemeen wordt gedeeld, is gebleken o.a. uit het Voorloopig Verslag en uit de Memorie van Antwoord van het betrekkelijk wetsvoorstel. In het laatste stuk werd zelfs door den Minister eene nadere overweging toegezegd van het denkbeeld om den persoon in kwestie met den titel „Adjunct-Gouverneur" zeer beslist *boven* de nieuwe Residenten, hoofden der afdeelingen, te stellen; een punt, waaromtrent spreker mitsdien het oordeel der Vergadering vraagt.

De Assistent-Resident Whitlau verklaart zich vóór het standpunt, dat de Adviseur in rang *boven* den Afdeelingschef behoort te zijn geplaatst vooral ook met het oog op het feit, dat blijkens de verkregen toelichting hij niet zelden gedurende geruimen tijd de functiën van Gouverneur ambtshalve zal hebben waar te nemen.

De Regeeringscommissaris meent niet te mogen nalaten er nog op te wijzen dat, wanneer de Gewestelijke Bestuursadviseurs geplaatst worden tusschen den Gouverneur en de Afdeelingschefs, bij vacatures in den hoogsten rang die Adviseurs de aangewezen personen zullen zijn om in de eerste plaats voor eene benoeming tot Gouverneur in aanmerking te komen, wat anders niet het geval behoeft te zijn en,

wanneer het Adviseurs van korten diensttijd als zoodanig betreft, ook niet het geval zal wezen.

Verder het oordeel der vergaderden ingewonnen wordend, blijken de Heeren Barkey en Breukink van meening, dat de Bestuursadviseur de *gelijke* in rang van de Afdeelingschefs behoort te zijn.

De Heeren Van Drunen Littel, De Munnick, Dinger en Van Os daarentegen wenschen hem *boven* den afdeelingschef geplaatst te zien, bij welk oordeel ook de Gouverneur zich aansluit, daaraan toevoegend, dat het beslist noodig is dat de Bestuursadviseur hooger in rang is dan de Residenten, omdat hij uit den aard van de betrekking van zelf al eene positie gaat innemen tusschen den Gouverneur en den Afdeelingschef.

Waar de meerderheid der aanwezigen voor een hoogeren rang gestemd is, vraagt de Heer De Graaff of in dat geval niet de voorkeur moet worden gegeven aan een titel, waardoor dat verschil duidelijker spreekt en de hiërarchische plaats scherper wordt aangegeven, als bijv. de reeds vermelde ambtstitel „Adjunct-Gouverneur".

De Heer Lulofs kan niet inzien, dat eene andere benaming noodig zou zijn. Uit de regeling der financiëele positie kan voldoende blijken dat de Adviseur boven de Afdeelingschefs komt te staan, eene zienswijze door den Gouverneur Ballot gedeeld.

Aan de orde komt alsnu de voorgenomen fusie der bestuurskorpsen van Java en Madoera en van de Buitenbezittingen. Het is — merkt de Regeeringscommissaris op — bekend dat die kwestie niet van vandaag of gisteren is.

De scheiding in een bestuursdienst voor Java en Madoera en een voor de Buitenbezittingen is meer en meer uit den tijd geraakt, nu de grondslagen der bestuursvoering, de algemeene lijnen van bestuur, elkander steeds naderen.

Die scheiding is ontstaan in een tijd toen Indië nog bestond uit Java en Madoera en een aanhangsel, de Buitenbezittingen, en nog scherper deed zij zich gelden sedert het cultuurstelsel en de groote winsten, door dat stelsel voor het Moederland behaald, de beteekenis van Java als overzeesche bezitting nog zooveel meer op den voorgrond hadden doen treden.

Die tijden zijn voorbij en vooral sedert in de laatste jaren ook elders de eischen eener intensieve, staatsrechtelijk juiste, bestuursvoering meer en meer aan de orde komen, valt inderdaad niet veel meer aan te voeren voor eene scheiding, waarbij bovendien het complex „Buitenbezittingen" op zich zelf reeds allerminst homogeen mag heeten.

Aan beide zijden zal door een stelsel van fusie gewonnen worden.

Geplaatst zijnde op Java, zal men een meer intensief geregeld bestuur leeren kennen, waarbij een behoorlijk georganiseerd Inlandsch ambtelijk element eene voorname plaats inneemt. Systeem en discipline liggen meer aan dien kant. Daartegenover zal men op de Buitenbezittingen in den bestuursdienst in vele opzichten eene frischheid en eene ruimte tot ontwikkeling van persoonlijke hoedanigheden vinden, zooals Java niet meer aanbiedt. Dat tegenover die voordeelen vooral voor Java enkele bedenkingen zijn aan te voeren, zou bezwaarlijk te ontkennen zijn. Zelfs aan de voornaamste tegenwerping echter, het feit dat de gelegenheid, om met de talen op Java zich vertrouwd te maken, over het geheel genomen minder gunstig zal zijn dan tegenwoordig, wordt, zooals spreker bleek, van deskundige zijde niet zoozeer beteekenis gehecht.

De Gouverneur Ballot ziet voor zich in de fusie der beide bestuurskorpsen in het algemeen geen bezwaar. Naar het hem voorkomt, kan men veel daarvoor en ook veel daartegen zeggen.

De practijk alleen kan uitwijzen hoe de maatregel voldoet.

De Regeeringscommissaris doet nog uitkomen, dat, uit een ambtelijk oogpunt beschouwd, de fusie het groote voordeel zal opleveren voor allen gelijkheid van promotiekansen te scheppen.

De samenkomst wordt daarop gesloten met de uitnoodiging om den volgenden dag te half negen uur de besprekingen voort te zetten.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Padang op 20 Augustus 1913 des voormiddags te half negen uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het bestuurswezen.
J. Ballot, Gouverneur van Sumatra's Westkust;
J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het bestuurswezen;
C. Lulofs, Wd. Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;
Mr. G. J. Nolst Trénité Ambtenaar voor agrarische zaken ter beschikking van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur;
W. D. van Drunen Littel, Assistent-Resident van Padang en Ommelanden;
F. H. Barkeij, Assistent-Resident van de XIII en IX Koto;
L. W. H. de Munnick, Assistent-Resident van Tanah Datar;
L. Dinger, Assistent-Resident van Painan;
H. F. van Os, Assistent-Resident der L Koto;
J. Breukink, Assistent-Resident van Batipoe en X Koto;
W. A. C. Whitlau, Assistent-Resident ter beschikking van den Gouverneur van Sumatra's Westkust;
H. Beeuwkes, Controleur der afdeeling Padang en Ommelanden.

De Regeeringscommissaris vraagt, in voortzetting van de ter vergadering van den vorigen avond gehouden besprekingen, in de eerste plaats de aandacht voor de regeling der financiëele vooruitzichten van het bestuurskorps in het nieuwe stelsel.

De bezoldiging van de Hoofden van gewestelijk bestuur, de Gouverneurs, zou naar de ontworpen regeling bedragen *f* 1800.— 's maands. Zij zouden de beschikking hebben over een vrije woning, terwijl verder hun een vergoeding voor reis- en verblijfkosten zou worden toegekend ten bedrage van de werkelijke uitgaven, benevens eene voor representatiekosten ad *f* 150.— tot *f* 300.— 's maands.

De Heer Ballot wijst op het feit, dat de Resident der Oostkust van Sumatra reeds nu voor kosten van representatie, met inbegrip van eene toelage wegens dure levenswijze, gedefroyeerd wordt met *f* 500.—. De voorgestelde bedragen zullen naar zijne meening voor enkele gewesten dus zeker te laag blijken.

De Regeeringscommissaris, de meening van den vorigen spreker deelend, antwoordt dat bij de eindvoorstellen daarmede rekening zal worden gehouden.

De Assistent-Resident Breukink acht het traktement van den Gouverneur te laag naar verhouding van de hooge positie, die deze zal bekleeden.

De Regeeringscommissaris is van gevoelen, dat bezwaarlijk hooger kan worden gegaan. De Gouverneur kan niet boven de Departementschefs geplaatst worden; bovendien heeft de eerstgenoemde nog het vrij gebruik van eene Landswoning, zoodat feitelijk zijne financiëele omstandigheden al gunstiger zijn dan die van de Directeuren. Alleen het verschil in pensioen zal het ambt van Directeur van Binnenlandsch Bestuur, dat op zich zelf ook die aantrekkelijkheid niet heeft, nog verkieslijk doen blijven.

De Heer Ballot bepleit de toekenning van een hooger pensioen.

Voor iemand, die den hoogsten rang in het bestuurswezen heeft bekleed, moet het maximum-pensioen van *f* 9000.— bereikbaar zijn.

Waar de leeftijd van indiensttreding tengevolge van de academische opleiding, gevolgd door het aanvullingsexamen, hooger zal zijn dan tegenwoordig, zelfs dan bij de Rechterlijke Macht, kan bij de beoogde traktementsregeling dat maximum niet bereikt worden.

De Regeeringscommissaris betwijfelt of het voorstel tot eene speciale regeling van het pensioen in het ambt van Gouverneur, ingang zou vinden. Men vergete niet, dat ook bij het aangegeven traktement een gepensionneerd Gouverneur in betere

financiëele omstandigheden zal zijn gesteld dan zelfs de *bezoldiging* bedraagt, tijdens hunne *activiteit*, van verschillende der hoogstgeplaatste landsdienaren in Nederland, als de Leden van den Raad van State.

In het algemeen beaamt spreker ten volle dat de Indische pensioenen niet meer beantwoorden aan den tegenwoordigen levensstandaard in het Moederland, wat toch de maatstaf moet wezen, en zeer zeker draagt dat feit niet bij tot aanmoediging van de neiging om zich eene Indische carrière te kiezen.

Die opmerking echter geldt bij hem speciaal voor de pensioenen in lagere betrekkingen.

De besprekingen nopens de financiëele vooruitzichten van het Europeesch bestuur voortzettend, merkt de Regeeringscommissaris op, dat de Residenten, Hoofden van de afdeelingen, in het genot zouden komen van een maandelijksch traktement van *f* 1000.— met één driejaarlijksche verhooging van *f* 100.— 's maands. Eene vergelijking met de omstandigheden in andere dienstkorpsen van gelijke en zelfs van eene minder omvangrijke opleiding dan voor de nieuwe bestuursambtenaren ontworpen is, bovendien in ambten, waaraan lang niet dezelfde eischen worden gesteld wat aangaat levenswijze, representatie enz., doet echter twijfel rijzen aan de voldoendheid van het maximum van *f* 1100.— 'smaands in den onderwerpelijken rang, die tevens in het nieuwe korps voor velen het toppunt van hunne ambtelijke loopbaan zal zijn en als zoodanig ook de hoegrootheid van hun pensioen zal bepalen. Bij de elders gehouden besprekingen was men dan ook algemeen van gevoelen, dat door de instelling van eene tweede periodieke verhooging een eindbedrag van *f* 1200.— 's maands bereikbaar moest worden.

Ook de Residenten zouden voorts het vrij gebruik hebben van eene Landswoning, benevens eene vergoeding voor reis- en verblijfkosten, waarvan echter het bedrag op het vaste cijfer van *f* 70.— 's maands zou zijn bepaald.

De Heer W h i t l a u merkt op, dat, waar nu reeds allerwegen geklaagd wordt over de ontoereikendheid van de aan de controleerende ambtenaren toegekende toelage voor reis- en verblijfkosten ad *f* 50.— 's maands, het te verwachten is, dat een Resident in het nieuwe stelsel voor het bedrag van *f* 70.— onmogelijk zijn uitgestrekt ressort naar behooren zal kunnen bereizen. Het komt spreker beter voor, evenals in andere takken van dienst de Residenten te laten declareeren op den voet van de bestaande bepalingen, desnoods met vaststelling van zekere limiet.

De Regeeringscommissaris wijst op de vermeerdering van administratieven arbeid, die uit de behandeling van alle die reisdeclaraties zou voortvloeien, waarop de Heer W h i t l a u in het midden brengt dat die vermeerdering niet zoo groot zal zijn, waar immers in het nieuwe regime de declaraties op de gewestelijke bureau's geëxamineerd en gemandateerd zouden worden.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust vindt het beginsel van vaste toelagen verkeerd voor ambtenaren, van wie geëischt wordt, dat zij ten allen tijde en onverwijld zich moeten bevinden waar hunne tegenwoordigheid voor den goeden gang van zaken noodzakelijk is. Spreker acht het met de billijkheid niet overeen te brengen, dat vanouds voor bestuursambtenaren die maatregel is gehandhaafd, terwijl in andere takken van dienst den reizenden ambtenaren het recht is gegund om voor de door hen gedane uitgaven te declareeren.

De Heer D e G r o o t heeft vroeger wel eens vernomen, dat indertijd, ongeveer een halve eeuw geleden, tot het vaststellen van eene bepaalde toelage voor reis- en verblijfkosten van de controleerende ambtenaren is overgegaan, omdat die ambtenaren niet altijd weerstand hadden kunnen bieden aan de verleiding om van hun recht tot declareeren gebruik te maken tot het ondernemen van minder noodige reizen. Of dit juist is, wenscht hij in het midden te laten, doch de mogelijkheid van zoodanige misbruiken, hoezeer inmiddels belangrijk verminderd, blijft z.i. eene schaduwzijde van de toekenning van dat recht. Men hechte bovendien niet te veel waarde aan de verkrijging van dit recht, waar voldoende bekend is, dat geen enkele regeling der vergoeding van reiskosten op den duur den betrokkene volkomen bevredigt.

Zoo gaan tijdens een binnenlandsch verlof wegens ziekte de maandelijksche uitgaven voor den stal geregeld door, terwijl men in dien tijd niet in dienst kan reizen en dus ook niet kan declareeren. Bij behoud van de toelage voor reiskosten daarentegen zouden bedoelde uitgaven uit die toelage gekweten kunnen worden en zou men derhalve geen schade lijden.

De Gouverneur betoogt dat misbruiken van den hooger aangeduiden aard te voorkomen zijn door eene nauwkeurige contrôle op het gewestelijk bureau, niet alleen op de declaratiën van *bestuursambtenaren,* maar ook op die van ambtenaren van *andere* takken van dienst, waarvoor dit evenzeer noodig is.

Dit toegevende, meent de Heer De Groot nochtans er op te moeten wijzen, dat de contrôle op de gewestelijke kantoren dikwijls te wenschen overlaat, hetgeen met eenige voorbeelden wordt toegelicht.

De Regeeringscommissaris is van oordeel dat *in beginsel* het beste systeem wel is uitkeering van de werkelijk gedane uitgaven. Dan echter behoort gestreng te worden opgetreden tegen den ambtenaar, die zich schuldig maakt aan de indiening van onjuiste vorderingen.

De Gouverneur Ballot blijft bij de zienswijze, dat *f* 70.— 's maands als vergoeding voor reiskosten voor de toekomstige Afdeelingschefs te weinig is.

De Heer Lulofs oppert de vraag of het geen aanbeveling zou verdienen om het stelsel van declareeren toe te passen doch tegelijkertijd te bepalen, dat men daarbij aan zeker maximum is gebonden. Naar sprekers meening worden dan de bezwaren van beide systemen ondervangen.

Hierbij brengt de Heer De Groot in herinnering, dat kort geleden voor de Districtshoofden op Billiton eene dergelijke regeling is getroffen.

De Regeeringscommissaris zegt nadere overweging van het evenbedoeld denkbeeld toe.

De controleerende ambtenaar — de Assistent-Resident — zou in het genot worden gesteld van een maandelijksch traktement van *f* 450.— met vier driejaarlijksche verhoogingen van *f* 75.— elk, tot een maximum van *f* 750.— 's maands, behalve de beschikking over een Landswoning en vergoeding voor reis- en verblijfkosten eveneens tot het vaste bedrag van *f* 70.— 's maands. De Administratieve Ambtenaar zou een maandelijksche bezoldiging van *f* 350.— ontvangen en *f* 50.— vergoeding voor reis- en verblijfkosten.

De Gewestelijke Secretaris zou op Java en in de belangrijkste gewesten der Buitenbezittingen worden bezoldigd met *f* 800.— tot *f* 1000.— 's maands en elders met *f* 600.— tot *f* 800.—, in beide gevallen met opklimming middels twee driejaarlijksche verhoogingen ad *f* 100.— 's maands.

Voor de Civiele Gezaghebbers op de Buitenbezittingen, die, zooals reeds werd opgemerkt, den vrijgekomen ambtstitel „Controleur" zouden kunnen krijgen, is gerekend op een maandelijksch traktement van *f* 225.— met zes driejaarlijksche verhoogingen, de eerste vijf van *f* 75.— en de laatste van *f* 100.—, tot een maximum van *f* 700.—

De Adjunct-Civiele Gezaghebber zou een traktement krijgen van *f* 180.— 's maands, terwijl zij, die in opleiding zijn voor deze betrekking, gedurende hun studietijd een toelage zouden genieten van *f* 150.— 's maands.

Speciale overweging vereischt nog het traktement van den Gewestelijken Bestuursadviseur, omtrent welken ambtenaar bij de vergadering van den vorigen avond door de meerderheid gepleit werd voor eene plaatsing in rang boven de Afdeelingschefs.

Na eenige gedachtenwisseling wordt algemeen eene regeling wenschelijk geacht, waarbij het traktement van den Bestuursadviseur wordt bepaald op *f* 1300.— 's maands, met één driejaarlijksche verhooging van *f* 100.—

Overgegaan wordt vervolgens tot bespreking van een onderwerp, met het vorige in zekeren zin verband houdend, de vraag namelijk in hoever ook de ambtelijke inkomsten in het *bestaande* bestuurskorps billijkheidshalve nadere regeling vorderen.

De Regeeringscommissaris deelt mede dat algemeen bij vorige besprekingen is aangedrongen op eene herziening der traktementen van de Assistent-Residenten, waarvoor in de meeste gewesten een bedrag van *f* 750.— 's maands, met twee driejaarlijksche verhoogingen ad *f* 125.— stijgende tot een maximum van *f* 1000.—, billijk werd geoordeeld. Eene andere regeling zou kunnen zijn eene verdeeling naar anciënniteit van het korps Assistent-Residenten in drie deelen, waarvan het jongste gedeelte bijv. *f* 750.— 's maands, het middelste *f* 875.— en het oudste *f* 1000.— traktement zou kunnen ontvangen.

Door de aanwezigen wordt aanvankelijk vrij eenstemmig aan eene regeling in den eerstbedoelden trant de voorkeur gegeven, waarop de Heer De Groot in het licht stelt dat ook de andere regeling aanbeveling verdient, wijl zij de nadeelige gevolgen van buitenlandsche verloven in den rang van Assistent-Resident in dit opzicht te niet doet. In dit verband herinnert hij aan het kortelings voorgekomen geval van een Assistent-Resident, die wegens een ziekteverlof, hem in den rang van Controleur verleend, eerst na meerdere collega's tot zijn tegenwoordig ambt kon worden bevorderd en, hoewel naar gebruik zijn vroeger rangnummer

herkregen hebbende, bij eventueele invoering der eerste regeling in zijne periodieke verhoogingen de nadeelen van dat verlof zou ondervinden. Hierop verklaart de Assistent-Resident De Munnick — en met hem anderen — zich voor de tweede oplossing.

Het denkbeeld was elders geopperd om aan het traktement van de Controleurs bij het Binnenlandsch Bestuur een vijfde periodieke verhooging van *f* 50.— 's maands te verbinden, waarop aanspraak zou kunnen gemaakt worden na achttienjarigen diensttijd.

De Regeeringscommissaris onderstelt dat tengevolge van den overgang tot het nieuwe stelsel en van de daarmede verband houdende maatregelen die vijfde periodieke traktementsverhooging niet zoozeer urgent zal zijn.

De Gouverneur acht haar niettemin wenschelijk; maakt men binnen dien tijd promotie, dan blijft de bepaling buiten werking; komt echter weder een trage promotiegang, dan is zij van nut.

De Heer Whitlau merkt op dat de tegenwoordige regeling der periodieke traktementsverhoogingen hem niet de gewenschte schijnt. In den aanvang wordt tweemaal om de drie jaar *f* 75.— 's maands verhooging toegekend, terwijl op rijperen leeftijd, als de zorg voor opvoeding van kinderen enz. zich meer en meer doet gevoelen, tweemaal na denzelfden tijd slechts aanspraak verkregen wordt op *f* 50.— vermeerdering van bezoldiging. Redelijker zou het naar sprekers meening zijn ieder van de vier driejaarlijksche verhoogingen voor de Controleurs *f* 75.— 's maands te doen bedragen, waardoor het maximum dan eveneens *f* 600.— zou worden.

Dit denkbeeld vindt bijval bij den Heer De Groot, die er op wijst dat, zoolang het aanvangstraktement der Assistent-Residenten gelijk thans *f* 650.— 's maands is, bezwaarlijk aan de oudste Controleurs *f* 600.— kan worden gegeven, omdat het verschil in bezoldiging tusschen de beide rangen en ook de vooruitgang bij promotie tot een hooger ambt, waaraan meer verplichtingen van representatieven aard verbonden zijn, te gering zouden zijn. Zoodra echter, naar in de bedoeling ligt, dat aanvangstraktement op *f* 750.— 's maands wordt gebracht, vervalt het bezwaar tegen deze zoo noodige lotsverbetering der Controleurs.

Ook de Gouverneur en de overige aanwezigen sluiten met den Regeeringscommissaris zich bij het geopperd denkbeeld aan.

Aan de orde komt thans het Inlandsch Bestuur.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust deelt mede, dat behalve de invoering der reorganisatie van het bestuur en van de bestuursmiddelen in het gewest opgenomen in Staatsblad N° 321 van dit jaar, waarbij niet verder is gegaan dan tot het Districtsbestuur, op het oogenblik in voorbereiding is eene reorganisatie van het dorpsbestuur, met de bedoeling om het dorpshoofd terug te brengen tot de zuivere positie van volkshoofd en een einde te maken aan het bestaan der tweeslachtige instelling van de „Penghoeloe Kapala", door het Gouvernement bezoldigd doch door de negari gekozen, half beambte half volkshoofd.

De moeilijkheid is, hoe het ambt van Negarihoofd begeerlijk genoeg te maken, wanneer daaraan niet langer een Landsbezoldiging verbonden is, waar ambtsvelden als die op Java hier onbekend en ook niet te creëeren zijn.

Weliswaar komt het collecteloon van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten der bevolking, nu de Districtshoofden niet langer daarin zullen deelen en de soekoehoofden afgeschaft worden, voortaan geheel aan het dorpshoofd, doch tegenover die bate staan voor dat hoofd vele lasten en schadepostjes. Er moet dus een andere prikkel zijn voor plichtsbetrachting. Nu voortaan in het ressort eener Inlandsche rechtbank slechts eenige Districtshoofden gevestigd zullen zijn, soms slechts een enkel Districtshoofd, zullen, gelijk reeds is voorgesteld, ook Negarihoofden daarin zitting moeten nemen. De Gouverneur zou die hoofden dan aanwijzen voor dat rechterlijk ambt, dat bij de bevolking zeer in eere is. Waar aan die voortaan onbezoldigde hoofden, telkens als zij zitting nemen, een daggeld van *f* 2.50 zou kunnen worden toegekend, zal ongetwijfeld eenige animo bestaan bij Negarihoofden van goeden aanleg om zich de onderscheiding van zulk eene benoeming waardig te maken.

Bovendien stelt de Gouverneur zich voor de Mantri's uit de beste Negarihoofden te recruteeren, hetgeen hun het uitzicht opent op de hoogste ambten in de Inlandsche maatschappij.

Bij de vermelde reorganisatie, welke nog niet in werking is getreden, zijn slechts 15 Adjunct-Districtshoofden uitgetrokken voor de 52 districten. Bij afschaffing der „Panghoeloe Kapala", die vaak meer dan één adatnegari onder zich hebben, zal echter aan het Districtshoofd meer ambtelijke hulp moeten worden toegevoegd.

Bij de keuze van de negarihoofden, van welke bij herstel der eigenlijke volksinstellingen elk voortaan maar één negari zal beheeren, is men gebonden aan de Penghoeloe's, terwijl voor „Penghoeloe-Kapala" ook wel personen zijn genomen, welke dien rang niet hadden. Dit ging — hoewel vrij slecht — wijl zij hun gezag feitelijk aan ons en aan hunne bezoldiging ontleenden. De nieuwe Negarihoofden, werkelijk volkshoofden, kunnen echter onmogelijk anders dan *hoofden* zijn; dat iemand uit de „orang banjak" iemand, die zelf geen Panghoeloe is, den Raad van volkshoofden zou voorzitten, is ondenkbaar.

Het zal meer nog dan thans voorkomen, dat het Districtshoofd van zulk een Negarihoofd weinig medewerking ondervindt, zonder dat men bij vervanging door een der andere Panghoeloe's veel verder zou komen. Daarom zal ieder Districtshoofd alsnog de hulp moeten hebben van een tweetal Inlandsche ambtenaren, die spreker „Mantri" zou willen blijven noemen, waar het instituut der Mantri's steeds had voldaan. Die ambtenaren zouden dan geen eigen ressort hebben, maar naar de negari worden gezonden, waar het Districtshoofd moeilijkheden ondervindt; een soort duivelstoejagers dus. In plaats van de ingestelde 15 Adjunct-Districtshoofden zouden dus 104 Mantri's moeten komen. Die overgang zou dadelijk kunnen plaats vinden. Bij onderzoek is namelijk gebleken, dat slechts ongeveer één vijfde van de bestaande Panghoeloe's Kapala bruikbaar is voor dat nieuwe ambt van Mantri. De vorigen zijn reeds ontslagen of verdienen te worden ontslagen. Voor de eerste maal zou men dus niets anders te doen hebben dan de goeden onder hen tot Mantri te benoemen en de slechten, die nog in functie zijn, te ontslaan; dan trad men ineens in den nieuwen toestand. Wijl een Mantri minder kost dan vijf Panghoeloe's Kapala, zouden de benoemden allen promotie maken en dus met den maatregel ingenomen zijn, terwijl toch bezuiniging zou worden verkregen. De Gouverneur stelt zich voor, dat bij deze vooruitzichten het geen moeite zal kosten om behoorlijke Negarihoofden te krijgen en te houden.

De Regeeringscommissaris merkt op dat, al mogen bij den ouden toestand de Mantri's voldaan hebben, voortaan ook hier andere eischen zullen zijn te stellen aan het Inlandsch Bestuur. Recruteering uit de volkshoofden zal dan al spoedig onmogelijk worden; eene goede opleiding aan eene bepaaldelijk daartoe ingerichte school zal evenals op Java in de toekomst niet te missen zijn. Aanvankelijk zal men wel in de noodzakelijkheid zijn te roeien met de riemen, die men heeft, en, voor zoover personen van meerdere administratieve geschiktheid ontbreken, voor de lagere ambten zich hebben te behelpen met de besten uit de Penghoeloe's Kapala. Op den duur evenwel zal men naar het voorbeeld van Java een afzonderlijk korps Inlandsche ambtenaren moeten kweeken, behoorlijk daartoe opgeleid, tot encadreering als het ware van het volksbestuur in de negari. Evenals dáár zal bij dat korps eene doelmatige gradatie zijn te scheppen, waarbij men, na de laagste trappen te hebben doorloopen, eerst belast wordt met eene kleine verantwoordelijkheid, met eene beperkte bestuursvoering, alvorens na gebleken geschiktheid in het ambt van Districtshoofd tot eene belangrijke bestuurstaak geroepen te worden.

Het systeem van Mantri's, duivelstoejagers, heeft men eertijds ook op Java gekend. Hoe meer echter de bestuurseischen stegen, des te minder voldeed de regeling. Het einde is geweest, dat men de noodzakelijkheid inzag om in plaats van dergelijke bijloopers, zonder een bepaalde aansprakelijkheid en zonder eene bepaalde taak, ambtenaren aan te stellen met een eigen ressort en eigen verantwoordelijkheid, en daartoe over te gaan tot eene verdeeling in onderdistricten, een maatregel, die proefhoudend is gebleken en waardoor groote verbetering is verkregen.

Waar de Mantri's hier steeds ter beschikking van het Europeesch bestuur hebben gestaan, is het gevaar bovendien niet gering, dat zij ondanks hunne plaatsing in de districten meer de helpers van de Europeesche ambtenaren dan van het Districtshoofd zullen blijven en als zoodanig aan eene rationeele ontwikkeling van het instituut der Districtshoofden zelfs meer schade dan voordeel zullen doen.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust verklaart aan de instelling ook zelf niet bepaald te hechten en gaarne te willen voortbouwen op de elders verkregen ervaring. De instelling van onderdistricten, met groepeering van enkele dier ressorten tot districten, schijnt als grondslag voor zijne nadere voorstellen omtrent de bestuursinrichting ter Westkust ook den Heer Ballot alleszins wenschelijk.

De Regeeringscommissaris vraagt of de Gouverneur het verkieslijk acht aan de Districtshoofden daarbij het rechtstreeksch beheer van een eigen onderdistrict op te dragen, eene regeling waarvan men op Java algemeen terug wenscht te komen.

De Heer Ballot is van oordeel, dat in de verre toekomst het Districtshoofd ook hier daarvan zal dienen te worden ontheven. In den aanvang echter, nu alles nog nieuw is en tot Districtshoofden zullen worden benoemd personen, die niet te

voren Onderdistrictshoofd geweest zijn, is het noodig dat zij persoonlijk in een eigen onderdistrict ook met het mindere werk bemoeienis hebben, ten einde de Onderdistrictshoofden met kennis van zaken te kunnen leiden.

De Regeeringscommissaris zet de noodzakelijkheid uiteen — zelfs wanneer overigens geene reorganisatie van het bestuurswezen werd vereischt, te meer echter nog nu in het algemeen aan het Gewestelijk- en Plaatselijk Bestuur een zooveel uitgebreider taak is toegedacht — van eene ingrijpende verbetering der bestuurskantoren, welker toestand reeds lang geheel onvoldoende is en door de veel gunstiger vooruitzichten in andere richtingen steeds bedenkelijker wordt.

De gedachtenwisseling, in andere gewesten gevoerd, heeft, zooals de Heer De Graaff verklaart, de wenschelijkheid doen erkennen om in de toekomst, wanneer eenmaal de noodige Mulo-scholen zijn opgericht en die instellingen een voldoend aantal beter opgeleide jongelieden gaan afleveren, voor den dienst bij de bestuursbureau's het diploma van die scholen of een minstens gelijkwaardig getuigschrift te vorderen.

Zoolang dit nog niet het geval kan zijn — en voor de eerste jaren valt daaraan niet te denken —, zal men zich tot de tegenwoordige eischen hebben te bepalen.

Eene organisatie, die algemeen instemming vond, zou dan deze zijn, dat jongelieden, aan de gestelde voorwaarden voldoende, in het gewestelijk bureaukorps worden opgenomen bijv. als Volontair of Adjunct-Klerk op eene bezoldiging van *f* 70.— 's maands, te verhoogen voor eventueel met goed gevolg afgelegde hoogere examens. Na eene opleiding van bijv. een of twee jaren zouden zij vervolgens worden aangesteld tot Klerk op een maandelijksche bezoldiging van *f* 90.— of *f* 100.—, wederom aangevuld met een toeslag als evenbedoeld, welk traktement bijv. met drie of vier periodieke verhoogingen, ten bedrage van *f* 10.— of *f* 15.— 's maands, zou klimmen tot het maximum van *f* 140.— of *f* 150.—.

Voor hen, die de bekwaamheden daartoe bezitten, zouden daarop de rangen openstaan van Commies der 3e, 2e en 1e klasse, bezoldigd, evenals op de centrale bureau's, respectievelijk met *f* 150.— tot *f* 200.—, *f* 220.— tot *f* 280.— en *f* 300.— tot *f* 400.— 's maands, voorts die van Hoofdcommies op het gewestelijk bureau of van Afdeelingssecretaris, Chef van een der plaatselijke bureau's, beide gelijk bezoldigd met *f* 450.— tot *f* 500.— 's maands.

Eene andere regeling, meer geëigend wellicht tot den onderwerpelijken bureaudienst, waarbij het geheele personeel niet dagelijks is te overzien en waarbij herhaalde benoemingen tot hoogere rangen dus minder doelmatig zijn, bovendien eene regeling die bij de salariëering van het Klerkenpersoneel juister zou aansluiten, zou, naar het spreker toeschijnt, deze kunnen wezen, dat boven de betrekking van Klerk worden ingesteld de ambten van Adjunct-Commies op een traktement van bijv. *f* 175.— 's maands, vervolgens van Commies, met eene periodiek opklimmende maandelijksche bezoldiging van *f* 200.— tot *f* 350.— en ten slotte weder van Hoofdcommies of van Afdeelingssecretaris, gesalarieerd met *f* 450.— dan wel *f* 450.— tot *f* 500.— 's maands.

In beide regelingen zou dus aan het hoofd van de verschillende plaatselijke bestuursbureau's een Afdeelingssecretaris werkzaam zijn, een ambtenaar van veeljarige bureau-ervaring en van de bekwaamheden, die voor een zoo alleszins bevredigende salarieering verlangd mogen worden.

De Gouverneur wijst er op, dat personen van eene dergelijke positie in Nederland aan bezoldigingen van dien aard niet zouden mogen denken. Een traktement van *f* 500.— 's maands krijgt daar iemand, die als Lid van den Raad van State, niet iemand, die als Hoofdcommies zijne carrière eindigt. En er is, op zich zelf beschouwd, geen reden om een Indiër in Indië hooger te bezoldigen dan een Nederlander in Nederland.

Worden die traktementen uitgetrokken, dan zullen de Indiërs moeten begrijpen, dat zij zich die waardig hebben te maken; dat zij geen aanspraak daarop hebben wanneer zij zich niet werkelijk inspannen. Toch moet men zulke traktementen uitloven, ook om het mogelijk te maken zoo noodig uit Nederland personeel hierheen te trekken om in een onvoldoend aanbod hier te lande van geschikte krachten te voorzien.

Spreker zou het zeer afkeuren wanneer men in dat geval, terwijl de Muloscholen de verkrijging ook van de noodige algemeene kennis bereikbaar maken, ondanks die hooge traktementen zijne eischen zou laten dalen. Dan moet men er niet tegen opzien personen uit Nederland te recruteeren. Indiërs, die daarmede kunnen concurreeren, verdienen dezelfde bezoldiging. Zij, die dat niet kunnen, hebben daarop geen aanspraak. Bovendien bewijst men den Indiërs een slechten

dienst wanneer men hun lage eischen stelt. Integendeel, wil men hen verheffen, dan stelle men hen in de gelegenheid om zich met Nederlanders te kunnen meten, doch eische dan ook dat zij dit doen. Onder hen zijn gelukkig vele goeden, doch er zijn er ook, die voor zich allerlei betrekkingen opeischen zonder het zich moeilijk te willen maken. Daartegen moet men zich schrap zetten in het belang van een goeden gang van zaken op de bureau's zoowel als in het welbegrepen belang van de personen zelven.

De indeeling in afdeelingen, van de in het nieuwe stelsel bedoelde beteekenis, van het gebied van het tegenwoordig gouvernement Sumatra's Westkust maakt ten slotte een onderwerp van gezette beraadslaging uit. Na eene overweging van verschillende combinatiën wordt eene splitsing aangenomen in vijf afdeelingen, naar de hoofdplaatsen te onderscheiden als de afdeelingen Padang, Padang Pandjang, Fort de Kock, Solok en Loeboe Sikaping, welke laatste tevens het Zuidelijk gedeelte van de tegenwoordige residentie Tapanoeli zou omvatten.

Aan het einde der besprekingen gekomen, richt de Regeeringscommissaris tot de vergaderden de vraag of de hervormingsplannen wellicht nog in eenig opzicht nadere toelichting behoeven. Waar het antwoord ontkennend luidt, noodigt de Heer De Graaff de aanwezige bestuursambtenaren uit tot de verklaring of, behoudens de op enkele ondergeschikte punten door de Vergadering aanbevolen wijzigingen, eene reorganisatie van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië, overeenkomstig de gegeven uiteenzetting, hunnerzijds instemming vindt.

Het antwoord van den Gouverneur Ballot luidt in dien zin, dat eene zoodanige bestuurshervorming inderdaad door hem wordt beaamd, terwijl bij rondvraag ook de overige bestuursambtenaren eenstemmig de gestelde vraag bevestigend beantwoorden.

De Regeeringscommissaris sluit de vergadering, na zijne erkentelijkheid te hebben uitgesproken voor de aangename gedachtenwisseling en voor de nuttige opmerkingen, bij de gehouden vergaderingen vernomen.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Medan op 13 Januari 1914 des namiddags te zes uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;

J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;

S. van der Plas, Resident van de Oostkust van Sumatra;

C. Lulofs, waarnemend Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;

L. M. Vonck, Assistent-Resident van Asahan;

M. C. Schadee, Assistent-Resident ter beschikking van den Resident der Oostkust van Sumatra;

F. C. Vorstman, Assistent-Resident van Deli en Serdang;

N. J. van den Brandhof, Assistent-Resident van Langkat;

L. H. W. van Sandick, Secretaris der residentie Oostkust van Sumatra;

P. J. Ketting Olivier, Controleur van Padang en Bedagei;

V. Obdeijn, Controleur van Beneden Deli; en

F. Tersteege, Civiel Gezaghebber van de Karolanden.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering en spreekt de verwachting uit, dat de beraadslagingen ten goede zullen komen aan het doel, waarvoor de bijeenkomsten zijn uitgeschreven, n.l. eene nadere overweging der reorganisatieplannen, eene aangelegenheid, welke verondersteld mag worden in hoofdzaak niet onbekend te zijn.

Op den voorgrond stelt de Heer De Graaff, dat de bedoeling der besprekingen is: de inzichten van de vergaderden te vernemen omtrent de aanhangige plannen.

Elke opmerking zal daarom gaarne worden ontvangen en in overweging worden genomen.

De voorstelling, die men zich in meerdere kringen omtrent de wording en de algemeene strekking van de reorganisatieplannen heeft gemaakt, was in meer dan één opzicht weinig in overeenstemming met de werkelijkheid. De thans belegde beraadslagingen beoogen daarom in de eerste plaats dienaangaande elk misverstand op te heffen en de vergaderden met de werkelijke bedoelingen der Regeering bekend te maken.

De veronderstelling, van enkele zijden geuit, als zouden de hervormingsplannen, zooals die aan de Volksvertegenwoordiging zijn voorgelegd, als het ware min of meer als eene opwelling van één zijde zijn aan te merken, is onjuist. Die denkbeelden zijn ten deele reeds langen tijd geleden onder hoogere aandacht gebracht. Ter nasporing van den oorsprong zou men voor sommige daarvan moeten teruggaan tot het jaar 1902, toen van de zijde der Algemeene Secretarie beschouwingen werden voorgebracht om het bestuurswezen in andere vormen te brengen, en voor enkele onderdeelen van het vraagstuk zou men zelfs veel verder nog zijn onderzoek moeten uitstrekken. De evenbedoelde beschouwingen waren van ingrijpenden aard. Zij beoogden een zeer aanzienlijke inkrimping van het Europeesch bestuurspersoneel en daartegenover voor Java en Madoera een belangrijke uitbreiding van de bestuursbemoeienis der Inlandsche ambtenaren.

Nadat de zaak allerlei stadia had doorloopen en van vele zijden, ook in Nederland, overweging had gevonden, is in 1909 door spreker eene gedrukte nota samengesteld, waarin het vraagstuk zoowel voor de genoemde gewesten als voor de Buitenbezittingen meer in zijn geheel in behandeling werd genomen en een afgerond samenstel van voorzieningen aan het oordeel der Regeering onderworpen werd.

Die nota heeft den grondslag uitgemaakt van de verdere beschouwingen, welke ten slotte aanleiding hebben gegeven tot de bekende Ministerieële voorstellen.

Door toevallige omstandigheden is in de behandeling van die voorstellen in

de Staten-Generaal vertraging gekomen, met het gevolg dat eerst in 1912 daarmede in de Tweede Kamer een aanvang is gemaakt, met geen ander doel dan om voor het oogenblik zich uit te spreken omtrent de voortzetting der voorbereiding van eene bestuurshervorming, in hoofdzaak op de aangegeven basis, voor zooveel niet bij de nadere onderzoekingen de urgentie mocht blijken van eene wijziging dier beginselen.

De cardinale gedachten der hervormingsplannen bewegen zich op het gebied der bestuursdecentralisatie, waaromtrent een tiental jaren geleden principiëele regelen zijn neergelegd in de artikelen 68 *a*, *b*, en *c* van het Regeeringsreglement.

Als eerste verwezenlijking van die principes is men begonnen met de instelling van Gemeenteraden in verschillende hoofdplaatsen op Java en Madoera en hier en daar op de Buitenbezittingen. Voor verschillende van die instellingen kan verklaard worden, dat de werking meer en meer bevrediging geeft.

Voor de Oostkust van Sumatra, waar uit een vroegeren Afdeelingsraad naast een z. g. „Cultuurraad" mede een zoodanige Gemeenteraad is voorgekomen, schijnt die beoordeeling eveneens niet ongegrond.

Minder succes hebben daarentegen gehad de vervolgens in het leven geroepen Gewestelijke Raden op Java en Madoera, waarbij te zeer een wissel blijkt te zijn getrokken op de belangstelling voor publieke aangelegenheden, ook waar die buiten den naasten gezichtskring liggen.

Het doel nu van de bestuursreorganisatie is in de eerste plaats om ook buiten de ingestelde gemeenten de behartiging van locale belangen, van bijzondere behoeften, naar het Regeeringsreglement zich uitdrukt, over te brengen in kleineren kring en wel voor Java en Madoera zooveel mogelijk naar het *regentschap*.

In het algemeen staat daarbij op den voorgrond de gedachte dat, om de decentralisatie te doen slagen, niet in de eerste plaats bij ingezetenen van vreemden oorsprong belangstelling dient te worden opgewekt voor de behartiging van openbare belangen maar bij de Inlandsche bevolking zelve. Derhalve, dat alleen in die richting eene toepassing kan liggen, waarbij voor eene maatschappij als deze de instelling geslaagd zou mogen heeten.

Om dit doel te bereiken, is voor de vermelde gewesten de keuze gevallen op het *regentschap* als orgaan van autonoom beheer.

Voor deze keuze pleit vooral de omstandigheid, dat het regentschap aldaar het eenige lichaam mag heeten, naast de desa, dat als bestuurseenheid nog zeker leven heeft in den gedachtenkring der bevolking, die overigens van administratieve instellingen als onze residentiën en afdeelingen niet veel meer dan eene vage voorstelling heeft. Ook de districten en in meerdere mate nog de onderdistricten verkeeren tot zekere hoogte in hetzelfde geval; alleen het regentschap heeft in de voorstellingen der bevolking over het algemeen nog zekeren historischen klank.

De eerste hoofdgedachte in de reorganisatieplannen is dus een streven om de behartiging van huishoudelijke belangen over te brengen naar regentschapsraden, een denkbeeld, dat aan het Inlandsch Bestuur op Java alleszins sympathiek is gebleken bij de besprekingen, die aldaar met de Inlandsche ambtenaren van hoogen rang zijn gehouden.

Naar men zich dat voorstelt, zouden die Regentschapsraden worden gepresideerd door de Hoofden van plaatselijk bestuur (de nieuwe Residenten), met den Regent als Ondervoorzitter. Verder zouden daarin zitting nemen enkele Europeesche en verscheidene niet-Europeesche ambtelijke leden, eenige niet-ambtelijke Europeesche en zooveel mogelijk niet ambtelijke Inlandsche leden. Het niet-ambtelijk Inlandsch element zou hoofddoel zijn, ten einde, als gezegd, te trachten ook de eigenlijke inheemsche bevolking rechtstreeks te doen deelnemen aan de zorg voor hare huishoudelijke belangen.

Met enkele weinige excepties zouden de onderwerpen, tot welke de zorg van de Regentschapsraden zich zou uitstrekken, dezelfde zijn als die, welke thans tot de taak der Gewestelijke Raden behooren. Het bestaan van deze laatste raden, evenzeer als de Gemeenteraden thans organen bepaaldelijk van autonomie, zou in het nieuwe stelsel in zoover dus vrij wel overbodig worden. Niettemin zouden ook in dat stelsel Gewestelijke Raden worden geformeerd, dit echter als organen inzonderheid van *zelfbestuur*.

Het tweede oogmerk namelijk van de reorganisatie is de overbrenging zooveel mogelijk van onderwerpen van Regeeringsbemoeienis naar lagere organen.

Sedert enkele jaren zijn in de Volksvertegenwoordiging in Nederland steeds luider stemmen opgegaan tot decentralisatie van gezag en verantwoordelijkheid. De algemeene grief was het, en zeker ontbrak het niet aan redenen daartoe,

dat in Indië alles te veel gecentraliseerd was bij de Regeering en Hare naaste organen, dat het meer dan tijd werd voor eene ruime verplaatsing naar den omtrek van arbeid en verantwoordelijkheid.

Als aangrijpingspunt tot dit streven nu biedt zich aan het gewest.

In het nieuwe stelsel zou derhalve, zooveel als dit slechts eenigszins mogelijk blijkt, vooreerst in administratieven zin getracht worden om het Gewestelijk Gezag in dit opzicht de plaats te doen innemen van den Gouverneur-Generaal en de Departementschefs. Vooral evenwel zou daarbij beoogd worden overbrenging der uitoefening van algemeen burgerlijk bestuur, bedoeld in de artikelen 64 en 65 van het Regeeringsreglement, voor verschillende takken van dienst naar genoemd Gezag, derhalve de totstandbrenging op ruimen voet van *gewestelijk zelfbestuur*. De uitoefening van dat bestuur met betrekking tot Inlandsch onderwijs, Burgerlijke Openbare Werken, Burgerlijken Geneeskundigen Dienst, Veeartsenijkundigen dienst, Politiewezen, Arbeidsinspectie, Volkscredietwezen en dergelijke diensttakken zou daartoe uit de algemeene centra zooveel mogelijk naar de toekomstige gewestelijke centra worden overgebracht.

Eene dergelijke overdracht echter zal alleen verantwoord mogen heeten, wanneer de gewestelijke organen zoodanig zijn toegerust, dat zij de hun toegedachte functiën inderdaad naar behooren kunnen vervullen. Daarvoor is het noodig in de eerste plaats dat de Hoofden van gewestelijk bestuur verzekerd zijn van den dagelijkschen bijstand van een staf van deskundigen, in staat om, elk op zijn gebied, zaakkundige voorlichting te verschaffen en tevens om de technische leiding in het gewest onder de algemeene bevelen van het Hoofd van gewestelijk bestuur te voeren. De eerste voorwaarde tot een zoodanig zelfbestuur is derhalve voorziening in die behoefte. Afgescheiden zelfs van de aanzienlijke kosten, behoeft het nochtans geen betoog, dat personen, door bekwaamheden en algemeene persoonlijke eigenschappen berekend voor eene zoodanige betrekking, in elk korps in zeer beperkte mate worden aangetroffen; alleen dus door het aantal gewestelijke centra, waar zulk een staf van adviseurs noodig zal zijn, belangrijk in te krimpen, zal aan die voorwaarde zijn te voldoen.

De Gouverneur-Generaal zal uiteraard steeds zekere algemeene bemoeienis met de betrokken takken van dienst in het ressort behouden; de rechtstreeksche verantwoordelijkheid echter gaat over op de Gewestelijke Bestuurders.

Een tweede vereischte voor een zoodanig zelfbestuur is een gewestelijk bureau, zoodanig ingericht, dat daarbij het noodige aantal wèl-ontwikkelde personen aanwezig is, in staat om principieele vraagstukken naar den eisch schriftelijk voor te bereiden. Een gewestelijk bureau, dat op kleinere schaal dus een afspiegeling moet zijn van de centrale Regeeringskantoren.

Ook voor dezen eisch geldt hetgeen ten aanzien van de eerstvermelde voorwaarde is gezegd. Voor een zoo groot aantal gewesten als het tegenwoordige zou het ten eenenmale ondoenlijk zijn — zoowel uit een financieel oogpunt als wat betreft de verkrijging van het noodige personeel van voldoende bruikbaarheid — om in de zich dan voordoende behoefte te voorzien. Eene aanzienlijke beperking van het aantal gewesten mag dus ook uit dien hoofde eene besliste voorwaarde heeten.

De voorstelling, als zou de voorgenomen inkrimping van het aantal gewesten voornamelijk berusten op gemis aan appreciatie ten aanzien van de tegenwoordige bestuurskrachten, ging derhalve bezijden de zaak.

Ongetwijfeld zullen de Hoofden van gewestelijk bestuur in het nieuwe stelsel eene degelijke ontwikkeling moeten bezitten, doch wat ook uit dien hoofde vereischt moge worden, de cardinale verklaring van evenbedoeld feit zoeke men niet daarin doch als het ware in het wezen van het stelsel zelf.

Het oorspronkelijk voornemen om Java in drie gouvernementen te verdeelen heeft bij nadere overweging plaats gemaakt voor het denkbeeld van eene verdeeling in vijf gewesten van de nieuwe organisatie en van het nieuwe karakter, met, daarnaast, een zevental gewesten voor de Buitenbezittingen, derhalve voor geheel Indië een twaalftal.

Zelfs bij het vormen van niet meer dan een twaalftal gewesten echter zal men herhaaldelijk voor de moeilijkheid komen te staan om de noodige geschikte krachten te vinden. Nu reeds staat men telkens voor dat bezwaar en ook van het effect van latere pogingen om den toestand in dat opzicht te verbeteren, make men vooral zich geene te hooge voorstellingen. De tot zekere hoogte niet te loochenen bezwaren van een langdurig verblijf in de tropen zullen ten allen tijde velen weerhouden van in den kolonialen dienst te treden, hoe aanlokkelijk ook de vooruitzichten mochten zijn, en dit te meer nu jongelieden van goede ontwikkeling ook

elders in den vreemde in verscheidene richtingen meer en meer een arbeidsveld voor zich geopend zien.

De Regeeringscommissaris richt tot de vergaderden de vraag of de door hem gegeven uiteenzetting van het doel en de grondlijnen der reorganisatie wellicht nadere verduidelijking behoeft.

De Assistent-Resident Schadee vraagt voorlezing eener door hem samengestelde nota, welker strekking in hoofdzaak de volgende is.

Door de toezending der notulen van de te Bandoeng gehouden vergadering is de Heer Schadee reeds eenigermate ingelicht omtrent de aanhangig zijnde reorganisatieplannen. Hij meende echter, dat in de nieuwe plannen een element werd gemist, dat naar zijne opinie onmisbaar is, zal het hervormde bestuurswezen niet onmiddellijk weder nieuwe teleurstellingen baren. Voorop wordt gesteld, dat sprekers denkbeelden niet van hem zelf zijn, maar slechts eene herhaling van hetgeen de voormalige Hoogleeraar Mr. J. Oppenheim in een reeks van lezingen aan de Nederlandsch-Indische Bestuursacademie te 's Gravenhage heeft opgemerkt.

In zijne lezingen heeft genoemde rechtsgeleerde er op gewezen, dat het beste middel om liefde te wekken voor wat men in Indië noemt decentralisatie, is bekendheid met de beginselen en het wezen van het Nederlandsch gemeenterecht, waarnaar het Indische gemodelleerd is en waarvan de tegenwoordige Gouverneur-Generaal, destijds Minister van Koloniën, heeft gezegd, dat het was het ideaal, waarnaar moest worden gestreefd bij de inrichting van de Indische decentralisatie. Van genoemde zijde werd de aandacht gevestigd op het feit, dat de Indische zelfregeering nog hemelsbreed verschilt van het Nederlandsche gemeentewezen, omdat daaraan ontbreekt de clou, de roode draad, die loopt door alle bepalingen van de Grondwet en van de wetgeving, welke het Nederlandsch gemeentewezen beheerscht, n.l. het onderling verzoend zijn van twee tegenstrijdige elementen, welke bij de inrichting van het Staatsbestuur en het samenstellen van het Staatsbestuur en het samenstellen van het onderdeel in den eenheidsstaat met elkander in botsing schijnen te komen: aan den eenen kant de onderworpenheid van alle deelen van de provinciën en van de gemeenten aan het geheel, aan den anderen kant de verschaffing aan deze deelen van die mate van vrijheid, welke zij noodig hebben om hun eigen belangen naar eigen inzicht te behartigen.

Daarom juist is naar het oordeel van den Hoogleeraar Oppenheim het Nederlandsch gemeenterecht een geschikt voorbeeld voor de nieuwe decentraliseering van een land als Indië. Hij wees er op, dat de Grondwet voor de gemeente in hare artikelen 142 en volgende een zeer groote mate van autonomie en decentralisatie in het leven heeft geroepen en vestigde in dat verband de aandacht op de z. i. minder gelukkige wijze, waarop Regeeringsreglement en verdere verordeningen de Indische zelfregeering hebben geregeld.

Dat ten onrechte aan die regeling de naam „decentralisatie" werd gegeven, is op zich zelf de kwestie van een naam, hoewel een verkeerde naam voor een instituut zeer veel kwaad doet.

In de wetenschap immers heeft het woord decentralisatie een geheel andere beteekenis dan die, welke de Indische wetgeving daaraan schenkt. Bij het woord decentralisatie denkt men nooit aan het maken van regelingen omtrent de bevoegdheid tot beheer van de eigen huishouding, maar denkt men steeds en onveranderlijk aan *besturen*, aan *uitvoeren*, waarmede is bedoeld het tenuitvoerbrengen, het doen werken van regelingen, die vastgesteld zijn door het hoogste gezag, dat het besturen in dien ruimen zin niet zelf ter hand neemt door middel van zijne ambtenaren, door een apparaat, dat rechtstreeks door hem ingesteld en van hem afkomstig is, maar de uitvoering overlaat aan de deelen. Nu kan daarmede samengaan de vrijheid voor de onderdeelen om hun eigen huishouding naar eigen inzichten te regelen, eigen verordeningen te maken voor eigen gebied (ook strafverordeningen). Waar dit het geval is, komt naast de *decentralisatie*, naast het recht en den plicht om, waar men daartoe geroepen wordt, mede te werken aan de uitvoerende taak der hoogste macht, de *autonomie*, een Grieksch woord, dat zelfwetgeving beteekent. In Indië nu heeft men alleen de *zelfwetgeving* voor oogen gehad en men heeft aan het onderscheid van deze twee geheel afzonderlijke begrippen geen gewicht gehecht.

Men heeft dus te onderscheiden op het gebied van zelfregeering: *autonomie* (zelfwetgeving) en *decentralisatie* (zelfbestuur) of samengevat *zelfregeering;* de eerste betreft de regeling, de tweede het bestuur van de huishouding van het onderdeel, van de provincie, de gemeente.

De bevoegdheid in Nederland van de onderdeelen van den Staat om mede te werken aan de Rijkstaak is neergelegd in art. 144 der Grondwet: als gij zult

geroepen worden om mede te werken aan de uitvoering van rijks- en provinciale taak, zult gij verplicht zijn Uwe medewerking te verleenen. Dat zelfbestuur bestaat in Indië niet; van die medewerking vindt men in Indië niets en had men niet de inlassching, door het amendement-Van Karnebeek, van het woord „taak" in art. 68 *c* van het Regeeringsreglement, dan zou men eigenlijk moeten zeggen: er is heelemaal geen zelfbestuur. In genoemd artikel wordt gezegd: „hun taak wordt bij algemeene verordening geregeld". Dit woord „taak" is er in gekomen krachtens amendement en als men de discussie er over naleest, zal men zien, dat dit geschiedde ten einde daarmede te kennen te geven, dat men ook wenschte, dat de Locale raden zouden geroepen worden om mede te werken aan de uitvoering der regelingen, door de Regeering in Nederlandsch-Indië gemaakt.

Een eerste voorbeeld daarvan heeft men gehad in de kiesrecht-ordonnantie, krachtens welke een commissie zou zijn in te stellen om mede te werken tot uitvoering van de kieswet.

Voor het overige evenwel vindt men in Indië niets daarvan; Indië is in dat opzicht een gansch en al onontgonnen veld.

Wat wordt nu in de notulen van de de te Bandoeng gehouden vergadering over de uitoefening van het uitvoerend gezag door de Locale Raden gezegd?

Dat het zeer de vraag is of het inderdaad aanbeveling zou verdienen naast het bestuurshoofd der nieuwe gewesten eene instelling met uitvoerend gezag in het leven te roepen en wel omdat niet-ambtelijke personen van zoodanigen stand en ontwikkeling, dat zij eene functie van zoo groot gewicht in het uitvoerend bestuur van het gewest zouden kunnen innemen, wel wat anders te doen hebben dan dagelijks zich op een bestuursbureau neder te zetten. Aan gepensionneerde landsdienaren mag ook niet worden gedacht omdat door die keuze de frischheid van de bestuursopvatting in het algemeen zeker niet zou winnen.

Hier wordt dus gesproken van het stellen van een college met uitvoerend gezag naast het gewestelijk bestuur. De Heer Schadee ziet echter niet in, waarom met de overdracht van deze uitvoerende bestuursbevoegdheid begonnen moet worden van *boven af*. Hij meent hier een lans te mogen breken voor het stellen van een uitvoerend gezag naast de *residenten* der toekomst, Chefs der *afdeelingen* van het nieuwe gewest en wel door dit uitvoerend gezag op te dragen aan de in het leven te roepen afdeelingsraden (¹). Immers de bovenbedoelde bezwaren gelden ten aanzien van deze lichamen niet. Wel degelijk zullen er personen gevonden worden, die daartoe voldoende ontwikkeld zijn en die tegen geldelijke vergoeding — in Nederland zijn Gedeputeerde Staten en Wethouders toch ook bezoldigd — genegen zijn deze functies op zich te nemen.

De taak, hier bedoeld, is immers zooveel minder gewichtig dan die der Gedeputeerde Staten wegens den geringen omvang van het gebied en wegens de minder beteekenende belangen, welke in het huishouden van dat kleinere gebied op den voorgrond treden. Ook de vrees voor verwikkelingen tusschen het bestuurshoofd (de Resident der toekomst) en het uitvoerend college — waarvan hij deel behoort uit te maken — mag voor de invoering van dit instituut geen beletsel zijn. Ook in Nederland zien wij vaak oneenigheid tusschen Burgemeester en Wethouders en toch zal niemand er aan denken om ter wille van die oneenigheid verandering in de bestuursinrichting te brengen (²).

De Regeeringscommissaris, het woord hernemende, verklaart dat de vermelde lezingen hem niet onbekend zijn. Hoezeer daaraan gaarne den lof toekennend, waarop de genoemde rechtsgeleerde ten volle aanspraak heeft, kwam het toch bij kennisneming van den inhoud spreker herhaaldelijk voor dat, ware de steller met Indische toestanden bekend geweest en had hij door eigen waarneming zich rekenschap gegeven van de hier bestaande verhoudingen, veel van hetgeen dienaangaande werd opgemerkt en in een Nederlandschen gedachtengang ook alleszins juist was, voor Indië niet gezegd zou zijn.

Noten van den Regeeringscommissaris:

(¹) Bij deze beschouwingen deed klaarblijkelijk zich een misverstand voor. Tusschen de „gewestelijke raden" in het beoogde stelsel en de „afdeelingsraden", als tijdelijk surrogaat voor de „regentschapsraden" op Java genoemd, bestaat een principieel verschil. Hun arbeidsveld ligt op verschillend terrein.

(²) Bij de Raden van gemeenten en andere locale instellingen van dien aard — dus ook de ontworpen Regentschaps- of Afdeelingsraden — is ingevolge artikel 19 der Locale Raden-Ordonnantie de Voorzitter belast met de uitvoering van 's Raads beslissingen, behoudens dat ingevolge artikel 20 de uitvoering van Locale Verordeningen kan worden opgedragen, bij die verordeningen, o. a. aan leden of commissiën, belast met het dagelijksch bestuur van den tak van dienst (art. 47, al. 2). Wettelijk is derhalve reeds voorzien in hetgeen werd aanbevolen. Aan de betrokken instellingen is het overgelaten in hoever van die voorziening gebruik zal worden gemaakt.

Zelfs de veroordeeling van het woord: decentralisatie, zooals dat hier te lande gebezigd wordt, zou dan wellicht achterwege zijn gebleven.

Voor toestanden als die in Nederland mogen aan dat woord bepaalde begrippen zijn verbonden, voor Indië draagt, krachtens den algemeenen samenhang van zaken, die term eene andere beteekenis.

Ook uit de beoordeeling van het ambtelijk element in de openbare huishouding hier te lande komt hetzelfde feit aan het licht, de moeilijkheid om uit den Westerschen gezichtskring zich in eene maatschappij als deze te verplaatsen. De om hun practischen kijk op zaken niet zelden als voorbeeld aangehaalde Britsche naburen hebben niet nagelaten herhaaldelijk bij de beschouwingen der verhoudingen in hun koloniaal gebied op den voorgrond te stellen het feit, dat integendeel, veel meer dan niet-ambtelijke personen, zelfs dan vertegenwoordigers van den eigen landaard, de beste representanten van de belangen der groote inheemsche bevolking zijn de *Europeesche* bestuursambtenaren.

De Resident Van der Plas zou van den Heer Schadee wenschen te vernemen wat eigenlijk de strekking was van zijn betoog, waarop deze antwoordt, dat het in zijne bedoeling lag er op te wijzen, dat ook in Indië zooveel heil te verwachten is van het geven aan de Locale Raden van een aandeel in de uitvoering der verordeningen, welke nu met uitzondering van de kieswet uitsluitend en steeds aan de Hoofden van plaatselijk bestuur is opgedragen.

De Regeeringscommissaris merkt op dat dus de quaestie, wanneer zij zich op dat gebied beweegt, niet zoozeer verband houdt met de *bestuursreorganisatie*, maar meer het vraagstuk der *decentralisatie* betreft en wel een bepaald onderdeel daarvan, dat buiten het veld van de onderwerpelijke beschouwing ligt.

Terugkomende op de behandeling van de reorganisatieplannen, maakt de Heer De Graaff melding van een derde uiting van decentralisatie, in eene andere beteekenis wederom: de overdracht van de administratieve bevoegdheden van de tegenwoordige Hoofden van gewestelijk bestuur op de nieuwe Bestuurders der afdeelingen. Naar de bedoelingen van de voorstellen zouden uit een administratief oogpunt in het nieuwe stelsel de nieuwe Afdeelingsbestuurders zooveel mogelijk de plaats innemen van de tegenwoordige Hoofden der gewesten, waarmede in groote mate een einde zal komen aan het bedenkelijk feit dat ambtenaren van 40 à 50-jarigen leeftijd, met 20 dienstjaren en meer, nog steeds om zoo te zeggen alle zelfstandigheid missen. Een toestand, die niets minder beteekent dan een enorme verspilling van energie en initiatief en overigens dagelijks tot de grootste vertraging in de afdoening van plaatselijke zaken leidt.

Een vierde vorm van overdracht van functiën naar lagere organen ligt voor Java en Madoera in de overdracht van bevoegdheden van het Europeesch op het Inlandsch bestuur. Voor de Buitenbezittingen is deze quaestie nog steeds van weinig beteekenis; voor Java is zij een van de neteligste onderwerpen in het bestuursvraagstuk.

Vooral wijl de toevoer van Europeesche bestuurskrachten meer en meer te kort schiet, moet men bijtijds wel eene andere richting uitgaan en aan Inlandsche ambtenaren overdragen alles, wat slechts eenigszins zich daartoe leent. De Inlandsche ambtenaren, die niet passen in het nieuwe stelsel, zullen allengs voor beter geschoolde krachten moeten plaats maken. De eenige gezonde opvatting echter is deze, naar het spreker voorkomt, steeds meer alles over te dragen, wat zich tot overdracht leent, zij het ook daarnaast met onbekrompen voorziening in de middelen, welke tot eene bevredigende vervulling van de overgedragen taak en verantwoordelijkheid kunnen strekken. Wil men van de Inlandsche ambtenaren eischen integriteit en toewijding, dan behoort bovendien voor eene goede bezoldiging te worden zorg gedragen, ware het slechts om elke eenigszins gegronde verontschuldiging bij voorbaat weg te nemen van ongeoorloofde daden.

Op de vraag of het besprokene aanleiding geeft tot opmerkingen, spreekt de heer Vorstman de hoop uit, dat de Gewestelijke Bestuurshoofden de nieuwe Residenten niet door middel van circulaires, aanschrijvingen en dergelijke de hun toegekende zelfstandigheid zullen ontnemen.

De Regeeringscommissaris acht het weinig aannemelijk, dat bij de Hoofden van gewestelijk bestuur zoodanige neiging zal bestaan om inbreuk te maken op de bevoegdheden van het Plaatselijk Bestuur.

De Heer Vorstman meent, dat de Gouverneur toch de verantwoordelijkheid voor den gang van zaken zal dragen, waarop de Regeeringscommissaris antwoordt dat, in rechtstreekschen zin althans, integendeel op het Hoofd van

plaatselijk bestuur die verantwoordelijkheid zal rusten. Uit den aard der zaak behoudt daarbij de Gewestelijke Bestuurder den plicht om op den loop van zaken een algemeen toezicht uit te oefenen en zoo noodig enkele groote lijnen aan te geven, evenals ook de Regeering dit thans doet ten aanzien van de Hoofden van gewestelijk bestuur.

Sprekende over de afdeeling als zelfstandige administratieve eenheid, verklaart de Regeeringscommissaris, dat waar het dus in de bedoeling van het nieuwe stelsel zou liggen om aan de Hoofden van Plaatselijk Bestuur eene zoodanige positie toe te kennen, waarmede noodzakelijk gepaard zal moeten gaan eene versterking van de hun ten dienste staande bureau's, de vraag zich opdoet wie voortaan op de Buitenbezittingen, waar thans ook Controleurs Hoofden van plaatselijk Bestuur zijn, als zoodanig zullen zijn aan te merken. Waar het eene onmogelijkheid zou zijn om de verschaffing van bureau-krachten verder uit te strekken, werd bedoeld om evenals op Java, alleen de toekomstige Residenten daartoe aan te wijzen. Ten einde overigens alles, voor zooveel noodig en mogelijk, op den tegenwoordigen voet ingericht te doen blijven, zouden dan daarnaast, bij algemeene of speciale regelingen, aan bestuurders der onderafdeelingen dezelfde bevoegdheden worden verleend, die zij thans als Hoofd van plaatselijk bestuur in het tegenwoordig stelsel van bestuur bezitten. Voor zoover doenlijk zou inzonderheid aan den Gouverneur daarbij eene uitgebreide macht tot delegatie worden toegekend.

De Heer Vonck vraagt of de nieuwe Residenten als Hoofden van plaatselijk bestuur belast zullen worden met de politierechtspraak, waarop de Heer De Graaff antwoordt, dat het in de bedoeling van de Regeering ligt, om op den duur alle functies van dien aard op te dragen aan z.g. „Landrechters", niet meer behoorende tot den dienst van het Binnenlandsch Bestuur. Zoolang deze regeling nog geene uitvoering heeft gevonden, spreekt het van zelf, dat in de onderafdeelingen de bestuurders van die ressorten tot bedoelde functie aangewezen zullen blijven.

Wegens het vergevorderd uur sluit de Regeeringscommissaris de vergadering, de aanwezigen uitnoodigend de besprekingen den volgenden morgen te half negen uur voort te zetten.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Medan op 14 Januari 1914 des voormiddags te half negen uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het bestuurswezen;

J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het bestuurswezen;

S. van der Plas, Resident der Oostkust van Sumatra;

C. Lulofs, waarnemend Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;

L. M. Vonck, Assistent-Resident van Asahan;

M. C. Schadee, Assistent-Resident ter beschikking van den Resident der Oostkust van Sumatra;

F. C. Vorstman, Assistent-Resident van Deli en Serdang;

N. J. van den Brandhof, Assistent-Resident van Langkat;

P. J. Ketting Olivier, Controleur van Padang en Bedagei;

V. Obdeijn, Controleur van Beneden-Deli; en

F. Tersteege, Civiel Gezaghebber van de Karolanden.

De Regeeringscommissaris, de besprekingen voortzettende, constateert dat in de avondvergadering van den vorigen dag gesproken is over de verschillende uitingen van bestuursdecentralisatie, in de daarbij aan dat woord gehechte ruime interpretatie.

Nogmaals doet de Heer De Graaff uitkomen, dat de taak van het Gewestelijk Bestuur, daaronder begrepen de nieuwe Gewestelijke Raden, in het nieuwe stelsel niet meer, zooals thans het geval is, bepaaldelijk gericht zal zijn op de behartiging van huishoudelijke belangen. De nieuwe gewesten zullen niet zoozeer zijn organen van autonomie, maar organen van zelfbestuur, in de onderwerpelijk aan dien term toe te kennen beteekenis.

De Heer Schadee, het woord verkregen hebbende, leest een verder gedeelte zijner nota voor. Hij verklaart daarin, dat het bij de verdere besprekingen van groot nut zal zijn, steeds waar men de woorden gezag, bevoegdheid en taak bezigt, direct het onderscheid voor oogen te houden tusschen wetgevend en uitvoerend gezag en steeds te bepalen of men een taak op wetgevend dan wel op uitvoerend gebied bedoelt. De woorden gezag en bevoegdheid toch hebben voor hem slechts een abstract begrip, dat direct een concreten vorm aanneemt als men de onderscheiding maakt, hierboven bedoeld. Immers daarbij treden de verordeningen, waarmede elk bestuursambtenaar dagelijks te maken heeft, terstond voor oogen en nemen zij een duidelijken vorm aan; de verordeningen, aan wier ontstaan hij heeft medegewerkt; de verordeningen, welke hij dagelijks had uit te voeren.

Het zou — betoogt genoemde Assistent-Resident — wenschelijk zijn bij deze besprekingen in het geheel geen vreemde woorden te gebruiken, aangezien die slechts verwarring geven, terwijl dit bij het gebruik van goede Hollandsche woorden onmogelijk zou zijn.

Autonomie is „zelfwetgeving", „zelfregeling". Wie echter denkt niet bij dit woord direct aan dorpsautonomie bij ons in Indië zoo gebruikelijk, welke echter niet alleen het begrip van eigen regeling der huishouding van het dorp maar ook het bestuur van die huishouding bedoelt; wederom een misverstand dus.

Decentralisatie is het brengen van het gezag, van de bevoegdheid, uit het midden, het centrum, naar den rand, van het hoofd naar de deelen. Onuitgemaakt is het dan echter of wetgevende of uitvoerende bevoegdheid bedoeld wordt. Ook hier bestaat dus voortdurend gevaar voor misverstand.

De Heer De Graaff antwoordt, dat het in Indië steeds het veiligst zal zijn zich te houden aan de aldaar aangenomen wettelijke termen. Spreekt men daar van zelfbestuur, dan kan aan de hand van het Regeeringsreglement daaronder alleen worden verstaan uitoefening, voor bepaalde takken van dienst, door lagere organen, van het in het derde hoofdstuk van dat Reglement bedoeld „algemeen be-

stuur", waarbij het „beheer" evenals nu aan de Hoofden der Departementen blijft. Derhalve aan een overdracht der *uitoefening* van dat bestuur, die in het algemeen aan den Gouverneur-Generaal is voorbehouden.

Dit algemeen bestuur zou bij de beoogde hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië zooveel mogelijk overgedragen worden aan de Hoofden der nieuwe gewesten, zoodanig echter dat — in tegenstelling met delegatie — ook de rechtstreeksche verantwoordelijkheid naar die Bestuurshoofden overgaat.

Op de vraag van den Heer Schadee of het de bedoeling is om de Gewestelijke Raden te laten werken onder de Locale Raden-Ordonnantie, wordt geantwoord dat die ordonnantie in vele opzichten daartoe aanvulling en wijziging zal behoeven doch daarna ook dit onderwerp zal kunnen beheerschen, waar onder de uitdrukking „Locale Raden" naar de terminologie van de wet ook Gewestelijke Raden zijn te verstaan.

Het karakteristiek verschil zou zijn, dat de bestuursfunctiën bij de instellingen van autonomen aard berusten bij het college zelf, terwijl de nieuwe Gewestelijke Raad zou zijn *medewerkend* lichaam tot het zelfbestuur, waarvan de *uitoefening* gelegd is in handen van den Gouverneur.

Spreker raadt vooral aan de uitdrukking „uitvoerend gezag" hier verder te vermijden; het gebruik daarvan brengt verwarring in het vraagstuk.

Gewestelijk zelfbestuur in Indië beteekent in het nieuwe stelsel, dat de bestuursuitoefening van den Gouverneur-Generaal voor een gedeelte is neergelegd, met de daaraan verbonden rechtstreeksche verantwoordelijkheid, in handen van den Gewestelijken Bestuurder. De Gouverneur krijgt een stuk taak van den Gouverneur-Generaal.

In het ontworpen stelsel blijft de instelling van Gewestelijke Raden evenzeer een besliste voorwaarde, niet echter voor autonomie maar met het oog op het gewestelijk zelfbestuur. Die opmerking geldt niet slechts voor Java en Madoera, maar evenzeer voor de Buitenbezittingen.

Aan de Hoofden van gewestelijk bestuur zouden dus plichten van anderen aard worden opgelegd.

Het noodzakelijk gevolg hiervan zal wezen, dat de tegenwoordige werkzaamheden van die Bestuurshoofden zooveel mogelijk op anderen behooren te worden overgebracht, eene noodzakelijkheid, die nog meer op den voorgrond treedt, waar het aantal gewesten moet worden ingekrompen en dus het gebied nog zoozeer zal worden uitgebreid.

Het ligt ook daarom in de bedoeling om die administratieve taak zooveel mogelijk over te brengen naar de bestuurders van de afdeelingen, die in het nieuwe bestuursstelsel, gelijk reeds gezegd, de eigenlijke administratieve eenheden zullen zijn. Het Gewestelijk Bestuur zal te dezen aanzien dus min of meer de plaats gaan innemen van de Centrale Regeering in het klein en zich in hoofdzaak moeten bezig houden met het algemeen toezicht op de hoofdlijnen van administratief beheer.

De afdeelingsbesturen zullen in administratieven zin meer in de plaats treden van het tegenwoordig Gewestelijk bestuur.

Eene zoodanige overdracht zal op stuk van zaken wel de bevoegdheden van de Afdeelingsbestuurders uitbreiden, maar niettemin in meerdere opzichten eene belangrijke besparing van arbeid medebrengen. Eene uitgebreide dagelijksche gedachtenwisseling over onderwerpen, die nu door het Hoofd van gewestelijk bestuur worden beslist, zal daarmede worden bespaard, terwijl de Gewestelijke Bestuurders de handen vrij zullen krijgen voor hunne nieuwe taak.

De Heer Schadee vraagt, wat de toekomst is van het Landschapsbestuur in dit gewest. Het Landschapsbestuur zou spreker willen oplossen in den Localen Raad, den Sultan tot Voorzitter willen aanwijzen en de Landschapshoofden tot leden, waarop de Heer De Graaff ten antwoord geeft, dat men op die wijze naar zijne meening niet den juisten weg zou inslaan en het eigenlijk staatsrechtelijk karakter van de z.g. zelfbesturende landschappen zou miskennen.

Van eene overdracht van het bestuur van die landschappen aan Locale Raden, zou bezwaarlijk sprake kunnen zijn. Welbeschouwd is het zeer twijfelachtig of in dit gewest, dat zoo goed als geheel uit Sultanslanden en andere Inlandsche zelfbesturen bestaat, voor colleges van dien aard inderdaad plaats is. Of daarom het instituut van den zoogenaamden Cultuurraad, om van den Gemeenteraad te Medan niet te spreken, strikt genomen op den tegenwoordigen voet geheel verdedigbaar is, zou, naar het spreker voorkomt, eene quaestie kunnen uitmaken.

Overgaande tot de opsomming van takken van dienst, die, naar men zich dit voorstelt, in aanmerking zouden kunnen komen, geheel of ten deele, voor overdracht

vroeger of later, uit het algemeen centrum naar de toekomstige gewestelijke centra, worden door den Regeeringscommissaris genoemd:

Gevangeniswezen;
Arbeidsinspectie;
Algemeene politie;
Volkscredietwezen;
Inlandsch lager onderwijs;
Volksonderwijs;
Burgerlijke geneeskundige dienst;
Landbouw;
Veeartsenijkundige dienst;
Waterstaat en irrigatie;
Transportwezen;
Zoutverkoop;
Pandhuisdienst.

De Gewestelijke Raad zal daarbij voornamelijk bemoeienis hebben met de financieele gestie, met de vaststelling der jaarlijksche begrooting van het gewest en hetgeen verder daarmede samenhangt, eene bemoeienis van niet geringe beteekenis, wijl zij als het ware regel gevend is voor het geheele zelfbestuur. Overigens zal het college, evenals nu, wetgevende bevoegdheid bezitten, waarmede het dan op het gebied treedt van autonomie in den waren zin van het woord.

De eigenlijke bestuursuitoefening evenwel zal berusten bij het Hoofd van Gewestelijk Bestuur, bijgestaan o. m. door zijn staf van deskundige adviseurs.

De Gewestelijke Raad zal, nadat in het begin van het jaar gegevens zijn verzameld en een voorloopig schema is samengesteld omtrent de begrooting van het volgende jaar, omstreeks het midden van het jaar die begrooting behandelen en vaststellen, behoudens nadere goedkeuring door de Regeering.

Vóór zeker tijdstip zal die vaststelling moeten plaats vinden en de gewestelijke begrooting moeten zijn aangeboden aan de Regeering ter doorzending naar Nederland vóór de behandeling in de Staten-Generaal van de koloniale begrooting.

Omtrent de goedkeuring van de gewestelijke begrootingen zal dus ook geene beslissing zijn te nemen door de Indische Regeering alvorens de algemeene begrooting bekrachtigd is.

Heeft de goedkeuring plaats gevonden, dan is de Gouverneur uitvoerder qua Gouverneur en *niet* als Voorzitter van den Gewestelijken Raad, gelijk bij de Plaatselijke Raden het geval is.

Op de vraag van den Heer Schadee of het Hoofd van Gewestelijk Bestuur in zoover ordonnateur zal zijn in plaats van hulpordonnateur, wordt door den Regeeringscommissaris bevestigend geantwoord.

Eveneens wordt in dien zin geantwoord op de vraag, door den Assistent-Resident Vorstman gesteld, of de Regeeringscommissaris het voor alle gewesten noodzakelijk acht, dat bij toekenning van zelfbestuur de Gouverneur een Raad naast zich krijgt.

De Assistent-Resident Vonck vraagt of de gewestelijke begrooting op Java een afspiegeling zal worden van de regentschapsbegrootingen, waarop de Heer De Graaff uiteenzet dat de Regentschapsraden hun eigen middelen en hun eigen financieel bestaan zullen hebben en zich zelfstandig zullen verhouden tegenover den Gewestelijken Raad.

De heer Vonck zou gaarne vernemen of eene bepaalde splitsing bestaat tusschen algemeene en locale belangen. Het antwoord luidt ontkennend. In het algemeen kan men zeggen, dat openbare zorgen, die een huishoudelijk karakter dragen, uit hun aard tot de bemoeienis behooren van de plaatselijke raden.

De Heer Vonck stelt de vraag of het gewest het regentschap zoo noodig financieel te hulp zal komen, waarop wederom ontkennend wordt geantwoord. Ieder moet trachten te woekeren met de geldmiddelen, die men heeft.

De beschikbaarstelling van middelen ten aanzien van gewesten en autonome lichamen in de gewesten, de gemeenten hier buiten beschouwing gelaten, zal zoo veel mogelijk plaats vinden ten deele door afzondering van gelden uit de algemeene begrooting, ten deele door beschikbaarstelling van de geheele opbrengst of een bepaald gedeelte van de opbrengst van zekere landsmiddelen.

De Heer Vonck merkt op, dat in dit gewest op sommige plaatsen gemeentefondsen bestaan ongeveer als de margakassen in Palembang en vraagt of die fondsen al dan niet onder de landsmiddelen zullen worden opgenomen.

Het antwoord luidt, dat plaatselijke fondsen, niet als de margakassen in

Palembang maar zooals men er in handen van het Europeesch Bestuur op de Buitenbezittingen verscheidene vindt, welker beteekenis dikwijls zelfs moeilijk is te definieeren, in de Gouvernementslanden op den duur bezwaarlijk kunnen voortbestaan.

Terugkomende op de middelen der Gewestelijke Raden en Afdeelings- of Regentschapsraden in het nieuwe stelsel, wordt uiteengezet dat het de bedoeling is, dat zooveel mogelijk die instellingen de opbrengst of gedeeltelijke opbrengst krijgen van belastingen in hun ressort, bij welke zeker jaarlijksch accres zich voordoet.

Bij de tegenwoordige regeling heeft men dit niet. Het gevolg is geweest dat men getracht heeft voor de gemeenten hieraan tegemoet te komen door te bepalen dat, wanneer het locale lichaam begint met eene belasting in te stellen, de Regeering met eene gelijke som als de opbrengst dier belasting de jaarlijksche uitkeering verhoogt. Eene zoodanige oplossing is practisch bruikbaar en verdedigbaar voor gemeenten, echter zou zij niet opgaan daarbuiten. In elke afdeeling, in elk Regentschap kan men geen eigen belastingen hebben.

De heer Vonck betoogt, dat niet overal geldmiddelen zijn, die neiging hebben tot een bestendig accres.

De Heer De Graaff, dit erkennend, zet uiteen dat bedoeld zou worden om, waar slechts eenigszins de gelegenheid daartoe zich aanbiedt, onder de middelen, die voor het ressort worden afgezonderd, te begrijpen de geheele of gedeeltelijke opbrengst van bepaalde landsmiddelen in het ressort met het accres daarvan of een zeker gedeelte van het jaarlijksche accres, in dier voege dat het surplus der inkomsten boven de uitgaven eveneens aan het gewest zou komen als eigen kapitaal. Op deze wijze zal in vele gevallen tevens het voordeel worden verkregen, dat de administratie der betrokken belastingen meer ter harte zal worden genomen, waar de belangen van het eigen gebied daarbij betrokken zijn. Eerst wanneer de meerdere opbrengst ten voordeele komt van het eigen gebiedsdeel, zal men plaatselijk het middel uit een ander oogpunt gaan beschouwen en eerder zich geroepen gevoelen om binnen de grenzen van het redelijke de bepalingen stipt te doen gelden.

De opbrengst bijv. van eene heffing als die der inkomstenbelasting is dikwijls in groote mate afhankelijk van de belangstelling der betrokken ambtenaren.

Op een vraag van den heer Vorstman of de gewesten de bevoegdheid zullen hebben om eigen belastingen te heffen en zelfstandig leeningen te sluiten, wordt bevestigend geantwoord. Uit den aard der zaak zal evenals nu de medewerking van den Gewestelijken Raad daartoe onmisbaar zijn en de sanctie van Regeeringszijde niet mogen ontbreken.

De Regeeringscommissaris noemt nog de opbrengst van de passers als voorbeeld van een middel met accres en zelfs, zooals blijkt, met aanzienlijk accres in vele gevallen.

De vraag van den Heer Vonck of de opbrengst van de passers in de plaatselijke begrooting mag worden opgenomen, wordt bevestigend beantwoord voor zoover het geldt markten onder locaal beheer.

De nadere vraag van dien Assistent-Resident of heffingen door het Gouvernement wegens verhuur van vogelnestgrotten enz. vatbaar zijn voor overdracht op het gewest, geeft den Heer De Graaff aanleiding tot de opmerking dat uit den aard der zaak de Regeering, dit wenschelijk oordeelende, ook die inkomsten kan cedeeren aan lagere organen.

Terugkomende op de bespreking van de verhouding tot de Inlandsche Zelfbesturen, bepaaldelijk op den Cultuurraad ter Oostkust van Sumatra, geeft, naar aanleiding van een vraag dienaangaande, de Resident Van der Plas eene beknopte uiteenzetting van het ontstaan van dat lichaam, waaraan eveneens hoofdzakelijk ten grondslag lag het denkbeeld van afwenteling van Regeeringsbemoeienis op lagere organen. In het wezen der zaak is de taak te vergelijken met die der Gewestelijke Raden op Java. Alleen bepaalt de werking zich tot het deel van het gewest, waarvoor de Raad is ingesteld, het zoogenaamd „Cultuurgebied" van de residentie.

Spreker doet uitkomen dat de Sultanaten ter Oostkust vroeger zeer weinig te beteekenen hebben gehad, en ook nu nog in de verste verte niet te vergelijken zijn met de Vorstenlanden op Java. Intusschen zijn de Zelfbesturende landschappen naast den Localen Raad blijven bestaan en is door de instelling daarvan hunne zelfbesturende positie onverkort gebleven.

De Controleur Obdeijn geeft mede als zijne meening te kennen, dat de instelling van den Cultuurraad met opneming van den Sultan in dien raad geen verkleining van zijn gezag daarstelt.

De Resident merkt tevens op, dat van dien Raad tegenover de Zelfbestuurders, van welke de voornaamsten leden van het college zijn, wel opvoedende kracht uitgaat. Echter wijst de Heer Van der Plas op de tweeslachtigheid van het onderdaanschap, een uitvloeisel van de jongste politieke contracten. Zoolang die toestand gehandhaafd blijft, zou ook eene federatie — een denkbeeld door den Regeeringscommissaris terloops besproken — bezwaarlijk regelen kunnen stellen voor Sultans- èn voor Gouvernementsonderdanen. Ook de Heer De Graaff acht die scheiding, waar het geldt blijvende ingezetenen, uit een staatsrechtelijk oogpunt geene gelukkige gedachte.

De Resident stelt alsnog in het licht, in hoe groote mate die tweeslachtige instelling een beletsel is gebleken voor de ontwikkeling van kampongs en de invoering eener dorpsautonomie.

De Heer Schadee vraagt of indien men ter Oostkust voor de Sultanaten een federalen raad had, in het nieuwe stelsel van bestuur daarnaast nog een andere raad zou staan.

Het antwoord luidt, dat de Gewestelijke Raad dan evenzeer reden van bestaan zou hebben als nu.

Eene vraag van den vorigen spreker, welke taak aan een zoodanigen federalen raad der Sultanaten op te leggen zou zijn, wordt beantwoord met de inlichting, dat die taak al dadelijk zou zijn die van den tegenwoordigen Cultuurraad.

De Heer Van den Brandhof wenscht te vernemen of de Sultansraden niettemin de beschikking zouden behouden over de eigen landschapsgelden, waarop een bevestigend uitsluitsel wordt verkregen.

De Heer Vorstman merkt op, dat federatiën als hier bedoeld reeds in de residentie Timor bestaan en noemt als voorbeeld de onderafdeelingskas van Rotti, waarbij verschillende landschappen aangesloten zijn.

De Heer Lulofs vraagt tot hoever in deze zich de federatie zou moeten uitstrekken, waar ook ter Oostkust groote en kleine landschappen zijn. Het antwoord luidt dat, indien men in die richting eene oplossing wilde zoeken, waarvoor veel te zeggen zou zijn wanneer tegelijkertijd de andere belemmerende verhoudingen werden opgeruimd in de federatie opgenomen zouden moeten worden alleen de landschappen, die, naar men meent, daarin op hunne plaats zouden wezen.

De Heer Obdeijn oppert de zienswijze, dat het wenschelijk zou zijn de residentie Oostkust van Sumatra met hare verschillende Sultanaten een afzonderlijk gewest te doen worden, eene opvatting, welke geene beaming vindt.

De Heer Vonck stelt nog de vraag of ook in dit gewest instellingen zouden komen als Regentschapsraden op Java, waarop een ontkennend antwoord volgt.

Vervolgens wordt aan de orde gesteld de samenstelling van het bestuurskorps in het nieuwe stelsel.

Vooraf deelt de Regeeringscommissaris mede, dat op een der vergaderingen te Bandoeng de quaestie ter sprake is gekomen of de naam „gouvernement" voor het nieuwe gewest niet tot verwarring zou strekken, in verband met de omstandigheid, dat ook de Regeering door dat woord pleegt te worden aangeduid en in samenstellingen als: gouvernementsbesluiten, gouvernementsambtenaren enz. in het spraakgebruik die term in de laatste beteekenis dagelijks gebezigd wordt. Spreker stelt in het licht, hoe daarom bij die besprekingen het denkbeeld geopperd werd om het woord „gouvernement" in deze niet te kiezen maar de nieuwe ressorten eenvoudig aan te duiden met den naam „gewest", den in artikel 68 van het Regeeringsreglement gebruikten algemeenen term. De bestuurders zouden niettemin ook dan den titel van Gouverneur behouden.

De indeeling van de nieuwe gewesten in afdeelingen in behandeling nemend, brengt de Heer De Graaff in herinnering, dat de titel van „Resident" dan zou worden gegeven aan de bestuurders van die ressorten.

Onder de bevelen van die Residenten zou men voorts in de afdeelingen krijgen de Assistent-Residenten (de tegenwoordige Controleurs) en de Civiele Gezaghebbers.

Deze laatste instelling wordt meer in bijzonderheden in beschouwing genomen, in de eerste plaats wat aangaat den vorm in vroegere jaren, toen onder dien ambtstitel veelal besturende ambtenaren van geringe ontwikkeling werden aangetroffen in minder belangrijke ressorten van de Buitenbezittingen. In den loop der tijden is dit anders geworden. Men heeft langzamerhand in die gewesten een nieuw korps bestuurders zich zien ontwikkelen onder dien titel, naast het eigenlijk bestuurskorps. Die instelling, zooals zij thans nog is, draagt niettemin nog eenigszins

het karakter van een noodmaatregel, opgedrongen door het steeds toenemend tekort aan z.g. gediplomeerde bestuursambtenaren. Een noodmaatregel, zonder welken het met het Bestuur zou zijn spaak geloopen.

Wat nu de resultaten van de instelling betreft, zonder aarzelen kan verklaard worden dat, ondanks ondervonden teleurstellingen, de uitkomsten over het geheel de verwachtingen hebben overtroffen.

Men zou het korps Civiele Gezaghebbers bezwaarlijk nog kunnen missen en ook de Regeering heeft zich van dit feit overtuigd getoond door de opneming in de loopende begrooting, van een post tot instelling hier te lande van eene inrichting tot opleiding van jongelieden voor het nieuwe korps.

De Resident, de Heer Van der Plas, vraagt of de definitieve regeling van het korps Civiele Gezaghebbers moet wachten op de algemeene reorganisatie, waarop ontkennend wordt geantwoord.

De Heer Vorstman stelt de vraag of in de toekomst nog steeds Officieren zullen worden aangesteld tot Civiel Gezaghebber.

Voorshands zal — naar het antwoord luidt — voortgegaan moeten worden met de aanstelling van personen op den tegenwoordigen voet. Daarnaast evenwel kan het eigenlijk korps Civiele Gezaghebbers worden ingesteld, zoodra bij de begrooting daarmede rekening is gehouden en, heeft dit plaats gevonden, dan zal, in afwachting van de langs den nieuwen weg opgeleide krachten, het voor de hand liggen om aan de daarvoor in aanmerking komende in dienst zijnde Civiele Gezaghebbers de gelegenheid te openen om op passende voorwaarden tot het vaste korps over te gaan.

De Heer Vorstman zou het betreuren als in de toekomst van de Officieren als bestuurders geen partij getrokken kon worden en brengt de verdiensten van velen hunner op bestuursgebied in herinnering.

Terugkomende op het nieuwe instituut, deelt de Regeeringscommissaris mede, dat de Civiele Gezaghebbers in de ontworpen bestuursorganisatie den daarbij vrijkomenden ambtstitel van „Controleur" zouden kunnen dragen. Ten einde voorts aan de op zich zelf uit een financieel oogpunt reeds alleszins aanlokkelijke carrière nog meer aantrekkelijkheid te geven, zou tevens een zeker aantal plaatsen in het algemeene korps van Assistent-Resident en Resident voor de Civiele Gezaghebbers toegankelijk worden gesteld.

De onderafdeelingen zouden als regel worden bestuurd door de Civiele Gezaghebbers. Daarnaast doet zich de vraag op, welke in het beoogde stelsel de functies van den Assistent-Resident zouden zijn. Naar de bedoeling van de plannen zou voor die ambtenaren de taak van meer algemeenen aard zijn weggelegd om, overeenkomstig de bevelen van den Resident, waar noodig in persoonlijk overleg te treden met de Civiele Gezaghebbers in de afdeeling tot bespreking van bestuursaangelegenheden. In geen geval echter zouden zij daarbij gezag uitoefenen ten aanzien van de plaatselijke bestuurders. De verantwoordelijkheid immers voor het bestuur over de onderafdeeling berust bij dezen. De Assistent-Resident zal dus zijn wat meer in het groot in het nieuwe stelsel is de Gewestelijke Adviseur voor bestuurszaken en wat thans reeds bij de bestaande organisatie op de Buitenbezittingen in meerdere ressorten de Assistent-Residenten en de Controleurs ter beschikking zijn.

De Heeren Vonck en Vorstman meenen, dat de toekomstige Residenten wellicht te weinig practische ervaring zullen hebben; feitelijk hebben zij dan nog niet zelf het bestuur gevoerd, wat toch ook geleerd moet worden. Ook verantwoordelijkheid moet men leeren dragen. De Regeeringscommissaris zet in dit verband uiteen, hoe met het oog daarop het denkbeeld in overweging is genomen — een denkbeeld, waarvan het vóór en het tegen wordt toegelicht — om naast de omschreven algemeene taak den Assistent-Resident tevens het bestuur van een eigen onderafdeeling op te dragen, bijgestaan, met het oog op zijne veelvuldige afwezigheid, hetzij door een jong Civiel Gezaghebber, hetzij door een Adjunct-Civiel Gezaghebber of een Administratief Ambtenaar.

Wegens het vergevorderde uur sluit de Regeeringscommissaris de vergadering, de aanwezigen uitnoodigend tot voortzetting der besprekingen te half zes uur des namiddags.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Medan op 14 Januari 1914 des namiddags te half zes uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de personen, die aan de morgenvergadering hebben deelgenomen, benevens de Heer L. H. W. van Sandick, Secretaris der residentie Oostkust van Sumatra.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering en brengt als eerste onderwerp van bespreking voor, de instelling van den Gewestelijken Bestuursadviseur.

De Heer De Graaff merkt op, dat het in de bedoeling ligt om aan den Gouverneur toe te voegen adviseurs op elk gebied van bestuursdecentralisatie en tevens een Gewestelijk Bestuursadviseur. Dit laatste denkbeeld heeft tot vele opmerkingen aanleiding gegven. Zonder echter een Gewestelijken Bestuursadviseur naast zich te hebben, zou de Gouverneur niet in staat zijn om de in het nieuwe stelsel hem toegedachte taak, waarin tot zekere hoogte eene afspiegeling van den werkkring van den Gouverneur-Generaal zal zijn te zien, behoorlijk te vervullen.

De taak van den Gewestelijken Bestuursadviseur zal drieledig zijn.

Als ambtenaar van rijpe ondervinding op bestuursgebied zal in de eerste plaats zoo noodig hem worden opgedragen de bespreking van aanhangige belangrijke onderwerpen met plaatselijke bestuurders, indien de Gouverneur die besprekingen niet zelf ter plaatse wenscht te houden of de plaatselijke ambtenaren niet bij zich op de hoofdplaats wenscht te ontbieden, wat uit den aard der zaak uitzondering moet blijven.

Van uitoefening van gezag door den Gewestelijken Bestuursadviseur zal daarbij geen sprake zijn; zijn taak is om te overleggen met de Residenten, die zelfstandig het administratief beheer zullen voeren over de afdeelingen evenals de tegenwoordige Hoofden van Gewestelijk Bestuur over het gewest. Allerminst komt hij om te bevelen, hij bereidt, krachtens opdracht van den Gouverneur, de zaken voor, zoodanig dat de Gouverneur met volledig overzicht daarvan eene beslissing kan nemen.

Het tweede onderdeel van zijne taak zal zijn om bij afwezigheid en ontstentenis van den Gouverneur dezen te vervangen; hij toch is daarvoor de aangewezen persoon, waar naast den Gouverneur alleen hij ten volle op de hoogte is van de loopende aangelegenheden van algemeen bestuur in het gewest. Vooral in de toekomst, indien de thans aanhangige voorstellen tot vorming te Batavia van een Kolonialen Raad tot verwezenlijking komen, in welken Raad verscheidene Gouverneurs zitting zouden nemen, zal voor dezen minstens tweemaal 's jaars een langdurige afwezigheid onvermijdelijk zijn, waarbij het noodzakelijk is dat een met het algemeen beheer in het gewest vertrouwd persoon als plaatsvervanger optreedt.

De derde functie heeft de Gewestelijke Bestuursadviseur gemeen met de adviseurs voor speciale takken van dienst (Waterstaat, Inlandsch Onderwijs, enz.) nl. dat hij, gerugsteund door het gewestelijk bureau, den Gouverneur adviseert over de belangrijke aangelegenheden, speciaal het bestuursgebied rakende, en die zaken, na behoorlijke examinatie, aan den Gouverneur ter beslissing voorlegt.

De Resident is van oordeel dat tegen de instelling zelve wel geene bezwaren meer kunnen bestaan; immers thans reeds zijn den Hoofden van Gewestelijk Bestuur van de voornaamste gewesten der Buitenbezittingen Assistent-Residenten ter zijde gsteld, die gedeeltelijk tot taak hebben hetgeen later den Gewestelijken Bestuursadviseur is toegedacht.

De heer De Graaff wenscht thans gaarne het oordeel der aanwezigen te vernemen over de volgende vragen.

Moet de Gewestelijke Bestuursadviseur hooger in rang zijn dan de nieuwe Residenten en dus ook eene hoogere bezoldiging genieten of wel behoort hij de gelijke van die bestuurshoofden te zijn, hetzij met een gelijk geregeld traktement, hetzij in elk geval met een traktement, gelijk aan de hoogste bezoldiging in den rang van Resident.

De Regeeringscommissaris merkt hierbij op, dat wanneer de Adviseur hooger

bezoldigd wordt, de hoogere is in rang, dat verschil in positie in vele gevallen niet nalaten zal zich in het karakter der besprekingen te doen gevoelen.

Bij gelijkheid in rang zal de gedachtenwisseling wellicht vrijer en gemakkelijker zijn. Daarbij moet men wel bedenken dat de betrekking van Gewestelijk Bestuursadviseur alles behalve gemakkelijk is. Er is veel takt noodig om de betrekking goed te vervullen; eerder dan de Residenten kan hij in moeilijkheden geraken bij de uitoefening van zijn dienst. Daartegenover staat dat zijn werkkring veelzijdiger zal zijn en hem een volledig inzicht opent in den algemeenen gang van zaken.

De Resident wijst op hetgeen de practijk thans reeds geleerd heeft ten aanzien van de betrekking van Assistent-Resident ter beschikking. Deze is de gelijke in rang van de Assistent-Residenten, afdeelingschefs. Klachten over eene minder goede verstandhouding tusschen die ambtenaren heeft hij nooit vernomen. De goede uitoefening van de betrekking van Assistent-Resident ter beschikking is geheel afhankelijk van persoonlijken takt.

De Heer De Graaff wijst in verband hiermede ook op de uitoefening van de betrekking van Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen, waarvoor niet minder takt vereischt wordt, en merkt daarbij op dat die instelling, waartegen vroeger eveneens allerlei bedenkingen zijn geopperd, in de practijk gebleken is niet alleen nuttig maar zelfs onmisbaar te zijn.

De Heer Schadee is van meening dat het ambt van Gewestelijk Bestuursadviseur een goede leerschool zal zijn voor de aanstaande Gouverneurs.

Die ambtenaar zal in de gelegenheid komen om een inzicht te krijgen in het bestuur over het geheele gewest.

Ter voorkoming echter dat men in hem zal zien een dwarskijker, moet hij naar sprekers meening hooger bezoldigd zijn dan de gewone Residenten.

Bij rondvraag blijkt het meerendeel der bestuursambtenaren het gevoelen te deelen van den Resident, die het wenschelijk acht dat de Gewestelijke Bestuursadviseur de gelijke in rang zal zijn van de Residenten, maar daarbij dadelijk geniet de hoogste bezoldiging, aan den rang van Resident verbonden.

De Heer De Graaff vraagt den Heer Lulofs, die, zooals uit vroegere besprekingen den Regeeringscommissaris bekend is, eene andere meening is toegedaan, namelijk de Gewestelijke Bestuursadviseurs, eene hoogere bezoldiging wenscht te doen genieten dan de Residenten, of daarbij rekening was gehouden met het feit, dat bij eene vacature van Gewestelijk Bestuursadviseur oudere Residenten, die bijv. met buitenlandsch verlof afwezig mochten zijn, wellicht uit dien hoofde zich zouden zien passeeren door een jonger ambtgenoot, die niettemin als de hoogere in rang dan zekeren voorsprong zou houden voor het ambt van Gouverneur.

De Heer Lulofs acht het nog wenschelijk het traktement van den Gewestelijken Adviseur iets hooger te stellen dan dat van de Residenten; de betrekking is minder aangenaam en ook het huiselijk leven, daar hij veel op reis zal zijn.

Een passeering bij verlof in Europa is niet noodig, immers men kan den ouder in rang zijnden Resident, dien men voor het ambt van Adviseur geschikt acht, telegrafisch vragen of hij zich dadelijk beschikbaar stelt voor die betrekking, zooals thans al bij Residentsvacatures geschiedt.

De Heer De Graaff verzwijgt niet, dat ook de overweging, dat de voor de Residenten voor te stellen traktementen reeds zoo alleszins voldoende zullen zijn, voor hem een bezwaar zou uitmaken om voor den Adviseur nog meer aan te vragen. Wel moet de Regeering in het algemeen in aanmerking nemen, dat het hier geldt den tak van dienst, waaraan de grootste verantwoordelijkheid is opgelegd, maar ook in deze gelden zekere grenzen, zelfs al zijn door eene verbeterde opleiding en andere voorzieningen de bestuursambtenaren gerechtigd om zich in de eerste rijen te stellen.

De Heer Obdeijn verklaart dat de meerdere of mindere bezoldiging van den Gewestelijken Adviseur in vergelijking met de bezoldiging van de Residenten in zooverre van weinig invloed zal zijn op de onderlinge verhouding en samenwerking, dat, eenmaal in den Gewestelijken Adviseur een dwarskijker ziende, de Residenten hem toch als zoodanig zouden blijven beschouwen, ongeacht het traktement.

De positie van den Resident tegenover den Gouverneur ter sprake brengende, deelt de Heer Vorstman mede dat hij tot zijn spijt in de notulen van de vergaderingen te Palembang gelezen heeft, dat het in de bedoeling zou liggen den Gouverneur de bevoegdheid te geven om de Residenten te plaatsen en te verplaatsen in de verschillende ressorten. Naar het spreker toeschijnt, zal die bevoegdheid in groote mate afbreuk doen aan de zelfstandigheid van de Residenten tegenover

den Gouverneur. Hij heeft in dat opzicht zelf in zijn diensttijd treurige ervaring opgedaan; om zuiver persoonlijke redenen werd spreker indertijd overgeplaatst van een standplaats, waar hij wegens de aanwezigheid van een Europeesche school voor zijn oudsten zoon gaarne had willen blijven. Is het, vraagt daarom de Heer Vorstman, in het algemeen niet beter om de plaatsingen en overplaatsingen te doen geschieden door een hoogere autoriteit, zoodat niet de directe chef daarbij de beslissing heeft?

De Heer De Graaff meent dat de Gouverneur in deze wel het best tot oordeelen in staat zal zijn en men eene autoriteit van dien gewichtigen rang ook in dat opzicht ten volle behoort te vertrouwen.

De Heer Vorstman antwoordt dat van wantrouwen in den Gouverneur geene sprake behoeft te zijn; vele kleinigheden bij elkander kunnen van invloed zijn bij eene overplaatsing.

De Heer Schadee sluit zich geheel aan bij de woorden van den Heer Vorstman. De Resident evenwel is een tegenovergestelde meening toegedaan.

De Regeeringscommissaris, van den Heer Vorstman nader vernomen hebbende dat de bedoelde overplaatsing geschiedde toen hij nog den rang van Controleur bekleedde, merkt op dat er een groot verschil bestaat tusschen de overplaatsing van een Controleur, wiens ambt uit den aard daarvan veel meer aan overplaatsingen onderhevig is, en de overplaatsing van een Afdeelingsbestuurder, vooral van een Resident in het nieuwe stelsel. De Gouverneur zal zich wel tweemaal bedenken vóór hij tot eene onbillijke, niet behoorlijk te motiveeren overplaatsing van een Resident besluit.

Ook moet gedacht worden aan het volgende.

Wil men den Gouverneur om redenen van dien aard het recht onthouden van plaatsing en overplaatsing van Residenten, dan kan men evenmin, zoo niet nog minder, hem die macht verleenen tegenover andere ambtenaren. Van de hooge positie van den Gouverneur gaat dan veel verloren en ook in de beschikking over ambtenaren van andere diensttakken, begrepen in het gewestelijk zelfbestuur, blijft hem dan weinig over van zijne zelfstandigheid.

De Heer De Groot verklaart nooit klachten te hebben vernomen over onrechtmatige overplaatsingen.

De Assistent-Resident Vonck deelt mede, dat hem in zijn diensttijd ook zulk eene overplaatsing is overkomen; uit de verdere uiteenzetting van het geval blijkt echter, dat tot die overplaatsing alleszins aanleiding bestond.

De Regeeringscommissaris merkt op, dat men niet te licht in dergelijke gevallen de schuld moet schuiven op de chefs. Dikwijls kennen de betrokkenen zelven niet de juiste redenen van hunne overplaatsing of zijn hun de omstandigheden niet voldoende duidelijk, waardoor de mutatie onvermijdelijk was. De overplaatsingen van Assistent-Residenten geschieden ook dikwijls tegen den wensch van den Departementschef of van de Regeering zelve, die niettemin zich in de omstandigheden moeten schikken, waar de keuze op een bepaald moment dikwijls hoogst beperkt is.

Ook de instelling der buitenlandsche verloven na zes jaren dienst heeft de stabiliteit in de plaatsing der ambtenaren nog zeer verminderd.

De Resident Van der Plas blijft zich kanten tegen beknotting van het gezag van den Gouverneur en acht de aangevoerde bezwaren van geen belang, meer voortvloeiend uit den Hollandschen aard om tegen dergelijke bevoegdheden van hooger geplaatsten steeds waarborgen te eischen.

Aan de orde wordt thans gesteld het onderwerp: de Inlandsche ambtenaren.

De Resident zet uiteen dat in dit gewest de door Inlanders bekleede gouvernementsbetrekkingen zijn die van Hoofddjaksa, Djaksa, Adjunct-Djaksa, Cipier, Schrijver op het gewestelijk bureau en op de kantoren van de bestuursambtenaren, het personeel van de Opiumregie, de Mantri's Politie enz.

Eigenlijke Inlandsche gouvernementsbestuursambtenaren heeft men niet in dit gewest, dat — met uitzondering van het eiland Bengkalis — uit zelfbesturende landschappen bestaat. Op dat eiland heeft men de betrekkingen van Penghoeloe Dagang op een traktement van *f* 30.— 's maands.

De Heer De Graaff vraagt om welke redenen de betrekking van Collecteur voor de belastingen is opgedragen aan Europeanen en of over het optreden als zoodanig van de bevolking geene klachten worden vernomen.

De Heer Lulofs acht het voor de goede vervulling van betrekkingen als die van Collecteur voor de belastingen beter om de diensten te gebruiken van

Europeanen dan van Inlanders, die gemakkelijker bezwijken voor de verleiding om te knoeien.

De Resident deelt mede, dat het bezwaarlijk is om geschikte Inlanders te krijgen voor de betrekking van Collecteurs der belastingen. Hij gelooft overigens dat, afgaande op den naam, een onjuiste voorstelling bestaat omtrent het eigenlijke werk van die ambtenaren. Hun voornaamste taak bestaat in contrôle op de door de Inlandsche hoofden te innen belastinggelden. Zij maken ook de belastingkohieren op en examineeren die, en zien verder streng toe, dat er geene personen, die belastingplichtig zijn, vergeten worden bij den aanslag. Slechts zelden nemen zij van de belastingplichtigen het door hen verschuldigde in ontvangst.

De Regeeringscommissaris brengt daarop ter sprake het vraagstuk, waarover des morgens reeds is gesproken, n.l. hoe de Inlandsche Zelfbesturen in het gewest te brengen tot den hoogsten graad van ontwikkeling.

De Resident releveert het steeds bestaand verschil van meening omtrent de kwestie der Inlandsche zelfbesturen.

De tegenstanders zeggen: „De Inlandsche zelfbesturen zijn uit den tijd, zij „zijn niet meer te gebruiken".

De voorstanders antwoorden: „Men heeft nu eenmaal die zelfbesturen; eene „dergelijke bestuursorganisatie hebbende, is het het beste die zooveel mogelijk tot „ontwikkeling te brengen en daardoor bruikbaar te doen worden ook in ons „bestuursstelsel".

Beide opvattingen hebben natuurlijk haar vóór en haar tegen.

Spreker heeft de bezwaren tegen den Cultuurraad nooit zoozeer principieel overwogen. Met het oog op de voorgenomen bestuursreorganisatie echter zal kleur moeten worden bekend en dan moet spreker erkennen, dat hij met de resultaten van den arbeid van genoemden Raad evenmin zoo bijster is ingenomen.

De Heer De Graaff is mede de zienswijze toegedaan, dat eenmaal het standpunt innemende dat men de Inlandsche zelfbesturen tot ontwikkeling moet trachten te brengen, daarvoor eene richting gekozen behoort te worden, die aan onze begrippen van bestuursvoering hier te lande beantwoordt, zonder echter meer dan beslist onvermijdelijk afbreuk te doen aan eene staatsrechtelijk zuiver gedachte inrichting van het zelfbestuur. Die gedragslijn heeft tevens het voordeel, dat wanneer te eeniger tijd het Inlandsch Gezag volstrekt onbruikbaar mocht blijken voor zijne taak, men in elk geval een in zich zelf behoorlijk afgerond geheel vóór zich heeft.

De Resident brengt in dat verband de quaestie van het onderdaanschap nogmaals ter sprake. Als uitvloeisel van de jongste contractswijzigingen zijn een groot aantal vroegere onderdanen der zelfbesturen aan hun gezag en hunne jurisdictie onttrokken en rechtstreeks onderdanen van het Gouvernement geworden. Of dit voor de practijk een verbetering was, betwijfelt spreker. Fiscale overwegingen — welke in de toekomst niet meer behoeven te gelden — gaven destijds den doorslag. Blijft die toestand ook in de toekomst gehandhaafd, dan zal hij ten allen tijde een hinderpaal blijven opleveren voor de ontwikkeling en de regelmatige werking der Zelfbesturen. Bovendien is de rechtspraak der Zelfbesturen voor den Inlander veel practischer en veel begrijpelijker dan de onze, die nu voor de rechtstreeksche Gouvernementsonderdanen geldt.

Het is — merkt spreker op — uiteraard niet mogelijk om op dit oogenblik op deze kwestie diep in te gaan; wel echter was het van belang de aandacht daarop te vestigen.

De Heer De Graaff acht, naar hij des morgens reeds verklaarde, de splitsing van het onderdaanschap eveneens geen gelukkigen stap en allerminst den juisten weg om aan de zelfbesturende landschappen eene gezonde ontwikkeling mogelijk maken.

Terugkomende op het ter vorige vergadering aangevoerd denkbeeld van eene federatieve instelling, van welke b.v. de Sultanaten Deli, Langkat, Serdang en Asahan deel zouden uitmaken, stipt spreker aan dat niettemin voor de niet gemeenschappelijk gemaakte doeleinden elk sultanaat zou blijven behouden eigen locaal bestuur en zijne eigen kas. Uit de federale middelen, waarin ook de subsidiën van het Gouvernement voor die doeleinden opgenomen zouden worden, zouden behartigd worden de gemeenschappelijke belangen als onderhoud en aanleg van groote wegen, onderwijs enz. Leden van den Federatieven Raad, wiens Voorzitter zou zijn het Hoofd van gewestelijk bestuur, zouden naast de Sultans en het verdere Inlandsche element kunnen zijn: de Afdeelingsbestuurders, eenige Europeesche ingezetenen enz.

De Heer O b d e ij n vraagt of het niet gewenscht zou zijn voor de Inlandsche Zelfbesturen in het nieuwe stelsel in dienst te stellen een Resident, speciaal ter behartiging van hunne belangen.

De Heer D e G r a a f f antwoordt dat immers evenals thans de Afdeelingsbestuurder daarvoor heeft te zorgen. In het nieuwe stelsel zou bovendien de Gouverneur nog de beschikking hebben over den Gewestelijken Bestuursadviseur, dien hij kan belasten met die werkzaamheden voor de Inlandsche Zelfbesturen, waarvoor hij dit noodig acht.

De Resident merkt op dat ook zou behooren te worden geregeld door welk recht het vermogen van den Federatieven Raad zou worden beheerscht; aangewezen zou naar zijne inzichten het Europeesche recht daartoe zijn.

De Heer L u l o f s stelt de vraag hoe eene zoodanige federatie zou worden tot stand gebracht, krachtens den wil der zelfbesturen dan wel of het gouvernement de instelling zou creëeren. Het eerste zou hem de juiste gedragslijn toeschijnen.

De Heer D e G r a a f f brengt in herinnering, dat bij de samenstelling van den Raad beschikt zou worden over de diensten van Gouvernementsambtenaren.

De Heer L u l o f s komt opnieuw terug op de kwestie van het onderdaanschap. Hij heeft in de nota van overgave van den afgetreden Assistent-Resident van Simeloengoen en de Karolanden, den Heer Q u a s t, gelezen hoeveel moeilijkheden kunnen ontstaan door immigratie van gouvernementsonderdanen in zelfbestuursgebied. Hij wijst op de in Simeloengoen immigreerende Tobaneezen van Tapanoeli, die niet onder de Zelfbesturen willen staan.

De Resident licht de zaak toe. De Bataks uit Toba, die in Simeloengoen immigreeren, krijgen daar van het Inlandsch Zelfbestuur stukken grond, waarop zij sawahs aanleggen. Eenmaal goed en wel zich gevestigd hebbende, willen zij van het Inlandsch Zelfbestuur, dat hen gratis gronden afstond, niets meer weten en weigeren zij eenige retributie aan dat Zelfbestuur te betalen, zeggende: wij zijn Gouvernementsonderdanen.

De Heer S c h a d e e betoogt dat indien de zelfbestuurs-onderhoorigen Gouvernements-onderhoorigen worden, dit voor de rechtspraak geen bezwaar behoeft te zijn; men kan hen laten in het genot van hun eigen inheemsche rechtspraak, zooals bijv. geschied is in Goa.

De Heer D e G r a a f f wijst er op dat men hier staat voor het omgekeerde geval. Gouvernementsonderdanen vestigen zich in het zelfbesturend landschap, aanvaarden daar alle voordeelen zooals in Simeloengoen en beroepen, als dit in hunne kraam te pas komt, zich op hunne herkomst uit het rechtstreeks bestuurd gebied.

De Heer L u l o f s merkt op, dat, indien alle Inlanders zelfbestuursonderhoorigen werden, de Raad zou missen de belastingen (afkoopgelden, heerendiensten), thans opgebracht door de Gouvernementsonderdanen.

De Resident acht dit geen bezwaar; die gelden kunnen evenzeer door het Zelfbestuur worden gevorderd en aan den Raad worden uitgekeerd bij wijze van subsidie, zooals thans de Gemeenteraad reeds subsidie krijgt van het negorijfonds.

De Heer L u l o f s acht het vraagstuk van belastingheffing in deze van groot belang. Naar aanleiding van een door hem ontvangen opdracht der Regeering om van advies te dienen over het vraagstuk: „desa-autonomie en belastingheffing ter Oostkust van Sumatra" verzoekt hij den Regeeringscommissaris deze aangelegenheid thans in deze vergadering ter sprake te mogen brengen.

De Heer D e G r a a f f heeft hiertegen geen bezwaar en schorst mitsdien tijdelijk de besprekingen over de bestuursreorganisatie.

De besprekingen over vermeld onderwerp geëindigd zijnde, hervat de Regeeringscommissaris de behandeling van de bestuursreorganisatie.

Aan de orde wordt gesteld de inrichting van de bestuursbureau's, zoowel van het gewestelijk bureau als van de plaatselijke bureau's.

Eerstgenoemd bureau zou in het nieuwe stelsel op kleine schaal eene inrichting krijgen eenigszins als die van de tegenwoordige Departementen.

De Gewestelijke Adviseurs voor de verschillende takken van dienst, ook de Gewestelijke Bestuursadviseur, zouden de technische voorlichters zijn van de op hun ambt betrekking hebbende afdeelingen van het bureau, terwijl de Gewestelijke Secretaris de administratieve leiding van het geheel zou hebben. Voor zooveel noodig zou in enkele afdeelingen gediplomeerd personeel aanwezig zijn met de rangen van Commies-Redacteur en Referendaris.

Inzonderheid bovendien zal men meer en meer de beschikking moeten

erlangen over goed bruikbaar niet-gediplomeerd personeel en dit niet alleen voor het gewestelijk maar ook voor de plaatselijke bureau's.

Tot dit doel heeft de Heer De Graaff zich gedacht de vorming van een afzonderlijken dienst voor alle bestuursbureau's in de gewesten, waarbij het personeel te splitsen zou zijn in:

1e. personeel van den algemeenen dienst der bestuursbureau's;
2e. personeel van den Inlandschen bureaudienst.

Bij de benoeming van personeel van den algemeenen dienst zou niet gelet worden op den landaard; zoowel Inlanders en Vreemde Oosterlingen als Europeanen zouden in het algemeen benoembaar zijn, indien zij voldoen aan de eischen van bekwaamheid.

Tot het personeel van den Inlandschen dienst zouden behooren de Inlandsche Schrijvers op de Europeesche bureau's en die op de kantoren van de Inlandsche ambtenaren (b.v. op Java het Inlandsch personeel van de bureau's der Regents- en Districtshoofden).

De traktementen van het sub 1e. bedoeld personeel zouden zoodanig moeten zijn dat aan ambtenaren van behoorlijke bekwaamheid, ook wat de algemeene ontwikkeling aangaat, in die richting eene werkelijk bevredigende toekomst wordt aangeboden.

De Heer De Graaff geeft een schets van de regeling, welke hem na lange overweging in deze de meest doelmatige is voorgekomen.

Bij die regeling zouden drie categorieën van ambtenaren worden onderscheiden. De eerste zou omvatten hen, die voldaan hebben aan het eindexamen der hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus. Zij zouden in dienst treden als Adjunct-Commies op een traktement van *f* 120.— tot *f* 180.— 's maands en daarna opklimmen tot 2den en 1sten Commies op een traktement van *f* 200.— tot *f* 400.— 's maands.

Bij verdere promotie zouden zij kunnen worden Hoofdcommies op het gewestelijk bureau of Afdeelings-secretaris op een traktement van *f* 450.— tot *f* 500.— 's maands.

De tweede categorie, voor welke de eisch zou gelden van het eindexamen van een Mulo-cursus of van een hoogere burgerschool met driejarigen cursus dan wel van met gunstig gevolg volbracht toegangs- of overgangsexamen tot de vierde klasse van eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus, zou den dienst aanvangen als klerk op *f* 80.— 's maands met jaarlijksche verhoogingen tot een maximum van *f* 110.—. In het vijfde jaar zouden zij bij goede dienstbetrachting eveneens tot Adjunct-Commies worden aangesteld, waarmede voor hen dezelfde toekomst zou openstaan als voor de ambtenaren van de eerste rubriek.

De derde categorie zou bestemd zijn voor hen, die niet beantwoorden aan de bovenvermelde eischen maar voldaan hebben aan het kleinambtenaarsexamen dan wel aan een daarmede minstens gelijk te stellen examen. De daarin opgenomen personen zouden in het algemeen in dienst treden als klerk op het aanvangstraktement van *f* 30.— 's maands, welke bezoldiging wederom bij jaarlijksche verhoogingen van *f* 10.— 's maands zou klimmen tot *f* 120.—. Met dat traktement zou men den rang krijgen van 1sten klerk en dan nog door twee driejaarlijksche verhoogingen in dien rang het kunnen brengen tot de eindbezoldiging van *f* 140.— 's maands. De meer bekwamen echter zouden aangewezen worden tot den rang van 3den Commies, gesalarieerd met *f* 150.— tot *f* 175.— 's maands en voor de uitmuntende krachten zou daarna weder de rang openstaan van 2den Commies, met dezelfde vooruitzichten als het personeel van de andere categorieën.

De Regeeringscommissaris wijst op de bijzonder gunstige toekomst, welke eene zoodanige regeling zou aanbieden, zoo gunstig dat, wanneer ook dan op den duur hier te lande het aanbod van goede krachten uitblijft, men elders daarnaar zal kunnen uitzien, wat echter zooveel mogelijk worde vermeden. De eisch, vloeiend Nederlandsch te spreken, zal voor Inlandsche jongelieden in den beginne een groot bezwaar blijven doch de tijd is mogelijk niet ver meer, dat ook onder de Chineezen candidaten zich voordoen voor de betrekkingen op de gewestelijke en plaatselijke bureau's, waarmede voor den Europeaan hier te lande eene scherpe concurrentie zou dreigen. Men zie slechts hoe reeds op de handelskantoren en bij de bankinstellingen op de groote hoofdplaatsen vele vroegere betrekkingen van Europeanen door Chineesche employé's zijn ingenomen.

Op een desbetreffende vraag deelt de Heer De Graaff nog mede, dat de bezoldiging van den Gewestelijken Secretaris zou zijn *f* 800.— opklimmend tot *f* 1000.— 's maands voor de voornaamste nieuwe gewesten en *f* 700.— tot *f* 900.— 's maands voor de kleinere ressorten.

De Heer De Graaff vraagt hoe thans de Inlandsche Schrijvers ter Oostkust worden bezoldigd en of dezen goede promotiekansen hebben.

De Resident deelt mede dat de bezoldigingen zijn van *f* 20.— tot *f* 50.— 's maands. De Inlandsche Schrijvers maken vrij vlug promotie. Voor hen staat verder open de betrekking van Mantri-Politie op *f* 60.— 's maands en van Djaksa op *f* 50.—, *f* 75.— en *f* 100.— De Hoofddjaksa ontvangt *f* 200.— traktement.

Overgegaan wordt tot eene bespreking van de opleiding van Inlandsche ambtenaren.

De Heer De Graaff merkt op, dat in het gewest Noord-Sumatra, waartoe, zooals den volgenden dag overweging zou vinden, de tegenwoordige residentie Oostkust van Sumatra, except de afdeeling Bengkalis, zou behooren, de Inlandsche ambtenaren feitelijk zouden worden opgeleid voornamelijk ten behoeve van de Inlandsche zelfbesturen. De Heer De Groot brengt in herinnering, dat eventueel mede daaronder zouden vallen de toekomstige Inlandsche ambtenaren in het rechtstreeks bestuurd gebied in Atjeh en Tapanoeli.

Wegens het vergevorderde uur wordt de vergadering gesloten om den volgenden ochtend te half negen uur te worden hervat.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Medan op 15 Januari 1914 des voormiddags te half negen uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het bestuurswezen;
J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het bestuurswezen;
S. van der Plas, Resident der Oostkust van Sumatra;
C. Lulofs, waarnemend Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;
L. M. Vonck, Assistent-Resident van Asahan;
M. C. Schadee, Assistent-Resident ter beschikking van den Resident der Oostkust van Sumatra;
F. C. Vorstman, Assistent-Resident van Deli en Serdang;
N. J. van den Brandhof, Assistent-Resident van Langkat;
P. J. Ketting Olivier, Controleur van Padang en Bedagei;
V. Obdeijn, Controleur van Beneden-Deli;
F. Tersteege, Civiel Gezaghebber van de Karolanden.

De Regeeringscommissaris brengt als eerste onderwerp van bespreking ter tafel de fusie der thans gescheiden Europeesche bestuurskorpsen voor Java en Madoera en de Buitenbezittingen. Mocht vroeger grond bestaan hebben voor zulk een scheiding, thans is dit zeer twijfelachtig. Destijds bestond op Java een ander stelsel van bestuursvoering dan op de Buitenbezittingen; deze laatste gewesten zijn echter meer en meer tot een rijper stadium van ontwikkeling gekomen, en voor sommigen is de bestuursvoering in groote mate reeds van gelijke richting als op Java. Het bezwaar, gegrond op taalverschil, behoeft evenmin overwegend geacht te worden. De meeste ambtenaren hebben bij hunne opleiding Javaansch moeten leeren; bij de nieuwe opleiding althans zal die taal vrij wel algemeen als verplicht leervak worden ingevoerd. Het onderscheid in toestanden met Java, waar alles meer gereglementeerd is mag ook geen reden zijn voor bestendiging der scheiding. Integendeel zal het aan weerszijden veeleer een voordeel genoemd mogen worden, dat de ambtenaren in de gelegenheid zullen komen met uiteenloopende toestanden kennis te maken. Op Java heeft men een goed georganiseerd Inlandsch Bestuur, waaraan het op de Buitenbezittingen in zeer groote mate nog hapert. Bij opheffing der scheiding zullen de ambtenaren allen daarmede in aanraking komen en die ervaring zal zeker ten zeerste bevorderlijk zijn aan de totstandbrenging van zulk een Bestuur ook op de Buitenbezittingen.

De Regeeringscommissaris knoopt hieraan vast eene beschouwing omtrent het Inlandsch Bestuur in sommige gewesten op de Buitenbezittingen en wijst er op hoe weinig bijv. in de gewesten van Midden- en Zuid-Sumatra partij is getrokken van de gunstige omstandigheden om uit de bevolking bestuurskrachten te kweeken. In groote mate aan dat feit ook heeft men het toe te schrijven, dat thans op zoo uitgebreide schaal het instituut der Civiele Gezaghebbers moet worden te baat genomen.

Terugkomende op het in behandeling zijnde onderwerp — de fusie —, acht de Regeeringscommissaris het een groot voordeel dat eenerzijds op Java de neiging tot eenzijdige doorvoering van eigen denkbeelden en opvattingen getemperd zal worden, anderzijds gedurende het afwisselend verblijf buiten Java ruimere gelegenheid zal worden gevonden tot ontwikkeling van persoonlijke eigenschappen en organiseerende gaven en tot aankweeking van initiatief in een over het algemeen frisscher omgeving. Ook de door de fusie te verkrijgen gelijke promotiegang is ontegenzeggelijk een voordeel.

De Resident Van der Plas verklaart zich in verband met de veranderde tijdsomstandigheden een voorstander van de fusie. De overgang van de Buitenbezittingen naar Java en omgekeerd is tegenwoordig zoo groot niet meer. Ook op de Buitenbezittingen vindt men groote verschillen in taal en adat. Men denke maar eens aan eene overplaatsing van de Bataklanden naar Celebes, al is dan ook op de Buitenbezittingen het Maleisch bijna allerwegen de voertaal.

De Controleur Ketting Olivier wijst op de voor Java geldende agrarische regelingen, waarvan voor ambtenaren van de Buitenbezittingen ook veel te leeren valt.

De Regeeringscommissaris sluit zich hierbij aan, nog opmerkende dat aan de taalstudie bij de opleiding vooral geene meerdere beteekenis moet worden toegekend dan die van eene inleiding op dat gebied. Wanneer de grondslagen eenmaal gelegd zijn, kan men bij den noodigen aanleg zich op taalgebied gemakkelijk verder ontwikkelen.

De Heer Schadee vraagt of bij de opleiding in plaats van het Javaansch niet een andere op Java gesproken taal facultatief gesteld kan worden.

De Heer De Graaff antwoordt, dat men het Javaansch gekozen heeft, omdat deze taal door verreweg het grootste deel der bevolking op Java gesproken wordt. Echter heeft de Commissie, aan welke de behandeling van het vraagstuk was opgedragen, wel degelijk aanbevolen daarnaast de gelegenheid open te houden tot de aanwijzing van een andere taal.

De Heer Ketting Olivier merkt nog op, dat kennis van het Javaansch ook op de Buitenbezittingen den ambtenaren te stade komt zooals bijv. in dit gewest, waar zooveel Javaansche contractkoelies werkzaam zijn.

In rondvraag gebracht verklaren de aanwezigen zich unaniem voor de fusie.

Overgaande tot een volgend punt van bespreking, de regeling der traktementen, stelt de Regeeringscommissaris op den voorgrond dat het in zijne bedoeling zou liggen in de nieuwe bezoldigingen begrepen te doen zijn de indemniteit voor huishuur. Verlofstraktement en pensioen zullen daardoor berekend worden over een hooger bedrag, wat uit een billijkheidsoogpunt volstrekt noodzakelijk is. Heeft de ambtenaar recht op vrije woning en is een woning voor hem beschikbaar, dan zou een zeker gedeelte, bijv. 10% van het traktement, worden ingehouden; is het laatste niet het geval, dan zou het volle bedrag worden uitbetaald.

Heeft een bestuursambtenaar — om een voorbeeld te noemen — *f* 800.— traktement 's maands en occupeert hij een Gouvernementswoning, dan zou hij *f* 720.— in handen krijgen. Verlofstraktement en pensioen zouden echter berekend worden over *f* 800.—. Bij gemis eener woning zou de betrokkene het volle traktement ontvangen. De Heer Schadee verzoekt inlichtingen of geen rekening zou worden gehouden met duurte en huizennood op sommige plaatsen.

De Heer De Groot repliceert, dat over het algemeen duurte en huizennood geen factoren zijn, waarmede rekening ware te houden. Deed men zulks, dan zou men tot tal van uiteenloopende cijfers komen, welke herhaaldelijk wijziging zouden vorderen. Alleen waar plaatselijke omstandigheden tot al te zeer in het oog loopende verschillen leiden, zou mogelijk een uitzondering wenschelijk zijn.

De Regeeringscommissaris ontvouwt nader de grondslagen van de door hem voorgestane traktementsregeling voor het Europeesch Bestuur. Uitgegaan wordt daarbij van het standpunt, dat bij invoering der reorganisatie de rang van Resident het einde der loopbaan voor de meeste ambtenaren zal zijn en dus in den regel over het in dien rang genoten traktement pensioen zal worden ontvangen. Beoogd zou worden den bestuursambtenaar, na een werkzamen, dikwijls moeilijken diensttijd in de tropen een zoodanig pensioen te verzekeren dat hij daarmede in Europa op een behoorlijken voet kan rondkomen. Achtte spreker een bedrag van *f* 4000.— 's jaars vroeger daartoe voldoende, eene nadere kennismaking met den levensstandaard in Europa gaf hem de overtuiging dat in de tegenwoordige omstandigheden een zoodanig pensioen niet meer van dien aard is, dat de bestuursdienst in Indië daardoor aantrekkelijkheid zou kunnen erlangen.

Zooals de Heer De Graaff uiteenzet, heeft hij gemeend het traktement in genoemden rang derhalve in dier voege te moeten becijferen, dat na het verlaten van den dienst een meer bevredigend bestaan in de Europeesche maatschappij gewaarborgd zou worden.

Ook van de in aansluiting bij die bezoldiging ontworpen traktementen in de hoogere en de lagere rangen in het nieuwe korps geeft de Regeeringscommissaris een uitvoerig overzicht, daarbij er den nadruk opleggend, dat van de aanvaarding van eene zoodanige regeling der ambtelijke inkomsten wel in de eerste plaats het welslagen der beoogde hervorming afhankelijk zal zijn en dit te meer, wijl ook de zwaardere eischen van benoembaarheid voor den bestuursdienst, alsook de daartoe voorgestelde academische opleiding tot eene veel betere bezoldiging nopen dan thans het geval is.

Waar het een zoo belangrijken tak van dienst betreft als het Binnenlandsch

Bestuur, mag trouwens de noodzakelijkheid van eene ruime financieele voorziening, om tot bevredigende toestanden te komen, geen bezwaar zijn.

Op de vraag van den Heer Vonck wànneer ongeveer de algeheele invoering der reorganisatie te voorzien zou kunnen zijn, antwoordt de Regeeringscommissaris, dat mag worden verwacht dat zij in een tiental jaren ongeveer tot stand zou zijn te brengen.

De Heer Schadee vraagt inlichting omtrent het aantal jaren dienst dat vereischt wordt om voor traktementen boven f 1000.— 's maands vol pensioen te verkrijgen.

De Regeeringscommissaris antwoordt dat die termijn op 60 maanden is gesteld; echter is het denkbeeld in overweging om dien termijn terug te brengen tot drie jaren, wat feitelijk niet in zoo groote mate ten goede zal komen aan de promotie bij het bestuurskorps maar in het belang van den dienst alleszins nuttig zal zijn. Verder deelt de Regeeringscommissaris nog mede, dat op sommige plaatsen aan de betrekking van Resident zekere toelage ter bestrijding van representatiekosten zou zijn verbonden, o. a. op Java op de drie groote hoofdplaatsen en te Bandoeng en Magelang, waar verschillende hooge militaire autoriteiten woonachtig zijn.

Ook Malang, Soerakarta en Djokjakarta zouden wellicht in aanmerking komen. Gebroken echter zou, naar sprekers meening, in het algemeen moeten worden met de toekenning van allerlei toelagen voor duurdere levenswijze en dergelijke.

Zijn de huidige traktementen zoodanig, dat tot die uitwassen aanleiding bestaat, de voor te stellen traktementsregeling zal naar de inzichten van den Regeeringscommissaris dergelijke in groote mate op subjectieve beoordeelingen berustende toelagen naast de gewone inkomsten niet meer noodig doen zijn.

De Heer De Graaff vraagt in dit verband of Medan als een der plaatsen is aan te merken, waar de toestanden zoodanig zijn, dat bijzondere voorzieningen worden vereischt voor huishuur en representatie.

De Resident is van oordeel, dat Medan niet in aanmerking komt voor een bijzondere toelage voor huishuur. De thans te Medan bestaande huizennood houdt verband met de grondkwestie, die weldra zal worden opgelost, waarna het te voorzien is, dat binnen een paar jaren een voldoend aantal huizen zal zijn bijgebouwd. Wat betreft de representatiekosten, de Resident te Medan zal bij de nieuwe gewestelijke indeeling, wanneer althans Medan de hoofdplaats van het gewest Noord-Sumatra wordt, naast den Gouverneur de tweede plaats innemen. Voor dien ambtenaar vraagt de Heer Van der Plas eene toelage van genoemde strekking van f 100.— 's maands, zooals ook thans aan den Assistent-Resident van Deli en Serdang toegekend is. Verdere toelagen acht de Resident niet noodig.

De Heer Lulofs vraagt inlichting of reeds besloten is Medan tot hoofdplaats van het nieuwe gewest Noord-Sumatra te verheffen.

De Regeeringscommissaris acht die plaats wel het meest aangewezen tot hoofdplaats van het nieuwe gewest.

De Heeren Van den Brandhof en Vonck bepleiten de noodzakelijkheid eener toelage ook voor de Residenten der nieuwe afdeelingen Langkat en Asahan, waar die ambtenaren tegenover Hoofdadministrateurs en Administrateurs der particuliere ondernemingen eveneens hun rang hebben op te houden. De Resident is van een andere meening. De toekomstige Residenten zouden maandelijks een zooveel grooter traktement genieten dan de huidige Assistent-Residenten, terwijl de omgeving op de genoemde afdeelingshoofdplaatsen eene geheel andere is dan te Medan, waar veel meer representatie wordt gevorderd. Bovendien zou de uitoefening van het notariaat daar mogelijk nog eenige voordeelen opleveren.

De Regeeringscommissaris merkt naar aanleiding van het laatste op, dat aan de bestuurders der onderafdeelingen de bevoegdheid tot uitoefening van een beperkt notariaat zou worden toegekend, waarmede bij de opleiding rekening zou worden gehouden.

Na ampele bespreking vereenigen de aanwezigen zich met het denkbeeld van den Regeeringscommissaris om den Gouverneur f 500.— en den Resident te Medan f 100.— toelage toe te kennen.

Overgaande tot de behandeling van de instelling der Civiele Gezaghebbers, die, naar de Heer De Graaff zou wenschen, in het nieuwe stelsel den vrijgekomen titel „Controleur" zouden krijgen, zet die Hoofdambtenaar uiteen hoe voor de toekomstige bestuurders van dat korps — in tegenstelling met de ambtenaren van den *algemeenen* dienst het korps van den *plaatselijken* bestuursdienst te noemen — gelegenheid tot opleiding zou worden gegeven te Batavia, onder genot van een toelage van f 150.— als Ambtenaar ter beschikking. Na het verlaten der instelling te Batavia zou men dan als Adspirant-Controleur in den eigenlijken

bestuursdienst treden op *f* 200.— om na een paar jaren tot Controleur benoemd te worden, in welken rang een maximum-bezoldiging (met inbegrip van huishuur) van *f* 775.— te behalen zou zijn. Daarbij zou voorts eene onderscheiding worden toegepast in drie klassen, naar gelang van het genoten traktement.

Aldus zou voor die ambtenaren, die in doorslag op hun negentiende jaar reeds in 's Lands dienst zouden komen, een pensioen van omstreeks *f* 3200.— 's jaars bereikbaar zijn.

Tevens stelt spreker in het licht hoe het in het voornemen zou liggen, bovendien nog ten hoogste een zeker aantal plaatsen als Resident en Assistent-Resident voor verdienstelijke ambtenaren van het onderwerpelijk dienstkorps bereikbaar te doen zijn.

Bij de invoering van het nieuwe bestuurswezen is een overgangstijdperk onmisbaar. Begonnen zou bijv. worden met het nieuwe gewest Batavia en een der nieuwe gewesten op Sumatra in een paar jaren geheel in den nieuwen vorm te brengen en daarna zou een volgend tweetal gewesten aan de beurt komen om aldus stelselmatig voort te gaan.

Jarenlang nog zal men daarbij voor het territoir van de nieuwe regeling ambtenaren moeten recruteeren uit het oude korps, bij welken overgang de betrokkenen uit den aard der zaak geheel in het aspect zouden komen van de nieuwe regeling. Daarnaast echter zouden ook de financieele bepalingen voor de overige ambtenaren zoodanig verbeterd moeten zijn, dat aan die zijde geene gegronde redenen tot ontstemming kunnen bestaan.

Wat aangaat de keuze van personen, zou, met inachtneming tevens van de anciënniteit, gezorgd moeten worden, dat in de nieuwe gewesten zooveel mogelijk bekwame ambtenaren worden geplaatst.

Het laat zich niettemin denken, dat ambtenaren niet wenschen over te gaan. Een Assistent-Resident, die op het punt staat Gewestelijk Bestuurder te worden bij het oude korps, zal vermoedelijk niet als Resident in het nieuwe korps willen overgaan. In het algemeen moeten daarom de ambtenaren worden vrijgelaten om al dan niet een aanbod tot overplaatsing bij het nieuwe korps te aanvaarden. Eenmaal eene keuze gedaan hebbende in de eerste richting, zou men echter daaraan gebonden zijn.

De Regeeringscommissaris doet vervolgens uitvoerig mededeeling van de verbeteringen, die, naar hij meent, de traktementen bij het tegenwoordig bestuurskorps tegelijkertijd zouden moeten ondergaan.

Aan de orde wordt gesteld de nieuwe indeeling van de eilanden buiten Java en Madoera in zeven gewesten, bij de behandeling waarvan de Heer De Graaff mededeelt, dat, wat aangaat Sumatra, gedacht is aan eene splitsing, waarbij Zuid-Sumatra in hoofdtrekken zou omvatten de tegenwoordige residenties Lampongsche Districten, Benkoelen, Palembang, Djambi, Banka en Billiton. Midden-Sumatra zou in hoofdzaak bestaan uit het tegenwoordige gouvernement Sumatra's Westkust, uit de residentie Riouw en Onderhoorigheden, de afdeeling Bengkalis der residentie Oostkust van Sumatra en uit de landschappen Groot- en Klein Mandailing en Natal van de residentie Tapanoeli. Het overige deel van Sumatra en bijbehoorende eilanden zou het gebied uitmaken van Noord-Sumatra.

De Regeeringscommissaris verzoekt den aanwezigen, zich uit te spreken over de vraag, hoe de splitsing in afdeelingen van dit laatste gewest zou dienen te zijn.

Na eenige discussie komt men in overeenstemming met den Resident tot de aanbeveling van de indeeling, welke, met vermelding tevens van de bevolkingscijfers, hieronder is aangegeven:

1. Deli benevens de Karo- en de Alaslanden (370000).
2. Asahan met Simeloengoen (180000).
3. Langkat met de Oostkust van Atjeh (230000).
4. Groot-Atjeh benevens de Westkust van Atjeh (210000).
5. Noord-Atjeh (480000).
6. Bataklanden (380000).
7. Sibolga (260000).

De tegenwoordige residentie Oostkust van Sumatra zou dan, met bijvoeging van Tamiang, Langsa en de Alaslanden, verdeeld kunnen worden in drie afdeelingen: Deli, Asahan en Langkat, bestaande uit de volgende onderafdeelingen:

Tamiang; Langsa; Beneden Langkat; Boven Langkat;	Langkat.

Alaslanden;
Karolanden;
Beneden Deli;
Boven Deli;
Serdang;
Padang en Bedagei; } Deli.

Simeloengoen;
Batoe Bahra;
Asahan;
Laboean Batoe; } Asahan.

Wat aangaat echter de bedoelde toevoeging van deelen van Atjeh aan de afdeelingen Deli en Langkat, verklaart de Resident Van der Plas dit punt aan de nadere beoordeeling van den Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden te moeten overlaten.

De Regeeringscommissaris bespreekt thans de samenstelling van den Gewestelijken Raad voor het gewest Noord-Sumatra. Van de zeven Residenten, die derhalve in het gewest bescheiden zouden zijn, zouden bijv. vier zitting nemen in den door den Gouverneur gepresideerden Raad, waarvan tevens lid zou zijn de Gewestelijke Bestuursadviseur. De andere Adviseurs zouden niet in het college worden opgenomen, doch alleen geroepen zijn tot het verschaffen van inlichtingen nopens hun tak van dienst.

Behalve de vier Residenten zouden wellicht nog vier ambtenaren van verschillende richting op voordracht van den Gouverneur door den Gouverneur-Generaal kunnen worden aangewezen, bijv. een lid van de Rechterlijke Macht, een Ingenieur, een Geneesheer enz. Verder zou het college kunnen bestaan uit vijf Europeesche niet-ambtelijke leden en, als eene aanvulling, die ook aan voldoende ontwikkelde niet-Europeanen den toegang zou openen, wanneer dezen in het gewest aanwezig mochten zijn, uit nog een vijftal hetzij ambtelijke *Europeesche*, hetzij ambtelijke of niet-ambtelijke *niet-Europeesche* leden.

Voor de niet-ambtelijke leden zou de voordracht kunnen uitgaan ten deele van den Gouverneur te Medan en deels van belangrijke particuliere Vereenigingen, als de Plantersvereeniging, de Algemeene Vereeniging van Rubberplanters en de Handelsvereeniging ter Oostkust van Sumatra, en mogelijk van vereenigingen van dien aard in andere deelen van het gewest.

Vervolgens komt aan de orde de opleiding der Inlandsche bestuursambtenaren, omtrent welk punt de Regeeringscommissaris overleg heeft gepleegd met den Inspecteur van het Inlandsch onderwijs te Fort de Kock, den Heer Lekkerkerker.

Met dien deskundige ziet de Regeeringscommissaris voor de toekomst den aangewezen vorm voor die opleiding in een bestuursvakschool in eigenlijken zin, aansluitende aan een Mulo-school. Voorloopig echter is aan een dergelijke opleiding in de meeste gewesten van de Buitenbezittingen nog niet te denken en zal men over het algemeen zich moeten vergenoegen met een aanvangstype, gebaseerd op de Inlandsche lagere school en wellicht ten deele althans samenhangend met de opleiding voor Inlandsche onderwijzers.

De Heer De Graaff stelt de vraag hoe in dit gewest de tegenwoordige stand van zaken is.

De Resident antwoordt dat men reeds eenige jaren doende is, aan de Deli'sche, Langkatsche, Serdangsche en Asahansche scholen de kinderen van Inlandsche Zelfbestuurders en grooten eene opleiding — al is deze nog geen vakopleiding — te geven, die bij eene latere toetreding tot het Bestuur over de landschappen hun ongetwijfeld te stade zal komen.

De Heer Lulofs acht het van het hoogste belang, dat deze jongelieden eene bepaalde bestuursopleiding krijgen.

De Heer Vonck brengt ter sprake het door de Inlandsche Zelfbestuurders geopperd denkbeeld, om te Medan een door de gezamenlijke landschapskassen te bekostigen zoogenaamde hoogere Toengkoeschool op te richten, waaraan tevens eene opleiding voor Inlandsch arts zou worden verbonden. De vier genoemde scholen zouden dan Gouvernements-Inlandsche scholen der eerste klasse kunnen worden.

De Regeeringscommissaris merkt op, dat voor een inrichting tot opleiding voor Inlandsch arts zeer groote uitgaven gevorderd zouden worden voor leeraren, laboratoria enz. Voor deze opleiding echter zal behalve te Batavia ook te Soerabaja gelegenheid geboden worden.

De Resident wijst op het opmerkelijk verschijnsel, dat de Mandailingsche

en Minangkabausche jongelieden in intelligentie en bevattelijkheid de jonge toengkoes ver achter zich laten, waardoor de vier bijzondere scholen wel exclusief moesten zijn. In elk geval is het gebleken, dat hier niet alleen plaats is voor een gelegenheid tot opleiding van Inlandsche bestuursambtenaren, maar dat zulk eene gelegenheid zelfs zeer noodig genoemd mag worden. De Regeeringscommissaris verklaart, dat in het algemeen de behandeling van het vraagstuk der bestuursopleiding, door eene van Regeeringswege ingestelde gemengde Commissie, voor de Buitenbezittingen zoowel als voor Java hem zeer wenschelijk zou voorkomen.

Waar aan de verschillende onderdeelen van de beoogde hervorming van het bestuurswezen de noodige bespreking ten deel is gevallen, stelt de Regeeringscommissaris de vraag aan de orde in hoever eene regeling van het bestuurswezen overeenkomstig de uiteengezette denkbeelden bij de aanwezigen adhaesie kan vinden.

De Assistent-Resident Schadee had in verband met de decentralisatie-idee de behartiging der locale belangen zich anders voorgesteld en meende, dat een Afdeelingsraad zou worden ingesteld, werkende onder de Locale Raden-Ordonnantie, waarvan een der Sultans Voorzitter zou zijn, gekozen door de andere.

De Regeeringscommissaris merkt op, dat, daargelaten het denkbeeld van een dergelijken Raad, de leiding van lichamen van dien aard zooveel takt vereischt, dat ook wanneer op zich zelf de instelling bestaanbaar was in dien vorm, die taak aan andere handen toevertrouwd zou moeten worden. Ook op Java zal de Regent geen Voorzitter doch Ondervoorzitter worden van den Regentschapsraad. De Voorzitter zou voor de leiding van een college, als de Heer Schadee in dit gewest zou wenschen, bovendien in de eerste plaats op de hoogte moeten zijn van de algemeene politiek tegenover Inlandsche Zelfbesturen.

De Heer De Groot maakt nog de opmerking, dat het denkbeeld om den Voorzitter uit den Raad te doen voortkomen en door de raadsleden te doen kiezen zelfs in Nederland niet verwezenlijk is. Eene zoodanige regeling vindt men in Algiers, waar zij echter, naar hem eenige jaren geleden plaatselijk bleek, tot ongewenschte situaties aanleiding geeft.

De Heer Schadee oppert nog het bezwaar, dat door de samenvoeging van zulke belangrijke gewesten als de Oostkust van Sumatra met hare gewichtige cultuurbelangen, het gouvernement Atjeh, met de tallooze politieke vraagstukken en Tapanoeli, waar de landbouw zich aanzienlijk begint te ontwikkelen en de zending zich een arbeidsveld gekozen heeft, de bestuurstaak te veelomvattend zal zijn om in handen van één persoon — hoe bekwaam dan ook — te worden gelegd.

De Regeeringscommissaris weerlegt dit bezwaar. De Gouverneur heeft geen locale doch algemeene belangen te behartigen en niet het dagelijksch bestuur te voeren.

De Assistent-Resident Vonck geeft te kennen, dat, mocht hij vóór de gehouden besprekingen eveneens gemeend hebben, dat de samenvoeging van zulke groote gebiedsdeelen een nadeeligen invloed zou hebben op den goeden gang van zaken, hij thans van die meening teruggekomen is. Van de ambtenaren in het nieuwe stelsel mag verwacht worden, dat zij zich geheel zullen geven aan hun werk en ook door te hunner beschikking gestelde middelen in staat zullen zijn een goeden gang van zaken te waarborgen, ook al zijn de ressorten grooter. Er zijn echter enkele punten van ondergeschikt belang, die de Heer Vonck nog gaarne in beschouwing zou willen nemen. Spreker acht eene al te vlugge promotie van Administratief Ambtenaar tot Assistent-Resident, die tegenover Civiele Gezaghebbers en Controleurs van langdurige bestuurspractijk zal komen te staan, niet gewenscht en zou een diensttijd van minstens vier jaar vastgesteld willen zien om genoemden rang te kunnen bereiken. Van dezen tijd zou men dan een jaar op Java moeten dienen.

De Regeeringscommissaris stelt hiertegenover, dat de nieuwe opleiding personen van 24- à 25-jarigen leeftijd zal afleveren, terwijl de Resident Van der Plas opmerkt dat immers ook in andere takken van dienst jongeren over ouderen zijn gesteld, bijv. een jong Ingenieur over veel oudere Architecten.

Ook brengt de Regeeringscommissaris onder de aandacht, dat de Assistent-Resident in geen geval als chef van de Controleurs of Civiele Gezaghebbers beschouwd moet worden. De Assistent-Resident zou, wanneer althans die tweeledige taak hem wordt toebedeeld, zijne eigen onderafdeeling besturen en alleen ingevolge een van den Resident bekomen opdracht plaatselijk in overleg treden met de genoemde ambtenaren.

De Heer Van den Brandhof ziet in de reorganisatievoorstellen een

gelukkige oplossing van het vraagstuk om met weinig personeel groote ressorten te besturen, doch betreurt het dat men hiertoe moet overgaan. Voor een intensief bestuur toch zijn meer ambtenaren noodig. Vooral waar het Inlandsche element nog in geringe mate slechts tot het bestuur geroepen kan worden, acht spreker het zeer te betreuren, dat niet meer Nederlandsche jongelui zich aanmelden voor den eervollen, mooien werkkring bij het Binnenlandsch Bestuur.

De Regeeringscommissaris doet uitkomen, dat in die beschouwing blijkbaar een misverstand schuilt. Op de Buitenbezittingen zal het Europeesch bestuurspersoneel volstrekt niet verminderen. Integendeel, naast een vijftigtal Assistent-Residenten, zouden voor de nieuwe inrichting minstens een 250-tal Civiele Gezaghebbers of Controleurs worden gevorderd.

De Heer Ketting Olivier kan in het algemeen zich aansluiten bij de voorgestelde reorganisatie, doch acht den tijd nog niet gekomen voor de ontvoogding van den Inlandschen Bestuurder.

De Assistent-Resident Vorstman, het woord verkrijgende, verklaart met de voorgestelde, thans door den Regeeringscommissaris nader toegelichte, reorganisatie zich volkomen te kunnen vereenigen, overtuigd als spreker is, dat een bestuurswezen, op zoodanigen grondslag opgebouwd, een uitstekend geheel zal zijn, bij de toepassing waarvan Indië wèl zal varen.

Zich aansluitende bij het door den Heer Van den Brandhof gesprokene, hoopt de Heer Vorstman dat in de toekomst Nederlandsche jongelieden meer geneigdheid zullen toonen om in den Indischen bestuursdienst te treden, vooral jongelieden uit de goede kringen. Meermalen was door spreker waargenomen, hoe een goede bestuursvoering nauw verband houdt met het bezit van eigenschappen, die het meest te vinden zijn bij personen, voortgesproten uit een beschaafd milieu. Macaulay betoogde terecht, dat het moederland zijne beste zonen aan het Koloniaal Bestuur moet verschaffen.

Voorts wenscht de Heer Vorstman, overtuigd als hij is te spreken namens zeer velen, den Regeeringscommissaris dank te betuigen voor de goede positie, die aan de ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur bij deze reorganisatie in uitzicht wordt gesteld.

De Resident betuigt ten slotte nogmaals zijn algeheele adhaesie aan de hervormingsplannen, waarvan hij vóór de conferentie den Regeeringscommissaris reeds had doen blijken.

Na zijne erkentelijkheid te hebben uitgesproken voor de algemeene belangstelling en voor de van meerdere zijden geopperde beschouwingen, die bij de samenstelling der eindvoorstellen in gezette overweging zullen worden genomen, sluit de Regeeringscommissaris de besprekingen.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Koeta-Radja op 19 Januari 1914, des vooravonds te half zes uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn de Heeren:

H. N. A. Swart, Luitenant-Generaal der Infanterie, Civiel en Militair Gouverneur van Atjèh en Onderhoorigheden;

S. de Graaff, Regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;

J. de Groot, Hoofdambtenaar voor de reorganisatie van het Bestuurswezen;

C. Lulofs, waarnemend Adviseur voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen;

W. F. J. Kroon, Assistent-Resident ter beschikking van voormelden Gouverneur;

I. L. O'Brien, Assistent-Resident der afdeeling Westkust van Atjèh;

Th. J. Veltman, Majoor der Infanterie, Civiel Gezaghebber van de onderafdeeling Pidië;

H. J. Krugers, Assistent-Resident der afdeeling Oostkust van Atjèh;

W. Doornik, Assistent-Resident van de afdeeling Groot-Atjèh;

M. C. Roos van Raadshoven, Assistent-Resident van de afdeeling Noordkust van Atjèh;

F. W. A. L. de Nijs, Controleur van de onderafdeeling Oelèë-Lheuë en de XXVI Moekims;

L. Berkhout, Controleur van de onderafdeeling Sinabang;

V. A. Doeve, Secretaris van het gouvernement Atjèh en Onderhoorigheden;

G. F. B. Watrin, Kapitein derInfanterie, Civiel Gezaghebber van de onderafdeeling XXII Moekims;

G. J. van Dongen, Controleur van de onderafdeeling XXV Moekims en de Zuidelijke Nederzettingen;

W. Wessel, Civiel Gezaghebber van de onderafdeeling Tamiang.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering en noodigt de aanwezigen uit tot eene gedachtenwisseling omtrent de voorgenomen hervormingen van het bestuurswezen, daarbij nadrukkelijk verklarend, dat op beschouwingen en opmerkingen ten zeerste prijs zal worden gesteld.

Zooals bekend mag worden geacht, zegt spreker, is de reorganisatie van het bestuurswezen in hare hoofdtrekken een vraagstuk van bestuursdecentralisatie: het verleenen van autonomie en van zelfbestuur aan bepaalde gebiedsdeelen. Verder, wanneer ook dáárvoor die term mag worden gebruikt, van decentralisatie in administratieven zin, zoomede van verleening van meerdere zelfstandigheid en meerdere bevoegdheden aan het Inlandsch bestuur, welke laatste factor echter voor dit gewest vooralsnog van minder beteekenis is.

Omtrent de wording van de onderwerpelijke hervormingsplannen meent spreker te kunnen verwijzen naar de notulen der vergaderingen te Bandoeng en Palembang, die vooraf ter kennisneming zijn gezonden.

Uit die notulen moge het dus voldoende duidelijk zijn geworden, dat de voorstellen, zooals zij enkele jaren geleden bij het Opperbestuur zijn voorgebracht, niets anders waren dan een avant-projet; een schetsplan, in het algemeen slechts aangevend de hoofdlijnen van de bedoelde nieuwe organisatie. Op het oogenblik toch, dat die voorstellen werden ingediend, had bezwaarlijk reeds omtrent de verschillende onderdeelen in bijzonderheden kunnen worden getreden, zonder ter zake uitvoerig overleg te hebben gepleegd met de verschillende autoriteiten. In eene zoodanige behandeling echter van eene zaak van zooveel beteekenis, zonder dat omtrent de inzichten van het Opperbestuur en van de Volksvertegenwoordiging nog eenige

zekerheid bestond, zou een beslist gemis van deferentie tegenover het hoogste gezag hebben gelegen.

Alvorens daartoe over te gaan, was het noodig het Opperbestuur althans met de hoofdtrekken bekend te maken, zoodat hetgeen voor het oogenblik te doen stond zich bepaalde tot de samenstelling van een der Regeering aan te bieden schema.

Het is spreker onbekend, in hoever de aanwezigen kennis dragen van de uiteenzetting der hierbedoelde hervormingsplannen in de aan de Tweede Kamer overgelegde bescheiden. Reeds in die stukken echter was de voornaamste strekking duidelijk neergelegd.

In de eerste plaats beoogt de reorganisatie verleening van zekere autonomie aan ondergeschikte bestuurslichamen. Spreker zet uiteen hoe het decentralisatievraagstuk sinds een tiental jaren ook in Indië zich heeft baan gebroken, hoe de toepassing daarvan achtereenvolgens zich heeft belichaamd in de totstandkoming van Gemeenteraden, waarvan enkele op de Buitenbezittingen, en van Gewestelijke Raden op Java en Madoera, in welker lijn min of meer ook de Cultuurraad ter Oostkust van Sumatra ligt. Hebben de Gemeenteraden in den loop der tijden meer en meer zich kunnen ontwikkelen en beginnen bij sommige daarvan steeds meer zich resultaten te openbaren, de Gewestelijke Raden hadden niet hetzelfde succes, ofschoon het aan medewerking der leden tot de beoogde doeleinden ook daarbij in vele gevallen niet heeft ontbroken.

Dit feit was op zich zelf verklaarbaar, wijl de ressorten te uitgebreid zijn, dat verwacht kan worden inzonderheid van de niet-ambtelijke leden, werkelijke belangstelling voor dikwijls ver buiten hun gezichtskring gelegen onderwerpen van openbare zorg.

In het algemeen ligt het in de strekking van de onderwerpelijke voorstellen de behartiging van plaatselijke belangen op te dragen aan locale instellingen, eveneens van een meer plaatselijk karakter, in welk verband men het oog heeft gericht voor Java en Madoera inzonderheid op *Regentschapsraden.*

Uit de notulen van Bandoeng, merkt spreker op, zal gebleken zijn uit welken hoofde de aandacht gevallen is, voor de genoemde gewesten, bepaaldelijk op de regentschappen; hoe namelijk daarbij op den voorgrond heeft gestaan de gedachte, dat eene decentralisatie van bestuur, die het bovenstaande in de kolonie beoogt, wil zij inderdaad maatschappelijk tot nuttige resultaten voeren, in de eerste plaats moet trachten door te dringen tot de Inlandsche bevolking.

Om daartoe het vooruitzicht te kunnen openen, was het noodig het aangrijpingspunt te zoeken zoo mogelijk in instellingen, levende in den gedachtenkring van de bevolking zelve, als hoedanig voor Java en Madoera wel geene andere keuze ware te doen dan die van het regentschap, dat voor de Inlandsche samenleving aldaar over het geheel nog steeds een instituut van zekere historische en maatschappelijke beteekenis mag heeten.

Voor de Buitenbezittingen zal het wellicht slechts bij uitzondering nog mogelijk zijn zulke lichamen aan te wijzen. In Palembang b. v. is reeds gebleken, dat vooralsnog daarvan moet worden afgezien. Wel zijn daar instellingen aanwezig als de marga's, doch die gemeenschappen zijn niet met zoodanige hulpmiddelen toegerust, dat daarin een vertegenwoordigend lichaam te formeeren zou zijn, als in deze wordt vereischt. Waar dit laatste niet mogelijk is, zou het instituut voorshands misplaatst wezen.

De Gouverneur S w a r t brengt in het midden, dat voor het Gouvernement Atjèh en Onderhoorigheden bovendien over het algemeen geen sprake zou kunnen zijn van zulk een vorm van bestuur, omdat alleen Groot-Atjèh en een deel van de onderafdeeling Singkel tot het rechtstreeks bestuurd gebied behooren en het overige uitmaakt de landschappen der Inlandsche Zelfbesturen.

De Heer D e G r a a f f concludeert derhalve dat ook voor genoemd gouvernement bij den tegenwoordigen staat van zaken geene andere oplossing bestaat dan zich te bepalen tot Gewestelijk Zelfbestuur.

De R e g e e r i n g s c o m m i s s a r i s doet uitkomen, dat, waar hier sprake is van „Zelfbestuur", daarmede aangeduid wordt de overdracht van de uitoefening van bepaalde takken van algemeen burgerlijk bestuur, als bedoeld in artikel 64 van het Regeerings-Reglement, op lagere organen, als het gewest.

Luidens de strekking van dat artikel berust de uitoefening van- en het oppertoezicht op het algemeen burgerlijk bestuur bij den Gouverneur-Generaal, het beheer daarvan bij de Departementen van algemeen bestuur. Terwijl uit den aard der zaak het oppertoezicht bij den Landvoogd zou blijven, zou nu de be-

stuursuitoefening in bepaalde gevallen op het Gewestelijk Gezag worden overgebracht, waarbij wederom het aan de Departementen opgedragen beheer intact zou zijn te laten.

Om met concrete voorbeelden de bedoelde staatsrechtelijke constructie toe te lichten, vermeldt spreker hoe bijv. bij den dienst der Burgerlijke Openbare Werken de zorg voor werken van als het ware „huishoudelijken” aard zooveel mogelijk zou komen aan autonome lichamen, als op Java en Madoera de gemeente- en de regentschapsraden. Waar dergelijke lichamen voor het oogenblik zich niet voordoen of het werken betreft, die uit hun aard zich niet leenen tot een zoodanig beheer, zou het de bedoeling zijn de behartiging op te dragen aan daartoe aan te wijzen gewestelijke organen, in het eerste geval niettemin met de gedachte om later — wanneer door verandering der toestanden de vorming van autonome lichamen als de evenbedoelde mogelijk wordt — aan den werkkring van het Gewestelijk Zelfbestuur te onttrekken hetgeen als van meer plaatselijk karakter tot de bemoeienis van die autonome instellingen behoort.

Spreker zet uiteen het verschil in beteekenis tusschen de begrippen autonomie en zelfbestuur, hoe voorts in de lijn van den eerstgenoemden bestuursvorm als het ware alle bemoeienis overgaat op het daartoe aangewezen lichaam en de zaak onttrokken wordt aan Staatszorg, immers inmenging der Regeering voornamelijk eerst dan plaats vindt wanneer het algemeen belang bedreigd mocht worden. Bij gewestelijk zelfbestuur daarentegen blijft het verband tot het Staatsgezag in het wezen der zaak bestaan, doch is het de uitoefening van algemeen bestuur, die uit de handen van de Regeering naar het Gewestelijk Gezag wordt verplaatst, echter onder een veel uitgebreider hooger toezicht, waar, als gezegd, het karakter van een aangelegenheid van Staatszorg in dit geval bewaard is gebleven. Bij de overbrenging — om weder een practisch voorbeeld te bezigen — van de bedoelde bemoeienis ten aanzien van het Inlandsch Onderwijs naar het Gewestelijk Zelfbestuur, blijft aan de Regeering de zorg, dat de cardinale lijnen, zooals die Harerzijds zijn vastgesteld, stipt worden betracht ook in het verband van dat zelfbestuur.

In het algemeen ligt het overwegend practisch onderscheid in de grens van de bemoeienis der Regeering.

Zooals de plannen zijn uitgewerkt, zou naar spreker mededeelt, het in casu het Gewestelijk Bestuurshoofd zijn, in wiens handen de uitoefening van algemeen bestuur zou overgaan. Terwijl bij autonomie de uitoefening aan den Raad van het gebied wordt opgedragen, zou deze bij het beoogd zelfbestuur aan den Gewestelijken Bestuurder komen, echter in dier voege dat een medewerkende taak, vooral op financieel gebied, daarnaast aan den Raad van het gewest zou zijn voorbehouden.

Het zou niet in de bedoeling liggen om met gebruik van den Gewestelijken Raad een collegiaal uitvoerend gezag te scheppen. Een college, in navolging van de Gedeputeerde Staten in Nederland of zooals in Britsch-Indië de bestuurshoofden o. a. van de provinciën Madras, Bombay en Bengalen er een naast zich hebben, wordt niet bedoeld. Het zou zeer de vraag zijn of het werkelijk aanbeveling zou verdienen een dergelijke instelling hier naast het Bestuurshoofd der gewesten in het leven te roepen.

Aan een Raad als de Gedeputeerde Staten in de Nederlandsche Provincie valt in een koloniale maatschappij als deze al dadelijk niet te denken. Niet-ambtelijke ingezetenen van zoodanigen stand en zoodanige ontwikkeling, dat zij een functie van zoo groot gewicht in het uitvoerend bestuur van het gewest zouden kunnen innemen, zouden in het algemeen weinig geneigd zijn om dagelijks zich aan een bestuursbureau te binden. Het tweede denkbeeld, dat van een college van dagelijksch bestuur, samengesteld uit ambtelijke personen, zou, naar sprekers meening, in het algemeen steun aan het Gewestelijk Bestuurshoofd kunnen verschaffen zoolang de leden onderling en met hem in goede verstandhouding samenwerken. Zoodra echter die goede stemming mocht zijn verstoord, zou veeleer een remmende dan een gunstige invloed op den gang van zaken het gevolg van de instelling zijn.

In geen der gewesten dan ook heeft zich voor een dergelijke instelling werkelijk sympathie geopenbaard.

Wel zou, naar sprekers inzichten, in het gewest plaats zijn voor een adviseerend lichaam, samengesteld uit de inspecteerende of adviseerende ambtenaren van verschillende takken van dienst, die het Hoofd van gewestelijk bestuur ter zijde zouden staan, ofschoon voor het oogenblik van een zoodanig orgaan nog niet zoozeer sprake behoeft te zijn.

Wat aangaat de overdracht van bepaalde takken van dienst in den vorm van

gewestelijk zelfbestuur, deelt de Regeeringscommissaris mede, hoe de besprekingen met de Departementschefs voorshands den indruk hebben gegeven, dat al dadelijk of in de eerste jaren wellicht een tien- à vijftiental diensttakken daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen, ofschoon niet alle in dezelfde mate en ook niet dezelfde voor de verschillende gewesten.

Zoo zouden Waterstaat, Inlandsch Onderwijs, de Burgerlijke Geneeskundige Dienst, de Veeartsenijkundige Dienst, Volkscredietwezen, Algemeene Politie, het Landbouwtoezicht en andere mogelijk geheel of voor bepaalde onderdeelen, wat aangaat de uitoefening van algemeen bestuur, uit de algemeene naar de gewestelijke bestuurscentra kunnen worden overgebracht.

Inzonderheid in verband met de rol, die als zoodanig in het nieuwe stelsel aan het Gewestelijk Gezag is toegedacht, is het denkbeeld gerezen om de tegenwoordige gewesten te doen plaats maken voor grootere van gewijzigd karakter en vooral uit dien hoofde van andere toerusting.

Eene dergelijke overdracht is namelijk alleen onder bepaalde omstandigheden te verwezenlijken. Geen Gewestelijk Bestuurshoofd zou daarvoor de verantwoordelijkheid kunnen aanvaarden zonder de beschikking te hebben over deskundigen bijstand, in staat om op elk gebied van zelfbestuur voorlichting te verschaffen en de technische leiding in het gewest onder de algemeene bevelen van het gewestelijk bestuur te voeren. Personen evenwel, berekend voor een zoodanige functie, zijn uit den aard der zaak in elk dienstkorps niet dan in beperkte verhouding aanwezig; alleen dus door inkrimping van het aantal gewestelijke centra zal het mogelijk worden aan de gestelde voorwaarde te voldoen.

Een ander vereischte voor een zoodanig zelfbestuur is een behoorlijk ingericht gewestelijk bureau, voorzien ten deele van beter geschoold personeel, in staat om vraagstukken van meer principieelen aard naar den eisch schriftelijk te behandelen, in den trant als dit bij de Departementen van Algemeen Bestuur geschiedt. Met de beperkte personeele middelen, waarover beschikt kan worden, zal ook dit slechts te bereiken zijn bij inkrimping van het aantal gewestelijke bestuurskantoren en dus van het aantal gewesten.

Naar die denkbeelden zou dus aan de Hoofden van gewestelijk bestuur een grooter ressort worden aangewezen en eene andere taak worden opgelegd dan tot dusver het geval is geweest.

Aan den anderen kant zouden de tegenwoordige bevoegdheden der Gewestelijke Bestuurders tegelijkertijd zooveel mogelijk eveneens naar lagere organen worden overgebracht, waartoe de urgentie te meer nog zal klemmen wegens de belangrijke vergrooting van het gewestelijk ressort. Het is daarom, dat bij de nieuwe organisatie de administratieve bevoegdheden, thans bij de genoemde Bestuurders berustend, zooveel mogelijk zouden overgaan naar de Bestuurshoofden der afdeelingen, in welke, evenals het „district" in Britsch-Indië, de eigenlijke administratieve eenheid zou worden gezocht.

Het Gewestelijk Gezag zou derhalve daarbij ten deele de plaats innemen van de Regeering, de afdeelingsbesturen zouden in administratieven zin in groote mate in de plaats treden van het tegenwoordig Gewestelijk Bestuur. Aan de Afdeelingsbestuurders zou daarmede zooveel mogelijk zelfstandigheid worden gegeven, wat niet wegneemt dat b. v. het politiek beleid, belangrijke benoemingen en andere aangelegenheden, meer rakend de algemeene bestuursbelangen, in handen zouden blijven van het Gewestelijk Bestuurshoofd.

Eene groote besparing van administratieven arbeid zou aldus worden verkregen, waar over tal van onderwerpen, die thans eene uitgebreide gedachtenwisseling vorderen met de Hoofden van gewestelijk bestuur, door de Afdeelingschefs beslist zou worden.

De overlating van functiën, thans uitgeoefend door of met het Europeesch gezag, aan het Inlandsch bestuur, maakt het volgende onderwerp van bespreking uit.

De Regeeringscommissaris stelt in het licht, hoe dit punt voor Java en Madoera van groote beteekenis in het bestuursvraagstuk is. Veel is in den loop der tijden hierover geschreven en een pennestrijd zonder einde daarover gevoerd tusschen mannen van de theorie en van de practijk, waarbij van beide kanten niet zelden op min of meer hartstochtelijke wijze het voor en tegen werd voorgedragen en — als gewoonlijk in dergelijke gevallen — eenzijdigheid aan beide kanten veelal niet ontbrak.

Zaak is het — naar spreker meent — in deze den middenweg te houden en in de eerste plaats zich te richten naar de onafwijsbare eischen van den tijd.

Hoe meer de bestuursvoering zich uitbreidt in omvang en verscheidenheid, des te scherper openbaart zich de noodzakelijkheid van beperking van het gebruik van Westersch personeel in elke richting. Alleen hierom reeds zal men het beginsel moeten doorvoeren om aan Inlandsche krachten over te laten alles, wat slechts eenigszins zich daartoe leent, in de eerste plaats om op bestuursgebied de rechtstreeksche leiding van de inheemsche maatschappij over te laten aan het Inlandsch Bestuur.

De Heer De Graaff zet uitvoerig het vraagstuk ook in zijne verdere bijzonderheden uiteen, ten slotte den nadruk leggend op het feit, dat, om de geschetste gedragslijn inderdaad krachtig te kunnen doorvoeren, voor Java en Madoera eene algemeene versterking van de bestuurscapaciteit aan Inlandsche zijde een bepaald vereischte is, waartoe bij de hervormingsvoorstellen mede het noodige zal worden aanbevolen.

Tijdens de besprekingen te Palembang en ter Sumatra's Westkust, waar, evenals op Java, geheel of in hoofdzaak rechtstreeksch bestuur wordt gevoerd, trok het opnieuw de aandacht hoe, te midden van eene bevolking, bij welke het werkelijk niet aan geschiktheid daartoe ontbreekt, weinig nog gestreefd is naar de vorming van een administratief bruikbaar, naar deugdelijke beginselen georganiseerd Inlandsch Bestuur, met het gevolg dat voor allerlei werkzaamheden, die op Java reeds lang aan Europeesche bemoeienis zijn onttrokken, dagelijks nog over personeel van dien landaard moet worden beschikt. In hoever ook in Atjèh in dit opzicht stappen zijn te doen, is spreker onbekend.

De Gouverneur van Atjèh verklaart, dat bij eene behoorlijke opleiding binnen een klein aantal jaren in Groot-Atjèh de noodige Inlandsche bestuurskrachten te verkrijgen zullen zijn.

De Regeeringscommissaris verzoekt te worden ingelicht of ook in Atjèh instellingen van inheemschen oorsprong worden aangetroffen, als in Palembang die der marga's.

De Gouverneur zet uiteen, dat men in Groot-Atjèh drie sagi's heeft, welke min of meer met de regentschappen van Java zouden zijn te vergelijken, terwijl de oelèëbalangschappen eenigermate overeenkomen met de districten en de imeumschappen met de onderdistricten. Ook hier bestaat erfelijkheid in de betrekkingen der Inlandsche hoofden, ofschoon meer en meer daarvan wordt afgeweken en bekwaamheden voor het ambt allengs den doorslag gaan geven bij de benoemingen.

De Heer Lulofs vraagt of de bevolking daarbij candidaten stelt dan wel of de betrokkenen door het Europeesch Bestuur worden voorgedragen.

De Gouverneur deelt mede dat bij dergelijke aanstellingen de bevolking mede wordt gehoord, zij het ook dat, desvereischt, van hare aanbeveling wordt afgeweken. Ofschoon in de eerste plaats wordt overwogen of de zoogenaamde rechthebbende de vereischte kundigheden voor het ambt bezit, kunnen de omstandigheden medebrengen dat op een ander persoon de keuze moet vallen.

Overgaande tot de behandeling van de samenstelling der nieuwe Gewestelijke Raden, brengt de Regeeringscommissaris in herinnering dat die Raden, wat aangaat hun werkkring en hunne strekking, derhalve een ander karakter zouden dragen dan de tegenwoordige Locale Raden. Het ligt in de bedoeling die colleges te doen bestaan uit ambtelijke en niet-ambtelijke elementen. Ofschoon het zeer te betreuren is, dat vooral wegens onvoldoende bekendheid met de Nederlandsche taal deelneming aan de vergaderingen van Inlandsche leden, vooral van niet-ambtelijke Inlanders van genoegzame ontwikkeling, voorshands nog gemist zal worden, althans uitzondering zal zijn, zullen niettemin in handen van de Europeesche bestuursambtenaren in de Gewestelijke Raden de belangen der bevolking ongetwijfeld eene goede vertegenwoordiging vinden.

Op de vraag van den Gouverneur, uit hoeveel leden die Raden zouden zijn samengesteld, antwoordt de Regeeringscommissaris dat voor het eerste nieuwe gewest op Java gedacht is aan een aantal van 26 of 27 leden, voor het ontworpen gewest Zuid-Sumatra aan 20 personen.

Voor het gewest Noord-Sumatra, dat bestaan zou uit Atjeh, Sumatra's Oostkust, met uitzondering van Bengkalis, en Noord-Tapanoeli, werd te Medan voorloopig besproken eene samenstelling uit 19 leden, waarvan één, de nader te bespreken Gewestelijke Adviseur voor bestuurszaken, *ambtshalve* zitting zou hebben, één *verkozen* zou worden door den Gemeenteraad van Medan en de overigen zouden worden *benoemd* door den Gouverneur-Generaal, tenzij door den Cultuurraad ter Oostkust eveneens een plaats door verkiezing ware te vervullen.

Van de vermelde leden zouden 4 Bestuurshoofden van afdeelingen kunnen zijn, terwijl verder gedacht is aan 4 andere Europeesche ambtelijke leden van verschillende takken van dienst en 5 niet-ambtelijke Europeesche leden, daaronder begrepen het door bedoelden Gemeenteraad aan te wijzen lid. Van de 4 overige leden van deze groep zou verder 1 zijn voor te dragen door de Plantersvereeniging van Sumatra's Oostkust, 1 door de Vereeniging van Rubberplanters te Medan en 1 door de Handelsvereeniging aldaar.

Eene laatste groep zou kunnen bestaan uit 5 niet-ambtelijke Europeesche, dan wel ambtelijke of niet-ambtelijke niet-Europeesche leden, in welke groep derhalve steeds plaats zou zijn voor geschikte Inlanders of Vreemde Oosterlingen.

De Gouverneur van Atjèh vraagt of het ambtelijk element niet te zeer overwegend zal zijn.

De Regeeringscommissaris doet uitkomen, dat bij eene samenstelling als de vermelde de numerieke meerderheid integendeel aan niet-ambtelijke zijde zal kunnen zijn.

Op de vraag van den Heer Van Dongen of ook Inlandsche ambtenaren in den Raad zitting zouden kunnen nemen, wijst nogmaals de Heer De Graaff er op, dat in de laatstvermelde groep daarvoor ruimte zal zijn gelaten. Voorloopig zal op een deelneming van die zijde intusschen nog weinig vooruitzicht bestaan.

De vergaderingen zouden worden voorgezeten door den Gouverneur. Gelijk gezegd, zou ambtshalve in den Raad zitting nemen de Gewestelijke Bestuursadviseur. De overige Adviseurs zouden ter voorlichting de vergaderingen bijwonen wanneer technische toelichtingen gewenscht mochten zijn.

Op de vraag van den Gouverneur of de Adviseurs (niet de Bestuursadviseur) tevens gewestelijke dienstchefs zouden zijn, antwoordt de Regeeringscommissaris bevestigend.

Wat aangaat de taak van den Raad op financieel gebied, vermeldt spreker in de eerste plaats als zoodanig de vaststelling der gewestelijke begrooting. In het kort wordt vervolgens een overzicht gegeven van de wijze, waarop die begrooting tot stand zou komen en aan den Wetgever in Nederland gelegenheid zou worden verschaft om ter zake het noodige toezicht uit te oefenen niettegenstaande, evenals voor de tegenwoordige Locale Raden, de afzondering van middelen in den vorm van de aanwijzing van een totaalbedrag in afdeeling XI zou worden geregeld.

De Gouverneur meent de geschetste wijze van behandeling niet vrij te kunnen pleiten van centralisatie, wat de Regeeringscommissaris erkent doch niet te ontgaan acht.

De Gouverneur van Atjèh vraagt, welke plaats de Inlandsche zelfbesturen na de reorganisatie in het gewest zullen innemen.

De Regeeringscommissaris is van meening dat die Zelfbesturen dezelfde plaats zullen blijven innemen als thans, bij de tegenwoordige regeling.

Op de nadere vraag van den Gouverneur, hoe het daarbij zal gaan met de landschapskassen, antwoordt spreker dat de bedoelde Inlandsche bestuursorganen zich tot den Gewestelijken Raad zouden kunnen verhouden in zekeren zin als thans de Gemeenteraden tot de tegenwoordige Gewestelijke Raden.

De Assistent-Resident Kroon oppert de vraag over welke middelen de Gewestelijke Raden de beschikking zouden kunnen krijgen.

De Regeeringscommissaris zet uiteen, dat het in de bedoeling zou liggen, zooveel mogelijk daartoe aan te wijzen, geheel of ten deele, de opbrengst van Landsmiddelen, waarin zeker accres ligt, met, als aanvulling, een vast geldelijk bedrag. Voor Java heeft men inzonderheid gedacht aan landrente en heerendienstgelden, waarbij tevens een goed beheer veel zal kunnen bijdragen tot verhooging van het accres.

Wat aangaat het volgende punt van bespreking, de organisatie van het bestuurskorps, deelt de Regeeringscommissaris mede, dat tegen het gebruik van de benaming „Gouvernement" voor de nieuwe gewesten bezwaren zijn geopperd, wijl daarvan verwarring werd gevreesd in verband met de omstandigheid, dat de Regeering zelve reeds met dat woord pleegt te worden aangeduid en in dien zin algemeen wordt gesproken van Gouvernementsbesluiten, Gouvernementsambtenaren enz.. Ter vermijding van dat gevaar was het denkbeeld in overweging genomen om voor de nieuwe ressorten eenvoudig den in het Regeeringsreglement aangegeven term: „gewest" te bezigen. Wel kan worden aangevoerd, dat men immers ook thans reeds „Gouvernementen" heeft zonder dat dit tot spraakverwarring aanleiding heeft gegeven, doch daarbij is niet te vergeten dat het aandeel van die ressorten in de

algemeene administratie niet te vergelijken is met hetgeen op Java zich zal voordoen.

Aan den bestuurder van het gewest zou niettemin de titel „Gouverneur" gegeven kunnen worden, terwijl de daarmede vrijkomende naam „Resident" dan ten deel zou kunnen vallen aan de bestuurshoofden der afdeelingen en de titel „Assistent-Resident" ware over te brengen op de controleerende ambtenaren in het nieuwe korps.

Als een punt van administratieve beteekenis voor de Buitenbezittingen brengt spreker nog te berde de kwestie, wie in het nieuwe stelsel aldaar hoofden van plaatselijk bestuur zullen zijn.

In verband namelijk met het voornemen om aan deze bestuurshoofden zooveel mogelijk de administratieve bevoegdheden op te dragen van de tegenwoordige Residenten, waartoe o. m. eene verbetering der inrichting van hun bureau onmisbaar zal zijn, zou het aanbeveling verdienen evenals op Java uitsluitend de bestuurders der ressorten, te vergelijken met die van de tegenwoordige Assistent-Residenten, in het nieuwe stelsel Hoofd van plaatselijk bestuur te doen zijn.

Intusschen zou door doelmatige voorzieningen niettemin verzekerd moeten worden, dat de beheerders der onderafdeelingen voor zooveel noodig dezelfde functiën als tegenwoordig blijven uitoefenen, en zou zelfs de toekenning, algemeen of in bijzondere gevallen, van nog andere bevoegdheden gemakkelijk zijn te maken, waartoe zooveel doenlijk aan den Gouverneur vrijheid ware te laten.

Met het oog op het vergevorderd uur sluit de Regeeringscommissaris de vergadering, de besprekingen verdagend tot den volgenden morgen te half tien uur.

NOTULEN van de vergadering, gehouden te Koeta-Radja op 20 Januari 1914 des voormiddags te half tien uur, ter bespreking van de verdere voorbereiding eener hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië.

Aanwezig zijn dezelfde personen, die aan de vergadering van den vorigen avond hebben deelgenomen.

De Regeeringscommissaris opent de vergadering en brengt in de eerste plaats ter sprake de instelling van den Gewestelijken Adviseur voor bestuurszaken. De motieven worden uiteengezet, welke tot het denkbeeld hebben geleid om aan den Gouverneur een zoodanig ambtenaar ter zijde te stellen, wiens functiën voorerst hierin zouden bestaan, dat hij ten opzichte van de dagelijksche bestuurswerkzaamheden de taak van het Hoofd van gewestelijk bestuur zal hebben te verlichten inzonderheid wat betreft de voorbereiding van de meer belangrijke aangelegenheden. Verder zou die ambtenaar in vele gevallen van het grootste nut kunnen zijn als tusschenpersoon tot de Hoofden van plaatselijk bestuur, namelijk om, overeenkomstig de bevelen van den Gouverneur, in overleg te treden met de Residenten, tot toelichting van getroffen regelingen of ter voorbereiding van beoogde voorzieningen. Gewezen wordt op het feit, dat men thans reeds in de Assistent-Residenten ter beschikking in meerdere gewesten van de Buitenbezittingen een ambt van dien aard ingesteld vindt, waaronder ook in het gouvernement Atjèh. Gezagsuitoefening zou geheel daaraan vreemd blijven, ofschoon van bestuurszijde nopens dit punt stemmen in andere richting zijn opgegaan.

Bovendien zou het de Bestuursadviseur zijn, die in plaats van den Gouverneur zou optreden als voorzitter van den Gewestelijken Raad bij afwezigheid of ontstentenis van den eerstgenoemde en zou hij voor verschillende zaken als het ware de intellectueele leiding hebben van de behandeling bij het gewestelijk bureau.

De vrees is geopperd, dat de bedoelde Adviseur in vele gevallen zijne positie zou misbruiken tot intrigues tegenover Afdeelingschefs. Bedenkingen van dien aard zijn uit den aard der zaak niet moeilijk te vinden; dat echter de Gouverneur daarvoor toegankelijk zou zijn en iemand, zooals de Adviseur moet worden aangenomen te zullen zijn, in dergelijke praktijken zijn voordeel zou zoeken, is inderdaad niet zeer waarschijnlijk. Immers betreft het daarbij personen, gekozen uit de beste Hoofden van plaatselijk bestuur, niet alleen wat ambtelijke hoedanigheden maar ook wat karaktereigenschappen betreft.

Een belangrijke positie nemen ook de aanstaande Assistent-Residenten op de Buitenbezittingen in.

Een punt van herhaalde gedachtenwisseling was de vraag of de Assistent-Resident naast zijne nader te bespreken functie van meer algemeenen aard, al dan niet tevens beheerder zou zijn van een eigen onderafdeeling. Voor beide meeningen zijn geldige argumenten aan te voeren. Aan den eenen kant kan men volhouden dat, wanneer de persoon in quaestie geen eigen ressort beheert, hij weldra buiten de practijk zal geraken. Aan den anderen kant is evenzeer plaats voor de zienswijze, dat personen van een zoodanige ontwikkeling, die eenige jaren practijk als Administratief Ambtenaar op Java en op de Buitenbezittingen achter den rug hebben en door hunne voortdurende aanrakingen met bestuurstoestanden in de verschillende onderafdeelingen zelfs een veel uitgebreider bemoeienis met de practijk behouden, het veilig zonder eigen ressort kunnen stellen. Voorshands acht spreker het niettemin raadzaam den middenweg te kiezen, namelijk de toewijzing van een eigen onderafdeeling, met toevoeging van een Administratief Ambtenaar of Adjunct-Civiel Gezaghebber, desnoods van een jong Civiel Gezaghebber, voor het geval van afwezigheid.

De eigenlijke bestemming echter, aan de Assistent-Residenten toegedacht, is min of meer te vergelijken met die van den Bestuursadviseur in het geheele gewest, namelijk om, overeenkomstig de bevelen van den Afdeelingsbestuurder, den Resident, voor zooveel noodig in beraadslagingen te treden en belangrijke bestuurszaken te be-

handelen met de bestuurders der onderafdeelingen: de Civiele Gezaghebbers in het nieuwe stelsel.

De Gouverneur vraagt na hoevele jaren dienst men Assistent-Resident zou kunnen zijn.

De Regeeringscommissaris antwoordt dat dit uiteraard niet geheel met juistheid is te zeggen. Naar schatting echter zal de bedoelde rang in drie jaren ongeveer bereikt zijn.

Op de vraag voorts van den Gouverneur in welk tijdsverloop ongeveer de positie van Resident bereikbaar zou wezen, deelt de Heer De Graaff mede, dat daarmede naar raming in doorslag zestien à zeventien jaren gemoeid zouden zijn.

De Gouverneur zou gaarne alsnog vernemen of het Hoofd van gewestelijk bestuur eene belangrijke stem zou krijgen in de aanwijzing van den Bestuursadviseur, die immers langzamerhand één zal moeten zijn met den Gouverneur vooral op politiek gebied, waarin niet door zijn optreden wijziging zou mogen intreden.

De Regeeringscommissaris geeft te kennen, dat, wanneer geene bijzondere redenen zich daartegen verzetten, van zelf zooveel mogelijk met de inzichten van den Gewestelijken Bestuurder rekening zal worden gehouden, doch dat de conduite-beoordeelingen evenzeer van invloed zullen zijn.

De Gouverneur is van meening, dat de betrekking anders niet steeds aangenaam zou wezen.

Op de verdere vraag van den Gouverneur of het in de bedoeling ligt den Adviseur te bestemmen tot opvolger van den Gewestelijken Bestuurder, antwoordt de Heer De Graaff, dat een bepaalde regel in dat opzicht bezwaarlijk te stellen zou zijn, waar uit den aard der zaak met de aanspraken van andere bekwame ambtenaren, Bestuursadviseurs of Residenten, evenzeer rekening zal zijn te houden, tenzij speciale omstandigheden zich doen gelden. De vraag of die Adviseurs uit de Residenten zouden worden verkozen, wordt bevestigend beantwoord en dit ook voor het ambt van Gouverneur, waartoe niet dan bij hooge uitzondering wegens bijzondere redenen personen van andere richting zouden zijn aan te wijzen.

De Heer Kroon vreest, dat de positie van Adviseur niet zeer begeerlijk zal zijn en de werkkring van Resident feitelijk veel aangenamer, wat de Regeeringscommissaris in zekeren zin toegeeft, ofschoon ook het eerstbedoeld ambt zijne lichtzijde zal hebben.

De Gouverneur vraagt nog of het geen bezwaar zal opleveren om een twaalftal bekwame Hoofden van gewesten en even zoovele bekwame Bestuursadviseurs te vinden. De Heer De Graaff ontkent geenszins, dat daarmede wel het uiterste gevergd zal zijn. Bij goede vooruitzichten en eene passende regeling der bestuursstudiën acht hij niettemin de zaak niet onbereikbaar.

De Heer Van Dongen vraagt of het de bedoeling zou zijn de ambtenaren geplaatst te doen blijven in hetzelfde gewest.

De Regeeringscommissaris stelt in het licht dat dit alleen mogelijk zou wezen bij zeer groote ressorten, als bijv. de meest uitgebreide provinciën in Britsch-Indië.

De Gouverneur van Atjèh betoogt, dat indien de ambtstitel: Bestuursadviseur nog niet bepaald aangenomen mocht zijn, men dien ambtenaar ook Resident ter beschikking zou kunnen noemen, te meer wijl die naam reeds bekend is. De Regeeringscommissaris erkent dat het op stuk van zaken hier eenvoudig eene quaestie geldt van een naam. In den titel: Adviseur zou, naar zijn inzien, de beteekenis van het ambt meer uitdrukking vinden, terwijl een verschillende ambtstitel mede toelaat de financieele positie op eenigszins andere wijze te regelen. Die ambtstitel zou hem ook meer eene plaats aanwijzen onder de andere gewestelijke adviseerende ambtenaren.

Terloops bespreekt de Heer De Graaff daarop de ambtelijke verhouding van de verschillende met het technisch toezicht op hun tak van dienst belaste Adviseurs of Inspecteurs in het gewest. Uiteengezet wordt hoe daarbij zeker oppertoezicht in het centrum zou blijven bestaan, waartoe aan de Departementschefs deskundigen toegevoegd zouden zijn, evenals thans veelal reeds het geval is. De taak van die personen zou het zijn om bovenal na te gaan of in de gewesten de algemeene lijnen van bestuur op hun gebied behoorlijk worden nageleefd. Ontdekken zij in dat opzicht onregelmatigheden, dan wenden zij zich eerst tot de Gewestelijke Adviseurs en daarna voor zooveel noodig tot den Gouverneur. Eerst wanneer verschil van gevoelen blijft bestaan en de zaak van voldoende gewicht is, zou hoogere beslissing worden ingeroepen.

De bedoelde hoofdambtenaren zouden zich inzonderheid hebben te beschouwen als intellectueele leiders van de takken van dienst, wier roeping het is voorlichting

en bijstand te verschaffen, maar die in de gewesten geen gezag zouden uitoefenen ten aanzien der onderwerpen van zelfbestuur.

De voorgenomen fusie van den bestuursdienst op Java en Madoera en op de Buitenbezittingen wordt vervolgens uitvoerig in beschouwing genomen, waarbij de Regeeringscommissaris in het licht stelt, hoe aan beide zijden daarmede gewonnen zal worden. Op Java zullen de toekomstige bestuursambtenaren bovenal kennis maken met een goed ingericht Inlandsch bestuur en met een meer stelselmatig geordend beheer. Op de Buitenbezittingen daarentegen, waar de dienst in verschillende opzichten meer frischheid heeft, zullen zij in meerdere mate gelegenheid vinden tot ontwikkeling van initiatief en andere persoonlijke hoedanigheden. Het eerste zal o. m. al spoedig het tastbaar voordeel opleveren, dat in verscheidene streken der Buitenbezittingen het Inlandsch Bestuur tot ontwikkeling komt, wat, naar sprekers meening, nu reeds het geval zou zijn wanneer men eerder tot fusie was overgegaan.

Op de vraag van den Gouverneur of ook voor de Assistent-Residenten de mogelijkheid zou bestaan om afwisselend op Java te dienen, antwoordt de Heer De Graaff, dat in alle rangen het beginsel zou worden doorgevoerd, ofschoon voor de hoogste ambten natuurlijk in groote mate te rade zou worden gegaan met vroegere dienstverrichtingen en met den persoonlijken aanleg der bestuurders.

Wat de opleiding van de toekomstige Bestuursambtenaren voor den algemeenen dienst aangaat, zou, gelijk bekend, bij verwezenlijking van de aanhangige voorstellen, de vereischte vorming gezocht worden langs universitairen weg. De ter overweging van dit vraagstuk aangewezen commissie heeft inzonderheid daartoe de keuze gevestigd op eene studie, leidend tot het doctoraat in het Staatsrecht, aangevuld door eene Indologische studie, in welke regeling de meeste waarborgen werden gezien voor eene ontwikkeling als in deze benoodigd.

Aan de betrokkenen zou daarbij een toelage worden verzekerd, voor zoover zij met zekere schifting tot de studie aangewezen zijn. In het algemeen zou dus de gymnasiale weg in deze de aangewezene worden voor de bestuursstudie, die in het geheel een vijftal jaren ongeveer zou vorderen.

De Gouverneur vreest, dat langs dien weg wellicht geen voldoende toeloop van candidaten zich zal voordoen, waar de studiekosten een groot bezwaar zullen opleveren.

De Heer De Graaff betoogt, dat dit bezwaar zou worden opgeheven door het verleenen eener geldelijke ondersteuning bij de studie. Een belangrijk voordeel acht spreker het, dat op de omschreven wijze een radicaal zal worden behaald, dat, indien eventueel noodig, ook in andere richtingen van waarde zou zijn.

De financieele positie der Bestuursambtenaren aan de orde stellend, zet de Regeeringscommissaris uiteen welke bezoldigingen aan de titularissen in het nieuwe stelsel zijn toegedacht. Vervolgens wordt aan het algemeen oordeel de vraag onderworpen of de geschetste regeling wellicht tot opmerkingen aanleiding geeft. Van enkele zijden wordt daarop het denkbeeld geopperd om de bezoldiging der Bestuursadviseurs gelijk te doen zijn aan die der Residenten, waartegenover echter anderen als hunne meening te kennen geven, dat integendeel voor die Adviseurs een afzonderlijke, hoogere bezoldiging moet worden vastgesteld.

De Heer Kroon brengt in het midden dat de betrekking op zich zelve zoo weinig begeerlijk zal zijn en aan den anderen kant zooveel van de krachten en de capaciteiten van de betrokkenen zal eischen, dat een ruime bezoldiging noodzakelijk moet worden geacht.

De Heer De Graaff verklaart van de verschillende inzichten nota te zullen nemen.

Met betrekking tot het tweede Europeesche bestuurskorps op de Buitenbezittingen, dat der Civiele Gezaghebbers, brengt de Regeeringscommissaris in herinnering hoe over die instelling veel gesproken en geschreven is, zonder dat men over het algemeen de volstrekte noodzakelijkheid van de oplossing inzag. Bedoeld dienstkorps, dat in zijn tegenwoordigen vorm in het leven is geroepen feitelijk als noodmaatregel, heeft inmiddels zoozeer wortel geschoten in het bestuurswezen der Buitenbezittingen, dat, ondanks alle bedenkingen die tegen de instelling aangevoerd kunnen worden, aan een opheffing niet meer te denken zou zijn. Dat korps is onmisbaar gebleken en het zal blijven bestaan zoolang en voor zoover men op de Buitenbezittingen nog niet geslaagd is in de vorming van een Inlandsch bestuur,

in staat om een groot deel van de tegenwoordige taak van het Europeesch bestuur op zich te nemen.

In dit verband is het derhalve zaak aan het gemis van stelsel in den tegenwoordigen toestand een einde te maken en aan vermeld ambtskorps deugdelijke grondslagen te geven, waarbij tevens, ter verkrijging van de noodige geschikte personen, de vooruitzichten flink geregeld dienen te worden.

Het ligt in de bedoeling als eisch te stellen voor de hierbedoelde betrekking het bezit van een diploma van het eindexamen der hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus of van een daaraan gelijkwaardig ander examen. Na zekere schifting zouden de candidaten dadelijk in 's Lands dienst treden om onder genot eener bezoldiging van *f* 150.— 's maands een tweejarige bestuursopleiding te volgen te Batavia, waar o. m. tot dat doel eene inrichting voor Bestuursstudiën zal worden gevestigd. Na afgelegd eindexamen zou voor hen een aanstelling volgen tot Adjunct-Civiel Gezaghebber op een traktement van *f* 180.— 's maands, om na de noodige practische voorbereiding te worden benoemd tot Civiel Gezaghebber op een salaris van *f* 225.— 's maands, opklimmend tot *f* 700.—. Bovendien zouden in de richting der algemeene en gewestelijke bureau's verschillende ambten voor hen openstaan en is zelfs het denkbeeld in overweging om een bepaald aantal plaatsen als Resident en Assistent-Resident in het nieuwe bestuurskorps bereikbaar te stellen voor Civiele Gezaghebbers van bijzondere ambtelijke verdiensten.

De naam Civiel Gezaghebber zou tevens bij voorkeur worden prijs gegeven, vooral om elk denkbeeld weg te nemen aan een korps van minderen rang. Het denkbeeld is namelijk gerezen om de titels: Controleur en Adspirant-Controleur, die in het nieuwe stelsel overigens niet meer zouden voorkomen, op die ambtenaren te doen overgaan.

De Gouverneur stelt de vraag of de rang van Civiel Gezaghebber ook voor Officieren, die daarvoor ambitie toonen, open zal staan.

De Regeeringscommissaris antwoordt, dat vooral in het begin ongetwijfeld gaarne plaatsing als zoodanig aangeboden zal worden. Op den duur zou de aanvulling meer den normalen vorm aannemen, maar ook dàn behoeft eene voorziening van evenbedoelden aard niet geheel uitgesloten te zijn. Wat aangaat de talsterkte van het korps, zal ten slotte naar raming op ongeveer 220 à 250 personen zijn te rekenen.

De Heer Lulofs acht het een bezwaar, dat de instelling van Bestuursstudiën zelve in Indië gevestigd zal zijn, wijl de jongelieden uit Nederland dientengevolge op nog jeugdigen leeftijd naar Indië zullen moeten gaan.

De Heer De Graaff beaamt tot zekere hoogte die bedenking. Mocht zij werkelijk van invloed blijken, dan kan in elk geval nog steeds de studie naar Nederland worden overgebracht. In de eerste plaats echter is het de vraag of de instelling daar niet gedrukt zou worden door het bestaan van de andere opleiding. Bovendien zal uit een practisch oogpunt de instelling in Indië zelf wellicht belangrijke voordeelen blijken te hebben.

De bedoeling, die voor oogen staat wat betreft de wijze van invoering van het nieuwe stelsel, is, gelijk de Regeeringscommissaris mededeelt, deze, dat de overgang geleidelijk zou plaats vinden, te beginnen met één gewest op Java en één op Sumatra. Aldus zal men zoowel op Java en Madoera als op de Buitenbezittingen eene scheiding krijgen als het ware in twee territoren, het eene, waar het nieuwe stelsel bereids toepassing heeft gevonden, het tweede — steeds inkrimpend naar mate het andere zich uitbreidt — waar voorloopig nog de oude bestuursinrichting voortbestaat.

In de behoefte aan bestuurspersoneel van verschillenden rang voor de in den nieuwen vorm te brengen territoren zou voorloopig worden voorzien door keuze uit de ambtenaren uit het bestaande korps. Aan hen, die, naar volgorde der ranglijst, in verband met hun bekwaamheden en ambtelijke antecedenten daarvoor in aanmerking zouden komen, zou de keuze worden gelaten om over te gaan dan wel bij het bestaande korps te blijven. Eenmaal in den laatsten zin eene keuze gedaan hebbend, zou, indien de betrokkene in het nieuwe stelsel voldoet, de overgang definitief zijn.

Op de vraag van den Gouverneur van Atjèh, wànneer het eerste nieuwe gewest ingesteld zou worden, antwoordt de Regeeringscommissaris, dat, indien de voorstellen tegen het einde van dit jaar in behandeling kunnen komen, wellicht in 1916 de eerste ressorten tot stand te brengen zouden zijn.

De Gouverneur zou gaarne vernemen uit welke gebiedsdeelen de verschillende gewesten buiten Java zouden bestaan.

De Heer De Graaff verklaart, dat overwogen is om het gewest Zuid-Sumatra te doen bestaan uit de residentiën Lampongsche Districten, Palembang, Benkoelen, Djambi, uitgenomen Kerintji, en Banka, benevens uit de assistent-residentie Billiton.

Het gewest Midden-Sumatra zou in het algemeen omvatten Sumatra's Westkust, de genoemde afdeeling Kerintji, de residentie Oostkust van Sumatra, uitgezonderd het zoogenaamd Cultuurgebied, Riouw en Onderhoorigheden en het Zuidelijk deel van Tapanoeli, terwijl het overblijvend gedeelte van Sumatra en bijbehoorende eilanden het nieuwe gewest Noord-Sumatra zouden uitmaken.

Als hoofdplaatsen zouden worden aangewezen Palembang, Padang en Medan.

Een zeer essentieel vereischte voor het welslagen van de bestuurshervorming zal verder zijn de verbetering der gewestelijke en plaatselijke bestuursbureau's.

In de plannen ligt het, om een afzonderlijk korps voor den bureaudienst tot stand te brengen met betere vooruitzichten en betere bezoldiging.

Aan het personeel zouden ten deele dan ook andere eischen kunnen worden gesteld, als hoedanig voor hen, die later de hoogste betrekkingen bij dien tak van dienst zouden wenschen te bekleeden, in het algemeen als voorwaarde zou kunnen gelden, wanneer het aantal instellingen van dien aard dit toelaat, het diploma van een met goed gevolg doorloopen Mulo-cursus, waarboven uiteraard nog zouden staan de bezitters van een einddiploma der hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus, wier aantal echter steeds betrekkelijk gering zal blijven. Voor de mindere betrekkingen inzonderheid zouden verder in aanmerking komen zij, die voldaan hebben aan de eischen van het klein-ambtenaarsexamen of eenig ander examen van dien aard.

De Regeeringscommissaris zet daarop in den breede uiteen, welke toekomst voor de verschillende groepen van personen bij den dienst der bestuursbureau's geopend zouden worden, wanneer aan de daaromtrent bestaande denkbeelden verwezenlijking wordt gegeven.

Het vraagstuk van de opleiding der Inlandsche ambtenaren meent spreker in verband met de aldaar nog bestaande bestuursverhoudingen voor Atjèh buiten bespreking te kunnen laten.

Daarentegen wordt nader stilgestaan bij de indeeling van het ontworpen gewest Noord-Sumatra in bestuursafdeelingen, waaromtrent, in overleg ook met den Gouverneur van Atjèh en Onderhoorigheden, wordt voorgesteld eene splitsing in de navolgende ressorten:

Medan met de Karo- en Alaslanden,
Asahan met Simeloengoen,
Langkat met Tamiang,
Groot-Atjèh en de Westkust van Atjèh,
Noord- en Oostkust van Atjèh behalve Tamiang,
Bataklanden en
Sibolga.

Tegen eene zoodanige administratieve indeeling bestaan bij de aanwezigen geene bedenkingen.

Terloops wordt nog op de noodzakelijkheid gewezen van eene toekenning van representatiekosten aan den Resident te Koeta-Radja in het nieuwe stelsel van bestuur.

Gekomen aan het einde der besprekingen, stelt de Regeeringscommissaris algemeen de vraag of de uiteengezette denkbeelden aangaande eene hervorming van het bestuurswezen in Indië beaming kunnen vinden. Het antwoord luidt zonder uitzondering bevestigend.

De Gouverneur van Atjèh, het woord nemende, zegt den Regeeringscommissaris dank voor de heldere, zakelijke uiteenzetting van het aanhangig hervormingsplan en spreekt de hoop uit, dat dit grootsche plan spoedig tot verwezenlijking moge komen, waarop de Heer De Graaff de vergadering sluit met een woord van erkentelijkheid voor de onverdeelde belangstelling, bij de besprekingen ondervonden.

TJIANDJOER, 18 October 1913.

Aanteekeningen van den Regeeringscommissaris.

Onder beleefde dankbetuiging heb ik de eer UHoogEdelGestrenge hierbij terug aan te bieden de mij ter kennisname gegeven notulen van de vergaderingen, te Palembang gehouden op 12 en 13 Augustus 1913.

Met de door UHoogEdelGestrenge ontwikkelde plannen kan ik mij wel vereenigen. Het zij mij echter vergund het volgende onder Uwe aandacht te brengen.

Vgl. bladz. 18 dezer bijlage.

Notulen II. Bladz. 11/12.

De tegenwoordige indeeling van de afdeeling van Kerintji in twee districten heeft geen historischen grond. Zij beoogde uitsluitend de vorming van twee ressorten van ongeveer gelijke beteekenis, omdat de geheele afdeeling voor één enkel district te groot zou zijn.

Het landschap 8 Halei Kain werd daarbij in tweeën gesplitst; het Noordelijke deel vormt nu het district „Kerintji moedik", het Zuidelijke deel met eenige andere landschappen het district „Kerintji ilir".

Als toekomstige autonome eenheid zou niet ieder district afzonderlijk, maar de afdeeling Kerintji als één geheel in aanmerking kunnen komen, zooals door Controleur Van Aken beweerd werd; maar toch niet vóór dat de volkshoofden er meerdere geestelijke ontwikkeling deelachtig zijn geworden.

Ook in het overig gebied van Djambi zijn nog geene ressorten aan te wijzen, die thans reeds voor autonomie in aanmerking kunnen komen.

a. b., bladz. 18, 19.

Bladz. 14.

Tegen de toevoeging van Kerintji bij Sumatra's Westkust bestaat geen bezwaar. Daarentegen zou wellicht de Onderafdeeling Batang Hari districten beter bij Djambi te brengen zijn. a. b., bladz. 78.

a. b., bladz. 19.

Bladz. 18.

De mededeeling van Controleur Van Aken, dat in Djambi thans reeds overtredingszaken voor de districtsrapat komen, onder voorzitterschap der districtshoofden, is te algemeen.

Bedoeld gerecht behandelt alleen adat-overtredingen (zie de regeling van de rechtsbedeeling van de in het genot harer eigen rechtspleging gelaten inheemsche bevolking buiten de hoofdplaats en de Oendang-oendang, welke als leidraad bij die rechtspraak moet worden gebezigd, door de Commissie voor het adatrecht opgenomen in bundel V).

Onder districtshoofden, die geen lid zijn van de rapat, moeten uitsluitend verstaan worden die, welke gecreëerd werden bij Stbl. 1912 nº 233 en waarvoor de Directeur van Binnenlandsch Bestuur den ambtstitel „hoofddemang" wenschte. Zij zijn geen volkshoofden, maar ambtenaren.

Aan
den Regeeringscommissaris voor de
Reorganisatie van het Bestuurswezen
te
Soekaboemi.

De districtshoofden volgens de oude regeling, Stbl. 1906 Nº 261, moeten wel als volkshoofden beschouwd worden en zijn ook *wel* lid van de rapat evenals de doesoenhoofden. Margahoofden zijn er in Djambi niet.

Voor de invoering van Gouvernementsrechtspraak acht ik in Djambi den tijd nog niet gekomen.

a. b., bladz. 21. *Bladz. 21.*

In Djambi wordt langzamerhand aan de doesoen de plaats teruggegeven, die zij vroeger in de adat gehad heeft, maar die in het gedrang is gekomen door de vorming van districten bij Stbl. 1906 Nº 261.

De doesoens treden hierdoor dus wel degelijk weder meer op den voorgrond.

a. b., bladz. 23. *Notulen III.*

De inlandsche leden voor den gewestelijken raad zullen nog slechts door het Bestuur aangewezen kunnen worden. Eene vruchtbare volksverkiezing wordt daarvoor nog niet mogelijk geacht.

a. b., bladz. 30. *Bladz. 30.*

Ten einde de betrekking van Civiel Gezaghebber meer aanlokkelijk te maken zou het wenschelijk zijn, om ook voor hen de kans om Assistent-Resident en Resident te worden niet geheel af te snijden, doch om aan de besten hunner gelegenheid te geven een zeker aantal van die plaatsen te vervullen.

a. b., bladz. 33. Indien de werkkring van Assistent-Resident in hoofdzaak eene controleerende moet zijn en geen besturende, dan is het ook niet wenschelijk om den titularis, naast zijn eigen werk, nog het beheer op te dragen van eene onderafdeeling.

Zou practische bestuurskennis voor hem meer urgent zijn dan b.v. desa-bestuurspractijk voor den tegenwoordigen Controleur?

Een Inspecteur van Financiën heeft evenmin behoefte aan het eigen beheer van een landskas om meer rechtstreeks met de practijk in aanraking te blijven.

Met de conclusie der vergadering (blz. 33) kan ik mij daarom niet vereenigen.

Vreest men een nadeeligen invloed van het gebrek aan bestuurspractijk bij den Assistent-Resident, dan zou hem te voren een eigen onderafdeeling te besturen gegeven moeten worden, als door Resident Van de Velde in overweging werd gegeven, (blz. 31); maar eenmaal in de eigen functie gekomen, geve men hem geen anderen werkkring er bij, ook niet als proefterrein, welke hem in eene tweeslachtige positie brengt

Vgl. Verslag, hoofdstuk II, sub 219. van Controleur tevens gecontroleerde.

Verder acht ik, in strijd met Resident Van de Velde, een hoofdplaats voor de opleiding van bestuursambtenaren juist beter dan de binnenlanden, omdat men er meer verscheidenheid heeft in het werk, men er dus meer ziet en meer leeren kan.

De bestuursarbeid van het binnenland doet zich ook op de hoofdplaats voor, doch in minder groote variatie.

Vgl. bladz. 38 dezer bijlage. *Notulen IV. Bladz. 11.*

De Adviseurs voor den Gouverneur behooren m. i. niet boven den Resident te staan, zoomin de Bestuursadviseurs als de Adviseurs voor andere takken van dienst moeten in den gewestelijken raad zitting hebben.

Wordt de positie van die ambtenaren te hoog genomen, dan kan daardoor licht schade berokkend worden aan de zelfstandigheid van den Resident.

De betrekking van „bestuursadviseur” is wel moeilijk, maar zal voor velen toch eene bijzondere bekoring hebben en verwacht ik, dat daarvoor steeds voldoende aanbod zal zijn.

Mocht nochtans het tegendeel blijken, dan zou eene toelage wegens *dienstbelang* als lokmiddel gesteld kunnen worden. Eene hoogere positie is daarvoor niet noodig.

Weet een Adviseur, die als gelijke van den Resident besprekingen komt houden, de goede verstandhouding niet te bewaren, dan is hij voor zijne functie minder geschikt.

De besprekingen mogen nimmer ontaarden in een op hoog gezag plaatsen van vooropgezette meeningen.

a. b., bladz. 44. *Bladz. 28.*

In Djambi bestaat geen marga-instelling; toch heb ik in de bestuursvergadering van April 1911 mij tegen de invoering van een onderdistrictsbestuur gekant, omdat ik daarin een onnoodig rad in de bestuursmachine meende te moeten zien.

In ieder geval acht ik het verkeerd om, zooals toen ter sprake kwam, het districtshoofd eventueel te belasten met een eigen onderdistrict.

Eene combinatie van werkzaamheden als b.v. van Assistent-Resident in het nieuwe stelsel met die van Civiel Gezaghebber, of in het thans nog bestaande bestuurssysteem met die van Controleur is ongewenscht, zij is in strijd met eene goede arbeidsverdeeling.

De Oud-Resident van Djambi (1),
(w. g. HEYTING.

(1) Sedert opgetreden als Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden.

No. 267/B.

TANDJONG PANDAN, 25 Januari 1914.

Aanteekeningen van den Regeeringscommissaris.

In voldoening aan de uitnoodiging, vervat in Uw schrijven van 12 dezer No. 3, heb ik de eer UHoogEdelGestrenge beleefd mede te deelen dat ik, behoudens enkele hieronder te bespreken afwijkingen, mij volkomen kan vereenigen met eene hervorming van het bestuurswezen overeenkomstig de denkbeelden, door UHoogEdelGestrenge uitvoerig uiteengezet blijkens de mij gezonden notulen van de in Augustus 1913 te Palembang gehouden bijeenkomsten en mij mede bekend gemaakt op de den 7^{den} dezer te Soekaboemi o. m. met mij gehouden besprekingen.

De notulen der vergaderingen te Palembang op den voet volgende, komt na de algemeene uiteenzetting van het reorganisatie-plan allereerst de

Vgl. bladz. 14 dezer bijlage.

a. vraag ter sprake: „welke toepassing op de Buitenbezittingen gegeven kan worden aan een stelsel van bestuursdecentralisatie, zooals in de ochtendvergadering van 12 Augustus besproken, en of er organen kunnen worden aangewezen voor de uitoefening in meer beperkten kring van autonoom beheer ten opzichte van huishoudelijke belangen".

Voorzoover het gebied, aangewezen voor de vorming van het aanstaande gewest Zuid-Sumatra, mij bekend is, acht ik ook den toestand daar nog niet rijp voor de instelling van autonome lichamen, als hierbedoeld.

Wenscht men echter toch met eenigszins kunstmatig gevormde organen te beginnen, dan waren m. i. de afdeelingen als eenheden in de positie van de regentschappen op Java te brengen, en niet de districten, die daarvoor nog niet belangrijk genoeg zijn.

a. b., bladz. 18.

b. De aangegeven combinatie voor het nieuwe gewest Zuid-Sumatra komt mij rationeel voor; ook dat Kerintji van Zuid-Sumatra wordt afgescheiden en gevoegd bij Midden-Sumatra, waarbij het landschap feitelijk behoort.

c. Met de keuze van Palembang als bestuurszetel van het nieuwe gewest, kan ik geheel instemmen. Palembang is de voornaamste plaats in Zuid-Sumatra, ligt ongeveer in het centrum van het te vormen gewest, en is goed bereikbaar.

d. Het ligt in de bedoeling het geheele bestuurskorps, het Europeesche zoowel als het Inlandsche, ter beschikking van het Hoofd van het gewest te stellen.

De plaatsing der toekomstige Hoofden van plaatselijk bestuur (Residenten) zal derhalve ook aan den Gouverneur worden overgelaten.

Aan
den Regeeringscommissaris voor de
Reorganisatie van het Bestuurswezen
te
Soekaboemi.

Zooals door den Assistent-Resident Petrus ter vergadering te Palembang (bladz. 39/40 der notulen) is opgemerkt, zou de Resident in het nieuwe stelsel daardoor veel van zijne zelfstandigheid — m. i. meer van zijn aanzien — verliezen en zou zijne positie ten achter staan bij die van den Gewestelijken Adviseur, die door de centrale Regeering wordt aangesteld en geplaatst.

Naar aanleiding van hetgeen door UHoogEdelGestrenge tegen de opmerking van den Heer Petrus is aangevoerd, zij het mij vergund op te merken dat het hier niet zoo zeer geldt de vrees voor willekeurige overplaatsingen van de Hoofden van Plaatselijk Bestuur, als wel de vermindering van het aanzien der nieuwe Residenten, Hoofdambtenaren met een eigen instructie, die hoog gesteld moeten worden boven de overige (niet zelfstandige) ambtenaren in het gewest, en ik meen dat door eene plaatsing dier Residenten door de centrale Regeering de positie dier Hoofdamb-
a. b., bladz. 105—106. tenaren zal worden versterkt.

a. b., bladz. 20. *e.* Met het door de vergadering te Palembang ingenomen standpunt kan ik meegaan dat, waar vermoedelijk toch geene rechtskundige voorzitters te bekomen zouden zijn, al mocht men die op zich zelf begeeren, bij de beoordeeling van de toekomstige samenstelling en taak van het Europeesch bestuur zal worden uitgegaan van den tegenwoordigen toestand, waarbij dat Bestuur de rechtspraak in Zuid-Sumatra nog zoo goed als geheel in handen heeft.

In Banka en Billiton bestaat thans reeds de z.g. Gouvernementsrechtspraak, en zijn de bemoeienissen van het Bestuur ten deze beperkt tot de districts- en magistraats-gerechten.

De Landraad te Muntok wordt gepresideerd door een rechtskundig voorzitter, die tevens President is van den Landraad te Tandjong Pandan (Staatsblad 1913 nº 337).

f. De samenstelling, werkkring en bevoegdheden der nieuwe Gewestelijke Raden, zooals besproken (pag. 21/27 notulen Palembang), geven mij geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen. Met de terzake door UHoogEdelGestrenge uiteengezette denkbeelden kan ik mij volkomen vereenigen.

Wat de vertegenwoordiging der Vreemde Oosterlingen in den Gewestelijken Raad te Palembang betreft, ook in Billiton (en ongetwijfeld mede op Banka) zijn onder de Chineezen geschikte personen te vinden, die voor eene benoeming tot Raadslid in aanmerking kunnen komen.

a. b., bladz. 27 vlg. *g.* De bespreking der indeeling van het nieuwe gewest en der splitsing daarvan in afdeelingen, geeft mij eveneens geen aanleiding tot opmerkingen.

h. De ambtelijke verhouding tusschen de afdeelingsbesturen en de aan hen ondergeschikte ambtenaren, alsmede tusschen de laatstbedoelde ambtenaren onderling.

a. b., bladz. 30. De vraag of de Chefs der onderafdeelingen mede Hoofd van plaatselijk bestuur zullen zijn, moet ook m. i. ontkennend worden beantwoord. De afdeelingschef (Resident) behoort in het nieuwe stelsel alleen Hoofd van Plaatselijk Bestuur te zijn; het zal echter

noodzakelijk zijn aan de onderafdeelingschefs bepaalde bevoegdheden te delegeeren.

Wat de vraag betreft, „welke betrekking zal tusschen den nieuwen Assistent-Resident en de Civiel Gezaghebbers in de afdeeling bestaan?", deze geeft mij in verband met het ter zake besprokene ter vergadering te Palembang aanleiding het volgende op te merken:

De in het nieuwe systeem toegedachte positie van den Assistent-Resident (de controleerende Bestuursambtenaar, de bestuursadviseur van den Resident, een soort Controleur ter beschikking thans) acht ik weinig in overeenstemming met het denkbeeld om dien ambtenaar mede te belasten met het dagelijksch bestuur van een eigen ressort (onderafdeeling), welk denkbeeld ter vergadering te Palembang algemeene instemming vond.

De terzake door UHoogEdelGestrenge daartegen aangevoerde argumenten n.l. dat de controleerende taak der Assistent-Residenten in vele opzichten eene betere leerschool nog voor de practijk zal zijn dan de steeds min of meer eenzijdige bemoeienis daarmede als beheerder eener onderafdeeling en men vooral de practische bekwaamheid van deze ambtenaren niet te zeer moet zoeken in kennis van plaatselijke details maar in een breeden, zuiveren kijk op de algemeene bestuursvraagstukken in de Inlandsche Maatschappij, acht ik volkomen juist.

Vgl. Verslag, hoofdstuk I, sub 219.

Bovendien mag niet over het hoofd worden gezien dat bij doorvoering van het bovenbedoeld denkbeeld de meest begeerlijke standplaatsen voor onderafdeelingschefs, t. w. alle hoofdplaatsen in de Buitenbezittingen, onbereikbaar worden gemaakt voor de Civiele Gezaghebbers (Controleurs) en deze omstandigheid niet zal nalaten ontstemming te brengen in het korps Civiele Gezaghebbers, dat, trots alle pogingen om het te releveeren, toch reeds — zij het ook ten onrechte — zich tenachtergesteld zal gevoelen bij de academisch opgeleide bestuursambtenaren.

Daarenboven wordt n.f. de verhouding wel wat eigenaardig en zeker moeilijker tusschen den controleerenden Bestuursambtenaar (Assistent-Resident), die zelf onderafdeelingschef is, en den Civielen Gezaghebber (Controleur), dien hij ingevolge opdracht van den Resident moet controleeren.

Gedurende den practischen leertijd, dien de administratieve ambtenaren moeten medemaken, kunnen deze aanstaande Assistent-Residenten m. i. ook zooveel van de practijk leeren, dat zij later met vrucht hunne betrekking van controleerend bestuursambtenaar kunnen vervullen.

De vorming en de werkkring der Civiele Gezaghebbers (Controleurs) en hunne verhouding tot de nieuwe Assistent-Residenten, zooals ter vergadering te Palembang besproken, geven mij overigens geen aanleiding tot opmerkingen, evenmin.

i. De besproken opdracht van functiën der tegenwoordige Hoofden van Gewestelijk Bestuur aan de nieuwe Hoofden van Plaatselijk Bestuur en de instelling van den gewestelijken Bestuursadviseur.

Wat de bezoldiging van laatstgenoemden Hoofdambtenaar betreft, acht ik het aangegeven traktement van *f* 1200.— 's maands, met twee driejaarlijksche verhoogingen van *f* 100.— elk, passend.

Vgl. bladz. 40 dezer bijlage.

a. b. *j.* Notariaat, bijhouding der registers van den bur-

gerlijken stand, vendumeester- en algemeen ontvangerschap.

Met het door UHoogEdelGestrenge geopperd denkbeeld om in de toekomst in het algemeen de Onderafdeelingschefs bevoegd te verklaren tot het opmaken van bepaalde (notarieele) acten, welke van zeer spoedeischenden aard kunnen zijn, waardoor de meest bevredigende oplossing in het belang van het publiek zal worden verkregen, wordt gaarne ingestemd, evenals met het idee om ook in de toekomst de beheerders der onderafdeelingen met de functiën van Ambtenaar van den Burgerlijken Stand te belasten.

a. b., bladz. 41. Wat het vendumeesterschap betreft in Billiton, is ingevolge Staatsblad 1908 No 141 de Gewestelijke Secretaris Vendumeester der 2de klasse voor het geheele gewest.

a. b. Bij mijn door tusschenkomst van den Directeur van Financiën aan de Regeering gedaan voorstel tot indienststelling van een afzonderlijken Algemeenen Ontvanger bij 's Lands Kas te Tandjong Pandan, is er tevens op gerekend, om den Algemeenen Ontvanger de functiën van Vendumeester der 1ste klasse, (met ressort de hoofdplaats Tandjong Pandan), op te dragen en den Gewestelijken Secretaris te belasten met het Vendumeesterschap 2de klasse in het overige gedeelte van het eiland Billiton.

Bij de totstandkoming van de reorganisatie waren deze laatste functiën aan den Afdeelings-Secretaris of een ander bureau-ambtenaar te Tandjong Pandan op te dragen.

a. b., bladz. 43. *k.* V.z.v. ik er over kan oordeelen, zou de verdeeling van het gebied der tegenwoordige residentiën Palembang en Benkoelen in afdeelingen, zooals die als eindconclusie ter Palembangsche vergadering is gesteld, kunnen plaats hebben.

Over de tegenwoordige toestanden in Palembang kan ik geen voldoend oordeel vellen, doch mocht inderdaad blijken dat de ontworpen afdeeling Moeara Doea te onbeduidend is, dan zou ik eene vereeniging van de onderafdeeling Toelang Bawang (Lampongsche districten) met die afdeeling in overweging willen geven. Mocht dan het overig deel van de Lampongs niet voldoende belangrijk worden geacht voor het creëeren van de nieuwe afdeeling Lampongsche districten, hetgeen ik niet ten volle kan beoordeelen, dan zou de tegenwordige afdeeling Kroë (Benkoelen), welk landschap nauw verwant is met de Lampongs, bij de nieuwe afdeeling Lampongsche districten getrokken kunnen worden, terwijl de afdeeling Kauer bij de nieuwe afdeeling Benkoelen zou kunnen blijven.

De toekomstige afdeeling Moeara Doea zou dan kunnen bestaan uit de tegenwoordige afdeeling Ogan en Komering Oeloe en de tegenwoordige onderafdeeling Toelang Bawang (Lampongsche districten).

De aanstaande afdeeling Benkoelen zal dan bestaan uit de tegenwoordige residentie van dien naam, behalve de afdeeling Kroë.

Een bezwaar zou kunnen zijn dat Kroë van uit de Lampongs wellicht moeilijker te bereiken is dan van uit Palembang.

a. b. *l.* De scheiding der Europeesche bestuurskorpsen voor Java en Madoera en voor de Buitenbezittingen heeft inderdaad geen reden van bestaan meer en zou-

den ook m. i. beide korpsen door de voorgenomen fusie in alle opzichten gebaat zijn.

a. b., bladz. 44. *m.* De opleiding der toekomstige Inlandsche ambtenaren voor Zuid-Sumatra zou zeker afdoende verzekerd zijn door de stichting eener speciale opleidingsschool. In de naaste toekomst zal ook Billiton zijn contingent voor die school kunnen leveren, in verband met de omstandigheid, dat na de aanstaande poeasavacantie eene Inlandsche school 1ste klasse alhier zal worden geopend, waarvoor zich bereids voldoende leerlingen hebben gemeld. Deze 1ste klasse school zal wellicht ook kunnen rekenen op leerlingen, afkomstig van Banka en de Westerafdeeling van Borneo.

De aangegeven weg om voorloopig in de behoefte van goed voorbereide Inlandsche ambtenaren ten behoeve van een behoorlijk functionneerend districtsbestuur te voorzien, n.l. door eene jaarlijksche detacheering op eene behoorlijke toelage boven hun traktement van enkele geschikte personen bij het Inlandsche Bestuur op Java, ten einde na een verblijf aldaar van een of twee jaren tot onderdistrictshoofd en districtshoofd in Zuid-Sumatra te worden benoemd, verdient zeker overweging.

a. b., bladz. 45. *n.* De schepping van goed ingerichte bestuursbureau's, — gewestelijke en plaatselijke —, met voldoend bekwaam en voldoend bezoldigd personeel, zooals besproken (pag. 46 notulen Palembang), is ook m. i. een onafwijsbare eisch voor eene behoorlijke functionneering in de practijk van het zoo grootsch opgezette reorganisatie-plan van het Bestuurswezen.

o. De regeling der finantieele positie van de nieuwe bestuursambtenaren, zooals uiteengezet op pag. 46/47 der notulen Palembang, is ook m. i. voldoende te achten, terwijl ik elken stap tot verbetering dier positie van de ambtenaren in het bestaande korps moet toejuichen, zoo ook den thans voorgestelden.

Onder aanteekening, dat overigens geene denkbeelden bij mij zijn gerezen tot verdere verbetering der gedachte positie van het nieuwe korps Civiele Gezaghebbers (Controleurs), hoop ik door de mededeeling van het vorenstaande voldaan te hebben aan de mij gedane uitnoodiging.

De Assistent-Resident van Billiton,
(w.g.) BRAUTIGAM.

No. 430. TELOK-BETONG, den 28 Januari 1914.

Aanteekeningen van den Regeeringscommissaris.

Met referte aan Uwe missive van 12 dezer Nº 3, heb ik de eer UHEdGestr. mede te deelen, dat ik op den voorgrond stel van den aanvang af de noodzakelijkheid van de voorgenomen reorganisatie te hebben gevoeld, al was het mij niet mogelijk mij een volkomen helder beeld van den gang van zaken in de nieuwe gewesten te vormen uit de stukken, die te mijner beschikking stonden.

De steeds dringender wordende groote vraagstukken van algemeen bestuursbeleid maken ontheffing van de Regeering van bemoeienis met vele onderwerpen van lagere orde of uitsluitend plaatselijk belang noodzakelijk.

Door de nieuwe bestuurseenheden op voldoende wijze uit te rusten, zal de Regeering met vertrouwen tot de overdracht van velerlei bevoegdheden aan de gewestelijke besturen kunnen overgaan.

De besprekingen te Soekaboemi en de lezing der mij gezonden notulen hebben mij in mijne opvatting versterkt en, waar twijfel bestond, dezen in hoofdzaak weggenomen.

Toch zijn er enkele punten, waarop ik het noodig acht de aandacht te vestigen.

1e. Pagina 8 spreekt van het uitvoerend gezag, dat zal berusten bij het Hoofd van Gewestelijk Bestuur, bijgestaan door zijne deskundige adviseurs. In plaats van deze laatsten zou ik willen lezen de afdeelingschefs, de Residenten.

De bedoelde Adviseurs, voor zooveel behoorende tot *speciale* takken van dienst, zullen in hun diensttak tevens moeten zijn de technische leiders in het gewest, onder de bevelen van den Gouverneur. Dit geldt dus niet voor den Gewestelijken Adviseur voor bestuurszaken, die geen gezag over de Residenten zou uitoefenen.

De deskundige adviseurs moeten zijn hoofden van de afdeelingen van het gewestelijk bureau, raadgevers, maar mogen niet met gezag bekleed worden.

Aan de Residenten daarentegen is eene zoo veel mogelijk zelfstandige positie toegedacht; zij zullen de begrooting en verder wettelijke regelingen van het Gewestelijk Bestuur in rade hebben ten uitvoer te leggen voor zooveel hunne afdeeling aangaat, en wil men hen niet beschouwd zien als eenvoudig afdeelingschef doch als de bestuurders van de eenheid, waarvan eenige samen het gewest vormen, dan dienen zij, en niet de adviseurs, als deel van het uitvoerend gezag aangemerkt te worden.

Ook de Afdeelingsbestuurders staan daarbuiten, voor zooveel betreft het gewestelijk zelfbestuur, bij de uitoefening waarvan niettemin ook hun „bijstand" herhaaldelijk zal worden vereischt.

2e. Autonome lichamen zijn hier evenmin als in Palembang, althans in dien zin dat zij eene macht als de regentschapsraden op Java zouden kunnen bekomen.

Wel kent men hier complexen van door stamverwantschap bijeen behoorende kampongs, maar ook de verspreiding van lieden, die oorspronkelijk een stam vormden, over verschillende kampongs. In de kampongs blijven deze stamonderdeelen zich nog wel één

Aan
den Regeeringscommissaris voor de
Reorganisatie van het Bestuurswezen
te
Weltevreden.

voelen, maar de gelegenheid tot gemeenschappelijke behartiging van belangen ontbreekt hierdoor, terwijl waar nog complexen van stamverwante kampongs bestaan, deze toch op te geringen trap van ontwikkeling staan voor zekere autonomie.

Dit punt zal geregeld worden bij de herziening c. q., met het oog op de bestuurshervorming, van de Locale Raden-ordonnantie.

3e. Onopgelost voor mij is de vraag of de Gouverneur buiten bemoeienis van den gewestelijken raad om bevoegdheden van financieelen aard zal bezitten in plotseling opkomende behoeften.

Wel is het denkbeeld aangegeven van raadsvergaderingen met de plaatselijk aanwezige leden, maar hiertegen lijken mij toch nog al bezwaren te bestaan, onder andere dat de invloed der op de gewesteljke hoofdplaats wonende leden op den gang van het bestuur beduidend grooter zou zijn dan die van de elders wonenden.

Die invloed van de leden binnen zekeren kring zou uitsluitend betrekking hebben op zeer spoedeischende gevallen en hoofdzakelijk voorzieningen van wetgevenden aard en dergelijke betreffen. Een maatregel van den hierbedoelden aard zou uit een practisch oogpunt voor de Buitenbezittingen niet mogen ontbreken.

Zal de Gouverneur tijdelijk onder nadere goedkeuring van den Raad daden van wetgevende en uitvoerende macht mogen verrichten?

Nog doet zich de vraag voor, welke hiermede verband houdt of bijvoorbeeld bij zich voordoende rampen over de gewestelijke sommen zal kunnen worden beschikt, dan wel of in deze de hulp van de Regeering evenals thans zal worden ingeroepen of wel, dat onder Hare nadere goedkeuring de noodige credieten worden geopend en dan door den Gouverneur of door den Gouverneur in rade.

De groote tusschenruimte in den wetgevenden arbeid van den Raad — Januari tot Augustus of zelfs September — doet vreezen voor veel stagnatie in het tot stand komen van gewestelijke regelingen. Bevoegdheid van den Gouverneur tot handelingen onder nadere sanctie van den Raad lijkt mij daarom wel gewenscht, al kunnen de daaraan verbonden bezwaren niet geheel worden weggecijferd.

a. b.

4e. Het beginsel om alleen uit en door de Europeanen eenige vertegenwoordigers te verkiezen voor den gewestelijken raad is aangenomen omdat de andere bevolkingsgroepen voor het uitoefenen van kiesrecht nog niet rijp worden geacht, waarschijnlijk ook om tegenstand van de Staten-Generaal tegen de plannen te voorkomen, die zich verzetten zouden, wanneer een zekere groep van vertegenwoordigers niet door verkiezing in den Raad kwam. Hoe echter die verkiezingen gehouden zullen moeten worden, is mij niet duidelijk. Het geldt hier een 3- of 4-tal zetels. Hoe zullen de Europeanen in de afdeeling Telok Betong den geschikten man in den Raad kunnen kiezen of beoordeelen of een candidaat te Palembang geschikt is? Het aannemen van het beginsel dat voor elke afdeeling een Europeesch lid gekozen zal worden, lijkt mij ook niet goed, want dit zou aanleiding geven tot het bezwaar, dat de gekozene zich te veel beschouwde als een afdeelingsmandataris.

Verkiezingen van dien aard worden voor den Gewestelijken Raad vooralsnog niet bedoeld.

Waar het verlangen naar rechtsgelijkheid voor alle bevolkingsgroepen zich steeds sterker doet hooren en het te verwachten is, dat de tegemoetkoming aan dit verlangen tegen den tijd, dat de reorganisatie-plannen tot uitvoering zullen komen, ongetwijfeld weer een belangrijken stap voorwaarts gedaan zal hebben, zal naar het mij voorkomt, de verklaring niet mogen ontbreken dat ook beoogd wordt vertegenwoordiging van de andere bevolkingsgroepen door middel van verkiezing, zoodra van dezen maatregel heil is te verwachten.

a. b.

5e. Wil de reorganisatie kans van slagen hebben, dan is een wèl toegerust bureau van den Gouverneur een zeer belangrijke noodzakelijkheid.

Hoewel voor dit bureau zeker ook gedacht zal worden aan de geschikte Commiezen en Klerken van de tegenwoordige gewestelijke bureau's, zal toch ongetwijfeld het grootste contingent geleverd moeten worden door de Departementen en de Algemeene Secretarie.

Nu mogen zeker de financieele vooruitzichten voor die Ambtenaren, zooals die uit de Bandoengsche en Palembangsche notulen blijken, gunstig genoemd worden. Maar toch zal het Gouvernement nog meer voor hen moeten doen en wel ten aanzien van hunne huisvesting.

Palembang verkeert in dit opzicht al in een even ongunstige conditie als vele andere plaatsen der Buitenbezittingen en op Java, welke gelegen zijn in gewesten, die zich in de laatste jaren snel hebben ontwikkeld. Ik kan noemen Telok-Betong, Bandjarmasin, Makasser, Medan. Op al deze plaatsen laat de woongelegenheid zeer veel te wenschen over; behoorlijke huurhuizen zijn in gering getal aanwezig, zijn voortdurend bezet. Vele huurhuizen verkeeren ook in zeer slechten staat, maar de eigenaren doen er niets aan, omdat de vraag het aanbod toch sterk overtreft. Het Chineesch kapitaal houdt over het geheel niet van belegging in huurhuizen, omdat de rente gering is en klachten van de huurders vele zijn.

Die krachten behoeven niet uitsluitend van de Departementen te worden verkregen.

Zelfs met de goede finantieele vooruitzichten voorzie ik, dat het niet zoo gemakkelijk zal zijn de *geschikte* krachten van de Departementen bereid te vinden zich voor een benoeming op het gewestelijk bureau te Palembang beschikbaar te stellen. Zij verlaten te veel goeds, waarbij onder andere gedacht wordt aan de onderwijsinrichtingen, en krijgen er een niet bijster aangename plaats in maatschappelijk opzicht voor terug met het vooruitzicht toch daar jaren te moeten doorbrengen.

Voor zoover noodig, zullen voorstellen dienaangaande van het Gewestelijk of Plaatselijk Bestuur kunnen uitgaan. Het punt zal t. z. t. echter de aandacht vorderen.

Gaat dit nu gepaard met de noodzakelijkheid van òf zich te moeten behelpen in een hôtel òf in het gunstigste geval in een ongeriefelijke woning, dan zal de toeloop van candidaten voor het gewestelijk bureau van de gewenschte soort zeker niet groot zijn. Oogenschijnlijk een bijzaak, acht ik dit punt toch van groot gewicht, omdat een gewestelijk bureau zonder goede werkkrachten het slagen der reorganisatie in de waagschaal stelt.

Het jaar dat beschikbaar zal zijn om de reorganisatieplannen tot uitvoering te brengen, zal daarom naar mijne meening niet besteed moeten worden aan het overwegen van het woningvraagstuk, maar zeer degelijk ook aan het tot oplossing brengen daarvan.

De Resident der Lampongsche Districten,
(w.g.) CRAANDIJK.

No. 655/28. DJAMBI, den 11den Februari 1914.

Aanteekeningen van den Regeeringscommissaris.

Uwe missive dd°. 12 Januari 1914 Nº 3.

De voorgenomen reorganisatie van het binnenlandsch bestuur kondigt aan eene administratieve indeeling in gouvernementen in de plaats van de bestaande residenties, met Gouverneurs aan het Hoofd met uitgebreider bevoegdheid en zelfstandiger positie dan thans de Hoofden van Gewestelijk Bestuur bezitten.

Met deze reorganisatie houdt rechtstreeks verband de eisch, dat het aantal Europeesche ambtenaren zal worden verminderd en dat een grooter aandeel in het bestuur zal worden toegekend aan het Inlandsch element.

Waar onze bestuursmahcine naar de communis opinio verouderd mag genoemd worden, het bestuur in den loop der tijden, en vooral in het laatste decennium, een omvang heeft bereikt, die de taak van het centraal gezag al zwaarder en zwaarder doet zijn, is het m. i. rationeele politiek die taak te verlichten door maatregelen van decentralisatie.

Men is sedert een tiental jaren aangevangen met de decentralisatie door de instelling van plaatselijke en gewestelijke raden, waarbij echter slechts de eene vorm van decentralisatie, aangeduid door het woord „autonomie", is beoogd, doch niet die, waarbij men denkt aan zelfbestuur, aan de uitvoerende macht, aan het doen werken van regelingen, vastgesteld door het hoogste gezag, door lagere organen van den Staat, aan het recht en de plicht, om, waar ze geroepen worden, mede te werken aan de uitvoerende zaak van de hoogere macht.

Daarin nu zal worden voorzien door de instelling van bestuurseenheden, grooter dan de bestaande gewesten.

De ten gunste daarvoor aangevoerde motieven hebben mijne volle instemming. Wil men toch de beoogde reorganisatie invoeren, dan zullen noodwendig ressorten behooren genomen te worden, grooter dan de tegenwoordige gewesten, om de redenen, personeele en financieele vooral, bekend gesteld op pagina's 3 en 4 van de notulen van de vergadering gehouden te Palembang op 12 Augustus 1913.

Het gouvernement, (thans is hiervoor de benaming „gewest" in de plaats getreden) zal zijn een autonoom ressort, met eigen geldmiddelen en eigen bevoegdheden, met een *raad* voor het bestuur der financiën en de regeling der uitgaven, als voorgeschreven bij het 2e lid van artikel 68*b*.

Inderdaad gaan de instelling van een Raad en de beschikking over geldmiddelen altijd samen.

Waar de toestand niet rijp is voor een Raad, daar komt ook geen financieele zelfstandigheid.

Aan
den Regeeringscommissaris voor de
Reorganisatie van het Bestuurswezen
te
Weltevreden.

Hoe echter is de inrichting, de samenstelling en de bevoegdheid van zulk een raad geregeld?

Vgl. Verslag, hoofdstuk I, 87—105, en hoofdstuk V.

Ik had hieromtrent gaarne in de notulen ampele toelichtingen gezien, zoo ten aanzien van het getal der leden, van de verkiesbaarheid, van de vergaderingen en beraadslagingen, van de vrijheid van spreken, als ook is neergelegd in het Decentralisatiebesluit, van eene bepaling als bedoeld bij artikel 46 der Gemeentewet, van het recht van initiatief en amendement, als bedoeld in artikel 5 van het Decentralisatiebesluit, van 's Raads bevoegdheid ten aanzien van de belastingen en de geldmiddelen, zijne verordenende bevoegdheid, zijne bevoegdheid ten aanzien van de geldmiddelen, het preventief en repressief toezicht van Regeeringswege uit te oefenen.

Zal alles met betrekking hierop gemodelleerd worden overeenkomstig het decentralisatiebesluit en de locale raden-ordonnantie, evenals deze gemodelleerd zijn naar de bepalingen van het Nederlandsch gemeenterecht?

Intusschen ben ik het eens dat in den eersten tijd wel geen sprake zijn kan van *gekozen* leden in zulk een gewestelijken raad, waar het peil der ontwikkeling van de Inlandsche Maatschappij de vereischte verkiezingen niet toelaat; dat de beste vertegenwoordigers van de belangen der bevolking in den regel zullen zijn, voorshands althans, de Europeesche bestuursambtenaren en dat het uitvoerend gezag behoort te berusten bij het Hoofd van Gewestelijk Bestuur.

Dat het Inlandsch element in den Raad de Nederlandsche taal machtig moet zijn (bldz. 24) is voorloopig niet als eisch te stellen.

Geenszins behoeven zij echter in den Raad figuranten te zijn, mits vóór de zittingen van den Raad uitvoerig de te behandelen onderwerpen en maatregelen met hen worden besproken, opdat zij strekking en doel daarvan volkomen begrijpen, hetgeen gelijk mij destijds in Deli gebleken is als lid van den cultuurraad, steeds nagelaten wordt.

Evenmin acht ik de aanstelling van een translateur, die den Gouverneur ter zijde staat, noodig.

De Gouverneur moet zich rechtstreeks tot de Inlandsche leden kunnen richten in beschaafd, vloeiend Maleisch.

Niet alleen dat zulks den duur der beraadslagingen en debatten verkort, herhalingen en mogelijke onjuiste overzettingen voorkomt, het woord direct van den Voorzitter gericht tot het Inlandsch lid is van meer invloed, doet scherper en aandachtiger luisteren.

In den cultuurraad ter Oostkust van Sumatra, waar Inlandsche leden zitting hadden, werd het gemis van een translateur dan ook geenszins gevoeld.

Ten aanzien van het getal raadsleden zou ik een maximum wenschen vastgesteld te zien, aangezien de ondervinding leert, dat groote vergaderingen voor de behandeling van diverse onderwerpen niet altijd aanbevelenswaardig zijn.

Dat een minimum aantal vergaderingen voor den Raad wordt voorgeschreven (pagina 25) acht ik juist; onder het voorbehoud echter dat de Raad eveneens vergaderen zal zoo dikwijls het Hoofd van Gewest het noodig oordeelt, of een deel der leden schriftelijk, met opgave der redenen, eene vergadering wenscht.

Tegen de wijziging der gewestelijke indeeling (pagina 11 der notulen) bestaan m. i. geene bezwaren. De

toevoeging van het gewest Djambi aan de andere deelen van het toekomstig Gouvernement Zuid-Sumatra zal geen protesten van de zijde der bevolking uitlokken. Voor den Djambinees is het onverschillig of het hoogste gewestelijk gezag zetelt te Palembang of te Djambi, voor den Kerintjiër of dit gezag huist te Djambi of te Padang. Inderdaad staat de bevolkng grootendeels buiten de quaestie der gouvernementen.

Een goed, rechtvaardig bestuur, bijzondere regelingen voor bijzondere toestanden, eerbiediging der godsdienstvrijheid, der zeden en gewoonten, leiding zooveel mogelijk onder eigen hoofden, ziedaar in hoofdzaak wat de bevolking verlangt. Wijziging in de administratieve indeeling laat haar lijdelijk en onverschillig, getuige in Palembang de toevoeging van een deel der Sindang Marga's bij Benkoelen, van de splitsing der Kikim Marga's en die van Ampat Lawang, oorspronkelijk vormende de onderafdeelingen van dien naam en later gevoegd, voor zoover de eerstbedoelde marga's betreft, deels bij Tebing-Tinggi, deels bij Lematang Oeloe en, wat de Ampat Lawang-districten betreft, deels bij de onderafdeeling Pasemahlanden, deels bij de onderafdeeling Tebing-Tinggi.

De vraag, gesteld op pagina 14 der notulen, welke organen voor de uitoefening in meer beperkten kring van autonoom beheer ten aanzien van huishoudelijke belangen in aanmerking komen, moet voor Djambi beantwoord worden in dezen zin, dat daartoe geene organen zijn aan te wijzen.

Noch het adat-district, al heeft het zijn districtskas en dus een autonoom karakter, noch de afdeeling (een nadere verdeeling in onderafdeelingen komt niet voor) kunnen de rol vervullen, die aan de regentschappen op Java, met zijne regentschapsraden, zijn toegedacht. De adat-districten en afdeelingen, bestaande uit een zeker aantal van die gebieden, zijn creaties van ons bestuur, een historische wording hebben zij niet gehad, met uitzondering van de doesoenfederaties of mendapo's in Kerintji.

Hoe los het inwendig verband in een adat-district is, blijkt uit het feit, dat bij ontslag van het betrekkelijk hoofd, wegens ziekte, wangedrag, ouderdom, ongeschiktheid of overlijden, het bestuur niet meer overgaat tot de aanstelling van een nieuw adat-districtshoofd, doch de doesoens van het adat-district met hunne hoofden rechtstreeks ondergeschikt stelt aan het bezoldigd *Gouvernements*-districtshoofd, zonder dat daartegen van de zijde der betrokken bevolking bedenkingen worden geopperd.

Tegen eene vereeniging van de gewesten Palembang, Lampongs, Benkoelen, Banka, Billiton en Djambi tot een gewest Zuid-Sumatra bestaan d. z. in principe geene bedenkingen, hoewel nochtans de aandacht moet gevestigd worden op de omstandigheid, dat de communicatie van dit gewest met Palembang bezwaren oplevert bij algeheele ontstentenis van een intergewestelijk wegennet, zijnde de eenige bruikbare verbinding de weg Sarolangoen Djambi-Soeroelangoen Rawas.

Voor het oogenblik is, naar de algemeene zienswijze, eene indeeling bij Sumatra's Westkust te verkiezen.

Of Kerintji bij Sumatra's Westkust moet worden ingedeeld, moet uit een geografisch en handelsoogpunt verdedigbaar worden geacht, hoewel terzake niet uit het oog mag worden verloren, dat bij totstandkoming van een rijweg Kerintji-Bangko-Pamenang in Oostelijke richting, waarvoor thans het tracé op deskundige wijze wordt gezocht en vastgelegd, wellicht de afvoer

van producten uit Kerintji naar de Djambische laagvlakte langs evenbedoelden weg en verder stroomafwaarts langs de groote waterloopen van de zijtakken der Batang Hari naar Singapore, het handelscentrum van Oost-Azië, zij het ook dat het traject langer is, beter gegarandeerd is, dan die van Kerintji over Tapan naar Indrapoera in Westelijke richting, waar de gesteldheid der zee gedurende een aantal maanden van het jaar elke gemeenschap met den vasten wal onmogelijk of levensgevaarlijk maakt.

Voor de vestiging van den bestuurszetel van het toekomstig gewest Zuid-Sumatra (blz. 19 der notulen) leent zich Palembang m. i. het best.

Ten aanzien van het rechtswezen (pagina 19) ben ik van oordeel dat de tegenwoordige toestand bestendigd dient te blijven en de pas onderworpen bevolking in het genot harer eigen rechtspleging is te laten onder leiding en toezicht der besturende ambtenaren.

De bestaande rechtsbedeeling voldoet aan billijke eischen, geeft het volk snel en goedkoop recht.

Eerst als de Djambiër en zijne hoofden tot hooger intellect zijn gekomen, zij meer met de Westersche beschaving en behoeften in aanraking zijn gekomen, zij meer tot het wereldverkeer zijn toegetreden, de maatschappelijke nooden en verhoudingen andere rechtsregelen eischen, kan tot invoering van Gouvernementsrechtspraak worden overgegaan, onder leiding van rechtskundige voorzitters. Niets belet evenwel, dat reeds dadelijk het presidium van den Landraad te Djambi wordt bekleed door den rechtsgeleerden voorzitter van den Landraad te Palembang gelijk ook thans de Landraden te Muntok en Billiton door één persoon worden waargenomen.

Met de zienswijze, dat alleen de Residenten Hoofd van Plaatselijk Bestuur zullen zijn, behoudens dat aan den Gouverneur de macht wordt verleend om ten aanzien van nader aan te duiden onderwerpen alle of bepaalde bevoegdheden van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur op te dragen aan die besturende ambtenaren van de onderafdeelingen, welke bij besluit worden aangewezen (blz. 28) kan ik mij zeer wel vereenigen, evenals met de meening, dat aan de Assistent-Residenten tevens het bestuur eener onderafdeeling moet worden opgedragen (blz. 35). Dat de instelling van het korps Civiele Gezaghebbers in het voorgestelde systeem en om andere redenen noodzakelijk is, kan ik beamen; billijk is ook, dat zij die door bijzondere bestuurscapaciteiten uitmunten een zeker aantal plaatsen in den rang van Resident en Assistent-Resident deelachtig kunnen worden, al hebben zij ook de vereischte examens daarvoor niet gedaan.

De instelling van een gewestelijken Bestuursadviseur (blz. 36) kan geheel mijne goedkeuring wegdragen; niet alleen dat dusdanige bijstand voor den Gouverneur noodig is in verband met de grootte van het gewest (zesmaal zoo groot als Nederland), ook voor de beperking en voorbereiding van regelingen, hare coulante en snelle behandeling op bestuursgebied, is die hulp m. i. onmisbaar. De bezoldiging zou ik echter niet hooger wenschen gesteld te zien dan *f* 1200.— 's maands, met vrij gebruik eener landswoning of huishuurindemniteit en met vergoeding der werkelijke uitgaven bij reizen in het gewest.

Het notariaat (blz. 40) dat thans als bijbetrekking door den Gewestelijken Secretaris wordt uitgeoefend

voor het geheele gewest, zoude aan de onderafdeelingschefs kunnen worden overgedragen, ieder voor zijn ressort; zoo ook de registers van den Burgerlijken stand, thans aangehouden op de hoofdplaats door den Gewestelijken Secretaris en daarbuiten door de besturende ambtenaren, terwijl wat het vendumeesterschap betreft, deze functiën het best zouden kunnen worden waargenomen door de commiezen op de bureau's der onderafdeelingschefs.

Het ambt van Algemeen Ontvanger blijve aan een speciaal daartoe aangewezen ambtenaar, gelijk ook thans het geval is, te Djambi gevestigd, toevertrouwd.

Wordt het gewest Djambi aan het te scheppen gewest Zuid-Sumatra toegevoegd, dan ware het als een afdeeling daarvan te beschouwen in zijn geheel, except Kerintji dat wellicht bij Sumatra's Westkust overgaat. De Rawas- of de Batang-Hari-districten zoude ik niet bij Djambi trekken, daar de afdeeling, zelfs minus Kerintji dan toch reeds zeer omvangrijk is (± 45000 K.M^2.), hetgeen te meer weegt daar een goed wegennet in de bovenlanden vooralsnog ontbreekt.

Vgl. bladz. 78 dezer bijlage.

Met de voorgestelde fusie der thans gescheiden Europeesche bestuurskorpsen kan ik mij geheel vereenigen.

Ik voor mij heb het altijd betreurd niet eenige jaren op Java gediend te hebben.

Een splitsing van districten in onderdistricten, komt mij voor Djambi voorshands nog ongewenscht voor. Daar de bevolking bijna uitsluitend langs de rivieren woont en niet zeer talrijk is (gaat Kerintji er af, dan telt zij ± 150.000 zielen) zal de omvang der werkzaamheden van de districts- en onderdistrictshoofden weinig te beteekenen hebben.

Een onderdistrictsbestuur, een intensiever bestuur dus, komt m. i. eerst te pas in streken met eene dichte bevolking, met veel nijverheid, landbouw en handel. In Djambi kan voorloopig best volstaan worden met districts-en onder dezen, doesoenhoofden.

Eene inrichting echter van dien aard is naar verhouding kostbaar en leidt niet op den duur tot een administratief wèlingericht, deugdelijk gevormd Inlandsch Bestuur. (Vgl. Verslag, hoofdstuk I, 155—157).

Aangeteekend zij hier, dat het districtsbestuur in dit gewest (Staatsblad 1912 Nº 233) nog niet volledig is doorgevoerd, van de formatie nog 14 districtshoofden ontbreken.

De financieele positie der bestuursambtenaren geeft mij geene aanleiding tot bijzondere beschouwingen. Met het daarbij bekendgestelde (blz. 46 en 47) kan ik mij vereenigen, behalve dat ik het maximum-traktement van den Gewestelijken Adviseur op niet meer dan *f* 1200.— 's maands wensch gesteld te zien, evenveel dus als dat der afdeelingschefs.

Mijne inzichten omtrent de voorgenomen reorganisatie van het bestuurswezen heb ik hiermede *kortelijk* uiteengezet,

Moge zij spoedig worden ingevoerd, tot heil van Indië.

De Resident van Djambi,
(w.g.) KAMERLING.

No. 1038. SIBOLGA, den 14den Februari 1914.

Aanteekeningen van den Regeeringscommissaris.

Uwe missive dd°. 12 Januari jl. N° 3.

Nog voordat tijdens mijn jongste verblijf te Batavia in de maand December a°. p°. de hervorming van het bestuurswezen met mij besproken werd, was ik daarvan, zooals zij belichaamd was in het wetsontwerp van den toenmaligen Minister van Koloniën De Waal Malefijt, in beginsel een voorstander.

De verdere bespreking en toelichting van de zijde van den aan UHoogEdelGestrenge toegevoegden Hoofd-ambtenaar heeft mij dan ook slechts versterkt in mijne gunstige overtuiging omtrent de hervormingsplannen.

Te dien opzichte en v.z.n. ter bevestiging der zooeven genoemde bespreking, veroorloof ik mij het navolgende onder Uwe aandacht te brengen:

Waar de residentie *Tapanoeli* tusschen de nieuwe Gouvernementen Noord- en Midden-Sumatra zal verdeeld worden, zal m. i. de grens tusschen beide nieuwe gewesten zoodanig moeten loopen, dat de tegenwoordige afdeeling Natal en Batang Natal, zoomede de onderafdeeling Groot- en Klein Mandailing, Oeloe en Pakantan (thans behoorende tot de afdeeling Padang Sidimpoean) aan het Gouvernement Midden-Sumatra toebedeeld worden. Het overige deel van het gewest, w. o. ook de tegenwoordig afdeeling Nias, kan dan gevoegelijk bij het Gouvernement Noord-Sumatra gevoegd worden.

Cfm. Verslag, hoofdstuk II, 176, sub *b*.

Voor deze indeeling pleiten, voor zoover den Sumatra-wal betreft, de volgende overwegingen:

Van de zeer in opkomst zijnde havenplaats *Sibolga* gaan twee voorname transportwegen het binnenland in. De Noordelijke van deze gaat over Taroetoeng naar het Toba-meer en de Oostelijk hiervan gelegen plaatsen en zal binnen een niet al te verre toekomst verbinding krijgen met het wegennet ter Sumatra's Oostkust.

De andere weg gaat in Oostelijke richting naar Padang Sidimpoean en is de verkeersader van het daarachter gelegen binnenland, dat zich, met inbegrip van de onderafdeeling Angkola en Sipirok, uitstrekt tot de Oostelijk verwijderde onderafdeeling Padang Lawas, die hare producten (vee en rijst) voornamelijk naar het Noorden en Westen, voor een klein deel (vee) ook naar het Oosten (Deli), echter geenszins naar het Zuiden (S.W.K.) uitvoert. Hoewel de handel van Mandailing ook Noordwaarts over Padang Sidimpoean gaat, zoo gaat er van daar (Tano Batoe) toch ook een goede transportweg, die zijne voltooiïng nadert, naar de havenplaats Natal, zoodat, door de kort geleden tot stand gekomen, voor auto-verkeer geschikte, verbinding met Fort de Kock, ook niets meer in den weg

Aan
den Regeeringscommissaris voor de
Reorganisatie van het Bestuurswezen
te
Batavia.

staat aan een behoorlijke bestuursuitoefening in die streken van uit het centrum van het aanstaande Gouvernement Midden-Sumatra.

Tegen samenvoeging van Mandailing aan Midden-Sumatra kan verder daarom ook geen bezwaar bestaan, omdat, herinner ik mij wel, in het daaraan grenzende Noord-Oostelijk gedeelte van de tot Sumatra's Westkust ressorteerende onderafdeeling Ophir-districten (nl. in het Simpang Tonangsche) ook Mandailingsch gesproken wordt.|

Bij een verdeeling van de residentie Tapanoeli, als waarover hier de rede is, blijft bovendien het uitgebreide terrein van werkzaamheid der Rijnsche Zending intact.

Dit terrein strekt zich, behalve over de afdeeling Nias, uit over de afdeeling Bataklanden, de afdeeling Sibolga en Batang Toroe-districten, het Noordelijk deel van de onderafdeeling Angkola en Sipirok (het Sipiroksche) tot aan het Noordelijk deel der onderafdeeling Padang Lawas.

Ook is daarbij intact gebleven het terrein, waarop de Nederlandsche Zendingsvereeniging arbeidt, nl. Angkola (van de onderafdeeling Angkola en Sipirok).

Wel komt door de toevoeging van Mandailing aan Midden-Sumatra het zendingsterrein der Doopsgezinde Vereeniging aan het laatstgenoemde gewest; doch bezwaar levert dit geenszins op, daar die zending op zichzelve staat en uitsluitend in Mohamedaansch gebied werkzaam is.

In de afdeeling Natal is geenerlei zending werkzaam.

Met het nevenstaande is bij de voorloopige bespreking van het onderwerp rekening gehouden.

Voorts vergun ik mij aan te teekenen, dat bij de vorming van afdeelingen in het nieuwe Gouvernement Noord-Sumatra het m. i. bepaald onraadzaam geacht moet worden om de tegenwoordige onderafdeeling Dairilanden bij Singkel te voegen, althans wanneer de Regeering blijft vasthouden aan het beginsel, om de tegenwoordige afdeeling Bataklanden intact te laten voor de kerstening. Wordt n.l. de zending ten deze niet gesteund door de Regeering, door zooveel mogelijk import van den Islam tegen te gaan (en gevaar dreigt in dit opzicht ook van de Noord-Westelijke zijde dier afdeeling, t. w. via de Dairilanden van uit Singkel), zoo zal — dit sprak nog onlangs de Ephorus Dr. Nommensen der Rijnsche zending tegen mij uit — de arbeid dier zending met vernietiging bedreigd worden en zich hoogstens bepaald hebben tot het tegenwoordige geslacht.

Om dezelfde redenen verdient het evenmin overweging het Noordelijk en het Oostelijk gedeelte der bestaande afdeeling Bataklanden (onderafdeelingen Toba en Habinsaran) bij een bestuursressort te voegen, dat aansluit aan Islamitische streken ter Sumatra's Oostkust.

Bij de doorvoering der reorganisatie van het bestuurswezen ware verder bepaaldelijk rekening te houden met het feit, dat van een behoorlijke organisatie van het inlandsch bestuur in het gewest onder mijn beheer nog geen sprake is. Deze is nog in staat van voorbereiding en wording en wel in de lijnen van de districtsorganisatie, zooals de Regeering die voor de Lampongsche Districten voor het eerst heeft aangenomen.

In dit verband en overigens ook met het oog op den staat van ontwikkeling der Tapanoelische bevolking, zullen de inlandsche leden van den gewestelijken Raad

niet middels volksverkiezing, doch door het Bestuur aangewezen moeten worden.

Voorts bestaan in het gewest nog geene eenheden, die voor toekenning van autonomie in aanmerking zouden kunnen komen. Als inlandsche rechtsgemeenschap doet zich in het Noordelijk Batakland voor de hoeta (conform de desa op Java) en in het Zuidelijk Batakland de koeria (wier gebied uit meerdere dorpen bestaat). Daargelaten, dat van de koeria mag verwacht worden, dat zij in den loop der tijden wel uiteen zal vallen in kampongs (reden waarom wij, om op den duur kampongs of desa's te verkrijgen — met autonomie, geput uit haar eigen bestaan — geene maatregelen mogen nemen, die aan de koeria reliëf zouden kunnen geven), zoo zouden toch de koeria's, evenals de marga's in Palembang, nog te klein van omvang zijn om als bestuursorgaan te worden aangemerkt, waaraan autonomie, uitgaande van de Regeering, toegekend zou kunnen worden. Wellicht zouden later de in deze residentie in te stellen districten dergelijke eenheden kunnen uitmaken, doch vooralsnog is de toestand in mijn gewest nog niet rijp voor de instelling van autonome lichamen als in de bedoeling der reorganisatie ligt.

Met de plannen, zooals die verder op de te Palembang gehouden vergadering ontwikkeld zijn en de daarin genomen conclusies, kan ik mij, voor zoover zij op mijn gewest betrekking hebben, vereenigen, zoodat ik daartegen geenerlei bedenking heb.

Slechts wenschte ik nog op te merken dat, zooals ik bereids den Landvoogd gerapporteerd heb, ik den tijd nog niet gekomen acht om in die deelen van Tapanoeli, waar de bevolking nog in het bezit is van de adatrechtspraak (afdeeling Bataklanden met uitzondering van Beneden-Baros, onderafdeeling Padang Lawas en afdeeling Nias), de Gouvernementsrechtspraak in te voeren.

Met name releveer ik, dat ik instem met het voornemen om den titel van Bestuursadviseur te aanvaarden, liever dan dien van Adjunct-Gouverneur, en om aan dezen functionnaris in het nieuwe systeem een rang en dienovereenkomstig ook een bezoldiging te geven, die hem plaatst tusschen de Residenten en den Gouverneur; voorts met de meening dat aan de Assistent-Residenten tevens het bestuur eener onderafdeeling moet worden opgedragen, evenwel onder het voorbehoud, en zulks met het oog op hunne verdere ambulante taak, dat zij daarbij terzijde gestaan worden door een administratief ambtenaar of Civiel Gezaghebber, een voorbehoud, dat te meer klemt, waar men ook in de eigen, door den Assistent-Resident te besturen onderafdeeling nog niet de beschikking heeft over een wel georganiseerd Inlandsch Bestuur.

Ten slotte vereenig ik mij met name ook met het voornemen om te trachten de betrekking van Civiel Gezaghebber zoo aantrekkelijk mogelijk te maken, en wel speciaal wat de ambtelijke vooruitzichten aangaat: dat aan Civiele Gezaghebbers van bijzondere ambtelijke verdiensten de gelegenheid niet afgesloten wordt om een bepaald aantal plaatsen in de rangen van Resident en Assistent-Resident in het nieuwe bestuurscorps te vervullen.

De Resident van Tapanoeli,
(w.g.) BARTH.

No. 515. TANDJONG PINANG, den 19den Februari 1914.

Aanteekeningen van den Regeeringscommissaris.

Ter voldoening aan Uw schrijven van den 4en dezer Nº 5 heb ik de eer UHoogEdelGestrenge, ter zake van de ontworpen hervorming van het bestuurswezen, beleefd het volgende als mijne meening mede te deelen.

Waren er oorspronkelijk vele punten, waaromtrent ik nadere inlichtingen behoefde, na het lezen der notulen van de te Palembang gehouden vergaderingen en vooral na de met den Heer De Groot te Batavia gehouden bespreking is mij gebleken dat gaandeweg reeds aan verscheidene door de bestuursambtenaren geopperde bezwaren is tegemoet gekomen.

Het zij mij vergund verder ten deze kort, ja zeer kort te zijn.

Met het vormen van groote autonome gewesten kan ik mij vereenigen, mits ook uitvoering gegeven worde aan de reeds geuite bedoeling om de Afdeelingsbesturen in het nieuwe stelsel zoo zelfstandig mogelijk te maken en de inmenging van de Departementen en afzonderlijke diensten (Bureau Buitenbezittingen, Opiumregie, Burgerlijke Geneeskundige dienst, Gewapende politie enz.) met de gewestelijke zaken tot een minimum te reduceeren.

Het schjnt in overweging te zijn om aan elk Departement toe te voegen een Adviseur-Generaal, die bestemd zou worden om naar de verschillende gewesten te reizen en met de hoofden van gewestelijk bestuur besprekingen te houden. Ik vrees dat zulks onwillekeurig tot overvloedige inmenging van de zijde van de Departementen in de gewesteljke aangelegenheden aanleiding geven en op den duur aan de zelfstandigheid der gewestelijke bestuurders afbreuk doen zou. Heeft de centrale Regeering eenmaal Haar vertrouwen aan een hoogstaand ambtenaar gegeven door hem tot gewestelijk bestuurshoofd te benoemen, laat dat vertrouwen dan ook volkomen zijn en men trede van uit Batavia of Buitenzorg niet tusschenbeide als alleen in de allernoodzakelijkste gevallen bijv. bij welbewezen wanbestuur. Daarvoor is echter geen Adviseur-Generaal noodig; voor die enkele gevallen zoude of de betrokken Departementschef of een lid van den Raad van Indië tot nader plaatselijk onderzoek kunnen aangewezen worden.

Vgl. Verslag, hoofdstuk I, 55—61.

Bij de overdracht van zoovele bevoegdheden op de Afdeelingsbesturen, zullen de Afdeelingsbureau's over goed onderlegd personeel moeten kunnen beschikken. Niettegenstaande de voorgestelde positieverbetering van dat personeel blijft m. i. toch gerechtvaardigd de twijfel of die bureau's over het algemeen op bevredigende wijze van de vereischte krachten zullen kunnen worden voorzien.

Aan
den Regeeringscommissaris voor de
Reorganisatie van het Bestuurswezen
te
Batavia.

De indeeling van den Riouwschen archipel, daarin begrepen de steeds in welvaart toenemende eilandengroepen in de Chineesche zee, bij een der drie Gouvernementen op Sumatra levert, in verband met de zeer groote afstanden en bestaande communicatiemiddelen veel bezwaar op.

Wordt Sumatra in Noord-, Midden- en Zuid-Sumatra verdeeld, dan valt genoemde archipel in het verlengde van de midden-strook en zou ook de indeeling daarbij voor de hand liggen ware het niet, dat de standplaats van den Gouverneur en de vergaderplaats van den gewestelijken raad „Padang" zal zijn. De reis van Tandjoeng Pinang (om niet van het verst gelegen punt te spreken) tot Padang zal, op zijn gunstigst berekend, namelijk bij behoorlijke aansluiting van de middelen van vervoer op de verschillende trajectgedeelten, een week duren. Voor de bijwoning van eene vergadering van den gewestelijken raad zou een lid dus alleen voor de heen- en terugreis, 14 dagen noodig hebben.

Het verschaffen van zeetransport zal wellicht de voorkeur verdienen.

Of dan ook niet ambtelijke personen (vermoedeljik gekozen uit de administrateurs der alhier gevestigde ondernemingen) zich voor het lidmaatschap van dien raad zouden beschikbaar stellen, is zeer twijfelachtig.

Door die afstanden zal ook in de dienstcorrespondentie vertraging ontstaan, doch aan dat bezwaar zou kunnen worden tegemoetgekomen door aan het Afdeelingsbestuur van Riouw meerdere bevoegdheden dan aan het gros der Afdeelingsbesturen over te dragen. Dit zal ook noodig wezen, in verband met de bijzondere omstandigheden waarin de Riouwsche eilanden op velerlei gebied als handel en scheepvaart, toelating van Chineezen, agrarische aangelegenheden, belastingen, muntwezen, quarantaine maatregelen, verkeeren.

In beginsel zal het geen bezwaar opleveren in die richting tot het uiterste te gaan.

In de tegenwoordige Afdeeling Indragiri, waar men te maken heeft met een Inlandsch Zelfbestuurder, die nog veel leiding noodig heeft en met beheerders van groote estates plaatse men, behalve twee à drie Civiele Gezaghebbers, ook permanent een Assistent-Resident (nieuwe stijl).

Tegen de verwezenlijking van dit denkbeeld kan geen bezwaar bestaan. Integendeel schijnt in gevallen van dien aard eene zoodanige regeling zeer aan te bevelen.

Wat aangaat de vorming van een Afdeelingsraad zij vermeld, dat zulks, naar mijne meening, voor Riouw wel mogelijk zal zijn.

Voor een autonoom ressort tot behartiging van locale belangen zou dus in deze plaats zijn.

Uiteraard zullen in dien raad naast niet-ambtelijke Inlanders niet-ambtelijke Chineezen — en wel naar rato meer — dienen opgenomen te worden daar de Chineesche bevolking in dit gewest overwegende belangen heeft en nu zijn m. i. onder de Chineezen alhier wel genoegzaam elementen, geschikt om in een Afdeelingsraad zitting te nemen, aanwezig.

De keuze onder de niet-ambtelijke Inlanders zal echter moeilijk zijn.

Aan de bezwaren, ingebracht tegen het voornemen om aan de onderafdeelingschefs den titel van hoofd van plaatselijk bestuur te ontnemen, is tegemoet gekomen door de verklaring, dat de bevoegdheden der tegenwoordige Chefs van onderafdeelingen in het nieuwe systeem voor zooveel wenschelijk aan hen toegekend kunnen blijven. Hierin kunnende berusten, acht ik het overigens rationeel om de chefs over de kleinste bestuursressorten *hoofd van plaatselijk bestuur* te noemen tegenover „hoofd van Afdeelings"- en „hoofd van gewestelijk bestuur".

Naar de beteekenis van het woord zou inderdaad in de kleinste ressorten het begrip: „plaatselijk bestuur" het meest benaderd worden. In de administratieve terminologie echter hier te lande en de daarmede verband houdende onderscheidingen, is tegenover de uitdrukking: „gewestelijk bestuur"

Ten opzichte van de fusie der thans gescheiden bestuurskorpsen vernam ondergeteekende dat het voor-

alleen de evengenoemde gebruikelijk, niet de omschrijving: „afdeelingsbestuur”.

Inderdaad zou eene oordeelkundige verdeeling in dier voege worden bedoeld.

nemen zoude zijn, de „Administratieve ambtenaren” gedurende hunne practische opleiding anderhalf jaar op Java en even zoo lang in de Buitenbezittingen werkzaam te doen zijn. Het komt mij voor, dat deze kennismaking met twee zoo uiteenloopende toestanden niet voldoende is en spoedig door eene nadere zal moeten gevolgd worden opdat de betrokkenen met beide vertrouwd raken en blijven. Zoo zou het goed wezen, indien de Assistent-Residenten (nieuwe systeem) van de eerste zes tot acht jaren in dien rang de helft op Java en de helft daarbuiten doorbrachten. Wacht men langer alvorens een bestuursambtenaar van het eene naar het andere der genoemde gebiedsdeelen te verplaatsen, dan loopt men de kans dat die ambtenaar de wijze van besturen in het eene reeds in die mate in zich heeft opgenomen, dat hij aan die in het andere geheel ontgroeid is.

De Resident van Riouw en Onderhoorigheden,
(w.g.) G. F. DE BRUIJN KOPS.

EENIGE AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE REORGANISATIE VAN HET BESTUURSWEZEN.

Aanteekeningen van den Regeeringscommissaris.

Na de inlichtingen, die mij werden verstrekt door den Regeeringscommissaris en den Hoofdambtenaar van de reorganisatie van het bestuurswezen, zij het mij vergund eenige aanteekeningen onder de aandacht van de Regeering te brengen.

Deze aanteekeningen trachten in beknopten vorm duidelijk te maken, welke voorstelling ik heb van de door den Regeeringscommissaris in December a°. p°. met mij te Batavia besproken plannen.

1. De veronderstelling, van enkele zijden geuit — zoo lichtte de Regeeringscommissaris toe — dat de hervormingsplannen, zooals die aan de Volksvertegenwoordiging werden voorgelegd, niet meer zouden zijn geweest dan de uiting der impulsieve gedachten van een persoon, is minder juist.

De gedachtenwisseling ving ter Algemeene Secretarie toch reeds in 1902 aan.

Van het een op het ander komende, gaf men in 1911 vorm aan zijne denkbeelden door de indiening van een wetsontwerp tot voorbereiding van de reorganisatie, waarbij de ons bekende Memorie van Toelichting werd gevoegd.

Toen eerst werd aan de openbaarheid prijs gegeven wat voor dien tijd zich slechts bewogen had tusschen de bureaux te Buitenzorg en Batavia. Het protest van de Vereeniging van ambtenaren B. B. ging tegen deze werkwijze. Waarom moesten bestuursambtenaren *buiten* de gedachtenwisseling blijven? Waarom werden slechts *enkele weinige* bestuurshoofden in het vertrouwen genomen? Waarom mochten de anderen er hunne gedachten niet over laten gaan?

De redenen, waarom, wat aangaat de thans aanhangige reorganisatievoorstellen, eene andere wijze van behandeling uitgesloten was, zijn bij de gewestelijke besprekingen herhaaldelijk uiteengezet (vgl. de Notulen ter zake onder Bijlagen II A, B en C). Niet alleen, dat die gedragslijn aangewezen was, maar in een zoo veelzijdig vraagstuk als dit, waarbij op schier elk punt de meeningen in verscheidene richtingen kunnen uiteenloopen, was de eenige weg, die op den duur tot het doel zou kunnen leiden, de in deze gevolgde, bij welke althans ten aanzien van de hoofdlijnen met voorkennis van het Opperbestuur zich een voorloopig schema zou ontwikkelen, alvorens werd overgegaan tot eene uitgebreide bespreking in bestuurskringen, die bezwaarlijk het karakter had kunnen dragen van eene „vertrouwelijke behandeling".

De ondervinding, bij de thans plaats gehad hebbende verdere voorbereiding van de bestuurshervorming verkregen, is op zich zelve de beste bevestiging geweest van de juistheid der gevolgde gedragslijn.

Reeds in de door den steller dezer aanteekeningen in zijne toenmalige functie van Directeur van Binnenlandsch Bestuur onder dagteekening 20 November 1909 samengestelde gedrukte „Nota over eene

Bij eene *vertrouwelijke* behandeling met het geheele corps zou niet „zooveel stof zijn opgejaagd", zouden niet „zoovele gemoederen in beweging zijn gebracht", zou niet zijn te kort gedaan aan deferentie tegenover Opperbestuur en Volksvertegenwoordiging. Hoe werd nu de Memorie van Toelichting ondanks alle deferentie door de Tweede Kamer ontvangen? Het Voorloopig Verslag had er veel op aan te merken en het gaf ten slotte te kennen, dat de Memorie eigenlijk niet noodig was. „Wel wordt", zoo drukte het Voorloopig Verslag zich uit, „wel wordt in de Memorie van „Toelichting gesproken van aanvaarding van het in „die Memorie ontwikkeld schema, maar de Minister „kan van de Kamer niet verlangen, dat zij thans met „de vele, ten deele in het geheel niet uitgewerkte be„schouwingen der Toelichting hare instemming zou „gaan uitspreken".

Dat was eene heel andere meening dan die door de Memorie van Toelichting was geuit. In den aanhef sprak deze reeds van *voorbereiding eener geleidelijke invoering* van de reorganisatie.

„De .... aangekondigde .... „reorganisatie van het Binnenlandsch Bestuur in „Nederlandsch-Indië is thans *zoover voorbereid,* dat „de hand kan worden geslagen aan hetgeen noodig

hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië", waaruit de bedoelde gedachtenwisseling ter zake rechtstreeks is voortgevloeid, werd o. m. het volgende opgemerkt (bladz. 133): „In herinnering „zij andermaal gebracht hoe .... steeds „.............. het standpunt is ingenomen, dat „*voor het oogenblik* niets meer werd vereischt dan „eene ontwikkeling, in aansluiting voornamelijk bij „de vroegere gedachtenwisseling ter zake, van de „*algemeene trekken* eener reorganisatie van het be-„stuurswezen, zooals die in het belang van ons „koloniaal gezag naar de tijdsomstandigheden wen-„schelijk moet worden geacht.

„Reeds in de Inleiding werd uitdrukkelijk betoogd, „dat voorshands slechts behoefte bestond aan eene „duidelijke afbakening der *hoofdtrekken* van het „hervormingsplan zonder al dadelijk nopens alle bij-„zonderheden de keuze te doen eener bepaalde rich-„ting, welke veelal op den duur zichzelve aanwijst.

„Voor de totstandbrenging van een zoodanig „schema was het, dat daarbij de algemeene samen-„werking werd ingeroepen, met terzijdestelling van „subjectieve inzichten omtrent ondergeschikte pun-„ten, welke te zijner tijd een onderwerp van nadere „beraadslaging kunnen uitmaken".

In aansluiting bij deze en de verdere daarmede verband houdende beschouwingen werd toen reeds, aan het slot der bedoelde nota, het voorstel gedaan tot aanvraag, bij het ontwerp der eerstvolgende begrooting, van de vereischte fondsen „ter bestrijding „der kosten van den hooger bedoelden arbeid tot „nadere uitwerking van het hervormingsplan".

In overeenstemming met deze opvatting van het vraagstuk — de eenige feitelijk, die in de gegeven omstandigheden bestaanbaar was — verklaarde ook de toenmalige Minister van Koloniën, de Heer De Waal Malefijt, naar aanleiding o. m. van de door den Resident Engelenberg geciteerde opmerkingen in de betrekkelijke Memorie van Antwoord (bladz. 14), dat de aanneming der wetsvoordracht geene verdere beteekenis zou hebben dan die van eene goedkeuring, zij het voorloopig en in algemeenen zin, van eene „voorbereiding" der nieuwe bestuursinrichting, waarbij zou worden uitgegaan van de in de Memorie van Toelichting uiteengezette beginselen.

„is om eene geleidelijke invoering van de beoogde „regeling mogelijk te maken. *De tijd is dus gekomen* „*om de voor die invoering vereischte medewerking* „*van de Wetgevende Macht in te roepen*" (1).

Dat dit schema aan „bruikbaarheid" te kort heeft geschoten, is allerminst gebleken. Integendeel heeft het, zooals bij kennisneming van het Verslag ten duidelijkste in het oog springt, zijne „bruikbaarheid" op schier elk punt bewezen, meer zelfs dan ten aanzien van de inleiding tot een vraagstuk van zóó veelomvattenden aard in het algemeen verwacht behoeft te worden.

De Regeeringscommissaris sprak volgens de notulen van door ZHEdG. gehouden vergaderingen met bestuursambtenaren over *misverstanden.*

Maar werd tot het ontstaan daarvan geene aanleiding gegeven door de toch zeer zeker eigenaardige wijze, waarop het avant-projet werd ontworpen? Indien vroeger, bij het trekken der *schetslijnen,* bij het vaststellen der *hoofdtrekken, vertrouwelijke* gedachtenwisseling had plaats gehad met de gewestelijke bestuurshoofden en de hun ondergeschikte ambtenaren, dan zou al dadelijk een veel bruikbaarder schema zijn samengesteld.

Dat is immers nu gebleken. Bij de thans gevoerde gedachtenwisseling zijn Regeeringscommissaris en bestuursambtenaren op menig punt nader tot elkaar gebracht. Ik betreur het, dat er tijdens de behandeling in Nederland onaangename woorden gesproken zijn

(1) De onderstreepingen zijn van mij.

Wat overigens betreft de houding, in sommige bestuurskringen ten aanzien van den arbeid der Regeering aangenomen, zij alleen opgemerkt, dat indien het ernstig streven tot samenwerking in opbouwende richting, dat de thans in Indië gehouden beraadslagingen algemeen gekenmerkt heeft en dat in de onderwerpelijke aanteekeningen niet het minst zich openbaart, ook dáárbij meer op den voorgrond had gestaan, het belang der zaak daardoor zeer gebaat ware geworden en menig misverstand spoedig weggenomen zou zijn.

en ik vind het jammer, dat de Regeeringscommissaris ter vergadering te Palembang heeft goedgevonden om te zeggen, dat bij het protest der ambtenaren in Nederland van groote woorden gebruik zou zijn gemaakt. Zie bladzijde 11 regel 11 v. o. van de betrekkelijke notulen: „Niet met groote woorden omtrent „gemis van *„vertrouwen”* van de zijde der Regeering „in de voortreffelijkheid van hare bestuursambtenaren „laat zich dit herstellen, maar alleen door een doel„matige hervorming van de bestaande bestuursinrich„ting”. Duidelijk werd indertijd in de van de Vereeniging ambtenaren B. B. uitgegane publicaties te kennen gegeven, dat hier geene questie was van wantrouwen van personen in personen, maar van een wantrouwen als uitvloeisel van het systeem van centralisatie.

De Regeering werd niet geattaqueerd en niemand werd beschuldigd van gemis van vertrouwen. Alleen werd het stelsel aangevallen, het stelsel, dat de Regeeringscommissaris zelf bezig is af te breken.

Ik geloof, dat de ambtenaren plichtmatig te werk gingen, toen zij zich begaven in de openbare gedachtenwisseling en ik geloof dat zij geen vergeefsch werk verrichtten. Met genoegen toch ervoer ik, dat menig geopperd bezwaar thans is weggenomen. Zooals ik het schema nu begrijp, voel ik voor menig onderdeel daarvan sympathie.

Die opheldering werd reeds gegeven bij de Memorie van Antwoord nopens het wetsontwerp tot inleiding der reorganisatie.

„De beschouwingen, vastgeknoopt aan de mede„deeling, dat de tegenwoordige gewestelijke raden „bij wijze van overgangsmaatregel voorshands als „locale raden voor het betrokken gebiedsdeel ge„handhaafd kunnen blijven, met het voornemen om „later, als het nieuwe gewest geheel is geconstitu„eerd, hen te doen vervallen, berust op een misver„stand”, werd in die Memorie verklaard (bladz. 5).

„Het is namelijk niet de bedoeling” — werd daaraan toegevoegd — „om, zooals het Voorloopig Ver„slag zegt, de bevoegdheden van de gewestelijke „raden eenvoudig over te brengen naar de gouver„nementsraden, wat inderdaad als centralisatie zou „kunnen worden aangemerkt. Gelijk nader nog zal „worden uiteengezet, zullen voor de behartiging van „de locale belangen autonome lichamen worden in-

2. Het protest tegen de Gouvernementen vond o. m. zijn grond in de verwachting, dat wij ons in verkeerde richting gingen bewegen. In plaats van decentralisatie zouden wij juist meer centralisatie hebben te verwachten. Immers de Gewestelijke raden zouden plaats maken voor de Gouvernementsraden, die de belangen van een grooter gebied zouden moeten overzien.

„Het ligt”, zeide de Memorie van Toelichting (zie sub Gouvernementsraden), „het ligt in de bedoeling „de tegenwoordige gewestelijke raden *voorshands te „handhaven als Locale Raden* van die deelen van het „nieuwe gewest, waarvoor zij zijn ingesteld om hen „later, wanneer dat nieuwe gewest geheel zal zijn ge„constitueerd, *op te heffen*” [1].

De Regeeringscommissaris deelt thans mede, dat onze onderstelling niet juist is. Er is geen plan om locale raden op te heffen. Integendeel, het voornemen bestaat om in plaats van de gewestelijke raden in te stellen locale raden voor gebieden van kleineren omvang dan de tegenwoordige gewesten.

Het decentralisatievraagstuk doet zich in twee phasen voor.

Er zijn organen noodig voor de behartiging van *„huishoudelijke”* belangen en er zijn organen noodig voor het beheer van bepaalde takken van staatszorg, voor een *zelfbestuur*, een zelfstandig beheer, door lagere organen van wat thans binnen de Regeeringsbevoegdheden ligt.

Als eerstbedoelde organen zijn de *gemeenteraden* werkzaam (volgens de in 1903 in art. 68*a* e. v .R. R. opgenomen beginselen).

De *gemeenteraden* hebben tot taak het beheer van

(1) De onderstreepingen zijn van mij.

„gesteld, welke kleinere gebiedsdeelen zullen om-„vatten”.

In dit verband werd ook toen reeds (bladz. 9 a. b.) terloops gewag gemaakt van het instituut der *regentschappen,* als organen ter behartiging van huishoudelijke belangen.

en de zorg voor locale aangelegenheden, de behartiging van de *huishouding in eigen kring.*

De *Gewestelijke Raden* voldoen als zoodanig niet. Ten opzichte daarvan is het begrip van „huishoudelijkheid” ver te zoeken.

Waren, zooals oorspronkelijk de bedoeling was, *afdeelingsraden* gevormd, met den Assistent-Resident als Voorzitter in plaats van *gewestelijke raden* met den Resident als voorman, dan zouden deze organen meer overzichtelijke kringen in beheer hebben gehad.

De voor een locaal orgaan noodzakelijke belangstelling moet hare natuurlijke oorzaak vinden in den huishoudelijken band tot de onderwerpen zelve.

De *gewestelijke raden* zullen daarom vervangen moeten worden door andere locale raden, met als grondslag voor het autonoom beheer den huishoudelijken band.

Voor koloniale gebiedsdeelen is het geraden, de belangstelling voor de publieke zaak op te wekken onder de eigenlijke *landsbevolking.* Wanneer deze medezeggenschap verkrijgt, kan de decentralisatie van groote *staatkundige of maatschappelijke beteekenis* worden.

Naast de *desa* omvat het *regentschap* de eenige in zich zelf afgeronde maatschappelijke organisatie.

Bij de landsbevolking op Java en Madoera zijn dus twee autonome organen aan te wijzen, de *desa* en het *regentschap* en *daar naast* komen de op den voet van de decentralisatiebepalingen ingestelde *gemeenten.*

In verband hiermede wordt thans gedacht aan de instelling van een *regentschapsraad* in plaats van den *gewestelijken raad.*

Alleen, waar de noodige krachten voor de instelling van een *bruikbaren regentschapsraad* mochten ontbreken, zou op de nieuwe te vormen *bestuursafdeeling* de keuze kunnen vallen voor de vorming van een *autonoom orgaan.*

De Voorzitter van den regentschapsraad zou zijn de Resident — nieuw-type — en de Ondervoorzitter: de Regent.

Ambtshalve zouden leden zijn de Europeesche contrôleerende ambtenaren (Assistent-Residenten) en de districtshoofden. *Benoemde* leden zouden aan te wijzen zijn door den Gouverneur (nl. Ingenieurs, Veearts enz., Ondercollecteur, Onderdistrictshoofden, hoofden van Vreemde Oosterlingen, Europeesche, Inlandsche en andere particulieren).

De gezamenlijke dorpshoofden zouden een niet-ambtelijk Inlandsch lid kunnen afvaardigen om eenigszins te voorzien in de behoefte aan een gekozen vertegenwoordiger van het volk.

Voor de Buitenbezittingen zal alsnog zijn op te sporen welk *autonoom* orgaan de plaats zou kunnen innemen van den *regentschapsraad.*

De instelling van *regentschapsraden* is mij zeer sympathiek. Eveneens is aantrekkelijk de gedachte, dat in een minder of meer verwijderde toekomst in het *district* een aangrijpingspunt zou kunnen worden gevonden voor de behartiging van huishoudelijke belangen, een aangrijpingspunt, dat nog nader bij het doel zou zijn gelegen.

3. De vorming van deze autonome organen neemt

Uit de tot staving van dit feit bijgebrachte aanhalingen kan bezwaarlijk die indruk worden verkregen.

Dat eene behoorlijke vervulling van de vele thans bestaande betrekkingen van Hoofd van gewestelijk bestuur voor de Regeering herhaaldelijk groote moeilijkheden oplevert, behoeft niet verzwegen te worden. Dat echter in de erkenning van dit feit een gemis van appreciatie ten aanzien van de door Haar tot dat ambt gekozen bestuurshoofden zou liggen, ware eene weinig logische gevolgtrekking. Veeleer zou tot eene conclusie van tegengestelde strekking ten opzichte van die personen reden bestaan.

Nog minder zou tot de bedoelde opvatting steun zijn te vinden in de verdere aanhalingen, welke ten aanzien van het toekomstig gewestelijk bestuur uiting gaven aan een desideratum, waartegen wel bij niemand bedenkingen kunnen rijzen.

In het algemeen kon het weinig ten goede strekken aan de oplossing van het op zich zelf reeds zoo moeilijk onderwerp eener bevredigende hervorming van het bestuurswezen hier te lande, om met behulp van dergelijke onderstellingen van persoonlijke strekking tegen de voorstellen van Regeeringszijde stemming te verwekken.

een deel van mijne bezwaren tegen de opheffing van de tegenwoordige gewesten weg.

Alleen had ik ze willen behouden als *organen van zelfbestuur*. Doch verklaard wordt, dat met het oog op de toerusting dier organen met de noodige hulpmiddelen het ondoenlijk is het groot aantal gewesten te behouden. En, gelijk reeds is aangestipt, nu voor de behartiging van huishoudelijke belangen in *regentschaps-* en later misschien in *districtsraden* geschikte organen aan het werk zullen worden gezet, weegt het bezwaar tegen de groote gouvernementen veel minder dan vroeger.

Dus de *tweede* toepassing van het decentralisatievraagstuk behoeft de toekenning van *zelfbestuur* in den zin van *zelfstandige medewerking* door lagere organen tot de behartiging van bepaalde onderdeelen der algemeene staatszorg.

Deze toepassing heeft tot gevolg:

a. de overdracht van bevoegdheden van het centraal gezag op lagere bestuursorganen;

b. de medewerking van ingezetenen tot behartiging van de publieke zaak.

Voor *a* komt de vervanging van de tegenwoordige gewesten door de *gedachte gouvernementen*.

Zulks om administratieve en finantieele decentralisatie op groote schaal mogelijk te maken, om de beschikking te krijgen over tal van deskundige adviseurs en over een goed bureau.

4. De Regeeringscommissaris verklaart uitdrukkelijk, dat het voorstel tot inkrimping van het aantal gewesten niet berust *op gemis van appreciatie ten aanzien van de tegenwoordige gewestelijke bestuurshoofden*.

De Memorie van Toelichting gaf anders wel aanleiding tot die onderstelling.

Zie onder „*Noodzakelijkheid van wijziging van de gewestelijke indeeling*" in die Memorie: „Zij" (de bestaande gewestelijke indeeling) „leent zich daartoe „*niet*, vooreerst wijl het onmogelijk zou zijn — de „moeilijkheden, bij de tegenwoordige eischen aan eene „behoorlijke vervulling der residentsvacatures verbon„den, bewijzen dit reeds — voor een zoo aanzienlijk „aantal gewesten onder de afdeelingschefs personen „voor den hoogeren rang aan te wijzen van eene zoo „breede ontwikkeling, van dien ruimen blik en die bij„zondere bestuursgaven, welke in deze onmisbaar zul„len zijn".

Zie verder in dezelfde Memorie onder „Eischen aan „het Europeesch bestuurspersoneel te stellen":

„.......... dat de algemeene bestuursvoering in de „toekomst alleen dan aan hare roeping zal kunnen „beantwoorden, wanneer zij is toevertrouwd aan man„nen van breede algemeene ontwikkeling, aan ambte„naren in kennis en beschaving aan hooge eischen vol„doende".

En iets verder:

„wanneer inderdaad in de met de hoogere leiding be„laste Europeesche ambtenaren die uitstekende hoe„danigheden worden aangetroffen".

„Langs welken weg het mogelijk zal zijn meer al„gemeen de toetreding tot den Indischen bestuursdienst „te verzekeren van personen van zoodanig gehalte, „behoort mitsdien een punt van ernstige beschouwing „uit te maken".

Ook in het Voorloopig Verslag wordt uiting gegeven aan den indruk, dat het oordeel van den Minister over het gehalte van het tegenwoordige bestuurspersoneel niet gunstig is. Zie in § 3 „in de enkele alinea welke „de overigens zoo breedsprakige Memorie aan deze „vraag wijdt, wordt als hoofdargument aangevoerd, „dat het niet mogelijk zou zijn voor een zoo aanzien„lijk aantal gewesten" enz. zie aldaar.

Vandaar de vraag van de Vereeniging van ambtenaren bij het B. B. in hare publicaties in welke taak de bestuursambtenaren die o. m. het hoofdwerk verricht hebben bij de organisatie van tal van speciale diensten uit den laatsten tijd, te kort geschoten zijn?

Vandaar de opmerking, waarom niet met meer nadruk op eischen van karakter en takt is gewezen dan op die van intellectueele ontwikkeling.

5. Ik zou ten aanzien van de vorming der nieuwe gewesten en afdeelingen gaarne de volgende opmerkingen willen plaatsen:

1. De overdracht van bevoegdheden aan het Gouvernement zij zoo volledig, dat het inderdaad een orgaan worde van *zelfbestuur.*
2. Aan de bestuurshoofden, belast met het beheer der *afdeelingen,* worde ten aanzien van hunne bemoeienissen met de dagelijksche administratieve aangelegenheden de grootst mogelijke zelfstandigheid verzekerd.
3. Aan deze Residenten worde een *grooter inkomen* toegekend dan aan de hun ondergeschikte Regenten.

In het Verslag is mede met nadruk aangedrongen op eene ruime opvatting van zaken in de sub 1 en 2 door den Resident van Banka bedoelde opzichten.

Wat aangaat het derde punt, is bij de voorstellen dienaangaande onder 331 van Hoofdstuk III zoover gegaan als met het oog op de bezoldiging in hooge Landsbedieningen bij andere takken van dienst slechts eenigszins verdedigbaar was. Tot eene vergelijking met de financieele positie der Regenten, in zoo rechtstreekschen zin als hierbedoeld, bestaat geene urgentie.

6. Ten aanzien van den *bestuursadviseur* zal m. i. moeten worden vastgehouden aan het beginsel, dat hij *niet* mag staan tusschen den Gouverneur en de Residenten, dat zijne taak behoort te blijven als die der andere Inspecteurs of Adviseurs, b.v. die van Financiën, van den Geneeskundigen dienst, die van den Veterinairen dienst, die van de Irrigatie enz. enz., welke alleen staan aan het hoofd hunner afdeelingen van het gewestelijk bureau, onder de bevelen van den Gouverneur.

Vgl. o. m. de beschouwingen in hoofdstuk II van het Verslag, onder 189—198.

Zijn inkomen zij gelijk aan dat der Residenten. Overigens worde hem vrije woning en voldoende reiskosten gewaarborgd.

7. In plaats van een college in den trant van *Gedeputeerde staten* worde den Gouverneur ter zijde gesteld een adviseerend lichaam, samengesteld uit de genoemde adviseurs van de verschillende takken van dienst, welke op de wijze als de Raad van Directeuren bestemd is tot het voorlichten van den Gouverneur. Een belangrijk deel van de dagelijks af te handelen zaken zou de Gouverneur onder zijne verantwoordelijkheid ter afwikkeling op kunnen dragen aan deze Adviseurs.

A. b. hoofdstuk II, sub 200.

8. *Welke onderwerpen* van staatszorg te brengen onder de behartiging van het orgaan van zelfbestuur: het gewest?

Alle takken van dienst, welke niet uit hun aard of om bijzondere redenen bepaaldelijk bij de Regeering zelve in rechtstreeksch beheer behooren te blijven, als Zee- en Landmacht, Staatsspoorwegen, Post- en Telegraafdienst enz.

Cfm. hoofdstuk I a. b., sub 50.

9. Hoe wordt de *financieele decentralisatie* toegepast?

Hoe wordt voor economisch beheer der middelen gezorgd?

Tegenwoordig is geen economisch beheer mogelijk, omdat elke tak van dienst put uit eene beurs, waarvan de diepte door niemand wordt gepeild en voor welker meer of minder gunstigen staat door niemand belangstelling wordt getoond.

Daarom is de bepaling noodig, dat voortaan elk orgaan voor zijne uitgaven zich zal hebben te bewegen binnen de grenzen van de landsmiddelen, wier opbrengst ter beschikking van het orgaan is gesteld. Voor de inning dier middelen zorge het orgaan zelf. Dus ten behoeve van het *zelfbestuur* in het gewest worden middelen vastgesteld tijdelijk dan wel meer of min permanent, waarbinnen het gewest zich beweegt.

De organen voor autonomie, de *gemeenten* en *regentschappen* ontvangen eveneens de beschikking over bepaald aan te wijzen middelen.

De begrooting dezer autonome organen wordt goedgekeurd door den Gewestelijken Raad.

De begrooting van het gewest wordt goedgekeurd door de Regeering of den c. q. in te stellen Kolonialen Raad.

Het voorbehoud van goedkeuringen heeft ten doel voorkoming van verwaarloozing van belangen of van aanranding van bestaande voorschriften.

10. De Gewestelijke Raad wordt samengesteld uit:
den Gouverneur als Voorzitter,
de Adviseurs ambtshalve als leden,
ambtelijke en niet-ambtelijke leden uit elken landaard, voor een deel benoemd, voor een ander deel gekozen.

De verkiezing geschiedt door lagere autonome organen of door andere lichamen.

Het doel worde nagestreefd om zooveel mogelijk de geregeerden zelf en niet het ambtelijke element aan het woord te doen zijn.

11. Aangezien voor dagelijksche zaken door autonome organen wordt gezorgd, kan de Gewestelijke Raad zich bepalen tot *slechts enkele vergaderingen in het jaar.*

Waar het verkeer nog bijzonder gebrekkig is, zou die Gewestelijke Raad nu en dan vervangen kunnen worden door een *beperkten raad,* samengesteld uit leden van den Gewestelijken Raad, wonende binnen een bepaalden kring.

Cfm. hoofdstuk I a. b., sub 104.

12. Aan de memorie van toelichting ontleende men de voorstelling, dat de *Adjunct-Regent* eene zelfstandige plaats zou innemen naast den Regent.

Die Memorie gaf n.l. te kennen:

„Door den beslisten eisch, dat de Adjunct-Regenten „een eigen bureau met afzonderlijk archief zullen be„zitten en daarin dagelijks werkzaam zullen zijn met „den rechtstreeks aan hen toe te voegen inlandschen „schrijver, dien zij voor eene goede uitvoering van „hunne taak niet kunnen missen, zal bovendien ten „duidelijkste worden kenbaar gemaakt, dat inlijving „dier ambtenaren bij het personeel van het Regents„bureau in geen geval is toegelaten”.

Eenige regels te voren bevatte de Memorie van Toelichting de uitdrukkelijke verklaring, dat de Adjunct-Regenten „onder toezicht en overeenkomstig de bevelen van den Regent” de door hen te vervullen opdrachten ten uitvoer zouden leggen.

Tegen het aanstellen van zulke Adjunct-Regenten zijn bezwaren geopperd.

Wanneer echter de Adjunct-Regent, zooals ik thans vernam, zal optreden als een goed geschoold Secretaris van den Regent, die zorgt voor behoorlijke behandeling van de onder het beheer van den Regent vallende bestuursaangelegenheden, dan is er geen bezwaar tegen de indienststelling van zulk een gemoderniseerden Patih. De oude Patihs verdwijnen. Dan is er ook geen bezwaar tegen de toekenning van den titel van *Patih* aan deze Adjunct-Regenten.

Zoo opgevat, is de Adjunct-Regent eene noodzakelijke aanvulling van het Inlandsch Bestuur.

De Adjunct-Regent staat dan niet apart, bij is dan geen factotum van het Europeesch bestuur; hij vormt dan een krachtig, waardevol onderdeel van het Inlandsch bestuur, dat door den Regent zeer geapprecieerd zal worden. In de lijn van ontwikkeling ligt het, dat de Adjunct-Regent of moderne Patih zal optreden als *Secretaris van den Regentschapsraad.*

Ook dit ligt geheel in de bedoeling. Vgl. Verslag, hoofdstuk I, sub 95.

De Memorie van toelichting meent, dat het instituut der Adjunct-Regenten *mogelijk* geen blijvend orgaan zal zijn.

Integendeel, *zoo opgevat als hierboven is aangestipt,* is het ambt van Adjunct-Regent een *onmisbaar* element van het gemoderniseerd Inlandsch Bestuur.

Inderdaad zijn voor deze zienswijze deugdelijke gronden aan te voeren.

13. Ook ten aanzien van de instelling van een corps *Civiele Gezaghebbers* zijn mijne bezwaren weggevallen, omdat, zooals thans de Regeeringscommissaris dit ambt wenscht opgevat te zien, geene sprake meer is van de vorming van een inferieur corps.

De eischen en vooruitzichten worden zoo, dat de Civiele Gezaghebbers eigenlijk worden de tegenwoordige Controleurs. Trouwens dien naam zullen zij ook in het vervolg dragen. De geschikte Civiele Gezaghebbers zullen n.l. het uitzicht hebben op benoeming tot Assistent-Resident, gewestelijk Secretaris en Resident. Een bepaald aantal plaatsen in deze rangen zal nl. voor deze ambtenaren worden gereserveerd. Zoo blijft een corps Controleurs gehandhaafd met ongeveer dezelfde opleiding, denzelfden werkkring en dezelfde vooruitzichten.

14. Tegen de voorgenomen *fusie* der bestuurscorpsen werd vroeger reeds geen bezwaar vernomen.

15. Ten aanzien van het aantal op Java en de Buitenbezittingen te vormen Gouvernementen heb ik geene opmerkingen te maken; evenmin ten opzichte van de begrenzing dier gewesten. Alleen geef ik in overweging om den toekomstigen Resident van Banka en Billiton te doen resideeren te Pangkalpinang en niet te Tandjoengpandan, omdat Banka het belangrijkste gedeelte van de te vormen afdeeling zal zijn. Banka is een grooter en rijker tinland en heeft beteekenis als producent van peper en andere cultuur-producten, terwijl Billiton in dat opzicht ver ten achteren staat bij Banka. Een Assistent-Resident zou op Billiton geplaatst kunnen worden, terwijl op Banka den Resident een Administratief Ambtenaar voor de contrôle zou kunnen worden toegevoegd.

Vgl. nopens dit, inderdaad quaestieus, punt de beschouwing in hoofdstuk V van het Verslag sub 582.

De bestaande verdeeling van Banka in vijf bestuursressorten onder Controleurs (Civiele Gezaghebbers) zou gehandhaafd kunnen blijven. Billiton zou ook

P40409-N

nog eene onderafdeeling kunnen vormen, onder het beheer van den Assistent-Resident, wien een Civiel Gezaghebber kan worden toegevoegd. De afdeeling zou alsdan 6 onderafdeelingen tellen (5 op Banka + 1 op Billiton).

De Resident op Banka zal Hoofd van plaatselijk bestuur zijn op de wijze als op bl. 28 van de notulen van Palembang aangegeven. Echter zullen aan den Assistent-Resident op Billiton en aan de Chefs der 5 onderafdeelingen op Banka de bevoegdheden moeten worden toegekend van de tegenwoordige afdeelingschefs.

Het residentsbureau te Pangkalpinang in zijne tegenwoordige samenstelling zal ongeveer zoo moeten blijven bestaan; de Assistent-Resident van Billiton, die bij de nieuwe samenstelling zijn Secretaris zal moeten missen, zal de beschikking moeten behouden over een goed kantoor met een ervaren commies als chef van het bureau, zulks noodzakelijk door de aanrakingen met de Billiton Maatschappij.

De 5 onderafdeelingschefs op Banka zullen hunne tegenwoordige klerken moeten behouden. Als *autonome organen* voor de behartiging van huishoudelijke belangen zullen waarschijnlijk kunnen worden ontwikkeld:

1. de Inlandsche kampongs en de Chineesche gemeenten;
2. de onderafdeelingen met den Assistent-Resident of den Controleur als Voorzitter van de te vormen onderafdeelingsraden, waarin Europeanen (mijningenieurs c. a.), Chineezen en Inlanders als leden benoemd zouden kunnen worden. De Inlandsche en Chineesche gemeenten zouden er door hen gekozen leden heen kunnen zenden.

Te zijner tijd zal dit punt een onderwerp van gezette overweging kunnen uitmaken.

BANDOENG, 3 April 1914.

De Resident van Banka en Onderhoorigheden,

(w.g.) ENGELENBERG.

BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT
3 0000 00273 5615